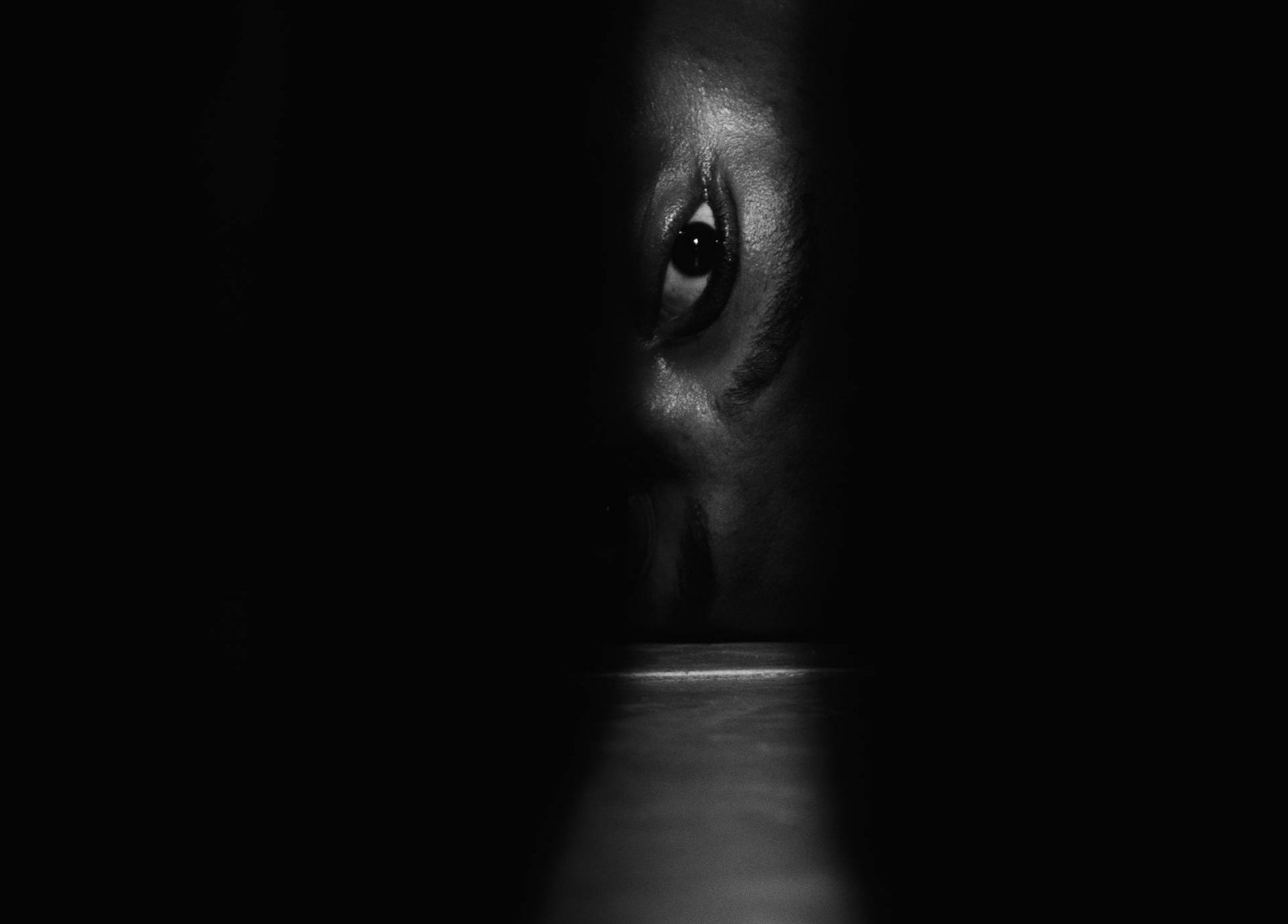

DABLINCI

JAMES JOYCE

SADRŽAJ

Sestre	3
Susret	11
Arabija	18
Eveline	24
Poslije utrke	29
Dva zavodnika	35
Pansion	45
Oblačak	51
Prijepisi	65
Glina	75
Potresan slučaj	81
„Bršljanov dan“ u odborskoj prostoriji	90
Majka	108
Milost	120
Mrtvi	144
O autoru	186
Impresum	187

SESTRE

Ovog puta za njega više nije bilo nade: bio mu je to treći moždani udar. Svake sam noći prolazio pokraj kuće (bili su praznici) i promatrao osvijetljeni kvadrat prozora; svake bih ga noći zatekao osvijetljenog na isti način, prigušeno i ravnomjerno. Da je umro, mislio sam, vidio bih odsjaj svijeća na zamračenoj zavjesi jer znao sam da se uz glavu pokojnika moraju postaviti dvije svijeće. Često mi je govorio: „Neću još dugo biti na ovom svijetu“, a meni su se njegove riječi činile ispraznima. Sada sam znao da su bile istinite. Svake noći dok sam podignuta pogleda promatrao prozor tiho bih samome sebi ponovio riječ paraliza. Uvijek mi je čudno zvučala u ušima, poput riječi gnomon kod Euklida i riječi simonija u katekizmu. Sada mi je, međutim, zvučala kao ime kakva zloćudnog i grešnog bića. Ispunjavala me strahom, a ipak sam čeznuo za tim da joj se približim i pogledam njezino ubojito djelo.

Kad sam sišao u prizemlje na večeru, stari je Cotter sjedio kraj ognjišta i pušio. Dok mi je ujna stavljala zobenu kašu na tanjur, on reče kao da se vraća na neku svoju raniju primjedbu:

- Ne, ne bih rekao da je bio baš... ali bio je nekako čudan... nekako jeziv. Reći ću vam što mislim...

Poče pućkati lulu, nedvojbeno sređujući misli. Dosadna stara budala! Kad smo ga tek upoznali znao je biti prilično zanimljiv dok je pripovijedao o patoci i cijevima za kotao, no ubrzo mi je dosadio, kao i njegove beskrajne priče o destileriji.

- Imam teoriju o tome - reče. - Mislim da se radilo o jednom od onih... čudnih slučajeva... Ali teško je reći.

Opet je počeo pućkati lulu, a da nam nije otkrio svoju teoriju. Ujak opazi kako zurim i reče mi:

- Dakle, umro je tvoj stari prijatelj, što je za tebe tužna vijest.

- Tko? - upitao sam.

- Otac Flynn.

- Zar je umro?

- Gospodin Cotter nam je upravo rekao. Prošao je pokraj kuće.

Znao sam da me promatraju, pa sam nastavio jesti kao da me ta vijest ne zanima. Ujak je objasnio starom Cotteru:

- Dečko i on bili su veliki prijatelji. Znae, stari ga je mnogočemu naučio, a kažu da je od njega i mnogo očekivao.

- Bože, smiluj se njegovoj duši - reče ujna pobožno.

Stari me Cotter neko vrijeme promatrao. Osjećao sam kako me njegove male, sjajne crne oči ispituju, ali mu nisam htio pružiti zadovoljstvo i podići pogled s tanjura. On se opet vratio svojoj luli i na kraju prostački pljunuo u rešetku pred ognjištem.

- Ne bi mi bilo drago da se moja djeca previše motaju oko takvog čovjeka.

- Kako to mislite, gospodine Cotter? - upita ujna.

- Hoću reći - odvrati stari Cotter - nije to dobro za djecu. Vjerujem da dečka treba pustiti da trči uokolo i igra se s vršnjacima, a ne da bude... Jesam li u pravu, Jack?

- I ja tako mislim - reče ujak. - Neka se nauči snalaziti. Uvijek to govorim tom ružokrižaru: vježbaj! Eto, kad sam ja bio deran, svakog sam se jutro kupao u hladnoj vodi, zimi i ljeti. A to mi i danas koristi. Nauk je dobar i lijepo zvuči, ali... Neka gospodin Cotter uzme komadić onog ovčjeg buta - obrati se ujni.

- Ne, ne, ne bih - reče stari Cotter.

Ujna je donijela iz ostave pečenje i stavila ga na stol.

- Ali zašto mislite da to nije dobro za djecu, gospodine Cotter? - upita ona.

- Loše je za djecu - odgovori stari Cotter - jer je na njihov um lako utjecati. Kad djeca vide takve stvari, znate, to mora na njih djelovati...

Posve sam napunio usta kašom jer sam se bojao da bih mogao iskaliti svoj bijes. Naporni stari kreten crvena nosa!

Te sam noći kasno zaspao. Iako sam bio bijesan na starog Cottera jer je o meni govorio kao o djetetu, pokušavao sam dokučiti što su značile njegove nezavršene rečenice. U tami sobe

činilo mi se da opet vidim otečeno sivo lice onog oduzetog čovjeka. Navukao sam pokrivače preko glave i pokušavao razmišljati o Božiću. No sivo me lice i dalje slijedilo. Mrmljalo je i shvatio sam da mi želi nešto povjeriti. Osjetio sam kako mi se duša povlači u neke ugodne i grešne predjele i tu sam ga opet sreo, čekao me. Počelo mi se ispovijedati prigušenim glasom, a ja sam se pitao zašto se neprestano smiješi i zašto su mu usne tako vlažne od pljuvačke. Ali tada sam se sjetio da je umrlo oduzeto, a osjetio sam da se i ja nemoćno smiješim kao da bih mogao kakvog simonista osloboditi njegovih grijeha.

Sutradan ujutro, poslije doručka, otišao sam pred malu kuću u Great Britain Streetu vidjeti je li vijest istinita [1]. Tu je bila skromna trgovina neodređeno nazvana Trgovina platnom. U njoj su se uglavnom prodavale platnene dječje cipelice i kišobrani, a običnim je danom u izlogu bio izvješten natpis *Presvlačimo kišobrane*. Sada se natpis nije vidio jer su kapci bili zatvoreni. Za zvekir je bila privezana crna žalobna vrpca od flora. Dvije siromašne žene i mladi dostavljač brzojava čitali su osmrtnicu pričvršćenu za vrpcu. I ja sam prišao i pročitao:

1. srpnja 1895. [2]

Vlč. James Flynn (bivši župnik crkve sv. Katarine u Meath Streetu) star
šezdeset i pet godina.

Počivao u miru.

Čitanje osmrtnice uvjerilo me da je doista umro i osjetio sam nelagodu kad sam shvatio da sam sada sputan. Da nije mrtav otišao bih u mračni sobičak iza trgovine gdje bih ga zatekao kako sjedi u svojem naslonjaču kraj ognjišta gotovo posve utonuo u zimski kaput. Možda bi mi ujna dala za njega smotuljak burmuta i taj bi ga poklon prenuo iz omamljenog drijemeža. Uvijek bih mu ja istresao smotuljak u crnu burmuticu jer su mu ruke previše drhtale da bi to učinio sâm, a da pritom ne prospe pola po podu. Čak i dok je podizao veliku drhtavu šaku do nosa, oblačići praha sipili su mu kroz prste po prednjoj strani kaputa. Možda je zbog tog neprestanog prašenja burmutom njegova prastara svećenička oprava sada izgledala zelenkasto i izbljedjelo, jer mu više nije koristio ni crveni rupčić, uvijek taman od mrlja burmuta nakupljenih kroz tjedan, kojim je pokušavao otresti popadalo trunje.

Želio sam ući i pogledati ga, ali nisam imao hrabrosti pokucati na vrata. Udaljio sam se polako sunčanom stranom ulice, čitajući putem sve kazališne plakate u izlozima trgovina. Čudilo me što ni ja, kao ni sam taj dan, nismo, izgleda, bili žalosni i čak sam se uzrujao kad sam u sebi otkrio osjećaj olakšanja, kao da me njegova smrt nečega oslobodila. Čudio sam se tome jer, kao što je ujak rekao prethodne večeri, on me mnogočemu naučio. Školovao se u irskom seminaru u Rimu i naučio me pravilno izgovarati latinski. Pripovijedao mi je o

katakombama i Napoleonu Bonaparteu, protumačio mi je značenje raznih misnih obreda i različitih liturgijskih ruha. Ponekad se zabavljao postavljajući mi teška pitanja, ispitujući me što bi čovjek trebao učiniti u određenoj situaciji ili jesu li ti i ti grijesi smrtni, nesmrtni ili su samo mane. Njegova su mi pitanja ukazala koliko su zamršeni i tajnoviti neki od crkvenih obreda koji su mi se uvijek činili tako jednostavnima. Dužnosti svećenika prema euharistiji i ispovjednoj tajni činile su mi se tako ozbiljnima da sam se pitao kako je itko ikad smogao hrabrosti da ih preuzme i nisam se iznenadio kad mi je rekao da su crkveni oci napisali knjige debele kao poštanski imenik, tiskane onako sitnim slovima kakvima se tiskaju sudske bilješke u novinama, u kojima su rasvijetlili sva ta zamršena pitanja. Razmišljajući o njegovim pitanjima često bih oklijevao oko odgovora ili bih odgovorio nešto prilično glupo i neodređeno, na što bi se on nasmijeo i dva-tri puta kimnuo glavom. Ponekad bi me ponukao da recitiram misne molitve koje me natjerao naučiti napamet; dok sam ih brzo izgovarao on se zamišljeno smijeo i kimao glavom, gurajući, s vremena na vrijeme, u jednu pa u drugu nosnicu izdašne prstohvate burmuta. Kad se smijeo, otkrio bi velike požutjele zube, a jezik bi položio na donju usnu – bila je to navika zbog koje bi me na početku našeg druženja, prije nego što sam ga dobro upoznao, obuzimala nelagoda.

Dok sam tako hodao po suncu pale su mi na pamet riječi starog Cottera i pokušavao sam se sjetiti što se poslije dogodilo u snu. Sjećao sam se da sam vidio duge baršunaste zavjese i starinsku viseću svjetiljku. Osjećao sam da sam vrlo daleko, u nekoj zemlji gdje vladaju čudni običaji – pomislio sam da je to bila Perzija... Ali nisam se mogao sjetiti kako je san završio.

Uvečer me ujna povela u posjet ožalošćenom kućanstvu. Sunce je već bilo zašlo, no u prozorskim oknima kuća okrenutih prema zapadu zrcalila se zagasita zlatna nijansa velike skupine oblaka. Nannie nas je dočekala u predvorju, a kako bi u takvoj prilici bilo nedolično vikati joj na uho, ujna se u znak sućuti samo rukovala s njom. Starica je upitno pokazala prema katu i kad je ujna kimnula počela se s naporom penjati uskim stubištem idući ispred nas, a pognuta joj je glava jedva nadvisivala rukohvat. Zastala je na prvom odmorištu i ohrabrujuće nas rukom dozivala prema otvorenim vratima pokojnikove sobe. Ujna je ušla, a starica, vidjevši da oklijevam, opet me počela rukom žustro dozivati.

Ušao sam na prstima. Sobu je kroz čipkasti rub zavjese obasjavala sumračna zlatna svjetlost pri kojoj su cijele svijeće izgledale kao tanki blijedi plamčići. On je ležao u lijesu. Nannie je prva kleknula kraj podnožja kreveta, a za njom i nas dvoje. Pretvarao sam se da molim, ali se nisam mogao sabrati jer me ometalo staričino mrmljanje. Opazio sam kako joj je suknja na

leđima nespretno zakopčana i kako su joj potpetice platnenih papuča s jedne strane posve izlizane. Dok je ležao u lijesu učini mi se da se stari svećenik smiješi.

Ali nije. Kad smo ustali i prišli uzglavlju kreveta vidio sam da se ne smiješi. Ležao je dostojanstven i krupan, odjeven kao za oltar, velikim šakama mlohavo pridržavajući kalež. Lice mu je bilo vrlo grubo, sivo i široko, s dubokim crnim nosnicama i obraslo rijetkim sijedim dlačicama. U sobi se osjećao težak miris cvijeća.

Prekrižili smo se i izašli. U sobici u prizemlju zatekli smo Elizu koja je svečano odjevena sjedila u njegovu naslonjaču. Provukao sam se do stolca u kutu na kojem sam obično sjedio, dok je Nannie prišla ormaru za posuđe i iznijela bocu šerija i nekoliko čaša za vino. Postavila ih je na stol i pozvala nas da popijemo po čašicu. Zatim je na molbu svoje sestre ulila šeri u čaše i poslužila nas. Navaljivala je da uzmem i kreker, no odbio sam jer sam pomislio da bih žvakanjem toga stvarao preveliku buku. Izgledala je pomalo razočarana što odbijam te je tiho otišla do sofe i sjela iza sestre. Nitko ni riječi. Svi smo zurili u prazno ognjište.

Ujna je pričekala dok Eliza nije uzdahnula, a onda reče: – Ah, eto, otišao je na bolji svijet.

Eliza je opet uzdahnula i povlađujući pognula glavu. Ujna je opipala nožicu čaše prije no što će malo otpiti.

– Je li on... mirno? – upitala je.

– O, posve mirno, gospođo – odgovori Eliza. – Nije se ni primijetilo kad je izdahnuo. Imao je divnu smrt, slava Bogu.

– I je li obavio...? [3]

– U utorak je k njemu došao otac O'Rourke, pomazao ga, pripremio i učinio sve što treba.

– Znači da je znao?

– Bio se pomirio sa sudbinom.

– Izgleda posve smireno – reče ujna.

– To je rekla i žena koju smo pozvali da ga opere. Rekla je da izgleda kao da je samo zaspao, tako je smiren i spokojan. Nitko ne bi pomislio da će biti tako lijep mrtvac.

– Da, doista – potvrdi ujna.

Ispila je još malo vina i rekla:

- U svakom slučaju, gospođice Flynn, sigurno vam je velika utjeha što znate da ste za njega učinile sve što ste mogle. Moram priznati da ste obje bile prema njemu vrlo pažljive.

Eliza zagladi haljinu preko koljena.

- Ah, jadni James! - reče. - Sam Bog zna da smo učinile sve što smo mogle, koliko god da smo siromašne nismo dopustile da mu ičeg uzmanjka dok je bolovao.

Nannie je naslonila glavu na uzglavlje sofe, izgledala je kao da će zaspati.

- Eto, jadna Nannie - reče Eliza pogledavši je - posve je iscrpljena. Obje smo imale toliko posla, trebalo je pozvati ženu koja će ga oprati, trebalo ga je odjenuti, pobrinuti se za lijes i urediti kapelu za misu zadušnicu. Uopće ne znam što bismo učinile da nije bilo oca O'Rourkea. On nam je donio sve ono cvijeće i ona dva svijećnjaka iz kapele, napisao osmrtnicu za *Freeman's General*, pobrinuo se za sve dokumente za ukop i za životno osiguranje jadnog Jamesa.

- Nije li to uistinu lijepo od njega? - reče ujna.

Eliza sklopi oči i polako kimne glavom.

- Ah, nema do starih prijatelja - odvrati. - Kad svemu dođe kraj, čovjek se pita tko će se pobrinuti za njegovo tijelo.

- Doista je tako - potvrdi ujna. - Sigurna sam da sada, kad je nagrađen u vječnosti, neće zaboraviti na vas i svu dobrotu koju ste mu iskazale.

- Ah, jadni James - reče Eliza. - Nismo s njim imale mnogo brige. U kući ga se doista nije čulo više nego sada. Ipak, znam da ga više nema, i zato...

- Tek kad sve prođe, onda će vam nedostajati - odvrati ujna.

- Znam - reče Eliza. - Neću mu više donositi šalicu krepke goveđe juhe niti ćete mu vi, gospođo, slati burmut. Ah, jadni James!

Zastala je kao da se u mislima vraća u prošlost, a onda reče pronicljivo:

- Znao, primijetila sam da se u posljednje vrijeme s njim zbiva nešto čudno. Kad god bih mu

donijela juhu zatekla bih ga zavaljenog u naslonjač širom otvorenih usta, a molitvenik, koji mu je ispao iz ruku, ležao bi na podu.

Prstom dotakne nos i namršti se, zatim nastavi:

- Ali uza sve to stalno je govorio da će se, prije nego što prođe ljeto, jednog lijepog dana odvesti sa mnom i Nannie do Irishtowna samo da ponovno vidi staru kuću u kojoj smo svi rođeni. Govorio je - kad bismo bar mogli na jedan dan jeftino unajmiti onakvu modernu kočiju koja ne stvara buku, o kojima mu je pričao otac O'Rourke, onu s reumatskim kotačima [4] - preko puta kod Johnnija Rusha - nas troje bi se lijepo odvezlo jedne nedjeljne večeri. Jako je to želio... Jadni James!

- Bože, smiluj se njegovoj duši! - reče ujna.

Eliza je izvukla rupčić i obrisala oči. Zatim ga je opet stavila u džep i neko vrijeme šutke promatrala praznu rešetku ognjišta.

- Uvijek je bio previše savjestan - reče. - Svećeničke dužnosti bile su preteške za njega. A uz to, kroz život ga je, moglo bi se reći, pratila nesreća.

- Da - reče ujna. - Bio je razočaran čovjek. Vidjelo se to na njemu.

U sobici je zavládala tišina, a ja sam pod njezinim okriljem prišao stolu, okusio malo šerija i zatim se tiho vratio do stolice u kutu. Činilo se da je Eliza utonula u duboko sanjarenje. S poštovanjem smo čekali da prekine tišinu. Nakon duge stanke ona polako reče:

- Bilo je to zbog onog kaleža koji je razbio... Tako je počelo. Naravno, rekli su da je sve u redu, mislim, kalež je bio prazan. Ali ipak... Rekli su da je kriv ministrant. Ali jadni je James bio tako uzrujan, Bože, smiluj mu se!

- Znači, o tome se radilo? - upita ujna. - Čula sam nešto...

Eliza kimne.

- To mu je pomutilo um - reče. - Nakon toga se počeo povlačiti u sebe, nije ni s kim razgovarao i sam je lutao uokolo. Jedne su ga noći hitno trebali da ode u posjet po svećeničkoj dužnosti, ali ga nigdje nisu mogli pronaći. Pretražili su župni dvor od tavana do podruma, a ipak mu nigdje nije bilo traga. Tada je crkvenjak predložio da pogledaju u kapelu. Donijeli su ključeve, otključali kapelu, a crkvenjak, otac O'Rourke i još jedan

svećenik koji je bio s njima ušli su sa svjetilkama da ga potraže... I zamislite, bio je ondje, sjedio je sam u mraku u svojoj ispovjedaonici, posve budan i kao da se sam za sebe tiho smijao.

Odjednom je ušutjela kao da osluškuje. Ja sam također osluškivao, ali u kući se nije čuo nikakav zvuk i znao sam da stari svećenik leži u lijesu onakav kakvog smo ga i vidjeli – dostojanstven i nepopustljiv u smrti, s praznim kaležom na prsima.

Eliza nastavi: – Bio je posve budan i kao da se sam za sebe smijao... Tako da, naravno, kad su to vidjeli, pomislili su da se u njemu zbilja nešto poremetilo...

BILJEŠKE

[1] To što Joyce ocu Flynnu daje adresu u Great Britain Streetu suptilno cilja na pristajanje Vatikana uz Britansku konzervativnu stranku, koja se protivila irskoj neovisnosti.

[2] Tog datuma 1690. u Bitci kod rijeke Boyne protestantske snage pod vodstvom Vilima III. Engleskog porazile su irske katolike predvođene Jakovom III., čime je pala katolička Irska.

[3] Gospođa se pita je li otac Flynn prihvatio posljednje pomazanje prije smrti; samo bi doista teško osramoćenom svećeniku ustegnuli taj sakrament, pa činjenica što ona to mora pitati govori mnogo o njegovu prijestupu.

[4] Elizina pogreška umjesto „pneumatski kotači“.

SUSRET

Joe Dillon – on je bio taj koji nas je upoznao s Divljim zapadom. Imao je malu zbirku starih svezaka *Union Jacka*, *Plucka* i *The Halfpenny Marvela*. Svake večeri poslije škole sastajali smo se u njegovu stražnjem dvorištu i igrali se rata s Indijancima. On i njegov debeli mlađi brat, lijeni Leo, branili su tavan štale dok smo ga mi pokušavali osvojiti na juriš ili smo pak vodili žestoke bitke na travi. Ali koliko se god dobro borili, nikad nismo uspješno izveli opsadu ili pobijedili u bitci i svi su naši okršaji završavali pobjedničkim ratničkim plesom Joea Dillona. Njegovi su roditelji svakog jutra u osam sati išli na misu u crkvu u Gardiner Streetu, a za njima bi u predvorju kuće zaostajao umirujući miris gospođe Dillon. Ali Joe se igrao previše ratoborno za nas koji smo bili mlađi i plahiji. Izgledao je poput pravog Indijanca dok je skakutao po dvorištu sa starom navlakom za čajnik na glavi, udarajući šakom o limenku i urlajući:

– Ja! Jaka, jaka, jaka!

Kad se pročulo da razmišlja o odlasku u sjemenište, nitko nije mogao vjerovati. Međutim, bila je to istina.

Među nama se proširio buntovni duh i pod njegovim su utjecajem nestale međusobne razlike, kako po učenosti, tako i one u tjelesnoj građi. Udružili smo se, neki odvažno, neki iz šale, a neki gotovo iz straha. Među ovim posljednjima, Indijancima preko volje koji su se bojali da bi izgledali poput štrebera ili slabića, bio sam i ja. Pustolovine opisane u knjigama o Divljem zapadu nisu mi bile po čudi, ali barem su pružale mogućnost bijega od stvarnosti. Više su mi se sviđale neke američke detektivske priče u kojima je povremeno bilo sirove žestine i lijepih djevojaka. Iako nije bilo ničeg lošeg u tim pričama, a ponekad su bile pisane i s književnim pretenzijama, kružile su školom u tajnosti. Jednog dana, dok je otac Butler nadzirao razred koji je radio na prijevodu s latinskog, otkrio je kod nespretnog Lea Dillona svezak *The Halfpenny Marvela*.

– Što bih te mogao pitati, ovu stranicu ili ovu? Ovu? Hajdemo, Dillone, ustaj! „Tek je dan...” Nastavi! Koji dan? „Tek je dan svanuo...” Jesi li učio? Što ti je to u džepu?

Svima nam je srce jače zakucalo kad je Leo Dillon predao svezak i svi smo namjestili nevin izraz lica. Otac Butler je namršten listao stranice.

- Kakva je to glupost? - upitao je. - *Poglavica Apaša!* Zar to čitate umjesto da učite lekcije iz rimske povijesti? Da više nikad nisam našao u ovoj školi tako nedostojnu glupost! Čovjek koji je to napisao sigurno je propalica koja škraba takve stvari za čašu pića. Čudi me što obrazovani dječaci poput vas čitaju takvo štivo. Razumio bih još da pohađate... državnu školu. Najozbiljnije ti savjetujem, Dillone, prihvati se posla ili...

Taj ukor udijeljen u ozbiljnosti školskog sata u mojim je očima prilično umanjio veličinu Divljeg zapada, a zbunjeno podbuhlo lice Lea Dillona probudilo je nešto u mojoj savjesti. Ali izvan škole, gdje je njezin obuzdavajući utjecaj bio daleko, ponovno sam počeo čeznuti za divljim uzbuđenjem, za bijegom od stvarnosti kakav su mi, čini se, pružale samo takve kronike bezakonja. Na kraju su mi naši glumljeni večernji ratovi dosadili jednako kao i jutarnja školska rutina jer sam želio doživjeti prave pustolovine. No, pomislih, prave se pustolovine ne događaju onima koji se drže kuće: da bi ih se doživjelo treba poći u svijet.

Ljetni su praznici već bili pred vratima kad sam odlučio bar na jedan dan prekinuti dosadu školskog života. Dogovorio sam se s Leom Dillonom i dječakom koji se zvao Mahony da markiramo. Svaki od nas uštedio je šest penija. Trebali smo se sastati u deset sati prije podne na Canal Bridgeu. Mahonyju će starija sestra napisati ispričnicu, a Leo Dillon zamolit će brata da mu potvrdi da se razbolio. Namjeravali smo poći Wharf Roadom dok ne dođemo do pristaništa, zatim prijeći trajektom na drugu obalu, krenuti pješke i razgledati Pigeon House. Leo Dillon bojao se da bismo mogli sresti oca Butlera ili nekog iz škole, ali Mahony je razborito upitao što bi otac Butler radio u Pigeon Houseu. To nas je umirilo, a ja sam zaključio prvi dio zavjere uzevši od njih dvojice kovanice od šest penija, istovremeno im pokazujući svoju kovanicu. Dok smo uvečer dovršavali posljednje pripreme svi smo osjećali neodređeno uzbuđenje. Rukovali smo se, smijući se, a Mahony reče:

- Do sutra, drugari!

Te sam noći loše spavao. Ujutro sam prvi stigao do mosta jer sam najbliže stanovao. Knjige sam sakrio u visoku travu u blizini rupe za pepeo na kraju vrta kamo nitko nikad nije zalazio i požurio duž obale kanala. Bilo je blago, sunčano jutro prvog tjedna u lipnju. Sjeo sam na povišeni dio mosta, divio se svojim mekim kožnim cipelama koje sam prethodne večeri brižljivo očistio i promatrao poslušne konje kako uz brijeg vuku tramvaj pun ljudi koji su išli na posao. Sve grane visokih stabala uz ulicu veselo su bujale sitnim svijetlozelenim lišćem kroz koje je sunčeva svjetlost iskosa padala na vodu. Granit od kojeg je most bio sazdan počeo se zagrijavati i stao sam dlanovima lupkati po njemu u taktu melodije koje sam se prisjetio. Bio sam vrlo sretan.

Sjedio sam tako pet ili deset minuta kad opazih kako mi prilazi Mahony u sivom odijelu. Nasmijan, popeo se po obronku i uzverao na most pokraj mene. Dok smo čekali, izvukao je pračku koja mu je nadimala unutarnji džep i pokazao mi preinake koje je načinio kako bi je poboljšao. Upitao sam ga zašto je ponio pračku, a on mi je odgovorio da će pticama dati po repu. Mahony je često govorio žargonom i oca Butlera nazivao starim tikvanom. Čekali smo još četvrt sata, ali Leo Dillon nikako se nije pojavljivao. Mahony konačno skoči i reče:

- Idemo. Znao sam da će debeli napuniti gaće.

- A njegovih šest penija? - upitao sam.

- To mu je globa što nije došao - reče Mahony. - Tim bolje za nas. Imamo glavu i pol umjesto jedne glave.

Išli smo North Strand Roadom dok nismo došli do Tvornice sumporne kiseline, a zatim smo skrenuli desno i pošli Wharf Roadom. Čim nas više nitko nije mogao vidjeti, Mahony se počeo igrati Indijanca. Pojurio je za grupom musavih djevojčica zamahujući praznom pračkom i kad su nas dva musava dječaka iz čistog viteštva počela gađati kamenjem, predložio je da krenemo u juriš na njih.

Prigovorio sam da su dječaci premaleni, pa smo krenuli dalje dok je grupa musave djece vikala za nama „Krivovjerci! Krivovjerci!“ misleći da smo protestanti, jer je Mahony, koji je bio tamnopus, nosio na kapi srebrnu značku jednog kriket-kluba. Kad smo stigli do kupališta Smoothing Iron počeli smo se igrati opsade, no to je neslavno propalo jer su za tu igru potrebna najmanje trojica. Iskalili smo se na Leu Dillonu nazivajući ga mlakonjom i zamišljajući koliko će batina dobiti od gospodina Ryana poslije tri sata.

Tako smo došli nadomak rijeke. Dugo smo lutali bučnim ulicama omeđenim visokim kamenim zidovima i promatrali kako rade dizalice i strojevi dok su vozači kolica čiji su kotači stenjali često vikali na nas da im se maknemo s puta. U podne smo stigli do pristaništa, a kako se činilo da svi radnici objeduju, kupili smo dva velika mliječna peciva s grožđicama i sjeli na neke željezne cijevi pokraj rijeke da ih pojedemo. Uživali smo u prizoru dablinskog trgovačkog prometa - tegljačima koji su vunastim kolutima dima još izdaleka najavljivali svoj dolazak, mnoštvu smeđih ribarskih brodova iza Ringsenda, velikom bijelom jedrenjaku čiji su teret istovarivali u pristaništu na suprotnoj obali. Mahony reče da bi uistinu bilo lako pobjeći na more jednim od tih velikih brodova, a čak sam i ja, promatrajući visoke jarbole, vidio - ili zapravo zamišljao - kako pojmovi iz zemljopisa, kojem su me u školi

oskudno učili, postupno pred mojim očima postaju opipljivi. Škola i kuća kao da su se udaljavale, a utjecaj koji su imale na nas kao da je blijedio.

Prešli smo Liffey trajektom, plativši vožnju, a s nama su bila dva radnika i jedan mali Židov s vrećom. Držali smo se ozbiljno, gotovo svečano, ali u jednom trenutku tijekom tog kratkog putovanja pogledi su nam se sreli i mi smo se nasmijali. Kad smo pristali i sišli s trajekta promatrali smo kako istovaruju stvari s onog lijepog jedrenjaka s tri jarbola koji smo gledali sa suprotne obale. Jedan promatrač reče da je to norveški brod. Otišao sam do krme i pokušao odgonetnuti natpis na boku, ali kako nisam uspio, vratio sam se i zbog neke svoje nejasne predodžbe promatrao strane mornare da vidim ima li koji od njih zelene oči... Oči su im bile plave, sive, čak i crne. Jedini mornar čije su se oči mogle nazvati zelenima bio je visok čovjek koji je zabavljao gomilu na pristaništu uzvikujući veselo svaki put kad bi se srušile daske:

- E, tako! E, tako!

Kad smo se zasitili tog prizora polako smo otišli u Ringsend. Postalo je sparno, a u izlozima trgovina s hranom ležali su ustajali keksi izbljedi od sunca. Kupili smo malo keksa i čokoladu koje smo zatim neumorno jeli lutajući prljavim ulicama u kojima su živjele ribarske obitelji. Nismo mogli pronaći prodavaonicu mlijeka pa smo ušli u malen dućan gdje je svaki kupio bocu soka od maline. Osvježen sokom, Mahony je potrčao puteljkom za nekom mačkom, no pobjegla mu je u polje. Obojica smo bili prilično umorni, pa kad smo došli do polja odmah smo se uputili uz obronak obale preko kosine s čijeg smo vrha mogli vidjeti rijeku Dodder.

Bilo je prekasno i bili smo preumorni da ostvarimo naš plan i posjetimo Pigeon House. Trebali smo se vratiti kući prije četiri sata kako naša pustolovina ne bi bila otkrivena. Mahony je s tugom gledao svoju praćku i morao sam predložiti da pođemo kući vlakom prije nego što osjeti u sebi i najmanju iskru poleta. Sunce se sakrilo iza rijetkih oblaka, prepustivši nas našim umornim mislima i oskudnim ostacima zaliha.

Na polju nije bilo nikog osim nas. Pošto smo neko vrijeme šutke sjedili na kosini ugledao sam čovjeka kako nam prilazi s drugog kraja polja. Lijeno sam ga promatrao žvačući jednu od onih zelenih travki pomoću kojih djevojčice proriču budućnost. Polako se penjao obronkom. Hodao je s jednom rukom na boku, a u drugoj je držao štap kojim je lagano tapkao po tlu. Bio je neuredno odjeven u zelenkasto-crno odijelo, a nosio je onu vrstu dubokog šešira kakav smo mi obično zvali kahlica. Izgledao je prilično staro jer su mu brkovi

bili pepeljastosivi. Kad je prošao pokraj naših nogu, na brzinu je podigao pogled prema nama i produžio dalje. Gledali smo za njim i vidjeli da se, pošto je odmaknuo pedesetak koraka, okrenuo te počeo vraćati istim putem. Išao je prema nama vrlo polako, stalno tapkajući štapom po tlu, tako polako da sam pomislio kako traži nešto u travi.

Došavši do nas stao je i poželio nam dobar dan. Uzvratili smo mu pozdrav, a on je polako i vrlo pažljivo sjeo na tlo pokraj nas. Počeo je govoriti o vremenu, rekao je da će ljeto biti vrlo vruće, dodavši kako su se godišnja doba uvelike promijenila otkad je on bio dječak, a to je bilo davno. Rekao je da je u životu svakog muškarca đачko doba nedvojbeno najsretnije i kako bi dao sve da opet bude mlad. Šutjeli smo dok je izražavao te osjećaj koji su nama bili pomalo dosadni. Zatim je počeo govoriti o školi i knjigama. Upitao nas je jesmo li čitali pjesme Thomasa Moorea ili djela Sir Waltera Scotta i Lorda Lyttona. Pretvarao sam se da sam pročitao svaku knjigu koju je spomenuo, tako da je na kraju rekao:

- Ah, vidim, ti si knjiški moljac kao i ja. A on - dodao je pokazujući na Mahonyja koji nas je promatrao razrogačenih očiju - on je drugačiji. Njega privlači sport.

Rekao je da kod kuće ima sva djela Sir Waltera Scotta i Lorda Lyttona i da mu nikad ne dosadi iznova ih čitati.

- Naravno - dodao je - ima nekih djela Lorda Lyttona koja dječaci ne bi smjeli čitati.

Mahony je upitao zašto ih dječaci ne bi smjeli čitati - to me pitanje podbilo i naljutilo jer sam se uplašio da će čovjek pomisliti da sam glup poput Mahonyja. On se, međutim, samo nasmiješio. Vidio sam da u ustima između žutih zubi ima velike praznine. Zatim nas je upitao koji od nas dvojice ima više djevojaka. Mahony je kao od šale odvratio da ima tri cure. Čovjek me upitao koliko ih ja imam. Odgovorio sam da nemam curu. Nije mi vjerovao i reče kako je uvjeren da sigurno imam jednu djevojku. Šutio sam.

- Kažite nam - reče mu drsko Mahony - koliko ih vi imate?

Čovjek se nasmiješi kao ranije i odgovori da je u našim godinama imao mnogo djevojaka.

- Svaki dječak ima malu draganu - reče.

Njegov stav o toj temi učinio mi se neobično slobodoumnim za čovjeka njegovih godina. U duši sam osjećao da je to što je rekao o dječacima i njihovim simpatijama razumno. Ali te mi se riječi iz njegovih usta nisu dopale i čudio sam se zašto je nekoliko puta zadrhtao kao da se nečeg boji ili kao da su ga iznenada prošli srsi. Kad je nastavio, zapazio sam da ima pravilan

naglasak. Počeo nam je govoriti o djevojčicama, rekao je da imaju tako lijepu, meku kosu, da su im ruke jako nježne, te da nisu sve djevojčice tako dobre kakvima se čine, samo što to čovjek ne zna. Rekao je da mu ništa nije draže od pogleda na lijepu mladu djevojku, na njezine lijepe bijele ruke i divnu meku kosu. Imao sam dojam da ponavlja nešto što je naučio napamet ili da mu svijest, privučena nekim njegovim riječima, stalno polako kruži po istoj putanji. Ponekad je zvučao kao da samo ukazuje na neku činjenicu koja je svima poznata, a katkad bi prigušio glas i govorio povjerljivim tonom kao da nam pripovijeda o nečem tajnom što ne bi htio da drugi čuju. Uvijek je iznova ponavljao rečenice mijenjajući redoslijed riječi i uobličavao ih jednoličnim tonom. Slušajući ga, nastavio sam zuriti prema podnožju obronka.

Tek poslije duga vremena prekinuo je svoj monolog. Polako je ustao i rekao da nas mora nakratko ostaviti, a ja sam, ne skrećući pogled, vidio kako polako odlazi prema nedalekom rubu polja. Pošto je otišao nastavili smo šutjeti. Nakon nekoliko minuta tišine začuo sam Mahonyjev povik:

- Pogledaj, molim te, što radi!

Kako nisam ni odgovorio ni podigao pogled, Mahony opet uzvikne:

- Gle... stari čudak je lud!

- U slučaju da nas upita kako se zovemo - rekao sam - ti budi Murphy, a ja ću biti Smith.

Ništa više nismo rekli jedan drugome. Još sam uvijek razmišljao hoću li otići ili ostati kad se čovjek vratio i ponovno sjeo pokraj nas. Tek što se spustio na zemlju, Mahony ugleda mačku koja mu je bila pobjegla, skoči i potrči za njom preko polja. Čovjek i ja promatrali smo potjeru. Mačka je opet pobjegla, a Mahony je počeo bacati kamenje u zid po kojem se uspela. Odustavši od toga, uputio se bez ikakva cilja udaljenim krajem polja.

Nakon nekog vremena čovjek mi se obrati. Reče da je moj prijatelj vrlo grub dječak i upita šibaju li ga često u školi. Htio sam mu ogorčeno odgovoriti da mi nismo učenici državne škole da bi nas, kako je on to rekao, „šibali“, ali sam ipak uporno šutio. On se prihvati teme kažnjavanja dječaka. Kao da su mu svijest ponovno privukle vlastite riječi, činilo se da stalno polako kruži oko tog novog središta. Rekao je da takve dječake treba tući šibom, da ih treba dobro išibati. Kad je dječak grub i neposlušan za njega nema drugog lijeka osim dobra, zdrava šibanja. Udarac po dlanu ili pljuska nemaju svrhe: takvom dječaku treba dobro, žestoko šibanje. Iznenadilo me takvo razmišljanje i nehotice sam podigao pogled prema njegovu licu. Dočeka me prodoran pogled očiju zelenih poput boce koje su piljile u mene

ispod namrštenog čela. Opet sam odvratio pogled.

Čovjek je nastavio monolog. Kao da je zaboravio svoju nedavnu slobodoumnost. Rekao je da, ako bi ikad zatekao dječaka kako razgovara s djevojkama ili ima curu, on bi ga šibao i šibao: to bi ga naučilo da ne razgovara s njima. A ako bi dječak imao curu i lagao o tome, on bi ga tako izmlatio šibom kao što još nijedan dječak na kugli zemaljskoj nije dobio batina. Rekao je da mu ništa na svijetu ne bi bilo draže od toga. Opisao mi je kako bi tukao šibom takvog dječaka kao da otkriva kakvu zamršenu tajnu. Volio bi to učiniti, rekao je, više no išta na svijetu, a njegov glas, dok me jednoličnim tonom uvodio u tu tajnu, postao je gotovo prislan i kao da me molio za razumijevanje.

Čekao sam dok nije opet ušutio. Onda sam naglo ustao. Kako ne bih odao da sam uznemiren otezao sam nekoliko trenutaka, pretvarajući se da popravljam vezicu na cipeli, a zatim sam rekao da moram ići i pozdravio ga. Mirno sam se uspinjao obronkom, ali srce mi je lupalo od straha da će me zgrabiti za gležnjeve. Kad sam stigao na vrh okrenuo sam se i ne gledajući ga glasno povikao preko polja:

- Murphy!

Glas mi je imao prizvuk usiljene hrabrosti i sramio sam se svoje bijedne lukavštine. Morao sam još jednom viknuti to ime prije nego što me Mahony primijetio i vičući uzvratio pozdrav. Kako mi je srce lupalo kad je dotrčao preko polja do mene! Trčao je kao da mi hrli u pomoć, a ja sam se kajao jer sam ga u srcu oduvijek pomalo prezirao.

ARABIJA

Ulica North Richmond bila je slijepa i zbog toga mirna, osim u vrijeme kad su dječaci izlazili iz Škole kršćanske braće. Na samom slijepom kraju uzdizala se nenastanjena dvokatnica odvojena od susjednih kuća s kojima je zatvarala pravokutan prostor. Ostale kuće u ulici, svjesne pristojnih života koji su se u njima odvijali, gledale su jedna drugu u mirna, tamna lica.

Prijašnji stanar naše kuće, svećenik, umro je u stražnjem salonu. U svim je sobama zrak zaudarao na plijesan jer je kuća dugo bila zatvorena, a ostava iza kuhinje bila je zatrpana starim odbačenim papirima. Među njima sam pronašao nekoliko knjiga mekog uveza, savijenih i vlažnih stranica: *Opata* Waltera Scotta, *Vjernog pričesnika* i Vidocqove *Memoare*. Posljednja mi se najviše svidjela jer su joj listovi bili požutjeli. U središtu zapuštenog vrta iza kuće stajalo je stablo jabuke, a uokolo je raslo nekoliko zakrčljalih grmova. Pod jednim sam našao zahrđalu pumpu za bicikl pokojnog stanara. On je bio vrlo darežljiv svećenik. Oporukom je sav novac ostavio raznim ustanovama, a namještaj iz kuće svojoj sestri.

Kad su došli kratki zimski dani, sumrak se spuštao i prije nego što bismo uspjeli poručiti, a kad bismo se sastali na ulici, kuće bi već bile mračne. Nebeski svod nad nama bio je ljubičast i sve je dublje tamnio, a ulične su svjetiljke podizale prema njemu svoje slabašne ostakljene plamičke. Hladan nas je zrak bockao, a mi smo se igrali dok nam se tijela ne bi užarila. Naši su povici odzvanjali tihom ulicom. Igra nas je odvodila na mračne, blatne puteljke iza kuća, gdje smo protrčavali kroz borbeni špalir grubijana koji su stanovali u straćarama, do stražnjih vrata mračnih, vlažnih vrtova gdje se širio vonj iz jama za otpad i do mračnih smrdljivih staja u kojima je kočijaš timario konja ili zveketao uzdama s prstenima. Kad bismo se vratili na ulicu, svjetla iz kuhinja padala bi na podrumске prozore, osvjetljavajući ih. Ako bismo ugledali mojeg ujaka kako dolazi iza ugla skrivali bismo se u sjeni dok se ne bismo uvjerali da je ušao u kuću. Ako bi se Manganova sestra pojavila na vratima njihove kuće kako bi pozvala brata na čaj, promatrali bismo je iz sjene kako se osvrće po ulici. Čekali bismo da vidimo hoće li se zadržati ili ući u kuću, a ako bi se zadržala, izašli bismo iz sjene i pokunjeno pošli prema stubama Manganove kuće. Obično bi nas čekala, a njezin bi se lik ocrtavao na svjetlu koje bi dopiralo kroz napola otvorena vrata. Brat bi je uvijek zadirkivao prije nego što bi je poslušao i ušao, a ja bih stajao pokraj ograde i promatrao je. Dok bi koračala haljina bi joj se njimala, a meka bi joj pletenica poskakivala s jedne na drugu stranu leđa.

Svakog jutra ležao sam na podu dnevne sobe promatrajući ulazna vrata njezine kuće. Zavjesa je bila spuštena na palac do ruba prozora, tako da me nitko nije mogao vidjeti. Kad bi izašla kroz vrata srce bi mi poskočilo. Otrčao bih u predvorje, zgrabio knjige i pošao za njom. Uvijek bih pazio da ne izgubim iz vida njezin tamni lik i kad bismo se približili mjestu na kojem su nam se putevi razilazili ubrzao bih korak i prošao pokraj nje. To se ponavljalo svakog jutra. Nikad nisam razgovarao s njom osim kad bih u nekoj situaciji izrekao nekoliko usputnih riječi, pa ipak, njezino je ime na moju blesavu dječачku krv djelovalo poput glasna poziva.

Njezin me lik pratio čak i na mjestima pogibeljnim za romantiku. Subotom uvečer, kad bi ujna odlazila u kupovinu, morao sam ići s njom kako bih joj pomogao nositi stvari. Prolazili smo blještavo osvijetljenim ulicama dok su nas gurali pijani muškarci i žene koje su se cjenkale, sve to sred radničkih psovki, kreštavih litanija trgovačkih pomoćnika koji su stražarili pokraj bačvi punih svinjskih obraza i nazalnog poja uličnih pjevača koji su pjevali „Dođite svi amo“, pjesmu o O'Donovanu Rossi [1] ili kakvu baladu o nevoljama naše rodne grude. Za mene su se ti zvukovi stapali u jedinstven osjećaj života: zamišljao sam kako sigurno nosim svoj kalež kroz mnoštvo neprijatelja. Njezino mi je ime na trenutke izlazilo na usne u čudnim molitvama i veličanjima koja ni sâm nisam razumio. Oči bi mi se često ispunile suzama (nisam znao zašto), a ponekad se činilo da mi se bujica iz srca izljuje u grudi. Rijetko sam razmišljao o budućnosti. Nisam znao hoću li ikad razgovarati s njom, a ni kako bih joj mogao objaviti svoje zbunjeno obožavanje ako bih joj se ikad obratio. Ali tijelo mi je bilo poput harfe [2], a njezine su riječi i pokreti bili poput prstiju što su prebirali po žicama.

Jedne večeri otišao sam u salon na dvorišnoj strani kuće, gdje je umro svećenik. Bila je mračna i kišna večer i u kući je vladala tišina. Kroz jedno od razbijenih okanaca čuo sam kako kiša tapka po zemlji, kako njezine tanke, neprekinute vodene igle prebire po vlažnim gredicama. Ispod mene žarila se neka udaljena svjetiljka ili osvijetljen prozor. Bilo sam zahvalan što vidim tako malo. Kao da su mi sva osjetila čeznula za tim da budu zakrivena, a osjetivši kako sam nadomak toga da se odvojim od njih, pritiskao sam dlanove jedan o drugi sve dok mi nisu zadrhtali, mrmljajući uvijek iznova: „O, ljubavi! O, ljubavi!“

Konačno mi se obratila. Kad mi je uputila prve riječi bio sam tako zbunjen da nisam znao što bih odgovorio. Upitala me hoću li posjetiti *Arabiju*. Ne sjećam se jesam li odgovorio da ili ne. Rekla je da će to biti divan sajam i da bi voljela da ga može posjetiti.

- A zašto ne možeš? - upitao sam.

Dok je govorila, okretala je srebrnu narukvicu oko zapešća. Ne može, rekla je, jer će se tog tjedna u katoličkoj školi koju pohađa održavati duhovne vježbe. Njezin brat i dvojica dječaka tukli su se za svoje školske kape, a ja sam pokraj ograde stajao sam. Ona je rukom obuhvatila jedan od šiljaka, priginjući glavu k meni. Svjetlost ulične svjetiljke što se nalazila nasuprot ogradnih vrata padala je na bijelu oblinu njezina vrata osvjetljavajući joj kosu što je ondje počivala te je, spuštajući se, odražavala svjetlost na njezinu ruku na ogradi. Padala joj je niz jednu stranu haljine i otkrivala bijeli rub podsuknje koji se jedva nazirao dok se nehajno držala.

- Blago tebi - rekla je.

- Odem li - rekoh - donijet ću ti nešto.

Koliko mi je bezbrojnih ludosti na javi i u snu uznemiravalo misli poslije te večeri! Poželio sam da mogu izbrisati dosadne dane do sajma. Ljutile su me školske obaveze. Uvečer u mojoj spavaćoj sobi i danju u učionici njezin se lik uvlačio između mene i stranica koje sam se trudio pročitati. Slogovi riječi *Arabija* dopirali su do mene kroz tišinu u kojoj mi je duša uživala i opčinjavali su me čarolijama Istoka. Zamolio sam za dopuštenje da u subotu uvečer posjetim sajam. Ujna se iznenadila i rekla kako se nada da takav sajam nije nešto povezano s masonerijom. Tijekom nastave rijetko sam odgovarao na pitanja. Promatrao sam kako se izraz lica mojeg učitelja mijenja iz uljudnosti u strogoću; nadao se da nisam već počeo ljenčariti. Nisam mogao sabrati odlutale misli. Jedva sam smagao i mrvicu strpljenja za ozbiljne poslove izvan škole koji su mi, sad kad su stajali između mene i moje čežnje, nalikovali na dječju igru: ružnu, jednoličnu dječju igru.

U subotu ujutro podsjetio sam ujaka da bih navečer želio ići na sajam. On se vrtio po predvorju tražeći četku za šešire, te mi je kratko odgovorio:

- Da, mali, znam.

Kako je bio u predvorju nisam mogao otići u prednju dnevnu sobu i leći ispred prozora. Otišao sam od kuće loše raspoložen i polako hodao prema školi. Zrak je bio nemilosrdno oštar i u srcu sam već gajio zle slutnje.

Kad sam došao kući na večeru, ujak se još nije bio vratio. No, bilo je rano. Neko sam vrijeme sjedio i zurio u sat, a kad me njegovo kucanje počelo uzrujavati, izašao sam iz sobe. Popeo sam se stubama na kat. U visokim, hladnim, praznim i sumornim sobama osjetio sam olakšanje i šetao sam kroz njih pjevušeći. Kroz prozor na uličnoj strani kuće vidio sam kako

se dolje moji prijatelji igraju. Njihovi su povici dopirali do mene oslabljeni i nerazgovjetni. Priljubio sam čelo o hladno staklo i promatrao mračnu kuću preko puta, u kojoj je stanovala. Možda sam tu prostajao i čitav sat, a nisam opazio ništa osim prikaze odjevene u smeđu haljinu, koju je satkala moja mašta i kojoj je svjetlost ulične svjetiljke prigušeno osvjetljavala krivulju vrata, ruku na ogradi i rub podsuknje ispod haljine.

Kad sam opet sišao u prizemlje zatekao sam gospođu Mercer kako sjedi kraj ognjišta. Ona je bila stara brbljavica, udovica vlasnika zalagaonice koja je skupljala rabljene poštanske marke za neku pobožnu dobrotvornu namjenu. Morao sam otrpjeti ogovaranja uz popodnevni čaj. Večera je odgođena za više od sat vremena, a ujak se nikako nije vraćao. Gospođa Mercer ustala je s namjerom da pođe kući: bilo joj je žao što ne može više čekati, ali prošlo je osam sati, a ona ne voli biti kasno vani jer joj škodi noćni zrak. Kad je otišla ushoda sam se gore-dolje po sobi stežući pesnice. Ujna reče:

- Bojim se da ćeš ove blagoslovljene večeri morati odustati od odlaska na sajam.

U devet sati začuo sam ujakov ključ u bravi ulaznih vrata. Čuo sam kako razgovara sam sa sobom i kako se vješalica zatresa pod težinom njegova kaputa. Znao sam protumačiti te znakove. Kad je dopola pojeo večeru zamolio sam ga za novac da odem na sajam. Bio je zaboravio na to.

- Ljudi su u krevetu i već su odspavali prvi san - reče.

Nisam se nasmiješio. Ujna mu reče odrješito:

- Zar mu ne možeš dati novac i pustiti ga da ode? Već si ga dovoljno dugo zadržao.

Ujak reče da mu je jako žao što je zaboravio. Doda da vjeruje u staru izreku: „Tko previše radi, taj i drugima dosadi.“ Upitao me kamo ću i kad sam mu po drugi put rekao, upita me znam li pjesmu „Arapinov oproštaj s atom“ [3]. Kad sam izašao iz kuhinje spremio se izrecitirati ujni uvodne stihove.

Hodajući užurbano Buckingham Streetom prema kolodvoru stiskao sam u ruci srebrnjak od dva šilinga. Prizor ulica što su vrvjele kupcima i blještale od svjetlosti plinskih svjetiljki podsjetio me na svrhu mogeg pohoda. Sjeo sam u vagon trećeg razreda praznog vlaka. Nakon nesnosna zadržavanja, vlak je polako krenuo sa stanice. Vukao se između oronulih kuća i preko svjetlucave rijeke. Na stanici Westland Row na vrata vagona nagnula je gomila ljudi, ali su ih čuvari odvratili govoreći da je to poseban vlak koji vozi do sajma. Ostao sam

sâm u praznom vagonu. Nakon nekoliko minuta, vlak se zaustavio pokraj montažna drvena perona. Izašao sam na cestu i na osvijetljenom brojčaniku sata vidio da je deset minuta do deset. Preda mnom je bila velika zgrada na kojoj je bilo ispisano čarobno ime.

Nisam mogao pronaći ulaz gdje se prodaju ulaznice za šest penija i u strahu da će se sajam zatvoriti brzo sam ušao kroz okretnu pregradu pružajući šiling umornom čovjeku na ulazu za odrasle. Našao sam se u velikoj dvorani koja je na polovici bila opasana galerijom. Gotovo su svi štandovi bili zatvoreni i veći dio dvorane bio je u mraku. Zamijetio sam tišinu nalik onoj kakva se zadrži u crkvi nakon mise. Plaho sam otišao do sredine sajmenog prostora.

Nekoliko ljudi okupilo se oko još otvorenih štandova. Pred zastorom preko kojeg su raznobojnim svjetiljkama bile ispisane riječi Café Chantant, dvojica muškaraca brojala su novac na poslužavniku. Slušao sam kako kovanice padaju.

Prisjetivši se s naporom zašto sam došao, otišao sam do jednog štanda i razgledao porculanske vaze i servise za čaj oslikane cvijećem. Na ulazu u štand neka je mlada gospođica smijući se razgovarala s dvojicom mlade gospode. Opazio sam da govore s engleskim naglaskom i površno sam slušao njihov razgovor.

- O, nikad nisam rekla takvo što!

- Ali rekla si!

- Ne, nisam!

- Zar nije to rekla?

- Da, čuo sam je.

- Ah, to je... izmišljotina!

Kad me ugledala, mlada mi je gospođica prišla i upitala me želim li što kupiti. Ton njezina glasa nije zvučao ohrabrujuće; doimalo se da mi se obratila iz osjećaja dužnosti. Plaho sam pogledao velike ćupove koji su stajali poput istočnjačkih stražara s obje strane mračnog ulaza u štand i promrmljao:

- Ne, hvala.

Gospođica je premjestila jednu vazu i otišla natrag do dvojice mladića. Nastavili su prijašnji razgovor. Jednom ili dvaput pogledala me preko ramena.

Ostao sam pred štandom kako bi moje zanimanje za njezinu robu izgledalo uvjerljivije, iako sam znao da se zadržavam posve uzalud. Zatim sam se polako okrenuo i pošao sredinom dvorane. Spustio sam u džep dva penija koja su ondje zveknula o kovanicu od šest. Začuo sam glas koji je s jednog kraja galerije doviknuo da se svjetla gase. Gornji dio dvorane sad je bio posve mračan.

Gledao sam uvis u tamu i vidio sebe kao biće čije je postupke vodila taština, a koja mu se sad narugala, i oči su me pekle od muke i bijesa.

BILJEŠKE

[1] Jeremiah O'Donovan (1831. – 1915.), zvan Dynamite Rossa, irski revolucionar.

[2] Harfa je simbol irske, na čijem grbu ima središnji položaj.

[3] Pjesma irske pjesnikinje Caroline Norton (1808. – 1877.).

EVELINE

Sjedila je kraj prozora i promatrala kako večer preplavljuje ulicu. Glavu je naslonila na zavjese, u nosu je osjećala miris prašnjavog kretona [1]. Bila je umorna.

Prolaznici su bili malobrojni. Čovjek koji je stanovao na kraju ulice prošao je vraćajući se kući; čula je bat njegovih koraka po betonskom pločniku, a zatim škripu po zgurom posutom puteljku ispred novih crvenih kuća. Nekoć je ondje bilo polje gdje su se svake večeri igrali s djecom iz ulice. Onda je neki čovjek iz Belfasta kupio zemlju i ondje sagradio kuće – ne mrke kućice kakve su bile njihove, već svijetle kuće od cigle s novim, sjajnim krovovima. Djeca iz ulice prije su se zajedno igrala na tom polju – Devineovi, Waterovi, Dunnovi, mali bogalj Keogh, ona i njezina braća i sestre. Ernest se, međutim, nikad nije igrao: bio je već previše odrastao. Njezin ih je otac svojim štapom od trnine često tjerao s polja, no obično je mali Keogh čuvao stražu i povikao bi kad bi ga ugledao kako dolazi. Ipak, kao da su u ono vrijeme bili prilično sretni. Otac tada nije bio tako loš, a osim toga, majka je bila živa. Bilo je to davno; ona, njezina braća i sestre već su odrasli; majka je umrla. Umro je i Tizzie Dunn, a Waterovi su se vratili u Englesku. Sve se mijenja. Sad će i ona, poput ostalih, otići, napustiti svoj dom.

Dom! Gledala je po sobi razmišljajući o svim prisnim predmetima u njoj s kojih je tolike godine jednom tjedno brisala prašinu pitajući se odakle je, zaboga, dolazi toliko. Možda više nikada neće ponovno vidjeti te bliske predmete; nikad nije ni sanjala da će se od njih rastati. Ipak, tijekom svih tih godina nije doznala kako se zvao svećenik čija je požutjela fotografija visjela na zidu iznad pokvarenog harmonija, pokraj obojene litografije sa zavjetom blaženoj Margareti Mariji Alacoque. On je bio očev školski prijatelj. Kad god bi pokazao fotografiju nekom gostu, otac bi usput dodao:

– On je sada u Melbourneu.

Pristala je otići, napustiti dom. Je li to bilo mudro? Pokušavala je sagledati to pitanje sa svih strana. U svojem je domu u svakom slučaju imala krov nad glavom i hranu; bila je okružena onima koje je poznavala čitav život. Naravno, morala je naporno raditi i u kući i na poslu. Što li će o njoj govoriti u trgovini kad saznaju da je pobjegla s momkom? Možda će reći da je naivna, a njezino će radno mjesto popuniti putem oglasa. Gospođici Gavan bit će drago. Ona ju je oduvijek imala na piku, osobito u situacijama kad je bilo ljudi koji su to mogli čuti:

- Gospođice Hill, zar ne vidite da ove dame čekaju?

- Življe, gospođice Hill, molim vas.

Neće prolići mnogo suza zbog odlaska iz trgovine.

Ali u njezinu novom domu, dalekoj nepoznatoj zemlji, neće biti tako. Tad će biti udana – ona, Eveline! Ljudi će se odnositi prema njoj s poštovanjem. S njom neće postupati kao s njezinom majkom. Čak i sada, iako je prebacila devetnaestu, ponekad je osjećala da joj prijeti opasnost od očeve nasilne naravi. Znala je da je to razlog zašto je počela patiti od lupanja srca. Tijekom odrastanja nikad ju nije tukao kao Harryja ili Ernesta jer je bila djevojčica, ali u posljednje vrijeme počeo joj prijetiti i govoriti što bi joj učinio samo kad ne bi imao obzira prema njezinoj pokojnoj majci. Sada nije imala nikoga tko bi je zaštitio. Ernest je bio mrtav, a Harry, koji je radio kao dekorater crkava, bio je gotovo uvijek negdje na putu po selima. Osim toga, redovita rječkanja oko novca subotom uvečer počela su je neizrecivo umarati. Uvijek je davala svu svoju zaradu – sedam šilinga – i Harry je uvijek slao koliko je mogao, ali bila je muka izvući makar i novčić od oca. Govorio joj je da je rasipna, da nema pameti i da joj on neće dati svoj teško zarađeni novac kako bi ga spiskala na ulici, te još koješta, jer subotom uvečer obično je bio vrlo zao. Konačno bi joj ipak dao i upitao je ima li slučajno namjeru kupiti namirnice za nedjeljni ručak. Tad je morala izjuriti iz kuće što je brže mogla, obaviti kupovinu čvrsto stežući u ruci svoj crni kožni novčanik, krčeći laktovima put kroz gomilu, vraćajući se kući kasno, jedva noseći teret namirnica. Na njoj je bio težak zadatak održavanja kućanstva i nastojanja da dvoje najmlađe djece koja su joj ostala na brizi redovito jedu i idu u školu. Bio je to naporan rad – težak život – ali sad kad ga se spremala napustiti činilo joj se da taj život i nije sasvim nepoželjan.

S Frankom će upoznati drugačiji život. Frank je bio tako dobar, muževan, otvorena srca. Spremala se otići s njim noćnim brodom za Liverpool kako bi se zatim udala za njega i živjela s njim u Buenos Airesu, gdje je imao kuću pripremljenu za njezin dolazak. Kako se dobro sjećala trenutka kad ga je prvi put vidjela! Stanovao je u kući u glavnoj ulici kamo je znala odlaziti u posjet. Činilo joj se kao da je to bilo prije samo nekoliko tjedana. Stajao je pokraj vrata ograde, kačket mu je bio zabačen na tjemenu, a kosa mu je padala preko brončanog lica. Kasnije su se dobro upoznali. Svake bi je večeri dočekao pred trgovinom i otpratio kući. Odveo ju je na operu *Cigančica* [2], a ona je bila u zanosu dok je sjedala s njim u ložu, gdje prije nikada nije bila. Veoma je volio glazbu i ponekad bi zapjevao. Ljudi su znali da joj se udvara i kad je pjevao o djevojci koja voli mornara uvijek se osjećala ugodno zbunjenom. Znao ju je u šali zvati Poppens. Isprva je bila uzbuđena što ima momka, a zatim

joj se počeo sviđati. Pričao joj je o dalekim zemljama. Počeo je raditi kao mali od palube za jednu funtu mjesečno na brodu kompanije linijske plovidbe Allan koji je plovio za Kanadu. Nabrojio joj je imena brodova na kojima je plovio i nazive različitih poslova koje je obavljao. Plovio je kroz Magellanov tjesnac i pričao joj o strašnim Patagoncima. Rekao je da se skrasio u Buenos Airesu i da se vratio u domovinu samo na odmor. Naravno, otac je doznao za tu vezu i zabranio joj da ga viđa.

- Znam ja te mornare - rekao je.

Jednog se dana posvađao s Frankom i otad se sa svojim dragim morala sastajati u tajnosti.

Ulica je utonula u mrak. Iščezla je bjelina dvaju pisama što su joj ležala u krilu. Jedno je bilo za Harryja, a drugo za oca. Ernest joj je bio najdraži, ali voljela je i Harryja. Primijetila je da je otac u posljednje vrijeme ostario. Nedostajat će mu. Ponekad je znao biti vrlo drag. Nedavno, kad je jedan dan ležala bolesna, čitao joj je priču o duhovima i ispekao joj prepečenac na ognjištu. Jednom drugom prilikom, još dok je majka bila živa, cijela je obitelj otišla na izlet na brdo Howth. Sjećala se kako je otac stavio na glavu majčin šešir da bi nasmijao djecu.

Vrijeme je odmicalo, ali ona je i dalje sjedila pokraj prozora naslanjajući glavu na zavjesu i udišući miris prašnog kretona. Iz udaljenog dijela ulice mogla je čuti kako svira vergl. Poznavala je melodiju. Čudno je što se oglasila baš te večeri kako bi je podsjetila na obećanje koje je dala majci, obećanje da će se brinuti za dom i obitelj dok god bude mogla. Sjetila se posljednje noći majčine bolesti i kao da se opet našla u zagušljivoj, zamračenoj sobi na drugoj strani predvorja, a izvana je začula tugaljivu melodiju talijanske pjesme. Sviraču su naredili da ode i dali mu kovanicu od šest penija. Sjećala se kako se otac odrješito vratio u bolesničku sobu i rekao:

- Prokleti Talijani! Došli su sve dovde!

Dok se prisjećala, tužna vizija majčina života pogodi je poput kletve u samo središte njezina bića - tog života svakodnevnog žrtvovanja koji je završio konačnim ludilom. Zadrhtala je kad je u mislima ponovno začula majčin glas koji je ponavljao s luđačkom upornošću:

- *Derevaun Seraun! Derevaun Seraun!* [3]

Ustala je, obuzeta iznenadnim napadom užasa. Pobjeći! Mora pobjeći! Frank će je spasiti. On će joj dati život, možda i ljubav. Jer ona je željela živjeti. Zašto da bude nesretna? Ima

pravo na sreću. Frank će je zagrliti, objumiti. On će je spasiti.

*

Stajala je u gomili što se komešala na pristaništu kod North Walla. Frank ju je držao za ruku i znala je da joj nešto govori, da neprestano ponavlja nešto o prelasku u Englesku.

Pristanište je bilo puno vojnika sa smeđim kovčezima. Kroz široka vrata natkrivenog prilaza ugledala je na tren crni trup broda usidrenog uza zid pristaništa, s osvijetljenim oknima. Ništa nije rekla. Osjećala je da joj je lice blijedo i hladno te je zbunjena od tjeskobe molila Boga da je uputi, da joj pokaže što je njezina dužnost. Brodska sirena ogласi se kroz maglu otegnutim tužnim zviždukom. Pođe li, sutra će biti s Frankom na pučini, plovit će prema Buenos Airesu. Imali su rezervirane karte. Zar bi mogla odustati nakon svega što je učinio za nju? Tjeskoba joj pobudi mučninu i ona nastavi pomicati usne u nijemoj, grozničavoj molitvi.

U srcu joj zazvone zvona. Osjeti kako je hvata za ruku.

- Dođi!

Sva mora ovog svijeta udarala su valovima o njezino srce. Uvlačio ju je u valove: on će je utopiti. Ona se objema rukama čvrsto uhvati za željeznu ogradu.

- Dođi!

Ne! Ne! Ne! Nije to mogla učiniti. Rukama je mahnito stezala šipku ograde. Objumljena morima, prestravljeno je kriknula!

- Eveline! Evvy!

Dotrčao je do ograde i doviknuo joj da pođe za njim. Vikali su na njega da ne zastaje, ali on ju je i dalje dozivao. Okrenula je svoje blijedo lice prema njemu, ukočena poput bespomoćne životinje. U njezinim se očima više nije mogao nazrijeti nikakav trag ljubavi, pozdrava ni prepoznavanja.

BILJEŠKE

[1] Jaka, čvrsto apretirana pamučna tkanina za zavjese, navlake i sl.

[2] Opera, ili prije opereta, Michaela Williama Balfea iz 1843. Likovi u *Dablincima* često citiraju pjesme iz tog popularnog djela.

[3] Riječi koje je Joyce izmislio na licu mjesta ili eventualno engleski fonetski prijepis irskih gaelskih riječi koje bi značile „Na kraju užitka dolazi bol“.

POSILIJE UTRKE

Automobili su dojurili prema Dublinu, krećući se ujednačeno poput kuglica sačme usjeklinom Naas Rooda. Na vrhu brda kod Inchicorea sjatile su se skupine promatrača koji su željeli vidjeti kako automobili jure prema svojim domovima, i tako je kroz taj kanal siromaštva i mrtvila Europa hitala prema većem bogatstvu i radišnosti. S vremena na vrijeme gomila bi veselo uzviknula pozdravljajući ih onako kako to čine ljudi zahvalni na svojem jarmu. Ipak, njihove simpatije bile su na strani plavih automobila – bili su to automobili njihovih prijatelja Francuza [1].

Usto, Francuzi su praktički bili pobjednici. Njihov je tim uspješno završio utrku osvojivši drugo i treće mjesto, dok se za vozača njemačkog automobila koji je prvi stigao na cilj govorilo da je Belgijanac. Zbog toga bi svaki plavi automobil, čim bi stigao na vrh brda, bio dočekan dvostrukom mjerom dobrodošlice, a na svaki veseli pozdrav oni u automobilu odgovorili bi osmjesima i naklonima. U jednom od tih skladno napravljenih vozila bila su četvorica mladića čije je veselje u tom trenutku naizgled prilično prelazilo granice uspjehom zadovoljnog galskog duha. Zapravo, ta četvorica mladića bila su gotovo opijena srećom. Bijahu to vlasnik automobila Charles Ségouin, mladi električar André Rivière, porijeklom Kanađanin, golemi Mađar po imenu Villona i ulickan mladić koji se zvao Doyle. Ségouin je bio dobro raspoložen jer je neočekivano unaprijed dobio neke narudžbe (upravo se spremao u Parizu otvoriti tvrtku za promet automobilima), a Rivière stoga što je trebao biti imenovan upraviteljem tvrtke. Dvojica mladića, koji bijahu rođaci, bili su dobre volje i zbog uspjeha koji su postigli francuski automobili. Villona je bio veseo jer je pojeo izvrstan ručak, a i po prirodi je bio optimist. Međutim, četvrti član družine bio je previše uzbuđen da bi bio istinski sretan.

Imao je oko dvadeset i šest godina, meke svijetlosmeđe brkove i sive oči prilično nevina pogleda. Njegov otac, koji je u ranoj mladosti bio progresivni nacionalist [2], ubrzo je promijenio svoje stavove. Novac je stekao radeći kao mesar u Kingstownu i otvarajući trgovine po Dublinu i okolici te je od uloženog novca višestruko zaradio. Usto je imao sreće i ugovorio nekoliko poslova s policijom, tako da se konačno toliko obogatio da su ga dablinske novine nazivale trgovačkim mogulom. Sina je poslao na školovanje u Englesku u velik katolički koledž, a nakon toga na studij prava na Dablinskom sveučilištu. Jimmy nije baš marljivo učio i nakratko je zastranio. Bio je bogat i omiljen u društvu, a vrijeme je provodio neobično ga dijeleći između kruga ljudi koji su se bavili glazbom i onih koji su se bavili

automobilizmom. Zatim su ga poslali na studijski semestar u Cambridge da malo osjeti što je život. Njegov je otac – negodujući, iako potajno ponosan na ispade svojeg sina – platio njegove dugove i doveo ga kući. Ségouina je upoznao na Cambridgeu. Tada su još bili samo poznanici, no Jimmy je bio vrlo sretan što se druži s čovjekom koji je vidio toliko svijeta i o kojem se govorilo da je vlasnik nekih od najvećih hotela u Francuskoj. S takvim se čovjekom (a njegov se otac slagao s tim) doista vrijedilo družiti, čak i da nije bio onako zanimljiv sudrug kakav je bio. Villona je također bio zabavan – sjajan pijanist – ali nažalost vrlo siromašan.

Automobil s veselim mladićima radosno je nastavio juriti. Rođaci su sjedili sprijeda, Jimmy i njegov prijatelj Mađar straga. Villona je uistinu bio izvrsno raspoložen. Kilometrima je pjevušio svojim dubokim basom. Francuzi su preko ramena dobacivali svoje lepršave riječi i smijali se, a Jimmy se često morao naginjati naprijed kako bi uspio čuti pojedine brze doskočice. Ta mu situacija nije bila posve ugodna jer je gotovo uvijek morao po sluhu pogoditi značenje i doviknuti im prikladan odgovor, sve to dok ga je zapuhivao snažan vjetar. Osim toga, svakoga bi omelo Villonino pjevušenje, a bome i buka automobila.

Brzo kretanje kroz prostor ushiti čovjeka kao i slava i bogatstvo. To su bila tri ključna razloga za Jimmyjevo uzbuđenje. Mnogi njegovi prijatelji vidjeli su ga tog dana u društvu tih Europljana. Prilikom kontrole Ségouin ga je predstavio jednom francuskom natjecatelju koji je na Jimmyjeve zbunjeno promrmljane komplimente odgovorio širokim osmijehom, otkrivši na preplanulom licu niz sjajnih bijelih zubi. Bilo je ugodno nakon takve počasti vratiti se u priprosti svijet promatrača koji su se međusobno gurali, dobacujući mu značajne poglede. A kad je u pitanju novac – on je doista raspolagao velikom svotom. Ségouin je možda ne bi smatrao velikom, ali Jimmy, koji je usprkos povremenim ispadima u biti naslijedio solidne financijske instinkte, dobro je znao da je taj novac teško zarađen. Svijest o tome prije je zadržavala njegove izdatke u granicama umjerene lakomislenosti, a ako je bio istinski svjestan truda uloženog u novac već tada, kad se radilo o pukom hiru više inteligencije, koliko li je tek o tome razmišljao sad, kad se spremio uložiti veći dio svojeg imetka! Bila je to za njega ozbiljna stvar.

Naravno, investicija je bila dobra, a Ségouin je uspio ostaviti dojam da će samo iz prijateljske usluge pristati da se ta svota irskog novca uloži u temeljni kapital poduzeća. Jimmy je cijenio očevu promućurnost, a u ovom je slučaju upravo njegov otac prvi predložio to ulaganje – u poslu s automobilima moglo se dobro zaraditi, cijelo brdo novca. Usto, Ségouin je u svakom pogledu ostavljao dojam bogata čovjeka. Jimmy je pokušavao

preračunati koliko bi nadnica vrijedio gospodski automobil u kojem se vozio. S kakvom je samo lakoćom jurio! Kako su glatko prolazili seoskim putovima! Vožnja je čarobnim prstom taknula u istinski puls života i mašinerija ljudskih živaca pokušavala se uskladiti s ludom jurnjavom brze plave životinje.

Vozili su se Dame Streetom. Promet je bio neuobičajeno živ, automobilisti su glasno trubili, a vozači tramvaja nestrpljivo zvonili. Ségouin je zaustavio automobil u blizini zgrade Irske banke, a Jimmy i njegov prijatelj izašli su. Na pločniku se okupila šačica ljudi koji su se divili automobilu i njegovu brektavom motoru. Te je večeri društvo trebalo zajedno večerati u Ségouinovu hotelu, a u međuvremenu su Jimmy i Villona, koji je odsjeo kod njega, trebali svratiti kući kako bi se presvukli. Automobil je polako odmicao prema Grafton Streetu dok su se dvojica mladića probijala kroz čopor promatrača. Išli su prema sjevernoj strani grada. Dok su hodali obuzimao ih je neobičan osjećaj razočaranja, a grad je iznad njih u izmaglici ljetne večeri vješao svoje kugle blijede svjetlosti.

U Jimmyjevoj se kući o toj večeri govorilo kao o iznimnom događaju. Njegovi su roditelji uz uzbuđenje osjećali i dozu ponosa, kao i stanovitu želju da se raspojasaju, jer imena velikih stranih gradova imaju barem tu odliku da mogu pobuditi takve težnje. Osim toga, kad se preodjenuo Jimmy je uistinu lijepo izgledao i dok je u predvorju posljednji put namještao čvorove svilene kravate njegov je otac s pravom osjetio čak i nijansu trgovačkog zadovoljstva što je prenio sinu odlike koje bi se inače teško mogle kupiti. Zbog toga se prema Villoni ponašao neuobičajeno prijateljski, a svojim je postupcima iskazivao istinsko poštovanje za postignuća koja su dolazila iz tuđine, no Mađar vjerojatno nije ni opazio tu profinjenost svog domaćina, jer počeo je osjećati izrazitu želju za večerom.

A večera je bila izvrsna, vrhunska. Jimmy je zaključio da Ségouin ima vrlo profinjen ukus. Društvu se pridružio i mladi Englez Routh kojeg je Jimmy viđao sa Ségouinom u Cambridgeu. Mladići su večerali u odvojenoj prostoriji osvijetljenoj električnim svijećnjacima. Razgovarali su živo i bez ustezanja. Jimmy, kojem se mašta razigrala, stvorio je predodžbu u kojoj se mladenačka živahnost Francuza skladno stopila s čvrstim okvirom Englezove otmjenosti. Pomisli kako je ta slika lijepa, a usto i točna. Divio se umješnosti kojom je domaćin usmjeravao razgovor. Petorica mladića imala su različite interese i žustro su razgovarala. Villona je s velikim poštovanjem počeo otkrivati pomalo iznenađenom Englezu ljepote engleskog madrigala, buneći se što su nestala stara glazbala. Rivière je, ne baš posve slučajno, odlučio Jimmyju objasniti zašto su francuski mehaničari najbolji. Prodoran Mađarev glas zamalo ih je sve zaglušio dok se ovaj izrugivao lažnom lirizmu

romantičarskih slikara, a tad je Ségouin naveo svoje goste na razgovor o politici. To je svima bilo zajedničko područje. Opijen atmosferom, Jimmy osjeti kako se u njemu budi očev zamrlj žar, tako da je na kraju potaknuo na razgovor i obamrlog Routha. U prostoriji je postajalo sve toplije, a Ségouinova domaćinska dužnost svakog je trenutka postajala sve težom, prijetila je čak i opasnost od osobnih zamjerki. Čim se ukazala prilika, pozorni domaćin podignu čašu i nazdravi Čovječanstvu, a kad su ispili zdravicu on značajno i širom otvori prozor.

Te je noći grad navukao krinku metropole [3]. Petorica mladića šetala su parkom Stephen's Green okružena blijedim oblakom mirisnog duhanskog dima. Razgovarali su glasno i veselo, dok su im na ramenima lepršali ogrtači. Ljudi su ih propuštali da prođu. Na uglu Grafton Streeta neki nizak i debeo muškarac pomagao je dvjema lijepim damama da uđu u automobil u kojem je sjedio još jedan debeo čovjek. Automobil ode, a niski debeljko opazi družinu.

- André!

- Pa to je Farley!

Usljedi bujica riječi. Farley je bio Amerikanac. Nitko nije posve shvaćao što je bila tema razgovora. Villona i Rivière bili su najglasniji, no svi su bili uzbuđeni. Popeli su se u neku kočiju stisnuvši se jedan do drugoga uz mnogo smijeha. Vozili su se pored mnoštva, stopivši se sada s prigušenim bojama, praćeni veselim zveketom praporaca. Na kolodvoru Westland Row popeli su se na vlak i već za nekoliko sekundi, kako se Jimmyju činilo, izašli s kolodvora Kingstown. Kondukter pozdravi Jimmyja. Bio je to star čovjek.

- Lijepa večer, gospodine!

Bila je mirna, tiha ljetna večer; luka je ležala poput zatamnjena ogledala ispod mjesta gdje su stajali. Sišli su do obale držeći jedan drugoga ispod ruke, pjevajući u zboru staru francusku pjesmu „Kadet Roussel“ i topćući nogama kad god bi došli do pripjeva:

„Ho! Ho! Hohé, vraiment!“

U sidrištu su sjeli u čamac i zaveslali prema Amerikančevoj jahti. Tamo su ih dočekali jelo, glazba i karte. Villona reče s iskrenim oduševljenjem:

- Prava divota!

U kabini se nalazio pijanino. Villona je Farleyju i Rivière odsvirao valcer, Farley je preuzeo

ulogu kavalira, a Rivière ulogu dame. Slijedila je improvizacija kadrile tijekom koje su mladići izmišljali vlastite plesne figure. Kakvo veselje! Jimmy je zdušno preuzeo svoju ulogu; napokon je vidio što znači živjeti punim plućima! Onda je Farley ostao bez daha i povikao: „Stanite!“ Sluga je donio laganu zakusku i mladići su tek reda radi sjeli uz jelo. Međutim, obilno su pili: bilo je to upravo boemski. Ispijali su zdravice za Irsku, Englesku, Francusku, Mađarsku, za Sjedinjene Američke Države. Jimmy je održao govor, dug govor i kad god bi zastao Villona bi uzviknuo: „Tako je! Živio!“ Kad je sjeo prolomio se buran pljesak. Govor je sigurno bio dobar. Farley ga je potapšao po leđima i glasno se nasmijao. Kakvi veseli momci! Kakvo dobro društvo!

Karte! Karte! Stol su raščistili. Villona je opet tiho sjeo za pijanino i svirao im po želji. Ostali su igrali igru za igrom, hrabro se upustivši u pustolovinu. Nazdravili su herčevoj i karo dami. Jimmy je nejasno žalio što nema publike: dosjetke su samo pljuštale. Ulozi su bili vrlo veliki i novac je počeo prelaziti iz ruke u ruku. Jimmy nije točno znao tko dobiva, ali znao je da on gubi. Ipak je za to sâm bio kriv jer često nije vodio računa o svojim kartama, tako da su drugi morali izračunavati njegov dug. Momci su bili žestoki, no priželjkivao je da završe s igrom: bilo je već kasno. Netko je nazdravio u čast jahte *Ljepotica iz Newporta*, a zatim je netko drugi predložio da se odigra posljednja igra za vrlo visoku svotu.

Pijanino je ušutio; Villona je sigurno izašao na palubu. Bila je to strašna igra. Prekinuli su je pred sam završetak kako bi ispili zdravicu za sreću. Jimmy je shvatio da će pobjedu odnijeti Routh ili Ségouin. Kakvo uzbuđenje! I Jimmy je bio uzbuđen. On će, naravno, izgubiti. Koliko je proigrao? Muškarci su ustali da stojećeke odigraju posljednje bacanje, govorili su i gestikulirali. Routh je pobijedio. Kabina se zatresla od veselog mladenačkog klicanja, a zatim su skupili karte. Tada su počeli računati koliko je tko dobio. Farley i Jimmy izgubili su najviše.

Znao je da će se ujutro kajati, ali tog mu je časa bilo drago što će se odmoriti, što će njegovu ludost potopiti tamno mrtvilo sna. Nalaktio se na stol, spustio glavu među šake i brojio otkucaje srca u sljepoočicama. Vrata kabine otvore se i on ugleda Mađara kako stoji u snopu sive svjetlosti:

– Svitanje, gospodo!

BILJEŠKE

[1] Irci su se osjećali bliski Francuzima, tim tradicionalnim rivalima Engleske.

[2] Pristaša Irske parlamentarne stranke, koja je zahtijevala irsku neovisnost.

[3] Iako je Dublin bio glavni grad Irske, administrativno nije bio njezino središte otkako je 1801. izglasan Zakon o sjedinjenju.

DVA ZAVODNIKA

Na grad se spustila siva, topla kolovoska večer, a ulicama je strujao blagi mlaki zrak, budeći sjećanje na ljeto. Ulice u kojima je sve bilo zatvoreno zbog nedjeljnog odmora vrvjele su šarolikim veselim svijetom. Na vrhovima visokih stupova ulične su svjetiljke sjale poput svjetlećih bisera nad živom vrevom koja je stalno mijenjala oblik i nijanse odašiljući u topli i sivi večernji zrak uvijek isti neprekidni žamor.

Dvojica mladića spuštala su se s Rutland Squarea. Jedan je upravo privodio kraju svoj dugi monolog. Drugom, koji je hodao rubom pločnika, te je zbog bezobzirnosti svog sugovornika s vremena na vrijeme morao zakoračiti na cestu, na licu se vidjelo da ga zabavlja slušati tu priču. Bio je zdepast i rumen. Mornarska kapa bila mu je zabačena visoko na tjemenu, i dok je pratio priču njegovi su se izrazi lica izmjenjivali poput valova, izranjajući iz kutova očiju, nosa i usta. Tijelo mu se grčilo pod kratkim naletima hripava smijeha što su nailazili jedan za drugim. Oči su mu svjetlucale od lukava zadovoljstva i svakog bi časa pogledao svojeg prijatelja u lice. Nekoliko je puta popravio nabore laganog kišnog ogrtača koji je prebacio preko jednog ramena poput toreadora. Njegove hlače, što su dosezale tik ispod koljena, bijele gumene cipele i ležerno prebačen kišni ogrtač izgledali su mladenački, no tijelo mu je oko struka bilo zaobljeno, kosa rijetka i prosijeda, dok mu je lice, nakon što su preko njega prešli svi oni valovi grimasa, djelovalo oronulo.

Kad je bio posve siguran da je priča završila punih pola minute bezglasno se smijao. Onda reče:

- Dakle... za takvo što trebaš biti majstor!

Živost kao da mu je iščezla iz glasa i da bi potkrijepio svoje riječi doda u šali:

- Za takvo što trebaš uistinu biti vrhunski i, ako mogu tako reći, profinjen majstor!

Nakon što je to rekao uozbilji se i ušuti. Jezik mu je bio otežao jer je čitavog popodneva razgovarao u gostionici u Dorset Streetu. Većina ljudi smatrala je Lenehana priljepkom, no unatoč tome što ga je pratio takav glas, on je svojom spretnošću i rječitošću uvijek sprečavao prijatelje da zauzmu ma kakav njemu protivan stav. U gostionici je hrabro znao prići kakvu društvu i budno čekati u prikrajku dok ga ne bi uključili u rundu. Bio je zabavna ništarija naoružana gomilom priča, pošalica i zagonetki, neosjetljiva na svaku neuljudnost.

Nitko nije znao kako pokriva osnovne životne troškove, no njegovo se ime maglovito povezivalo s časopisima koji su se bavili okladama na konjskim utrckama.

- A gdje si je našao, Corley? - upitao je.

Corley brzo obližne gornju usnu.

- Jedne večeri, stari, išao sam Dame Streetom i opazio zgodnu žensku ispod sata Waterhousea i, znaš već, rekao sam joj dobra večer. Tako smo pošli u šetnju tamo uz Kraljevski kanal, a ona mi je rekla da je sluškinja u jednoj kući u Baggot Streetu. Te sam je večeri obgrlio oko struka i malo stisnuo. Onda sam, dragi moj, sljedeće nedjelje imao s njom sastanak. Otišli smo do Donnybrooka [1] i ondje sam je odveo u polje. Rekla mi je da je ranije hodala s nekim mljekarom... Bilo je sjajno, čovječe. Svake mi je večeri donosila cigarete i plaćala mi tramvajsku kartu donde i natrag. A jedne mi je večeri donijela dvije proketo dobre cigare... znaš, one najbolje, kakve je pušio stari gazda... Bilo me strah, čovječe, da ne ostane trudna, ali ta se zna čuvati.

- Možda misli da ćeš se njome oženiti - reče Lenehan.

- Rekao sam joj da sam nezaposlen - reče Corley. - Rekao sam joj da sam radio u Pimovoj trgovini. Ne zna mi prezime. Bio sam previše lukav da joj to otkrijem. Ali ona, znaš, misli da sam otmjen.

Lenehan se opet bezglasno nasmije.

- Od svih dobrih priča o udvaranju koje sam dosad čuo - reče - ova je apsolutno majstorska.

Kao odgovor na tu pohvalu Corley produži korak. Njihanje njegova krupnog tijela natjera prijatelja da nekoliko puta lagano poskoči s pločnika na cestu i opet na pločnik. Corley je bio sin policijskog inspektora i od oca je naslijedio stas i hod. Hodao je držeći se uspravno, ruku priljubljenih uz tijelo, okrećući glavu čas na jednu, čas na drugu stranu. Imao je veliku, okruglu, masnu glavu što se znojila po svakom vremenu, a veliki okrugli šešir stajao je nakrivljeno i nalikovao mjehuru što je rastao iz drugog mjehura. Uvijek je gledao ravno preda se kao da je na paradi. Ako se na ulici htio osvrnuti za nekim, morao se okrenuti cijelim tijelom iz kukova. Trenutno je besposličario. Kad god bi neko radno mjesto bilo slobodno, uvijek bi mu koji prijatelj bio spreman dojaviti tu neugodnu vijest. Često ga se moglo vidjeti kako ide s policajcima u civilnoj odjeći i s njima ozbiljno razgovara. Znao je naličje svih događaja i volio je donositi konačne sudove. Razgovarao je ne slušajući

sugovornike. Govorio je uglavnom o sebi: što je kome rekao i što je ta osoba rekla njemu, te što je on rekao kako bi riješio problem. Dok je opisivao te razgovore aspirirao je prvo slovo svojeg imena onako kako to čine Firentinci [2].

Lenehan ponudi prijatelju cigaretu. Dok su dvojica mladića prolazila kroz svjetinu, Corley bi se s vremena na vrijeme okrenuo kako bi se osmjehnuo nekoj od djevojaka u prolazu, no Lenehanov je pogled bio prikovan uz veliki blijedi mjesec okružen dvostrukim sjajnim prstenom. Ozbiljnim je pogledom promatrao kako preko mjesečeva lica prelazi siva koprena sutona. Nakon duže stanke reče:

- Dakle... reci mi, Corley, vjerujem da ćeš uspjeti izvesti onu stvar, zar ne?

Corley mu potvrdno namigne.

- Hoće li uistinu pristati? - upita Lenehan sumnjičavo. - Sa ženama se nikad ne zna.

- Pristat će - reče Corley. - Čovječe, znam ja kako treba s njom. Zagrijala se za mene.

- Ti si uistinu zavodnik kakve ja zovem veseli Lothario - reče Lenehan. - A usto si i ona prava vrsta Lotharija!

Tom sjenom poruge ublažio je snishodljivost svojeg ponašanja. Da bi se izvukao, imao je naviku prepustiti svoje laskanje dvostrukosti mogućih tumačenja. Ali Corleyjev um nije bio istančan.

- Vjeruj mi, ništa se ne može mjeriti s dobrom sluškinjom - potvrdi on.

- Reče čovjek koji je upoznao sve vrste žena - doda Lenehan.

- Najprije sam izlazio s curama, znaš već - povjeri mu Corley - s curama iz South Circus Streeta. Izvodio sam ih tramvajem i plaćao im kartu, ili sam ih vodio na mjesta gdje je bilo glazbe, na predstave u kazalište, ili sam im kupovao čokoladu i bombone, i tako to. Trošio sam na njih dosta novca - doda uvjerljivim tonom, kao da zna da mu prijatelj ne vjeruje.

Ali Lenehanu nije bilo teško povjerovati u njegove riječi, pa on ozbiljno kimne.

- Znam tu vrstu igre - reče on - to je čista pljačka.

- A ponašajući se tako nisam nikad dobio prokleta ništa - reče Corley.

- Ne ponovilo se - doda Lenehan.

- Osim od jedne od njih - nastavi Corley.

Ovlažio je jezikom gornju usnu. Od uspomena mu se užagre oči. I on je promatrao blijedi krug mjeseca, sad već gotovo posve zastrt; činilo se da razmišlja.

- Bila je... donekle dobra - reče sa žaljenjem.

Ponovno je ušutio. Zatim doda:

- Sad je uličarka. Vidio sam je jedne večeri dok se vozila Earl Streetom u kočiji s dvojicom muškaraca.

- Pretpostavljam da je to postala tvojom zaslugom - reče Lenehan.

- Bila je i s drugima prije mene - odvrati Corley stojički.

Ovog puta Lenehan mu nije namjeravao povjerovati. Odmahne glavom i nasmiješi se.

- Znaš da me ne možeš prevariti, Corley - reče.

- Kunem ti se da je istina! - reče Corley. - Sama mi je to rekla.

Lenehan mu uputi sućutan pogled.

- Podli prevarante! - reče on.

Dok su prolazili pokraj ograde Trinity Collegea, Lenehan skoči na cestu i pogleda uvis na sat.

- Kasniš dvadeset minuta - reče.

- Ima vremena - odvrati Corley. - Ona će svakako biti tamo. Uvijek je pustim da malo čeka.

Lenehan se tiho nasmije.

- Nema što, Corley, znaš kako s njima - reče.

- Znam sve njihove sitne trikove - prizna Corley.

- Ali reci mi - ponovi Lenehan - jesi li uistinu siguran da ćeš uspjeti? Znaš da je to škakljivo.

U tome su one proklete zatvorene, zar ne... Što kažeš?

Sitnim svijetlim očima tražio je na licu prijatelja potvrdu. Corley je odmahivao glavom kao da tjera od sebe dosadna kukca, a čelo mu se naboralo.

- Izvest ću to - reče. - Samo prepusti sve meni, u redu?

Lenehan ne reče više ništa. Nije htio uzrujati prijatelja da ga ovaj ne pošalje k vragu i ne kaže kako mu ne treba njegov savjet. Malo je obazrivosti nužno. Ali Corleyjevo se čelo uskoro opet opusti. Misli su mu krenule drugim smjerom.

- Ona je fina, pristojna flundra - reče s dozom poštovanja. - Takva je.

Išli su Nassau Streetom, a zatim su skrenuli u Kildare Street. Nedaleko od trijema kluba na ulici je stajao harfist [3] i svirao malom krugu slušatelja. Nehajno je prebirao po žicama te bi s vremena na vrijeme svakog novog pridošlicu brzo pogledao u oči, a katkad bi, isto tako umorno, podigao pogled u nebo. I njegova se harfa, ne mareći što joj je pokrivalo spuznulo do koljena, činila jednako umornom od pogleda stranaca kao i od ruku svojeg gospodara. Jedna je ruka svirala u basu melodiju rodoljubne „Tiho, o Moyle“, dok je druga nakon svakog takta prelazila sopranskim žicama. Tonovi su u zraku odjekivali duboko i puno.

Dvojica mladića išla su ulicom šuteći, praćena žalobnom glazbom. Kad su došli do parka Stephen's Green prešli su cestu. Tu su ih buka tramvaja, svjetla i svjetina oslobodile šutnje.

- Eno je - reče Corley.

Na uglu Hume Streeta stajala je mlada žena. Nosila je plavu suknju, a na glavi bijeli mornarski šešir. Stajala je na rubniku lagano zamahujući suncobranom koji je držala u ruci. Lenehan živne.

- Čekaj, Corley, da je pogledam - reče.

Corley iskosa pogleda prijatelja, a lice mu se razvuče u ružan cerek.

- Hoćeš li mi postati konkurencija? - upita.

- K vragu! - reče Lenehan hrabro. - Ne tražim da me upoznaš. Samo je hoću pogledati. Neću je pojesti.

- O... samo bi je pogledao? - upita Corley prijaznije. - Onda... ovako ćemo. Idem k njoj i dok

mi budemo razgovarali, ti prođi pored nas.

- Dobro! - reče Lenehan.

Corley je već bio prebacio jednu nogu preko lanaca na ogradi kad mu Lenehan dovikne:

- A poslije? Gdje ćemo se naći?

- U deset i trideset - odgovori Corley prebacujući i drugu nogu.

- Gdje?

- Na uglu Merrion Streeta. Vratit ćemo se tim putem.

- Sretno - reče Lenehan na rastanku.

Corley ne odgovori. Odšetao je preko ulice zabacujući glavu lijevo-desno. Njegova krupna građa, miran korak i čvrst topot čizama odavali su nešto osvajačko. Prišao je mladoj ženi i bez pozdrava odmah počeo razgovarati s njom. Ona je brže zamahivala suncobranom, vrpeljeći se na potpeticama. Dok je govorio unio joj se dva-tri puta u lice, a ona se nasmijala i pognula glavu.

Lenehan ih je neko vrijeme promatrao. Zatim je, na pristojnoj udaljenosti, brzo prošao uz lance kojima su bile ograđene stazice i ukoso prešao ulicu. Dok je prilazio uglu Hume Streeta osjetio je u zraku jak miris parfema i brzim, nervoznim pogledom odmjerio mladu ženu. Nosila je prazničnu odjeću. Plavu suknju od serža u struku je pridržavao pojas od crne kože. Velika srebrna kopča pojasa kao da joj je udubila sredinu tijela, uvukavši u sebe poput ukosnice laganu tkaninu bijele bluze. Nosila je kratak crni kaputić sa sedefastom dugmadi i otrcanim ovratnikom od crna krzna. Krajevi kragne od tila bili su pažljivo nadignuti, a na njedrima joj je bio pričvršćen velik stručak crvena cvijeća, peteljki okrenutih nagore. Lenehan zadovoljno promotri njezino čvrsto, nisko, mišićavo tijelo. Priprosto i sirovo zdravlje blistalo joj je na licu, na debelim crvenim obrazima i u bestidnim plavim očima. Imala je grube crte lica. Široke nosnice, nakrivljene usne rastvorene u zadovoljnu cereku i dva izbočena sjekutića. U prolazu Lenehan je skinuo kapu, a nakon desetak sekundi Corley mu odzdravi u zrak, neodređeno odmahujući rukom i nehajno odižući rub šešira.

Lenehan je otišao sve do hotela Shelbourne, gdje je zastao i čekao. Ubrzo je vidio kako idu prema njemu i kad su skrenuli desno pođe za njima, lagano koračajući u bijelim cipelama, idući samo jednom stranom Merrion Squarea. Dok je polako hodao prilagođavajući svoj

korak njihovu, promatrao je Corleyevu glavu koja se svakog časa okretala prema licu mlade žene poput velike lopte što se okreće oko osi. Pratio ih je pogledom dok nije vidio kako se penju na tramvaj za Donnybrook, a zatim se okrenuo i vratio putem kojim je došao.

Sada, kad je bio sam, lice mu je izgledalo starije. Činilo se da ga je veselje napustilo i kad je došao do ograde parka Duke's Lawn počeo je rukom prelaziti po šipkama. Melodija koju je svirao harfist prenijela se u njegove pokrete. Stopala u cipelama s mekim potplatima davala su ritam, dok je prstima nakon svakog takta lijeno prebira po šipkama ljestvicu raznih tonova.

Bezvoljno je hodao oko parka Stephen's Green, a onda Grafton Streetom. Iako je primjećivao mnoge pojedinosti u gomili kroz koju je prolazio, činio je to uz dozu mrzovolje. Sve što ga je moralo privlačiti činilo mu se beznačajnim i nije odgovarao na poglede koji su ga pozivali da im hrabro priđe. Znao je da bi morao mnogo govoriti, izmišljati i zabavljati, a njegov mozak i grlo bili su previše suhi za takav zadatak. Pomalo ga je mučilo kako provesti sate do ponovnog susreta s Corleyjem. Nije se mogao dosjetiti ničem osim da nastavi hodati. Skrenuo je lijevo, došao do ugla Rutland Squarea i u mirnoj mračnoj ulici čiji je sumorni izgled odgovarao njegovu raspoloženju osjetio je olakšanje. Napokon se zaustavio pred izlogom sirotinjskog lokala nad kojim je bijelim slovima pisalo *Gostionica*. Na staklu izloga bila su obješena dva natpisa, *Pivo od đumbira* i *Sok od đumbira*. Na velikom plavom pladnju bila je izložena narezana šunka, a kraj nje na tanjuru ležala je kriška vrlo lagana nabujka od suhog voća. Neko je vrijeme ozbiljno promatrao izloženu hranu, a onda, umorno se osvrnuvši po ulici, brzo uđe u gostionicu.

Bio je gladan, jer osim nekoliko keksa za koje je zamolio dvojicu mrzovoljnih konobara nije jeo od doručka.

Sjeo je za goli drveni stol nasuprot dvjema radnicama i jednom mehaničaru. Prišla mu je musava konobarica.

- Pošto je tanjur graška ? - upita.
- Peni i pol, gospodine - odgovori djevojka.
- Donesi mi tanjur graška i bocu piva od đumbira.

Izrekao je to grubo kako bi udario protutežu otmjenom dojmu koji je ostavljao, jer kad je ušao svi su na trenutak ušutjeli. Lice mu se zajapurilo. Kako bi izgledao prirodnije, zabacio

je kapu na zatiljak i nalaktio se na stol. Mehaničar i radnice odmjerili su ga od glave do pete prije nego što su potihom nastavili razgovor. Djevojka mu je donijela tanjur vrućeg graška začinenog paprom i octom, vilicu i pivo od đumbira. Jeo je pohlepno, a hrana mu je bila tako ukusna da se potrudio zapamtiti tu gostionicu. Pojevši sav grašak, polako je pijuckao pivo i još neko vrijeme sjedio razmišljajući o Corleyjevoj pustolovini. U mašti je vidio dvoje ljubavnika kako šetaju sami nekom mračnom ulicom; čuo je Corleyjev dubok i energičan glas kako joj laska i ponovno je vidio nacerena usta mlade žene. Od te slike snažno osjeti bijedu vlastitog novčanika i duha. Bio je umoran od skitnje, života na rubu siromaštva, podvala i spletki. U studenom će imati trideset i jednu. Zar nikada neće naći dobar posao? Zar nikada neće imati svoj dom? Razmišljao je kako bi bilo ugodno imati toplo ognjište pokraj kojeg bi mogao sjesti i na stolu dobru večeru. Dovoljno se dugo već skitao ulicama s prijateljima i djevojkama. Znao je koliko takvi prijatelji vrijede, a znao je i kakve su djevojke. Stečeno iskustvo ispunilo mu je srce gorčinom prema svijetu. Ali nije izgubio svu nadu. Poslije jela osjećao se bolje nego prije njega, bio je manje umoran od vlastitog života, manje duhovno poražen. Još bi se uvijek mogao skrasiti u nekom udobnom kutku i sretno živjeti, samo kad bi naišao na kakvu dobru, priprostu djevojku s novcem kojim bi mogao raspolagati.

Platio je musavoj djevojci dva i pol penija, izašao iz gostionice i ponovno krenuo u skitnju. Pošao je Capel Streetom i zaputio se prema gradskoj vijećnici. Zatim je skrenuo u Dame Street. Na uglu George Streeta sreo je dvojicu prijatelja i stao da porazgovara s njima. Bilo mu je drago što može predahnuti od tolikog pješaćenja. Upitali su ga je li vidio Corleyja i što ima nova. Odgovorio je da je s Corleyjem proveo dan. Oni su malo govorili. Pogledom su dokono pratili određene ljude u gomili i s vremena na vrijeme izrekli bi kakvu zamjerku. Jedan reče da je prije sat vremena vidio Maca u Westmoreland Streetu. Lenehan na to reče da je prošle večeri bio s Macom kod Egana. Čovjek koji ga je vidio u Westmoreland Streetu upita je li istina da je Mac osvojio nešto novca na biljaru. Lenehan nije znao, reče da im je kod Egana piće platio Holohan.

Rastao se s prijateljima u četvrt do deset i počeo se uspinjati George Streetom. Skrenuo je lijevo kod gradske tržnice i stupio na Grafton Street. Masa mladića i djevojaka razilazila se i dok se uspinjao ulicom čuo je mnoge skupine i parove kako se opraštaju želeći jedni drugima laku noć. Otišao je do sata na Medicinskom fakultetu koji je upravo otkucavao deset sati. Brzo je krenuo sjevernom stranom Stephen's Greena, žurno i u strahu da bi se Corley mogao vratiti prerano. Stigavši na ugao Merrion Streeta, sklonio se u sjenu ulične svjetiljke, izvukao jednu od spremljenih cigareta i pripalio je. Naslonio se na stup svjetiljke i nije skidao pogled s mjesta na kojem je očekivao da će ugledati Corleyja i mladu ženu na

povratku.

Ponovno se zamislio. Pitao se je li Corley uspio u svojem naumu. Pitao se je li je već pitao ili će to ostaviti za kraj. Proživljavao je kako svoje, tako i sve prijateljeve muke i uzbuđenja. Ali sjetivši se kako je Corley polako okretao glavu prema djevojci malo se umiri: bio je siguran da će Corley to uspješno izvesti. Odjednom mu padne na pamet da ju je Corley možda otpratio kući drugim putem i ostavio ga na cjedilu. Pogledom je pretraživao ulicu: nigdje ih nije vidio, a već je sigurno prošlo pola sata otkako je pogledao na sat Fakulteta. Bi li Corley učinio takvo što? Pripalio je posljednju cigaretu i stao nervozno pušiti. Naprezao je oči kad god bi se na udaljenom kraju trga zaustavio tramvaj. Sigurno su otišli kući drugim putem. Papir njegove cigarete razdere se i on je psujući baci na cestu.

Odjednom ih ugleda kako idu prema njemu. Odmah se povesele i, ostavši kod ulične svjetiljke, pokuša po njihovu hodu odgonetnuti ishod. Hodali su brzo, mlada žena žustrim, kratkim koracima, dok je Corley, dugonog, išao ukorak s njom. Činilo se da ne razgovaraju. Nagovještaj ishoda ubode Lenehana poput šiljka oštra predmeta. Znao je da Corley neće uspjeti, znao je da se to ne može izvesti.

Skrenuli su niz Baggot Street i on odmah pođe za njima pločnikom sa suprotne strane ceste. Kad su zastali, i on je stao. Razgovarali su nekoliko trenutaka, a zatim je mlada žena sišla stubama u podrumski svjetlarnik neke kuće. Corley je ostao na rubu pločnika nedaleko od stuba ulaznog trijema. Prošlo je nekoliko minuta. Tad su se polako i oprezno otvorila ulazna vrata predvorja. Žena je trkom sišla niza stube trijema i nakašljala se. Corley se okrenuo i pošao prema njoj. Nekoliko je trenutaka svojim krupnim tijelom zaklanjao njezino, a zatim se ona iznova pojavi, trčeći uza stube. Vrata su se zatvorila za njom i Corley se brzim hodom uputi prema Stephen's Greenu.

Lenehan požuri istim smjerom. Palo je nekoliko sitnih kapi kiše. On to shvati kao upozorenje i osvrne se prema kući u koju je ušla mlada žena kako bi se uvjerio da ga nitko ne gleda, a zatim nestrpljivo pretrči na drugu stranu ulice. Od nervoze i brzog trčanja zadihao se.

Zazove:

- Hej, Corley!

Corley okrene glavu da vidi tko ga zove, a zatim nastavi hodati kao i prije. Lenehan potrči za njim namještajući jednom rukom kišni ogrtač na ramena.

- Hej, Corley! - vikne još jednom.

Sustigne prijatelja i prodorno ga pogleda u oči, ali nije ništa mogao otkriti.

- Onda? - upita. - Je li uspjelo?

Stigli su do ugla Ely Place Streeta. Još uvijek ne odgovarajući, Corley skrene lijevo i počne se uspinjati pokrajnjom ulicom. Na licu mu je bio izraz ozbiljne mirnoće. Lenehan je išao ukorak s prijateljem, teško dišući. Bio je zbunjen i u glasu mu je odjeknuo prizvuk prijetnje.

- Zar mi ne možeš reći? - upita. - Jesi li je pitao?

Corley zastane pokraj prve svjetiljke i smrknuo se zagleda preda se. Zatim svečanim pokretom ispruži ruku stisnutu u pesnicu prema svjetlu i, smiješeći se, polako rastvori prste pred pogledom svojeg vjernog učenika. Malen zlatnik zasja mu na dlanu.

BILJEŠKE

[1] Mjesto južno od Dublina gdje se održavao godišnji sajam, bučan i grub događaj.

[2] Dakle, izgovarao je Corley kao „whorely“ (kurvinski).

[3] Ponovno harfa kao simbol Irske.

PANSION

Gospođa Mooney bila je mesareva kći. Bila je vrlo diskretna, odlučna žena. Udala se za očeva pomoćnika i otvorila mesnicu u blizini Spring Gardens Streeta. Ali čim mu je punac umro, gospodin Mooney počeo se odavati porocima. Opijao se, potkradao blagajnu i zaduživao preko glave. Nije ga imalo smisla tjerati da prisegne kako više neće piti: bilo je sigurno da će za nekoliko dana prekršiti obećanje. Zbog toga što se svađao sa ženom pred kupcima i nabavljao loše meso uništio je posao. Jedne ju je noći napao mesarskim nožem, i tad je morala prespavati kod susjeda.

Odonda su živjeli razdvojeno. Ona je otišla k svećeniku i dobila službeno dopuštenje za odvojeni život i skrbništvo nad djecom. Mužu više nije željela dati ni novac, ni hranu, ni krov nad glavom pa je bio prisiljen zaposliti se kao sudski službenik za naplatu dugova. Bio je oronuo, pogrbljen malen pijanac blijeda lica sa sijedom brkovima i sijedom obrvama iznad sitnih krvavih očiju protkanih ružičastim kapilarama koji je cijele dane sjedio u sudskom odjelu za ovrhe čekajući da mu dodijele kakav zadatak. Gospođa Mooney, koja je od posla s mesnicom uzela svoj dio preostalog novca i otvorila pension u Hardwicke Streetu, bila je krupna i markantna. U kući su se stalno izmjenjivali turisti iz Liverpoola i s otoka Mana, te s vremena na vrijeme zabavljači iz varijetea. Stalni stanari bili su uglavnom gradski činovnici. Gospođa Mooney vodila je posao lukavo i odlučno, znala je kada pričekati s naplatom, kada se postaviti strogo, a kada progledati kroz prste. Svi mladići koji su ondje živjeli zvali su je Gospođa.

Samci gospođe Mooney plaćali su petnaest šilinga tjedno za stan i hranu (svijetlo ili tamno pivo uz večeru nije ulazilo u cijenu). Imali su slične ukuse i interese, zbog čega su bili vrlo prisni. Raspravljali su o tome koji konji imaju veće izgleda za pobjedu na utrkama, favoriti ili oni koji ne slove kao uspješni. Jack Mooney, Gospođin sin koji je bio činovnik jednog prekupca iz Fleet Streeta slovio je kao nezgodan čovjek. Rado se služio prostim vojničkim rječnikom i obično je dolazio kući u sitne sate. Kad bi sreo prijatelje uvijek bi znao ispričati kakvu dobru zgodu i uvijek je bio siguran da ima asa u rukavu, drugim riječima, vjerovao je da zna koji bi konj mogao pobijediti ili kojoj se plesačici iz varijetea sviđa. Usto, vješto se tukao i pjevao je šaljive pjesme. Subotom uvečer stanari su se često sastajali u prednjem salonu. Zabavljači iz varijetea izveli bi poneku točku, a gospodin Sheridan pratio bi je na klaviru i svirao valcere i polke. I gospođina bi kći, Polly Mooney, zapjevala. Pjevala je:

Ja sam... cura nestašna

Nemoj se pretvarati:

Znaš već kakva sam.

Polly je bila vitka devetnaestogodišnjakinja. Imala je svijetlu meku kosu i male, pune usne. Kad god je s nekim razgovarala običavala je pogledavati uvis sivim očima prožetima nijansom zelene, zbog čega je izgledala poput kakve malene nastrane madone. Gospođa Mooney najprije ju je zaposlila kao tipkačicu u uredu jednog preprodavača žita, ali kako je besramni službenik za naplatu dugova svakog drugog dana dolazio u ured tražeći da mu dopuste da razgovara s kćeri, povela ju je natrag u pansion i zadužila je za kućanske poslove. Kako je Polly bila prilično živahna, dodijelila joj je brigu oko samaca. Usto, mladići vole osjetiti blizinu mlade djevojke. Polly je, naravno, koketirala s njima, ali gospođa Mooney, koja je mudro ocijenila situaciju, znala je da momci zapravo samo krata vrijeme: nijedan od njih nije imao ozbiljne namjere. Takvo je stanje dugo potrajalo i gospođa Mooney počela je razmišljati o tome da ponovno zaposli Polly kao tipkačicu, kad je primijetila da se između nje i jednog stanara nešto događa. Promatrala ih je i šutjela.

Polly je znala da je majka drži na oku, ali majčina se uporna šutnja mogla tumačiti na samo jedan način. Među njima nije bilo sklopljena dogovora ni jasna sporazuma, a iako su stanari počeli govoriti o njihovoj vezi, gospođa Mooney još se uvijek nije miješala. Polly se počela ponašati pomalo čudno, a mladić je očito bio uznemiren. Kad je napokon ocijenila da je došao pravi trenutak, gospođa se Mooney uplela. Prema moralnim se problemima odnosila onako kao što se mesar postavlja prema komadu mesa, a u ovom je slučaju donijela odluku.

Bilo je vedro nedjeljno jutro početkom ljeta koje je nagoviještalo vrućinu, no puhao je svjež povjetarac. Svi prozori u pansionu bili su otvoreni, a čipkasti su se zastori ispod podignutih okvira stakala lagano nadimali prema ulici. Zvonik crkve Svetog Jurja stalno je odašiljao pozive, a vjernici su pojedinačno ili u grupama prelazili mali trg pred crkvom pokazujući kamo su pošli skrušenim držanjem, kao i džepnim molitvenicima u rukama skrivenim rukavicama. U pansionu je završio doručak, a stol u prostoriji gdje se posluživao bio je prekriven tanjurima na kojima su ostale žute mrlje od jaja s komadićima i kožicama slanine i masnoćom. Gospođa Mooney sjedila je u naslonjaču od pruća i promatrala kako sluškinja Mary rasprema stol. Rekla joj je neka skupi kore i komade razlomljenog kruha kako bi ih dodala u krušni puding koji će pripremiti u utorak. Nakon što je stol pospremljen, komadi kruha skupljeni, a šećer i maslac spremljeni u kuhinjski ormarić, počela se prisjećati razgovora kojeg je prošle večeri vodila s Polly. Sve je bilo onako kao što je pretpostavljala:

otvoreno joj je postavljala pitanja, a Polly joj je iskreno odgovarala. Naravno, to je objema bilo pomalo neugodno. Njoj zato što nije željela prihvatiti vijest previše popustljivo ili djelovati kao da u sebi podržava njezin postupak, a Polly ne samo zato što su joj aluzije na te stvari uvijek bile neugodne, već i stoga što nije željela ostaviti dojam da u svojoj promišljenoj naivnosti sluti kakva se namjera krije iza majčine popustljivosti.

Čim je, kroz misli u koje je utonula, postala svjesna da su zvona Crkve svetog Jurja prestala zvoniti, gospođa Mooney mehanički pogleda maleni pozlaćeni sat na dasci iznad kamina. Bilo je jedanaest sati i sedamnaest minuta: imat će vremena napretek sve otvoreno raspraviti s gospodinom Doranom, a zatim stići na podnevnu misu u Marlborough Streetu. Bila je sigurna da će pobijediti. Kao prvo, sva je težina javnog mnijenja bila na njezinoj strani: ona je zgrožena mati. Dopustila mu je da živi pod njezinim krovom pretpostavljajući da je pošten čovjek, a on je olako zloupotrijebio njezinu gostoljubivost. Imao je trideset četiri ili trideset pet godina pa se nije mogao opravdati mladošću, kao ni neznanjem, jer je bio čovjek koji je već štošta prošao. Olako je iskoristio Pollynu mladost i neiskustvo: to je bilo jasno. Pitanje je kako se namjerava iskupiti?

U takvu slučaju mora postojati obeštećenje. Lako je muškarcu, nakon što proživi trenutak užitka on može nastaviti svojim putem kao da se ništa nije dogodilo, ali djevojka mora snositi svu težinu posljedica. Neke bi majke pristale za određenu svotu zataškati vezu, znala je za takve slučajeve. Ali ona to neće učiniti, jer jedino što može nadoknaditi gubitak časti njezine kćeri jest brak.

Opet je pobrojala sve svoje argumente prije nego što je poslala Mary na kat do sobe gospodina Dorana kako bi mu rekla da gospođa Mooney želi razgovarati s njim. Bila je sigurna da će pobijediti. On je bio ozbiljan mladić, a ne lupež ili hvalisavac kao ostali. Zadatak bi joj bio mnogo teži da se radilo o gospodinu Sheridanu ili gospodinu Meadeu ili Bantamu Lyonsu. Vjerovala je da se on neće htjeti suočiti s javnim prozivanjem. Svi stanari pansiona znali su nešto o vezi, neki su čak izmišljali pojedinosti. Usto, on trinaest godina radi u uredu jednog trgovca vinom koji je gorljivi katolik i ta afera bi u njegovu slučaju možda dovela do gubitka posla. Ali kad bi pristao na njezinu ponudu sve bi moglo dobro završiti. Zнала je da svakako ima dobru plaću, a pretpostavljala je da ima i nešto ušteđevine.

Prošlo je već skoro pola sata! Ustala je i pažljivo se pogledala u velikom ogledalu na zidu. Bila je zadovoljna odlučnim izrazom svojeg krupnog rumenog lica i sjetila se nekih majki koje je poznavala, a koje se nikako nisu uspijevale riješiti svojih kćeri.

Gospodin Doran tog je nedjeljnog jutra uistinu bio vrlo nervozan. Dva se puta pokušavao obrijati, no ruka mu je bila tako nesigurna da je morao odustati. Obrasi su mu bili obrasli trodnevnom riđom bradom, a naočale su mu se svakog časa maglile tako da ih je morao skidati i brisati ih rupčićem. Strašno ga je mučilo sjećanje na ispovijed prethodne večeri; svećenik je izvukao iz njega svaku besmisleni pojediniost ljubavne veze i na kraju tako uvećao njegov grijeh da je bio gotovo zahvalan što mu se pružila bilo kakva mogućnost da se iskupi. Šteta je već učinjena. Što mu sad preostaje osim ženidbe ili bijega? Nije mogao poreći ono što se dogodilo. O vezi bi sigurno kružile priče i njegov bi ih poslodavac zacijelo čuo. Dublin je tako mali grad: svatko zna svačija posla. Osjeti kako mu srce uz val vreline skače u grlo kad u svojoj uzbuđenoj mašti začu starog gospodina Leonarda kako doziva hrapavim glasom: „Pošaljite, molim, gospodina Dorana k meni!“

Propale bi mu sve duge godine službovanja! Sva njegova poduzetnost i marljivost bile bi bačene u vjetar! Naravno, kao mladić je stekao iskustvo s ženama, pred svojim se prijateljima u gostionici hvalio svojim slobodoumnim nazorima i poricao postojanje Boga. No svih se poroka već gotovo posve odrekao. Još je uvijek svakog tjedna kupovao primjerak *Reynolds Newspapera* [1], ali je vršio svoje vjerske dužnosti i devet desetina godine živio urednim životom. Imao je dovoljno novca da stvori svoj dom: nije u tome bio problem. Ali njegova će obitelj podcjenjivati Polly. Kao prvo, otac joj je propalica, a usto, pansion njezine majke počeo je sloviti kao kuća na lošem glasu. Doran je znao da se uhvatio u zamku. Mogao je zamisliti svoje prijatelje kako razgovaraju o toj vezi i smiju se. Bila je pomalo neuka; ponekad bi rekla „vidila sam“ i „’oću znat“. Ali zar bi mu gramatika išta značila kad bi je uistinu volio? Nije mogao odlučiti je li mu draga ili bi je prezirao zbog onog što je učinila. Naravno, i on je to učinio. Nagon ga je snažno poticao na to da ostane slobodan i ne sklapa brak. Govorio mu je da si, kad se jednom oženiš, zauvijek sputan.

Dok je bespomoćno sjedio na rubu kreveta u košulji i hlačama ona je tiho pokucala na vrata i ušla. Sve mu je ispričala i rekla da je majci priznala njihovu vezu i da će ona prijepodne razgovarati s njim. Zaplakala je, objesila mu se oko vrata i rekla:

– O, Bobe! Bobe! Što ću učiniti? Što uopće mogu učiniti?

Oduzet će si život, rekla je.

On ju je bezvoljno tješio govoreći joj neka ne plače, neka bude bez brige, sve će biti u redu. Preko košulje je osjećao podrhtavanje njezinih grudi.

Nije samo on bio kriv što se to dogodilo. Dobro se sjećao, neobičnim, upornim pamćenjem kakvo imaju neženje, onih prvih dodira kad bi ga usput okrnula haljinom, dahom i prstima. Zatim, kasno jedne večeri dok se razodijevao za odlazak na počinak, sramežljivo je pokucala na vrata njegove sobe. Zamolila ga je da pripali svoju svijeću na njegovoj jer joj je zapuh vjetra ugasio plamen. Bila je to večer u tjednu kad se kupala. Na sebi je imala ležerno rastvoren ogrtač od šarenog flanela. Kroz tkaninu krznenih papuča nazirala joj se sjajna bjelina stopala, a pod namirisanom kožom sijevalo je toplo rumenilo krvi. Dok je pripaljivala svijeću i umirivala plamen s njezinih se dlanova i zapešća također uzdizao blag miris.

Onih večeri kad bi dolazio jako kasno ona bi mu podgrijavala večeru. Jedva je znao što jede osjećajući kako je samo ona pokraj njega, noću u usnuloj kući. Kako je bila brižna! Ako je večer bila hladna, vjetrovita ili je padala kiša, neizostavno bi ga čekao malen vrč punča. Možda bi zajedno mogli biti sretni...

Znali su se na prstima penjati stubama, svatko bi nosio svijeću i na trećem bi odmorištu, oklijevajući, poželjeli jedno drugome laku noć. Obično bi se poljubili. Dobro se sjećao njezinih očiju, dodira ruke i svojeg zanosa...

Ali zanos prođe. Ponavljao je u sebi njezino pitanje koje je sada postavljao sebi: „Što trebam učiniti?“ Nagon neženje upozoravao ga je da se povuče. Ali grijeh je počinjen; čak mu je i vlastiti osjećaj časti govorio da se za takav grijeh mora iskupiti.

Dok je sjedio s njom na rubu kreveta Mary je došla na vrata i rekla da gospođa želi razgovarati s njim u sobi za primanja. Ustao je kako bi obukao prsluk i sako, bespomoćan kao nikad dotad. Kad se odjenuo, prišao je Polly da je utješi. Neka ne brine, sve će biti u redu. Ostavio ju je dok je još plakala na krevetu i tiho uzdisala: „O, Bože!“

Dok je silazio stubama naočale su mu se toliko zamaglile da ih je morao skinuti i obrisati. Žudio je za tim da se uzdigne, proleti kroz krov kuće i odleti u neku drugu zemlju gdje više nikada ne bi čuo za nepriliku u kojoj se našao, a ipak ga je neka sila korak po korak gurala niza stube. Nesmiljene oči njegova poslodavca i Gospođe zurile su u njega promatrajući njegovu sramotu. Na posljednjem dijelu stubišta mimoišao se s Jackom Mooneyjem koji je taman izašao iz ostave i pošao na kat s dvjema bocama piva u rukama. Hladno su se pozdravili, a ljubavnikov se pogled načas zaustavio na Mooneyjevu krupnom licu nalik onom buldoga i njegovim debelim kratkim rukama. Kad je sišao do podnožja osvrnuo se i vidio kako ga Jack promatra s ulaza u sobičak na odmorištu.

Odjednom se sjetio večeri kad se jedan od zabavljača iz varijetea, malen i plavokos Londonac, obratio Polly prilično lascivnom aluzijom. Druženje je skoro prekinuto zbog Jackova nasilničkog ponašanja. Svi su ga pokušavali smiriti. Zabavljač se, nešto bljeđi no inače, nastavio smiješiti govoreći da nije mislio ništa loše. Ali Jack je svejednako vikao da bi svakom momku koji bi tako pokušao izigrati njegovu sestru razbio zube i nabio mu ih u grlo, tako mu života!

*

Polly je neko vrijeme sjedila na rubu kreveta i plakala. Onda je obrisala oči i otišla do ogledala. Namočila je okrajak ručnika u vrč i oprala oči hladnom vodom. Pogledala se iz profila i popravila ukosnicu iznad uha. Tad se vratila do kreveta i sjela na podnožje. Dugo je promatrala jastuke i pogled na njih pobudio je u njoj skrivene ugodne uspomene. Naslonila je zatiljak na hladni željezni naslon kreveta i utonula u sanjarenje. Na licu joj se više nije vidio ni tračak zabrinutosti.

Čekala je strpljivo, gotovo radosno i bez straha, a sjećanja su postupno ustupila mjesto nadama i maštanju o budućnosti. Njezine su nade i maštarije bile toliko složene da više nije opažala bijele jastuke u koje se zagledala niti se sjećala da bilo što iščekuje.

Konačno je začula majku kako je zove. Skočila je i otrčala do stubišne ograde.

- Polly! Polly!

- Da, mama?

- Sidi, mila, gospodin Doran želi s tobom razgovarati.

Tad se sjeti što je čekala.

BILJEŠKA

[1] Londonske novine koje su izvještavale o raznim skandalima, danas bismo rekli - tabloid.

OBLAČAK

Prije osam godina ispratio je svojeg prijatelja u lučkoj četvrti North Wall i poželio mu sretan put. Gallaher je uspio u životu. To ste odmah vidjeli po njegovu držanju – držanju čovjeka koji je vidio svijeta, po otmjenom odijelu od tvida i po tome kako samouvjereno govori. Malo je momaka bilo nadareno poput njega, a još ih je manje uspjelo ostati neiskvarenima takvim uspjehom. Gallaher je bio dobar čovjek i zaslužio je slavu. Velika je stvar imati takva prijatelja.

Još od ručka Mali je Chandler razmišljao o susretu s Gallaherom, o Gallaherovu pozivu i o velikom gradu Londonu u kojem Gallaher živi. Zvali su ga Mali Chandler jer se, iako je bio tek nešto niži od prosječnih ljudi, doimao poput malena čovjeka. Šake mu bijahu male i bijele, stas krhak, glas tih, a ponašanje profinjeno. Pomno je njegovao plavu svilenkastu kosu i brkove i diskretno nanosio parfem na rupčić. Nokti su mu bili podrezani u obliku savršenih bijelih polumjeseca, a kad bi se nasmiješio na tren biste ugledali niz djetinje bijelih zubi.

Dok je sjedio za svojim stolom u Kraljevskoj odvjetničkoj komori razmišljao je o svim promjenama koje je tih osam godina donijelo. Prijatelj kojeg je poznavao dok je još izgledao poput otrcana siromaha postao je slavna osoba britanskog novinarstva. Chandler je često podizao pogled s dosadnih spisa pred sobom kako bi gledao kroz prozor ureda. Sjaj kasnojesenskog zalaska sunca okupao je travnjake i šetnice, obasuvši nježno zlaćanim česticama prašine neuredne dadilje i oronule starce koji su drijemali na klupama. Treperio je nad svime u pokretu – nad djecom koja su drećeći trčala šljunčanim stazama i nad svakim tko je šetao kroz vrtove. Promatrao je taj prizor razmišljajući o životu, te se (što mu se uvijek događalo kad bi razmišljao o životu) rastužio. Obuzela ga je blaga sjeta. Osjećao je kako je uzaludno boriti se protiv sudbine – bilo je to breme mudrosti kojom ga je opteretio protok vremena.

Sjetio se knjiga pjesama na policama u svojem domu. Kupovao ih je dok je još bio momak i mnogih večeri dok je sjedio u sobici kraj predvorja osjetio bi iskušenje da skine koju knjigu s police i pročita nešto svojoj ženi. Ali plahost bi ga uvijek sputala i tako su knjige ostajale na policama. Ponekad je ponavljao stihove u sebi i to mu je pružalo utjehu.

Čim mu je završilo radno vrijeme on je, pazeći na točnost, ustao od stola i napustio kolege

službenike. Izašao je ispod srednjovjekovnog luka na izlazu iz Kraljevske komore, pojavom skroman i uredan, te se žustro zaputio Henrietta Streetom. Zlačano sunce na zalasku bljedjelo je i zrak je postajao oštar. Na ulici je bilo mnoštvo prljave djece. Stajala su na kolniku ili trčala njime, puzala stubama pred širom otvorenim ulaznim vratima ili čučala poput miševa na pragovima. Mali Chandler nije na njih obraćao pažnju. Vješto se probijao kroz sva ta majušna, glodavcima slična stvorenja idući pod sjenom turobnih kućerina nalik avetima u kojima je nekad razuzdano živjelo staro dablinsko plemstvo. Nije ga okrnulo sjećanje na prošlost jer mu je um bio obuzet radošću sadašnjeg trenutka.

Nikad još nije bio u Corlessovom restoranu, ali je znao koliko je cijenjeno to ime. Znao je da ljudi odlaze onamo poslije kazališta da jedu kamenice i ispijaju likere. Čuo je da konobari govore francuski i njemački. Kad bi uvečer žurno prolazio pokraj restorana gledao bi kako se pred ulazom zaustavljaju kočije, a bogato odjevene dame u pratnji kavalira izlaze iz njih i brzo ulaze kroz vrata. Nosile su šuštave haljine i razne marame, imale su napudrana lica i čim bi im skuti haljina dotakli tlo podizale bi ih poput uplašene Atalante [1]. Uvijek bi prošao ne osvrćući se da pogleda bolje. Po navici je brzo hodao ulicama čak i danju, a svaki put kad bi se kasno navečer našao u gradu žurno je koraćao držeći se svojeg puta, uplašen i uzbuđen. Međutim, katkad bi sam izazvao uobičajene uzroke svojeg straha. Birao je najmračnije i najuže ulice i hrabro idući naprijed osjećao je nelagodu zbog tišine u kojoj se razliježu njegovi koraci, nelagodu od prilika šutljivih prolaznika, a zvuk prigušenog smijeha što bi se odjednom začuo ponekad bi ga natjerao da zadrhti kao list.

Skrenuo je desno prema Capel Streetu. Ignatius Gallaher u svijetu britanskog novinarstva! Tko bi prije osam godina pomislio da je takvo što moguće? Ipak, sad kad je ponovo razmišljao o prošlosti Mali Chandler mogao se sjetiti mnogih osobina svojeg prijatelja koje su nekako nagovijestale njegovu buduću veličinu. Ljudi su govorili da je Ignatius Gallaher razuzdan. Istina, on se u ono vrijeme družio s grupom razuzdanih momaka, mnogo je pio i posuđivao je novac na sve strane. Na kraju se upleo u neki sumnjiv posao, neku novčanu transakciju, barem je to bila jedna od glasina o razlogu njegova bijega. Ali nitko nije poricao da je darovit. U Ignatiusu Gallaheru uvijek je bilo onog nečeg što bi vas se dojmilo makar i protiv volje. Držao se hrabro čak i kada je bio na samom dnu i bez prebijene pare u džepu. Mali Chandler sjetio se (a zbog te mu uspomene obrazi blago porumenješe od ponosa) jedne od Gallaherovih izreka kada bi se našao u stisci:

- Predah, momci - rekao bi bezbrižno. - Nešto ću ja već smisliti!

Takav je bio Ignatius Gallaher od glave do pete, i k vragu, što ste mogli nego mu se zbog

toga diviti.

Mali Chandler ubrza korak. Prvi put u životu osjeti se nadmoćnim ljudima kraj kojih je prolazio. Prvi put osjeti u duši pobunu protiv sumornog nedostatka otmjenosti u Capel Streetu. Nema sumnje: želiš li uspjeti, moraš otići odavde. U Dublinu se ne možeš pomaknuti s mrtve točke. Dok je prelazio preko Grattan Bridgea pogleda niz rijeku prema pristaništima što su se pružala nizvodno i sažali se nad bijednim, zapuštenim kućama. Izgledale su mu poput skupine skitnica što su se šćućurili jedni uz druge duž obala, stari im kaputi bili prekriveni prašinom i čađom, a oni su bili zapanjeni prizorom zalaska sunca i čekali da ih prvi večernji mraz natjera da ustanu, otresu se i odu. Pitao se bi li znao napisati pjesmu u kojoj bi prikazao tu misao. Možda bi mu je Gallaher mogao objaviti u nekim londonskim novinama. Može li napisati nešto originalno? Nije bio siguran kakvu ideju želi izraziti, ali sama misao da ga je dotaklo pjesničko nadahnuće oživi u njemu poput djetinje nade. Hrabro je koračao naprijed.

Svaki ga je korak nosio bliže Londonu i dalje od njegova trezvenog, neumjetničkog života. Na obzoru njegova uma poče treperiti svjetlo. Nije tako star, ima trideset dvije godine. Moglo bi se reći da mu je karakter upravo dosegnuo vrhunac zrelosti. Toliko je različitih raspoloženja i dojmova koje bi želio izraziti stihovima. Osjećao ih je u sebi. Pokuša ispitati svoju dušu kako bi vidio je li uistinu pjesnička. Sjeta je dominantna crta njegova karaktera, pomisli, ali bila je to sjeta ublažena opetovanim pojavama vjere, pomirenosti i priproste radosti. Kad bi je mogao izraziti u zbirci pjesama možda bi ih ljudi poslušali. Nikada ne bi postao slavan, toga je bio svjestan. Ne bi mogao privući gomilu, ali mogao bi se svidjeti uskom krugu istomišljenika. Možda bi ga engleski kritičari zbog sjetnog tona njegovih pjesama prepoznali kao jednog od pripadnika keltske škole; usto, u pjesme bi unio i aluzije. Poče zamišljati rečenice i fraze iz osvrtâ o njegovoj knjizi. *„Gospodin Chandler ima dar izražavanja lakim i skladnim stihom... U ovim pjesmama prevladava čeznutljiva tuga... Osjeća se keltski ton...”* Šteta što mu ime ne upućuje na irsko podrijetlo jasnije. Možda bi bilo bolje da ispred svog umetne majčino prezime: Thomas Malone Chandler, ili još bolje: T. Malone Chandler. Razgovarat će o tome s Gallaherom.

Predao se sanjarenju s takvim žarom da je prošao pored ulice kamo se zaputio, pa se morao vratiti. Kad je došao u blizinu Corlessova restorana poče ga snažno obuzimati već poznati osjećaj nelagode i on neodlučno zastade pred vratima. Napokon ih otvori i uđe.

Zbog svjetla i buke iz bara nekoliko se trenutaka zadržao kraj ulaznih vrata. Osvrtâo se uokolo, no vid mu je bio zamućen odbljescima mnogobrojnih crvenih i zelenih vinskih čaša.

Učini mu se da je u baru mnoštvo ljudi i da ga radoznalo promatraju. Na brzinu pogleda lijevo i desno (blago se mršteći kako bi ostavio dojam da je došao po ozbiljnu poslu), no čim mu se vid malo razbistrio, vidio je da se nitko nije okrenuo da bi ga pogledao; a tamo je, leđima oslonjen o tezgju, stojeći u široku raskoraku, uistinu bio Ignatius Gallaher.

- Zdravo, Tommy, junače stari, došao si! Što ćemo? Što ćeš popiti? Ja pijem viski, ovdje je bolji nego kod nas preko vode [2]. Hoćeš li viski sa sodom? Mineralnom vodom? Nećeš mineralnu? I ja tako pijem. Kvari okus... Čekaj, *garçon*, budi tako dobar i donesi nam dva viskija od ječmenog slada... Onda? Kako guraš otkako smo se posljednji put vidjeli? Bože dragi, kako starimo! Primjećuješ li na meni kakve znakove starenja... što misliš? Malo sijedih i kosa mi se na tjemenu malo prorijedila... je li?

Ignatius Gallaher skine šešir i otkrije veliku glavu s kratko ošišanom kosom. Lice mu je bilo krupno, blijedo i glatko obrijano. Oči mu bijahu plavosive, ublažavale su njegovo nezdravo bljedilo i jasno se krijesile nad jarkonarančastom kravatom. Između ovih osobina što su se međusobno nadmetale, usne su mu izgledale vrlo široke, bezoblične i bezbojne. Pognuo je glavu i s dva prsta sućutno opipao rijetku kosu na tjemenu. Mali Chandler niječući odmahne glavom. Ignatius Gallaher ponovno nataknu šešir.

- Novinarski život satre čovjeka - reče on. - Uvijek juriš i žuriš, tražiš temu, ali ponekad je ne nađeš, a uvijek moraš imati neki novi materijal. Rekoh, na par dana neka idu do vraga i urednici i izdavači. Mogu ti reći da sam vraški sretan što sam se vratio u stari zavičaj. Čovjeku dobro dođe malo odmora. Preporodio sam se otkako sam se vratio u dragi prljavi Dublin... Evo, Tommy, viski. Hoćeš vode u piće? Reci kad ti bude dosta.

Mali Chandler dopusti da mu prilično razrijedi viski.

- Ne znaš što je dobro, momče - reče Ignatius Gallaher. - Ja pijem viski čist.

- U pravilu pijem vrlo malo - reče skromno Mali Chandler. - Recimo, malu čašicu kad se nađem s nekim iz starog društva, to je sve.

- Pa dobro - reče veselo Ignatius Gallaher - u naše zdravlje i za stara vremena i staro prijateljstvo.

Kucnuše se čašama i ispiše zdravicu.

- Danas sam sreo neke iz starog društva - reče Ignatius Gallaher. - O'Hara loše izgleda. Čime se bavi?

- Ničim - reče Mali Chandler - otišao je do vraga.
- Ali Hogan je na dobrom položaju, zar ne?
- Da. On je u Zemljišnom uredu.
- Sreo sam ga jedne večeri u Londonu i izgledao je prilično pijan... Jadni O'Hara! Alkohol, pretpostavljam?
- I druge stvari - reče šturo Mali Chandler.

Ignatius Gallaher se nasmija.

- Tommy - reče on - vidim da se nisi ni mrvicu promijenio. Ostao si onaj isti ozbiljni momak koji mi je držao prodike nedjeljom ujutro kad sam bio mamuran. Trebao bi malo proći svijeta. Zar nisi nikad nekamo otišao, makar na kraće putovanje?
- Bio sam na otoku Manu - reče Mali Chandler.

Ignatius Gallaher se nasmija.

- Otok Man! - reče. - Pođi u London ili u Pariz, recimo Pariz. Osobito u Pariz. To će ti koristiti.
- Jesi li ti bio u Parizu?
- O, jesam, naravno. Neko sam se vrijeme skitao Parizom.
- I je li uistinu tako prekrasan kao što pričaju? - upita Mali Chandler.

Srknu malo viskija dok Ignatius Gallaher svoj hrabro ispi do kraja.

- Prekrasan? - reče Ignatius Gallaher zastavši kako bi razmislio o ovoj riječi i osjetio u ustima okus pića. - Znaš, nije baš tako prekrasan. Naravno, divan je... ali pariški život, to je ono što je uistinu važno. Ah, ni jedan grad nije veseliji, življi, uzbudljiviji od Pariza...

Mali Chandler ispi piće i nakon malo truda privuče konobarov pogled. Ponovno naruči isto.

- Bio sam u Moulin Rougeu - nastavi Ignatius Gallaher nakon što konobar odnese čaše - i bio sam u svim boemskim kavanama. Kakva zabava! To nije za pobožna momka poput tebe, Tommy.

Mali je Chandler šutio dok se konobar nije vratio s dvije čaše, zatim lagano kucne prijateljevu čašu i uzvрати prijašnju zdravicu. Obuze ga neko razočaranje. Nije mu se sviđala Gallaherova samouvjerenost i način izražavanja. U njegovu je prijatelju bilo nečeg prostačkog što prije nije primjećivao. Ali možda je to samo posljedica života u Londonu usred sve te jurnjave i novinarskog suparništva. Ispod ovog novog, razmetljivog ponašanja još se uvijek nazirao njegov stari šarm. Konačno, Gallaher je svašta doživio, vidio je svijeta. Mali Chandler sa zavišću pogleda prijatelja.

- U Parizu je sve veselo - reče Ignatius Gallaher. - Parižani vjeruju da u životu treba uživati: slažeš li se njima? Ako se želiš uistinu dobro zabaviti, moraš otići u Pariz. I zamisli, oni jako vole Irce. Kad su čuli da sam iz Irske, čovječe, skoro su me progutali.

Mali Chandler otpi četiri-pet malih gutljaja.

- Reci mi - upita - je li istina da je Pariz tako pun nemorala kao što govore?

Ignatius Gallaher prekriži se desnom rukom.

- Nemorala ima svugdje - reče. - Naravno, u Parizu naiđeš na provokativne situacije. Recimo, ako odeš na neku od studentskih zabava. Eto, tamo zna biti burno kad se kokote [3] razigraju. Pretpostavljam da znaš tko su one?

- Čuo sam za njih - reče Mali Chandler.

Ignatius Gallaher ispi viski i odmahnu glavom.

- Ah - nastavi on - možeš reći što hoćeš. Po otmjenosti i držanju nema žena ravnih Parižankama.

- Znači Pariz jest pun nemorala - reče Mali Chandler s bojažljivom upornošću. - Mislim, u usporedbi s Londonom ili Dublinom.

- London! - odvrati Ignatius Gallaher. - London, Pariz, sve je to ista priča. Pitaj Hogana, momče. Vodio sam ga malo po Londonu dok je boravio tamo. On bi ti otvorio oči... Hajde, Tommy, nemoj taj viski pretvarati u punč. Ispij i naručimo još jedno piće.

- Ne, zaista...

- O, hajde, neće ti biti ništa od još jednog pića. Što ćemo? Opet isto, pretpostavljam?

- Pa... dobro.

- François, još jednom isto... Hoćeš li pušiti, Tommy?

Ignatius Gallaher izvadi svoju tabakeru. Dvojica prijatelja pripališe cigare te nastaviše u tišini otpuhivati dimove dok im konobar ne donije piće.

- Reći ću ti svoje mišljenje - reče Ignatius Gallaher, izranjajući nakon nekog vremena iz oblaka dima u kojima je nakratko pronašao utočište - Svijet je čudan. Priče o nemoralu! Čuo sam za slučajeve... ah, što to govorim? Osobno znam za njih, za slučajeve... nemoralnog ponašanja...

Ignatius Gallaher zamišljeno otpuhnu dim, a onda mirnim tonom povjesničara nastavi predočavati svojem prijatelju neke od prizora razvrata uobičajenog u inozemstvu. Ukratko prepriča poroke iz mnogih metropola; izgleda da je bio sklon naslov najgoreg grada dodijeliti Berlinu. Neke stvari nije mogao tvrditi sa sigurnošću (čuo je za njih od prijatelja), ali druge je i osobno doživio. Nije štedio nikog bez obzira na položaj ili zvanje. Iznio je mnoge tajne vjerskih ustanova u Europi i opisao neke od običaja koji su u modi u visokom društvu te završio detaljno opisujući slučaj jedne engleske vojvotkinje - slučaj za koji zna da je istinit. Mali Chandler bio je zapanjen.

- Ali dobro - reče Ignatius Gallaher - tu smo u starom, uvijek istom Dublinu gdje su takve stvari posve nepoznate.

- Mora da ti je ovdje jako dosadno - reče Mali Chandler - nakon svih tih mjesta koja si vidio!

- Pa - odvrati Ignatius Gallaher - znaš, pravo je osvježanje doći ovamo. A osim toga, ovo je, kako se kaže, moj stari zavičaj, zar ne? Čovjek ne može zanemariti osjećaje. To je u ljudskoj prirodi... Ali reci mi štogod o sebi. Hogan mi je bio rekao da si... okusio sreću bračnog života. Prije dvije godine, zar ne?

Mali Chandler porumenje i nasmiješi se.

- Da - reče. - Prošlog svibnja bilo je godinu dana otkako sam se oženio.

- Nadam se da sada nije prekasno da ti poželim sve najbolje - reče Ignatius Gallaher. - Nisam znao tvoju adresu, inače bih to učinio na vrijeme.

Pruži ruku, a Mali je Chandler prihvati.

- Eto, Tommy, stari moj, želim tebi i tvojima sreću u životu, usto gomilu novca i poživio mi tako dugo dok te osobno ne upucam. A to ti želim kao stari istinski prijatelj. Znaš to valjda, zar ne?

- Znam - reče Mali Chandler.

- Imaš li djece? - upita Ignatius Gallaher.

Mali Chandler opet porumenje.

- Imamo jedno dijete - odgovori.

- Sina ili kćer?

- Sinčić.

Ignatius Gallaher zvonko klepnu prijatelja po leđima.

- Bravo - reče. - Nisam ni sumnjao u tebe, Tommy.

Mali Chandler se nasmiješi, zbunjeno pogleda svoju čašu i s tri djetinje bijela sjekutića ugrize se za donju usnu.

- Nadam se da ćeš jedne večeri doći k nama - reče - prije nego što kreneš natrag. Mojoj će supruzi biti jako drago da te upozna. Možemo malo zasvirati i...

- Puno ti hvala, stari moj - reče Ignatius Gallaher - žao mi je što se nismo prije našli, ali sutra uvečer moram otputovati.

- Onda možda večeras...?

- Jako mi je žao, momče. Znaš, ovamo sam došao s još jednim čovjekom, inače pametnim momkom i dogovorili smo se da ćemo otići na kartanje. Eto, da se nisam dogovorio...

- O, kad je tako...

- Ali tko zna? - reče obzirno Ignatius Gallaher. - Sad kad sam probio led iduće bih godine opet mogao skoknuti ovamo. Eto, samo ćemo odgoditi naš susret, kojem se veselim.

- Onda dobro - reče Mali Chandler - kad sljedeći put dođeš jedne nas večeri moraš posjetiti. Sad smo se dogovorili, zar ne?

- Da, dogovorili smo se – potvrdi Ignatius Gallaher. – Sljedeće godine ako dođem, časna riječ.

- A kako bismo zapečatili dogovor – reče Mali Chandler – sad ćemo popiti još jedno piće.

Ignatius Gallaher izvadi velik zlatni sat i pogleda na njega.

- Je li to posljednje? – upita. – Jer, znaš, imam dogovoren sastanak.

- O, da, naravno – odgovori Mali Chandler.

- Onda dobro – reče Ignatius Gallaher. – Popijmo jednu putnu: mislim da je to dobri stari irski naziv za mali viski.

Mali Chandler naruči piće. Rumenilo koje mu je nedavno izbilo na lice zadržalo se. Porumenio bi u bilo kojem trenutku i zbog kakve god sitnice, a sada je osjećao vrućinu i bio je uzbuđen. Tri mala viskija udarila su mu u glavu, a Gallaherova jaka cigara omamila ga je jer je bio krhke građe i jer se odricao alkohola. Ovaj uzbudljivi doživljaj susreta s Gallaherom poslije osam godina, sastanak u Corlessovu restoranu gdje su ga okruživala svjetla i buka, slušanje Gallaherovih priča i kratko vrijeme tijekom kojeg se uživio u Gallaherov život pun uspjeha i putovanja uzdrmao je ravnotežu osjetljive prirode Malog Chandlera. Snažno je osjećao kako je njegov život posve različit od života njegova prijatelja i to mu se činilo nepravednim. Gallaher mu nije bio ravan ni po rodu ni po obrazovanju. Bio je siguran da bi, kad bi mu se samo pružila prilika, mogao postići značajnije stvari od onog što je dosad postigao njegov prijatelj, ili od onog što Gallaher uopće može postići, nešto značajnije od pukog nadmenog bavljenja novinarstvom. A što ga je u tome sprečavalo? Njegova nesretna plahost! Želio se na neki način obraniti, nametnuti svoju muževnost. Prozreo je Gallaherovo odbijanje njegova poziva. Gallaher mu je svojim prijateljskim ponašanjem tek pokroviteljski i svisoka ukazivao čast upravo onako kao što je svojim dolaskom svisoka ukazao čast Irskoj.

Konobar je donio piće. Mali Chandler gurnu jednu čašu prema prijatelju, a drugu odvažno uze u ruku.

- Tko zna? – reče kad su podigli čaše. – Kad dođeš sljedeće godine možda ću imati zadovoljstvo poželjeti dug život i sreću gospodinu i gospođi Gallaher.

Ispijajući piće, Ignatius Gallaher značajno mu namigne preko ruba čaše. Otpivši, odlučno cmoknu usnama, spusti čašu i reče:

- Ne boj se, momče, ništa od toga. Najprije ću se zabaviti i malo upoznati život i svijet prije nego što stavim jaram na pleća, ako to uopće ikad učinim.

- Jednog dana hoćeš - reče mirno Mali Chandler.

Ignatius Gallaher usmjeri pogled sivoplavih očiju i bljesak narančaste kravate ravno u prijatelja.

- Misliš? - upita.

- Staviti ćeš jaram na pleća - odlučno ponovi Mali Chandler - poput svih ostalih, ako uspiješ naći djevojku.

Rekao je to blago naglašenim tonom i bio je svjestan da se odao, ali iako mu se crvenilo u obrazima pojačalo, nije poniknuo pred prodornim pogledom svojeg prijatelja. Ignatius Gallaher neko vrijeme ga je promatrao, a onda reče:

- Ako to ikad učinim, možeš se kladiti u sav novac ovog svijeta da to neće biti zbog romantike i osjećaja. Namjeravam se oženiti bogatašicom. Djevojka će morati imati pozamašan bankovni račun ili ništa od braka.

Mali Chandler odmahnu glavom.

- Čovječe Božji - silovito će Ignatius Gallaher - jesi li ti svjestan kako stvari stoje? Samo trebam reći riječ i sutra mogu imati ženu i novac. Ne vjeruješ? Eto, ja znam da je tako. Ima na stotine - ah, što to govorim? - na tisuće trulo bogatih Njemica i Židovki koje bi bile presretne... Samo pričekaj malo, momče. Pazi da vidiš kako ću odigrati prave karte. Kažem ti, što naumim to i učinim. Vidjet ćeš.

Naglo prinije čašu ustima, ispi piće i glasno se nasmija. Onda se zamišljeno zagleda preda se i reče mirnijim tonom:

- Ali ne žuri mi se. Mogu one pričekati. Znaš, nemam želju vezati se uz jednu ženu.

Mljacnu usnama kao da nešto kuša i zgrči lice u kiseo izraz.

- Rekao bih da to s vremenom mora postati pomalo zamorno.

Mali Chandler sjedio je u sobi kraj predvorja držeći dijete u naručju. Kako bi uštedjeli nisu imali sluškinju, ali je Annina mlađa sestra Monica dolazila pomagati otprilike sat vremena ujutro i uvečer. Ali Monica je već odavno otišla kući. Bilo je četvrt do devet. Mali Chandler vratio se kući kad je već bilo prošlo vrijeme večere, a što je još gore, zaboravio je donijeti Annie paketić kave iz Bewleyjeve trgovine. Naravno, bila je zlovoljna i odgovarala mu je odrješito. Rekla je da može i bez čaja, no kad se približilo vrijeme zatvaranja trgovine na uglu odlučila je sama otići po četvrt funte čaja i dvije funte šećera. Spretno mu je položila usnulo dijete u naručje i rekla:

- Pridrži ga, nemoj ga probuditi.

Na stolu je stajala mala svjetiljka s bijelim porculanskim sjenilom, a njezina je svjetlost padala na fotografiju uloženu u okvir od kravljeg roga. Na fotografiji je bila Annie. Mali Chandler promatrao ju je zaustavivši pogled na tankim, stisnutim usnama. Na sebi je imala blijedoplavu ljetnu bluzu koju joj je jedne subote donio na dar. Dao je za nju jedanaest šilinga i deset penija, ali koliko ga je samo mučne nervoze stajala! Koliko je tog dana propatio čekajući pred ulazom da iz trgovine izađu kupci, pa onda stojeći pred pultom i trudeći se djelovati opušteno dok je prodavačica iznosila pred njega mnoštvo ženskih bluza i dok je plaćao na kasi zaboravivši uzeti peni ostatka, pa ga je blagajnica dozvala natrag te, konačno, dok je pokušavao prikriti svoju rumen na izlasku iz trgovine tobože pregledavajući je li papir u koji je bila umotana bluza dovoljno čvrsto svezan. Kad ju je donio kući Annie ga je poljubila i rekla da je vrlo lijepa i moderna, no kad je čula cijenu bacila je bluzu na stol i rekla da je čista prevara tražiti za nju jedanaest šilinga i deset penija. Isprva ju je htjela vratiti, ali kad ju je probala jako joj se svidjela, osobito kroj rukava, pa ga je poljubila i rekla da je vrlo pažljiv što je mislio na nju.

Hm!...

Hladno je pogledao u oči na fotografiji i one su mu hladno uzvratile pogled. Svakako, bile su lijepe, a i lice je bilo lijepo. Ali nalazio je u njemu nešto zlobno. Zašto je bilo tako bezizražajno i damsko? Razdraži ga pribranost tih očiju. Odbijale su ga i prkosile mu, u njima nije bilo ni strasti ni zanosu. Sjetio se što je Gallaher rekao o bogatim Židovkama. Te tamne istočnjačke oči, mislio je, kako su pune strasti i putene čežnje!... Zašto se oženio očima s fotografije?

Sam je sebe iznenadio tim pitanjem i nervozno se osvrnuo po sobi. Vidio je nekakvu zlobu i u lijepom namještaju koji je na otplatu kupio za kuću. Annie ga je sama izabrala i on ga je podsjećao na nju. I on je bilo usiljen i lijep. U njemu se probudi tupa ogorčenost prema vlastitom životu. Zar ne bi mogao pobjeći iz svoje kućice? Je li njemu već prekasno da pokuša živjeti hrabro poput Gallahera? Bi li mogao otići u London? Još je trebalo otplatiti namještaj. Kad bi samo mogao napisati knjigu i objaviti je, to bi mu moglo otvoriti put.

Pred njim je na stolu ležala zbirka Byronovih pjesama. Otvorio ju je oprezno, lijevom rukom, kako ne bi probudio dijete i počeo čitati prvu pjesmu u knjizi:

*Miran je suton i šuti vjetra šum,
Zefira više u lugu tom ni dah,
A ja se vraćam na svoje Grete hum
Da sipam cvijeće na ljubljani prah. [4]*

Zastade. Osjećao je u sobi oko sebe ritam stiha. Kakva se samo sjeta u njemu osjeća! Bi li i on mogao tako pisati, izraziti sjetu svoje duše u stihu? Bilo je toliko stvari koje je želio opisati: na primjer, ono što je nekoliko sati prije toga osjetio na Grattan Brigeu. Kad bi se samo mogao opet uživjeti u ono raspoloženje...

Dijete se probudi i zaplaka. On skrenu pogled sa stranice i pokuša ga utišati, ali dijete se nije dalo ušutkati. Poče ga ljuljati u naručju lijevo desno, ali djetetov žalosni plač postade još prodorniji. Ljuljao ga je brže hvatajući pogledom drugu strofu:

*U toj joj uskoj raki leži pūt,
Ta put što nekoć...*

Bilo je uzalud. Nije mogao čitati. Nije mogao ništa. Dječji krici probijali su mu bubnjiće. Bilo je uzalud, uzalud! Bio je doživotni zatočenik. Ruke su mu drhtale od srdžbe i on se odjednom unije djetetu u lice i povika:

- Prestani!

Dijete načas prestade plakati, zgrči se od straha i stade kričati. On skoči sa stolice i počeo brzo hodati po sobi s djetetom u naručju. Ono tužno zajeca gubeći dah i po nekoliko sekundi, a zatim ponovno grčevito zaplaka. Dreka se odbijala od tankih zidova sobe. Pokušavao ga je utješiti, no dijete je grcalo sve jače. Pogledao je njegovo zgrčeno, drhturavo lice i obuze ga strah. Izbrojio je sedam uzastopnih ridanja, pa ga prestravljen pritisnu na grudi. Što ako

umre?...

Vrata se treskom otvoriše i u stan utrča zadihana mlada žena.

- Što se dogodilo? Što se dogodilo? - viknu ona.

Dijete, čuvši majčin glas, poče glasno jecati.

- Nije ništa, Annie... nije ništa... Počeo je plakati...

Ona baci smotuljke s namirnicama na pod i ote mu dijete.

- Što si mu učinio? - povika gledajući ga u oči zažarenim pogledom. Mali Chandler izdrža načas prodoran pogled njezinih očiju, a srce mu se stegnu kad u njima ugleda mržnju. Poče zamuckivati:

- Nije ništa... počeo je... rasplakao se... nisam mogao... nisam ništa učinio... Što je?

Nije na njega obraćala pažnju; ushodala se po sobi čvrsto prigrlivši dijete, mrmljajući:

- Maleni moj! Maleni moj dječake! Jesi li se uplašio, dušo?... Hajde, dušo, smiri se... Smiri se... Janji-njanji! Blaženo mamino janješće... Hajde, smiri se...

Mali Chandler osjeti kako mu obraze oblijeva rumenilo od srama, pa se povuče iz svijetlog kruga svjetiljke. Slušao je kako glasno djetetovo jecanje biva sve tiše i tiše, a na oči su mu navirale suze pokajnice.

BILJEŠKE

[1] Atalanta je bila prekrasna, brzonoga djeva koja je obećala udati se za onog muškarca koji će je prestići u trci. Hipomen pobjeđuje bacivši tri zlatne jabuke za kojima se Atalanta usred trke sagnula da bi ih pokupila.

[2] U Engleskoj.

[3] Prostitutke.

[4] Početak pjesme „On the Death of a Young Lady, Cousin of the Author, and Very Dear to

Him" (1802.).

PRIJEPISI

Zvono bijesno zazvoni i kad gospođica Parker priđe govornoj cijevi, bijesan glas poviče prodornim sjevernoirskim naglaskom:

- Pošaljite Farringtona u moj ured!

Gospođica Parker opet sjedne za svoj pisaći stroj i reče muškarcu koji je pisao za stolom:

- Gospodin Alleyne vas zove gore.

Čovjek promrmlja sebi u bradu: „Neka ide do vraga!“ i odgurne stolicu unatrag kako bi ustao. Kad se uspravio bio je visok i vrlo krupan. Lice mu je bilo mlohavo, vinski tamnocrveno, obrve i brkovi svijetli, oči malo izbuljene, sa zamućenim bjeloočnicama. Podigne pregradu, prođe pokraj stranaka teškim korakom i izađe iz ureda.

Tromo se uspinjao dok nije došao do odmorišta na drugom katu gdje je na vratima stajala mesingana pločica s natpisom *Gospodin Alleyne*. Tu stane dahćući od muke i napora i pokuca. Kreštav glas poviče:

- Naprijed!

Čovjek uđe u ured gospodina Alleynea. Istog časa gospodin Alleyne, sitan čovjek s naočalama sa zlatnim okvirom na glatko obrijanom licu naglo podigne glavu pognutu nad hrpom spisa. Glava mu je bila tako ružičasta i ćelava da ja izgledala poput velika jajeta položena na papire. Gospodin Alleyne nije časio ni časa.

- Farringtone? Što je ovo? Zašto se uvijek moram žaliti na vas? Mogu li znati zašto niste načinili prijepis onog ugovora između Bodleyja i Kirwanna? Rekao sam vam da mora biti gotov do četiri.

- Ali, gospodine, gospodin Shelley je rekao...

- „Gospodine, gospodin Shelley je rekao“... Budite ljubazni i držite se onog što ja kažem, a ne onog što je rekao gospodin Shelley. Uvijek nađete neki izgovor da ne obavite posao. Upozoravam vas da ću, ne bude li ugovor prepisan prije večeri, obavijestiti o tome gospodina Crosbieja... Jeste li me shvatili?

- Da, gospodine.

- Jeste li me razumjeli?... Ah, i još jedna sitnica! Kad vama govorim to je kao da govorim zidu. Shvatite jednom zauvijek da za ručak imate slobodnih pola sata, a ne sat i pol. Volio bih znati koliko vam porcija treba... Možete ići.

- Da, gospodine.

Gospodin Alleyne opet pogne glavu nad hrpu spisa. Čovjek je netremice promatrao sjajnu lubanju koja je upravljala poslovima tvrtke Crosbie i Alleyne procjenjujući koliko bi točno krhka mogla biti. Nekoliko trenutaka grlo mu je stezao grč bijesa, a onda je prošao ostavivši za sobom opor osjećaj žeđi. Čovjek prepozna tu pojavu i shvati da se večeras mora dobro napiti. Prva polovica mjeseca je prošla i kad bi uspio završiti prijepis na vrijeme gospodin Alleyne mogao bi mu dati nalog za predujam.

Stajao je mirno, netremice zureći u glavu nad hrpom spisa. Odjednom gospodin Alleyne počne prevrtati sve spise tražeći nešto. Zatim, kao da do tog časa nije bio svjestan čovjekove prisutnosti, opet naglo podigne glavu i reče:

- Što je? Zar ćete cijeli dan stajati ovdje? Časti mi, Farringtone, vi olako shvaćate stvari!

- Čekao sam da bih vas pitao...

- U redu je, ne morate čekati da biste me pitali. Siđite u ured i radite svoj posao.

Čovjek se tromo uputio prema vratima i izlazeći iz ureda čuo gospodina Alleynea kako više za njim da će, ne bude li ugovor prepisan do večeri, obavijestiti o tome gospodina Crosbieja.

Vratio se do svojeg uredskog stola i prebrojao preostale listove koje je trebalo prepisati. Uzeo je pero i umočio ga u tintu, no ostao je tupo zuriti u posljednje riječi koje je napisao: „Ni u kojem slučaju imenovani Bernard Bodley neće biti...” Spuštala se večer i za nekoliko minuta upalit će se plinske svjetiljke: onda će moći pisati. Spozna da mora utažiti žeđ koju je osjećao u grlu. Ustane od stola, podigne pregradu kao i prije, te krene prema vratima ureda. Na izlazu ga glavni pisar upitno pogleda.

- Izaći su samo na trenutak, gospodine Shelley - reče čovjek pokazujući prstom kamo se uputio.

Glavni pisar pogleda vješalicu na kojoj su bili odloženi šeširi, ali vidjevši da su svi na broju

ne reče ništa.

Čim je došao na odmoriste, čovjek izvuče iz džepa kariranu kapu od tartana, stavi je na glavu i brzo otrči niz klimave stube. Od ulaza okrenutog prema ulici hodao je, skrivajući se, unutarnjom stranom pločnika prema uglu i odjednom brzo uđe u neku vežu. Sad je bio siguran u mračnom predvorju O'Neillove gostionice i pomolivši glavu kroz prozorčić koji je gledao u unutrašnjost ispuni ga svojim zažarenim licem boje crnog vina ili tamnog mesa, pa zazove:

- Pat, budi dobar i donesi mi čašu crnog piva!

Konobar mu donese čašu točenog piva. Čovjek ga ispije u nekoliko gutljaja i zatraži zrno kima [1]. Stavi peni na dasku pod prozorčićem i ostavljajući konobara da u tami pipka za novčićem izađe iz veže isto onako potajno kao što je i ušao.

Tama kojoj se pridružila i gusta magla sve je više osvajala veljački sumrak i svjetiljke u Eustace Streetu bile su upaljene. Čovjek je išao uzbrdo uz kuće dok nije stigao do ulaznih vrata zgrade pitajući se hoće li uspjeti završiti prijepis na vrijeme. Na stubama mu nosnice ispuni oštar i vlažan miris parfema: dok je bio kod O'Neilla očito je došla gospođica Delacour. Brzo je opet ugurao kapu u džep i ušao u ured, držeći se zamišljeno.

- Zvao vas je gospodin Alleyne - reče strogo glavni pisar. - Gdje ste bili?

Čovjek pogleda dvije stranke koje su stajale pokraj pregrade kao da je stvar previše intimne prirode da bi mogao odgovoriti u njihovoj prisutnosti. Kako su obje stranke bili muškarci, glavni se pisar ne oklijevajući nasmije.

- Znam tu igru - reče. - Pet puta u jednom danu je ipak malo previše... Dakle, bolje izgledajte ozbiljno i odnesite prijepis našeg dopisa u predmetu Delacour gospodinu Alleyneu.

Ovo prozivanje pred ljudima, trčanje uza stube i pivo koje je tako naglo ispio zbunili su čovjeka, pa kad je sjeo za stol da uzme traženi predmet, on shvati kako doista nema nade da će završiti prijepis ugovora prije pola šest. Spuštala se tamna, vlažna večer i on je čeznuo za tim da je provede obilazeći gostionice, pijući s prijateljima okružen blještavim sjajem plinskih svjetiljaka i zveketom čaša. Izvukao je dopis u predmetu Delacour i izašao iz ureda. Nadao se da gospodin Alleyne neće otkriti kako posljednja dva pisma nedostaju.

Oštar i vlažan miris prožimao je čitavu dužinu stubišta što je vodilo na kat do ureda

gospodina Alleynea. Gospođica Delacour bila je žena srednjih godina koja je izgledala kao Židovka. Pričalo se da se gospodinu Alleyneu sviđa ili ona ili njezin novac. Često je dolazila u ured i dugo se ondje zadržavala. Sad je sjedila pokraj njegova stola ovijena oblakom parfema, povlačeći dlan po dršku svojeg kišobrana i potvrdno kimajući, pri čemu je veliko crno pero na njezinu šeširu podrhtavalo. Gospodin Alleyne okrenuo je svoj naslonjač kako bi joj sjedio točno nasuprot i nehajno je prebacio desno stopalo preko noge, oslanjajući ga o lijevo koljeno. Čovjek stavi predmet s pismima na stol i nakloni se s poštovanjem, ali ni gospodin Alleyne ni gospođica Delacour nisu obraćali pažnju na njegov naklon. Gospodin Alleyne lupne prstom po predmetu, a zatim ga lagano odgurne prema čovjeku kao da time govori: „U redu. Možete ići.“

Čovjek se vrati u donji ured i opet sjedne za stol. Uporno je zurio u nedovršenu rečenicu: „Ni u kojem slučaju imenovani Bernard Bodley neće biti...“, razmišljajući kako je neobično što nekoliko riječi pri kraju počinje istim slovom. Glavni pisar počne požurivati gospođicu Parker govoreći joj da neće stići dovršiti pisma na vrijeme da ih pošalju poštom. Čovjek je nekoliko minuta slušao kuckanje pisaće mašine, a zatim odluči početi pisati kako bi dovršio prijepis. Ali u glavi mu je vladala zbrka, a misli su mu odlutale u blještavu svjetlost i buku gostionice. Večer je bila kao stvorena za runde vrućeg punča. Nastavio se mučiti s prijepisom, no kad je sat otkucao pet sati još mu je uvijek ostajalo četrnaest stranica. Dovraga! Neće moći završiti na vrijeme. Gorljivo je želio glasno opsovati i pesnicom žestoko tresnuti o nešto. Tako je bio razjaren da je umjesto „Bernard Bodley“ napisao „Bernard Bernard“, pa je morao ponovno započeti prijepis stranice na čistom papiru.

Osjećao se dovoljno snažnim da posve sam istjera sve iz ureda. Tijelo mu je obuzimala žudnja da nešto učini, da istrči van i iskali svoj bijes. Razbjesnila su ga sva poniženja kroz koja je u životu prošao... Bi li mogao neslužbeno zamoliti blagajnika za predujam? Ne, blagajnik nije ni od kakve koristi, baš prokleta ni od kakve koristi, on mu ne bi dao predujam... Znao je gdje će sresti svoje dečke, Leonarda, O'Hallorana i Noseyja Flynnna. Barometar njegova raspoloženja pokazivao je spremnost za žestoko opijanje.

Maštanje ga je odvelo tako daleko da su ga dva puta morali osloviti prije nego što se odazvao. Gospodin Alleyne i gospođica Delacour stajali su ispred pregrade, a svi su se činovnici okrenuli očekujući što će se dogoditi. Čovjek je ustao od stola. Gospodin Alleyne počeo je sipati bujicu pogrda, govoreći da dva pisma nedostaju. Čovjek odgovori da ne zna ništa o tim pismima, on je načinio vjeran prijepis. Pogrde su i dalje pljuštale, a bile su tako pune gorčine i bijesa da se čovjek jedva obuzdavao da ne spusti stisnutu šaku na glavu

čovječuljka pred sobom.

- Ne znam ništa o tim pismima - reče tupo.

- Ne-znate-ništa. Naravno, vi ne znate ništa - reče gospodin Alleyne. - Recite mi - nastavi i najprije uputi pogled dami pokraj sebe, tražeći podršku - smatrate li me glupim? Smatrate li vi mene potpunim glupanom?

Čovjek skrene pogled s damina lica na malu jajoliku glavu, pa opet pogleda damu i gotovo prije nego što je postao toga svjestan, jezik mu otkrije zgodnu priliku te odvratiti:

- Mislim, gospodine - reče - da nije pošteno baš meni postaviti to teško pitanje.

Činovnicima zastane dah. Svi su bili zapanjeni (tvorac dosjetke ništa manje od svojih kolega), a gospođica Delacour, koja je bila krupna i srdačna počela se široko osmjehivati. Gospodin Alleyne pocrveni kao divlja ruža, a usne su mu podrhtavale kao u putena patuljka. Razmahao se pesnicom čovjeku pred licem sve dok se nije učinilo kao da mu ruka drhti poput poluge kakva električnog stroja:

- Drski nitkove! Drski nitkove! Pokazat ću ja tebi po kratkom postupku! Vidjet ćeš! Ispričat ćeš mi se za svoju drskost ili si odmah otpušten iz ovog ureda! Kažem ti, ispričaj mi se ili si otpušten!

*

Stajao je u veži preko puta zgrade motreći hoće li blagajnik izaći sam. Svi su službenici izašli i konačno je izašao i blagajnik s glavnim pisarom. Nije imalo smisla pokušati razgovarati s njim dok je u društvu glavnog pisara. Čovjek je osjećao da je već u prilično lošem položaju. Bio je prisiljen ponizno se ispričati gospodinu Alleyneu zbog svoje drskosti, no znao je kakvo će osinje gnijezdo ured postati za njega. Sjetio se kako je gospodin Alleyne prognao iz ureda malog Peakea kako bi oslobodio mjesto za svojeg nećaka. Osjećao je divlji bijes, žed i želju za osvetom, bio je ljut na sebe i na cijeli svijet. Gospodin Alleyne neće mu dati ni časka mira, život će mu biti pakao. Ovog je puta uistinu ispao glupan. Zar nije mogao držati jezik za zubima? Ali on i gospodin Alleyne otpočetka se nisu slagali, još od onog dana kad ga je gospodin Alleyne slučajno čuo kako oponaša njegov sjevernoirski naglasak da bi zabavio Higginsa i gospođicu Parker. Tako je počelo. Mogao je pokušati posuditi novac od Higginsa, ali Higgins sigurno ni sam nije nikad imao ni novčića. Čovjek koji uzdržava dva kućanstva,

naravno, to ni ne može...

Osjeti kako mu krupno tijelo ponovno žudi za utjehom gostionice. Od magle ga je počela obuzimati hladnoća i pitao se bi li mogao izvući novac od Pata u O'Neillovoj gostionici. Od njega, doduše, ne bi mogao dobiti više od šilinga, a šiling mu ne bi bio ni od kakve koristi. Ipak, mora nekako doći do novca; potrošio je posljednji peni na čašu piva i uskoro će biti prekasno da ga igdje smogne. Odjednom, dok se prstima poigravao lancem sata, sjeti se zalagaonice Terryja Kellyja u Fleet Streetu. To je rješenje! Zašto se toga nije prije sjetio?

Brzo je prošao kroz usku uličicu Temple Bara mrmljajući u bradu da oni lijepo mogu dovraga jer će jer će se on večeras dobro zabaviti. Službenik u zalagaonici Terryja Kellyja reče: „Pet šilinga!“, ali procjenitelj mu ponudi šest šilinga i na kraju je doista dobio toliko. Veselo je izašao iz zalagaonice skupivši u šaci kovanice u mali smotuljak koji je držao između palca i prstiju. U Westmoreland Streetu na pločnicima je bilo mnoštvo mladih muškaraca i žena koji su se vraćali s posla, a derani u otrcanoj odjeći trčali su tamo-amo izvikujući naslove iz večernjih novina. Čovjek je išao kroz mnoštvo promatrajući događaje izdaleka, ponosan i zadovoljan, odmjeravajući stručnim pogledom mlade službenice. U glavi mu je brujalo od buke tramvajskih sirena i fijuka trolejbusa, a u nosu je već osjećao miris isparenja vrelog punča. Hodajući je sklapao rečenice kojima će momcima opisati današnji izgred:

- I tako, samo ga pogledam - hladno, znate već, a onda pogledam nju. Zatim opet pogledam njega - znate, bez ikakve žurbe. Mislim, gospodine, da nije pošteno baš meni postaviti to teško pitanje, rekoh.

Nosey Flynn sjedio je na svojem uobičajenom mjestu u kutu gostionice Davyja Byrnea, a kad je čuo priču počasti Farringtona čašicom pića i reče da je to najduhovitiji odgovor koji je ikad čuo. Farrington mu uzvрати pićem. Nakon nekog vremena došli su O'Halloran i Paddy Leonard, pa je Farrington i njima ponovio priču. O'Halloran ih sve počasti vrućim viskijem od ječmenog slada i ispriča kako je on ljutito odvratio glavnom pisaru dok je radio u Callanovom uredu u Fownes Streetu, ali budući da je njegov odgovor više nalikovao riječima razuzdanih pastira u eklogama, morao je priznati da nije bio duhovit kao Farringtonov. Na to Farrington reče momcima da ispiju piće i naruče novu rundu.

Upravo dok su nabrajali što će popiti, tko da uđe u gostionicu nego baš njegov kolega Higgins! Naravno, morao im se pridružiti. Dečki ga zamole da ispriča svoje viđenje događaja, a on to žustro učini jer ga je pogled na pet malih vrućih viskija prilično razveselio. Svi su urlali od smijeha dok je pokazivao kako je gospodin Alleyne mahao pesnicom

Farringtonu u lice. Zatim je oponašao Farringtona i rekao: „A moj vam je prijan stajao hladan kao špricer“, dok je Farrington tromim, mutnim očima promatrao društvo smiješeci se, te bi s vremena na vrijeme donjom usnom iscijedio iz brkova zaostale kapi alkohola.

Kad su ispili i tu rundu, nastala je tišina. O'Halloran je imao novca, no činilo se da druga dvojica nemaju ni novčića, pa je cijelo društvo pomalo sa žaljenjem otišlo iz gostionice. Na uglu Duke Streeta Higgins i Nosey Flynn spustili su se kolnikom ulijevo, dok su ostala trojica pošla natrag prema središtu grada. Kiša je rominjala po hladnim ulicama i kad su došli do Ureda za teretne brodove, Farrington predloži da uđu u gostionicu Škotska kuća. Gostionica je bila puna, ispunjena bukom glasova i zveketom čaša. Njih trojica progurali su se pokraj kreštavog prodavača šibica kraj ulaznih vrata te su u polukrugu stali na ugao šanka. Počeli su prepričavati priče. Leonard ih je upoznao s mladićem koji se zvao Weathers i koji je nastupao u Tivoliju kao akrobat i putujući zabavljač. Farrington ih sve počasti pićem. Weathers reče da će popiti čašicu irskog viskija i vodu Apollinaris. Farrington, koji je bio dobro upućen u sve delikatese upita momke bi li i oni popili Apollinaris, ali momci rekoše Timu da im pripremi vruće viskije. Razgovor je postao pomalo izvještačen. O'Halloran ih počasti rundom, zatim Farrington naruči još jednu, a Weathers se bunio da su pretjerali u irskoj gostoljubivosti. Obeća da će ih uvesti iza pozornice i upoznati ih s nekoliko zgodnih djevojaka. O'Halloran reče da će on i Leonard poći, ali da im se Farrington neće pridružiti jer je oženjen, a Farrington tromim, mutnim očima s podsmjehom pogleda društvo dajući im do znanja kako shvaća da ga zadirkuju. Weathers ih nagovori da popiju barem još jednu čašicu na njegov račun i obeća da će se poslije naći s njima u Mulliganovoj gostionici u Poolberg Streetu.

Kad se Škotska kuća zatvorila otišli su u Mulliganovu gostionicu. Ušli su u stražnji salon i O'Halloran naruči svima čašicu vrućeg viskija. Svi su se počeli osjećati opijeno. Farrington je upravo naručivao novu rundu kad se opet pojavi Weathers. Ovoga puta, na Farringtonovo veliko olakšanje, on naruči čašu svijetlog piva. Novca je bilo sve manje, no imali su dovoljno da mogu nastaviti naručivati. Ubrzo su ušle dvije mlade žene s velikim šeširima i mladić u kariranom odijelu te su sjeli za stol u blizini. Weathers ih pozdravi i reče društvu da su oni iz Tivolija. Farringtonov bi pogled svakog časa odlutao u smjeru jedne od mladih žena. U njezinu je izgledu bilo nečeg naročitog. Oko šešira joj je bila omotana vrlo dugačka marama od paunovski plavog muslina, zavezana u veliku mašnu ispod vrata. Nosila je jarkožute rukavice koje su joj sezale do laktova. Farrington je zadivljeno zurio u njezinu punašnu ruku, kojom je često i otmjeno gestikulirala, a kad mu je nakon kratkog vremena uzvratila pogled još su ga više zadivile njezine velike tamnosmeđe oči. Očarao ga je zavodljiv i prodoran izraz

u njima. Još mu je dva-tri puta na trenutak uputila pogled, a kad je njezino društvo izlazilo iz prostorije, okrnula je njegov stolac i londonskim naglaskom rekla: „Oh, oprostite!“ Promatrao ju je kako izlazi iz salona, nadajući se da će se okrenuti i pogledati ga, ali se razočarao. Proklinjao je sebe što nema novca, proklinjao je sve runde koje je platio, osobito sve viskije i Apollinarise kojima je počastio Weathersa. Ako je išta mrzio onda su to bili takvi priljepci. Bio je tako ljut da je izgubio pojam o čemu razgovaraju njegovi prijatelji.

Kad mu se Paddy Leonard obratio, shvatio je da razgovaraju o podvizima snage. Weathers je pokazivao društvu svoj biceps i toliko se razmetao da su druga dvojica pozvala Farringtona da osvijetla nacionalnu čast. Farrington je u skladu s tim zasukao rukav i pokazao biceps. Društvo je proučilo i usporedilo obje ruke i konačno se složilo da ova dvojica odmjere snage. Raščistili su stol i oba muškarca nalaktiše se na njega, uhvativši jedan drugome šaku. Čim je Paddy Leonard uzviknuo „Počnite!“, svaki je trebao pokušati oboriti ruku onog drugog na stol. Farrington je izgledao vrlo ozbiljno i odlučno.

Počne borba. Nakon otprilike trideset sekundi Weathers polako svine protivnikovu ruku na stol. Farringtonovo lice, tamno poput crnog vina, pocrveni još jače od bijesa i poniženja što ga je pobijedio takav balavac.

- Ne smijete uprijeti težinu tijela u ruku. Igrajte pošteno - reče.

- Tko se ne bori pošteno? - reče Weathers.

- Pokušajmo ponovno. Ako bude neriješeno, odlučit će treća borba.

Borba iznova počne. Farringtonu su na čelu iskočile žile, a blijeda Weathersova put postane rumena poput božura. Šake i ruke drhtale su im od napora. Nakon duge borbe Weathers ponovo polako svine protivnikovu ruku na stol. Začuje se žamor pljeska promatrača.

Konobar koji je stajao kraj stola riđokosom se glavom nakloni pobjedniku i reče glupavo prisno:

- Ah! To je vještina!

- Kog vruga ti znaš o tome? - reče razjareno Farrington okomljujući se na čovjeka. - Ne guraj nos gdje mu nije mjesto!

- Šššš! - zasikće O'Halloran vidjevši izraz divljeg bijesa na Farringtonovu licu. - Platimo račun, momci. Popit ćemo još samo jednu čašicu i onda idemo.

*

Na uglu mosta O'Connell stajao je jako namrgođen čovjek i čekao mali tramvaj linije Sandymount da ga odveze kući. Kipio je od prigušene srdžbe i želje za osvetom. Osjećao se poniženim i bio je zlovoljan, nije čak osjećao ni da je pijan, a u džepu je imao još samo dva penija. Sve je proklinjao. U uredu si je upropastio budućnost, založio je sat, potrošio sav novac, a čak se nije ni napio. Opet je počeo osjećati žeđ i žudio je za povratkom u toplu zagušljivu gostionicu. Izgubio je ugled snažna čovjeka nakon što ga je dvaput pobijedio običan klinac. Srce mu je pucalo od bijesa, a kad se sjetio žene s velikim šeširom koja ga je okružila i rekla „Oprostite!“ srdžba ga gotovo uguši.

Sišao je s tramvaja na Shelbourne Streetu i nastavio pješice, prateći krupnim tijelom sjenu zida vojarne. Gnušao se povratka kući. Ušavši na sporedna vrata, zatekao je praznu kuhinju i vatru u ognjištu gotovo ugašenu. Glasno je povikao prema gornjem katu:

- Ada! Ada!

Supruga mu je bila sitna ženica šiljasta lica koja je zlostavljala muža kad je bio trijezan, a on nju kad je bio pijan. Imali su petero djece. Jedan dječarac trčeći siđe stubama.

- Tko je to? - upita čovjek škiljeći kroz tamu.

- Ja, tata.

- Koji si ti? Charlie?

- Ne, tata, Tom.

- Gdje ti je majka?

- Otišla je u crkvu.

- O, naravno... Je li se sjetila ostaviti mi što za večeru?

- Da, tata. Ja...

- Upali svjetiljku. Zašto si ostavio kuću u mraku? Jesu li druga djeca u krevetu?

Čovjek tromo sjedne na jedan od kuhinjskih stolaca dok je dječak palio svjetiljku. Počeo je

oponašati otegnuti naglasak svojeg sina napola govoreći sam sebi: „U crkvi je. U crkvi je, molim!“ Kad je svjetiljka zasjala on lupi pesnicom o stol i zagrmi:

- Gdje je moja večera?

- Sad ću... pripremiti, tata - reče dječak.

Čovjek bijesno skoči i pokaže na vatru.

- Zar na ovoj vatri? Pustio si da utrne! Boga mi, naučit ću te da to više ne ponoviš!

Zakorači prema vratima i dohvati štap za hodanje koji je bio naslonjen iza njih.

- Dat ću ja tebi lekciju o zapuštanju vatre! - reče i zasuču rukav kako bi mogao slobodno zamahivati rukom.

Dječak zacvili: „O, tata!“ i potrči jecajući oko stola, ali čovjek pojuri za njim i uhvati ga za košulju. Dječak je izbezumljeno gledao oko sebe, ali vidjevši da nema kud pobjeći, padne na koljena.

- Sad ćeš vidjeti hoćeš li drugi put zapustiti vatru! - reče čovjek silovito zamahujući prema njemu štapom. - Evo ti, derane jedan!

Dječak zacvili od boli kad mu štap dohvati bedro. Podigne ruke i sklopi ih, a glas mu je podrhtavao od straha.

- O, tata! - poviče. - Nemoj me tući, tata!... Ja ću... Izmolit ću za tebe Zdravomariju... Ako me ne budeš tukao izmolit ću Zdravomariju za tebe, tata... Izmolit ću Zdravomariju...

BILJEŠKA

[1] Vjerovalo se da žvakanje sjemenki kima prikriva alkoholni dah.

GLINA

Upraviteljica joj je dopustila da ode čim žene popiju čaj i Maria se radovala svom večernjem izlasku. Kuhinja je blistala od čistoće. Kuharica je rekla da se čovjek može ogledati u velikim bakrenim kotlovima. Vatra je gorjela snažnim bjeličastim plamenom, a na jednom od pomoćnih stolova bila su četiri vrlo velika sisvetska kolača [1]. Kolači nisu izgledali narezano, no ako biste prišli bliže, vidjeli biste da su izrezani na duge, jednako debele šnite spremne za posluživanje uz čaj. Maria ih je sama narezala.

Maria je bila uistinu vrlo, vrlo majušna, no imala je vrlo dugačak nos i jako izduženu bradu. Govorila je pomalo kroz nos i uvijek umirujućim riječima: „Da, dušo“ ili „Ne, dušo“. Uvijek bi nju poslali kad su se žene svađale oko korita i uvijek ih je uspijevala pomiriti. Jednog joj dana upraviteljica reče:

- Maria, ti si pravi mirotvorac!

Pohvalu su čule pomoćnica upraviteljice i dvije dame iz uprave. A Ginger Mooney uvijek je govorila kako ona, da nema Marije, ne bi više trpjela nijemu ženu koja se brinula za glačala. Svi su jako voljeli Mariju.

Ženama će čaj biti poslužen u šest sati i ona će uspjeti otići prije sedam. Od Ballsbridgea do Nelsonova stupa ima dvadeset minuta, od Stupa do Drumcondre još dvadeset i trebat će joj dvadeset minuta da kupi što je naumila. Tamo će stići prije osam. Izvukla je svoj novčanik sa srebrnom kopčom i iznova pročitala riječi „Uspomena iz Belfasta“. Jako je voljela taj novčanik jer joj ga je poklonio Joe prije pet godina kad su on i Alphy na Duhovski ponedjeljak otišli na izlet u Belfast. U novčaniku su bile dvije kovanice od pola krune i nekoliko sitnih novčića. Nakon što plati tramvajske karte ostat će joj pet šilinga. Kako će lijepu večer provesti, sva će djeca pjevati! Samo se nadala da Joe neće doći pijan. Bio je posve drugačiji kad bi popio.

Često joj je predlagao da dođe živjeti s njima, ali ona bi osjećala da im smeta (iako je Joeova žena prema njoj bila jako ljubazna) a i navikla se na život u praonici. Joe je bio dobar čovjek. Ona ga je odgojila, kao i Alphyja, a Joe je često govorio:

- Mama je mama, ali Maria je moja prava majka.

Nakon što se obitelj razišla, dečki su joj našli ovaj posao u praonici *Dublina pod svjetiljkama*

[2] i tu joj se svidjelo. Nekada je imala vrlo loše mišljenje o protestantima, ali sada je smatrala da su vrlo dobri ljudi, malo šutljivi i ozbiljni, ali ipak vrlo ugodni za suživot. Usto, u zimskom je vrtu uzgajala biljke za koje se voljela brinuti. Imala je divnu paprat i hoje, a kad god bi je tko došao posjetiti poklonila bi gostu nekoliko reznica. Jedna stvar joj se nije dopadala, a to su bile vjerske parole po hodnicima, ali s upraviteljicom je bilo tako ugodno raditi, bila je vrlo ljubazna.

Kad joj je kuharica rekla da je sve spremno, Maria je otišla u blagovaonicu i počela zvoniti velikim zvonom. Nekoliko minuta kasnije žene su počele dolaziti u grupama od dvije-tri brišući oparene dlanove o podsuknje i spuštajući rukave bluza preko crvenih oparenih ruku. Sjele su pred svoje masivne šalice koje su kuharica i nijema žena natakale do vrha vrelinim čajem već pomiješanim s mlijekom i šećerom u golemim limenkama. Maria je nadgledala podjelu sisvetskog kolača, pazeći da svaka žena dobije četiri kriške. Kod jela se mnogo smijalo i šalilo. Lizzie Fleming reče da će Maria u svojoj kriški kolača sigurno pronaći prsten, pa iako je Lizzie to ponovila već toliko puta uoči Svih svetih, Maria se morala nasmijati, te je rekla da joj nije stalo ni do prstena ni do muškarca. Dok se smijala sivozelene su joj oči svjetlucale od tuge i stidljivosti, a vrh nosa gotovo joj je dodirnuo vrh brade. Tada je Ginger Mooney podigla svoju šalicu čaja i nazdravila Mariji. Sve su žene zalupale šalicama po stolu, a Ginger reče da joj je žao što nema gutljaj piva da ispije zdravicu. Maria se opet smijala dok joj vrh nosa gotovo nije dodirnuo vrh brade i dok joj se sitno tijelo nije gotovo raspalo od smijeha, jer znala je da Ginger ima dobre namjere, iako je, naravno, stvari poimala kao priprosta žena.

Kako se tek Maria razveselila kad su žene završile s čajem, a kuharica i nijema žena počele kupiti šalice i tanjure! Otišla je u svoju malu spavaću sobu, pa sjetivši se da je sljedećeg jutra blagdanska misa, pomaknula je kazaljku na budilici sa sedam na šest sati. Zatim je svukla radnu suknju i cipele te položila na krevet svoju najbolju suknju i postavila majušne svećane cipele kraj podnožja kreveta. Presvukla je i bluzu, a dok je stajala pred ogledalom prisjetila se kako se, kad je bila mlada djevojka, nedjeljom ujutro oblačila za misu. Sa začudnom naklonošću promatrala je sitno tijelo koje je tada tako često uređivala. Usprkos godinama smatrala ga je lijepim i urednim malenim tijelom.

Kad je izašla, ulice su bile sjajne od kiše i bilo joj je drago što je ponijela stari smeđi kišni ogrtač. Tramvaj je bio pun i morala je sjediti na malom pomoćnom sjedalu na kraju vagona, licem okrenuta prema svim putnicima, a nožni su joj prsti jedva doticali pod. U mislima je napravila raspored svega što će obaviti i pomislila koliko je bolje biti neovisan i imati svoj

novac. Nadala se da će lijepo provesti večer. Bila je sigurna da hoće, ali nije mogla ne pomisliti kakva je šteta što Alphy i Joe ne razgovaraju. Sada su se stalno svađali, ali kad su bili dječaci bili su najbolji prijatelji. No, takav je život.

Izašla je iz tramvaja kod Nelsonova stupa i žurno se stala provlačiti kroz gužvu. Ušla je u Downesovu slastičarnicu, no tu je bilo toliko ljudi da je prošlo dosta vremena dok su je uspjeli poslužiti. Kupila je kutiju miješanih kolača po peni za komad i konačno izašla iz slastičarnice natovarena velikom vrećicom. Zatim je porazmislila što bi još kupila; htjela je kupiti nešto doista lijepo. Oni sigurno imaju jabuka i oraha u izobilju. Bilo je teško znati što kupiti, a jedino čega se uspjela dosjetiti bio je kolač. Odlučila je kupiti nekoliko kriški kolača sa suhim voćem, ali taj kolač u Downesovoj slastičarnici nije imao na vrhu dovoljno debelu glazuru od badema pa je otišla u jednu slastičarnicu u Henry Streetu. Tu je namjerno dugo odabirala i otmjena mlada prodavačica iza pulta, koju je očito pomalo živcirala, upita je traži li možda svadbenu tortu. Maria zbog toga porumeni i osmijehne se mladoj dami, no djevojka je sve to shvatila vrlo ozbiljno i konačno joj odrezala velik komad kolača od suhog voća, zamotala ga i rekla:

– Dva šilinga i četiri penija, molim.

Mislila je da će u tramvaju za Drumcondru morati stajati jer se činilo da je nijedan mladić ne primjećuje, ali joj jedan stariji gospodin prepusti mjesto. Gospodin je bio krupan i nosio je smeđi šešir od pusta, imao je četvrtasto crveno lice i prosijede brkove. Mariji je izgledao poput bojnika i pomisli koliko je uljudniji od mladića koji su samo zurili preda se. Gospodin počne s njom ćaskati o Svim svetima i kišovitom vremenu. Zaključi da joj je torba puna divnih stvari za mališane i reče kako je uistinu pravedno da se djeca vesele dok su mala. Maria se složila s njim te mu je povlačivala suzdržanim kimanjem i riječima poput „hm...” i „o, da...” Bio je vrlo ljubazan prema njoj i kad je izlazila kod mosta Canal zahvalila mu je i naklonila se. I on se njoj naklonio, podigao šešir i ljubazno se nasmiješio. Dok se uspinjala strmim pločnikom, pogruvši sitnu glavu pod kišom, pomisli kako je lako prepoznati pravog gospodina, čak i ako je malo popio.

Kad je ušla u Joeovu kuću, svi rekoše: „O, evo Marije!” Joe je bio tu, vratio se s posla, a sva su djeca bila odjevena u blagdanske odjeće. Tu su bile i dvije odrasle djevojčice, njihove susjede, a djeca su se uživjela u igre. Maria je dala vrećicu s kolačima najstarijem dječaku Alphyju da ih podijeli, a gospođa Donnelly reče kako je zaista lijepo od nje što je donijela tako veliku vrećicu kolača te uputi svu djecu da kažu:

- Hvala, Maria.

Ali Maria reče da je tati i mami donijela nešto posebno, nešto što će im se sigurno svidjeti i počne tražiti kolač od šljiva. Pogleda u vrećicu iz Downesove slastičarnice, pa u džepove svojeg kišnog ogrtača, a zatim na stalak u predvorju, ali ga nigdje nije mogla naći. Tad upita djecu je li ga tko od njih pojeo – zabunom, naravno – no sva su djeca to zanijekala, a na licu im je bio izraz kao da im nije milo jesti kolače ako će ih se pritom optuživati da krađu. Svatko je imao svoje rješenje ove zagonetke, a gospođa Donnelly reče da ga je Marija očito zaboravila u tramvaju. Maria se sjeti kako ju je zbunio gospodin s prosijedim brkovima i porumeni od srama, jada i razočaranja. Pri pomisli da je njezino malo iznenađenje propalo i da je uzalud potrošila dva šilinga i četiri penija gotovo je zaplakala.

Ali Joe reče da to nije važno i posjedne je kraj kamina. Bio je vrlo ljubazan prema njoj. Ispričao joj je o svemu što se događalo u njegovu uredu i ponovio joj od riječi do riječi kako je ironično odgovorio šefu. Maria nije shvaćala zašto se Joe toliko smije svojem odgovoru, ali reče da je šef sigurno naporan čovjek s kojim je teško raditi. Joe reče da nije tako loš ako ga upoznaš, da je pristojan čovjek dokle god mu ne nagaziš na žulj. Gospođa Donnelly svirala je djeci na glasoviru, a ona su plesala i pjevala. Zatim su susjede dijelile okupljenima orahe. Nitko nije mogao naći orašare, a Joe se zbog toga gotovo naljutio te ih upitao kako očekuju da Maria lomi orahe bez orašara, ali Maria reče da ne voli orahe i neka se ne brinu zbog nje. Nato je Joe upita bi li popila bocu piva, a gospođa Donnelly reče da u kući ima i porta ako bi to radije pila. Maria je rekla da bi radije da je ne nagovaraju da išta pije, ali Joe je ustrajao..

Maria se složi da bude onako kako on želi. Sjedili su kraj kamina i razgovarali o starim vremenima, a Maria pokuša reći koju dobru riječ o Alphyju, ali Joe uzvikne neka ga Bog na mjestu ubije ako ikada ponovno uputi bratu i jednu riječ, a Maria reče da joj je žao što je načela tu temu. Gospođa Donnelly reče svojem mužu da je velika sramota što tako govori o rođenom bratu, ali Joe odgovori da Alphy nije njegov brat, pa oko toga zamalo izbije svađa. Ipak, Joe reče da će se svladati jer je blagdanska večer i zamoli ženu da otvori još boca piva. Susjede su zaigrale sisvetske igre i začas je opet zavladao opće veselje. Maria je bila jako sretna što vidi djecu tako radosnu, a Joea i njegovu ženu tako dobro raspoložene. Susjede su postavile na stol nekoliko plitkih tanjura, zatim su vodile do stola djecu koja su imala poveze preko očiju. Jedno je dijete spustilo ruku na molitvenik, ostalo troje u tanjur s vodom, a kad je jedna od susjeda spustila ruku na prsten, gospođa Donnelly joj, dok se djevojčica crvenila, zaprijeti prstom kao da joj time govori: „O, znam ja sve o tome!“ Potom su zahtijevali da i Mariji stave povez te je odvedu do stola i vide što će dobiti, a dok su joj stavljali povez

Marija se opet smijala i smijala dok joj vrh nosa gotovo nije dodirnuo vrh brade.

Odveli su je do stola sred smijeha i šale, a ona je, kako su je uputili, ispružila ruku iznad stola. Pomicala ju je u zraku tamo-amo i spustila je u jedan od tanjura. Prstima je napipala meku vlažnu masu i začudila se što nitko nije rekao ni riječi niti joj skinuo povež. Tišina je trajala nekoliko trenutaka, nakon čega je uslijedila bujica šapata i rasprava. Netko je rekao nešto o vrtu i napokon gospođa Donnelly reče nešto vrlo ljutitim tonom jednoj od susjeda te joj naredi da odmah to iznese iz kuće i baci – s time se ne treba šaliti. Maria je shvatila da tog puta igra nije vrijedila, pa da mora ponovo odabrati i sad je spustila ruku na molitvenik. [3]

Poslije toga gospođa Donnelly je svirala djeci „Škotski ples gospođice McCloud“, a Joe je nagovorio Mariju da popije čašu vina. Uskoro su svi opet bili veseli, a gospođa Donnelly je rekla da će Marija prije kraja godine otići živjeti u samostan jer je spustila ruku na molitvenik. Maria nije pamtila da je Joe ikad prema njoj bio tako pažljiv kao te večeri, obasipao ju je lijepim riječima i prisjećao se prošlosti. Rekla im je da su svi prema njoj jako dobri.

Konačno, djeca su se umorila i bila su pospana, a Joe zamoli Mariju hoće li im možda, prije nego što pođe, otpjevati kratku pjesmicu, jednu od onih starinskih pjesama. Gospođa Donnelly reče: – Hajde, Maria, molimo vas! – tako da je morala ustati i stati pokraj glasovira.

Gospođa Donnelly zamoli djecu da utihnu i poslušaju Marijinu pjesmu. Tad zasniva uvodnu melodiju i reče: – Daj, Maria! – a Maria sva rumena počne pjevati tankim, drhtavim glasom. Pjevala je „Usnuh da živim“, a kad je došla do druge strofe otpjeva iznova tekst prve strofe:

*Usnuh da živim u dvorima mramornim,
Slugama i podanicima vladam,
I svima među zidovima davnim
Bijah ponos i nada
Neizmjerno blago bijaše moje i hvalit se čisto
Mogoh podrijetlom slavnim
Al usnuh i ono što mi najslade pada:
Da me još uvijek voliš isto. [4]*

Ipak, nitko je nije pokušao upozoriti da je pogriješila i kad je završila Joe je bio jako dirnut. Rekao je da nikad nije bilo kao u ona davna vremena, te da za njega nema glazbe do

pjesama jasnog starog Balfea, što god drugi rekli, a oči su mu se toliko ispunile suzama da nikako nije mogao pronaći ono što je tražio, tako te je na kraju morao zamoliti ženu da mu objasni gdje je vadičep.

BILJEŠKE

[1] Nemasni kolači spremljeni s čajem i suhim voćem u koje se obično skrivalo neku dragocjenost koju je trebalo pronaći.

[2] Protestantska organizacija čiji je cilj bio spašavati prostitutke i alkoholičarke. Maria ondje radi u kuhinji.

[3] Igra u kojoj se kaže da će se onaj tko stavi ruku na molitvenik zarediti unutar godine dana, tko pogodi prsten vjenčat će se, tko vodu – dugo će živjeti, dok glina znači smrt.

[4] Popularna arija iz opere *Cigančica* Michaela Williama Balfea. Drugu strofu Maria se možda stidjela pjevati jer govori o udvaračima i vitezovima. V. poveznicu ove priče s „Eveline“ gdje se citira *Cigančica*.

POTRESAN SLUČAJ

Gospodin James Duffy živio je u Chapelizodu jer je želio stanovati što je moguće dalje od grada čiji je bio građanin i jer je sva ostala predgrađa Dublina smatrao neugodnim, nepoželjno modernim i malograđanskim. Stanovao je u staroj sumornoj kući i s prozora svoje sobe mogao je promatrati unutrašnjost napuštene destilerije ili uzvodno pogledom pratiti tok plitke rijeke na kojoj je izgrađen Dublin. Na visokim zidovima njegove sobe bez soga nije bilo slika. Sam je kupio svaki komad namještaja u sobi: crni željezni krevet, željezni umivaonik, četiri stolca od ratana, vješalicu za odjeću, posudu za ugljen, zaštitnu mrežu za kamin, lopaticu i žarače, te četvrtasti pisaći stol na čijoj se radnoj plohi nalazio visoki pretinac s poklopcem. U niši zida nalazio se ormar za knjige s policama od bijelog drveta. Krevet je bio opremljen bijelom posteljinom, a ispod njega bio je prostrt crno-crveni prostirač. Iznad umivaonika visjelo je malo ručno zrcalo, a danju je na polici iznad kamina kao jedini ukras stajala svjetiljka s bijelim sjenilom. Na bijelim drvenim policama knjige su bile poredane po obujmu svezaka odozdo naviše. Wordsworthova sabrana djela bila su zadnja na najnižoj polici, dok je primjerak *Maynoothskog katekizma*, ušiven u platnene korice neke bilježnice, bio zadnja knjiga na najvišoj polici. Na stolu je uvijek bio pribor za pisanje. U pretincu je ležao rukopis prijevoda Hauptmannove drame *Michael Kramer*, u kojem su scenske upute bile napisane ljubičastom tintom, i maleni svežanj papirića pričvršćenih mjedenom pribadačom. Na te bi papiriće s vremena na vrijeme zapisao kakvu rečenicu, a u jednom je trenutku, u ironičnu raspoloženju, na prvi list svežnja prilijepio naslov oglasa za žučne pastile. Kad bi se podigao poklopac pretinca, osjetio bi se prigušen miris – miris novih olovaka od cedrova drveta, bočice gumirabike ili prezrele jabuke koju je ondje odložio i zaboravio.

Gospodin Duffy prezirao je sve što je upućivalo na kakvu tjelesnu ili duševnu poremećenost. Srednjovjekovni bi ga liječnik opisao kao mrzovoljnika u sjeni Saturna. Njegovo lice, na kojem se ogledala cijela priča proživljenih godina, imalo je istu tamnosmeđu nijansu kao i dablinske ulice. Na dugoljastoj i prilično velikoj glavi rasla je suha crna kosa, a žućkastosmeđi brkovi nisu posve pokrivali usne izvijene u nesrdačan izraz. I jagodice su pojačavale grubi izraz njegova lica, ali grubosti nije bilo u očima što su, promatrajući svijet ispod žućkastosmeđih obrva, odavale čovjeka koji je uvijek bio spreman izaći drugima ususret, ali koji je pritom često ostao razočaran. Živio je pomalo odmaknut od vlastitog tijela, motreći svoje postupke sumnjičavim usputnim pogledima. Imao je neobičnu naviku

autobiografskog opažanja koja ga je navela na to da s vremena na vrijeme izmisli o sebi kakvu kratku rečenicu u kojoj bi subjekt bio u trećem licu, a predikat u perfektu. Nikad nije davao milodare prošnjacima, hodao je odrješito, služeći se čvrstim štapom od ljeskova drveta.

Bio je dugogodišnji blagajnik u jednoj privatnoj banci u Baggot Streetu. Svakog jutra putovao je na posao tramvajem iz Chapelizoda. U podne je odlazio u gostionicu Dana Burkea gdje bi pojeo užinu – tanjurić keksa od marante uz bocu svijetlog lagera. U četiri sata bio je slobodan. Ručao bi u jednoj gostionici u George Streetu gdje se osjećao sigurnim od društva dablinske zlatne mladeži i gdje je jelovnik bio oličenje jednostavnosti i čestitosti. Večeri je provodio za gazdaričinim glasovinom ili je lutao gradskom okolicom. Sklonost prema Mozartovoj glazbi ponekad bi ga odvela na operu ili na koncert: bijaše to jedina rastrošnost kojoj se u životu odavao.

Nije imao drugova ni prijatelja, crkve ni vjere. Živio je svoj duhovni život bez ikakva zajedništva s drugima. Rođake je posjećivao za Božić te ih je, kad bi umrli, ispraćao na groblje. Obavljao je te dvije društvene obveze radi dostojanstva tradicije, ali se nije nimalo podređivao običajima koji upravljaju građanskim životom. Dopuštao si je uvjerenje kako bi u određenim okolnostima opljačkao banku u kojoj radi, no kako do takvih okolnosti nikad nije došlo, njegov se život odvijao po uvijek istom obrascu; bijaše to priča bez uzbudljivih trenutaka.

Jedne se večeri u Rotundi [1] zatekao na sjedalu pokraj dvije dame. Slabo popunjena i tiha dvorana odavala je neugodan nagovještaj neuspjeha. Dama koja je sjedila pokraj njega osvrnula se nekoliko puta po praznoj dvorani i rekla:

– Kakva šteta što je večeras tako malo ljudi! Izvođačima je jako teško kad moraju pjevati pred praznim sjedalima.

Primjedbu je shvatio kao poziv na razgovor. Začudio se što se učinila tako pristupačnom. Dok su razgovarali, trudio se zauvijek je zadržati u sjećanju. Kad je doznao da je mlada djevojka pokraj nje njezina kći, prosudio je da je godinu-dvije mlađa od njega. Njezino lice, koje je nekada zacijelo bilo lijepo, zadržalo je pametan izraz. Bilo je ovalno, snažno izraženih crta. Oči joj bijahu izrazito tamnoplave, a pogled miran i uporan. U tom se pogledu isprva nazirala natruha prkosa, no prikrilo ga je naoko namjerno suženje zjenica unutar šarenice, otkrivši na trenutak snažno osjećajnu narav. Zjenice su se opet brzo proširile dok je njezinom napola otkrivenom naravi ponovno ovladavao razum, a kratki ogrtač od astrahana koji je ocrtavao pune grudi još je snažnije isticao onu crtu prkosa.

Sreo ju je ponovno nekoliko tjedana kasnije, na koncertu u Earlsfort Terraceu, i kad god bi pozornost njezine kćeri odlutala, iskoristio bi trenutak za prisniji razgovor. Nekoliko je puta spomenula supruga, ali to nije učinila tonom koji bi značio upozorenje. Zvala se gospođa Sinico. Prapradjed njezinog muža bio je porijeklom iz Livorna. Muž joj je bio kapetan trgovačkog broda koji je plovio između Dublina i Nizozemske; imali su jedno dijete.

Kada ju je treći put slučajno sreo, smogao je hrabrosti da je pozove na sastanak. Došla je. Bio je to prvi u nizu susreta. Uvijek su se sastajali uvečer i birali za svoje šetnje najmirnije dijelove grada. Međutim, gospodin Duffy prezirao je spletku, pa kad je shvatio da će se morati sastajati u tajnosti, odlučno je zatražio da ga pozove u svoju kuću. Kapetan Sinico poticao je njegove dolasku vjerujući kako je Duffy zainteresiran za ruku njegove kćeri. Svoju je suprugu tako istinski odbacio s osobne liste užitaka da nije pomišljao da bi se itko mogao zainteresirati za nju. Budući da je suprug često bio odsutan, a kćer je odlazila podučavati glazbu, gospodin Duffy često je imao priliku uživati u društvu gospođe Sinico. Ni on ni ona nisu nikad prije prošli takvu avanturu i nijedno od njih nije pomišljalo ni na kakvu moguću nepodudarnost. Malo-pomalo isprepleo je svoje misli s njezinima. Posuđivao joj je knjige, upoznavao je s idejama i dijelio s njom svoj misaoni život. Ona je slušala sve.

Ponekad bi, u zamjenu za na njegove teorije, iznijela kakvu činjenicu iz svojeg života. Gotovo majčinskom brigom poticala ga je da se posve otvori; postala je njegov ispovjednik. Rekao joj je da je neko vrijeme odlazio na sastanke Irske socijalističke stranke gdje se osjećao poput stranca okružen dvadesetoricom trezvenih radnika u nekom potkrovlju osvjetljenom preslabom petrolejkom. Kad se stranka raspala u tri frakcije, od kojih je svaka imala svojeg vođu i svoje potkrovlje, prestao je odlaziti na sastanke. Rekao je da radničke rasprave nisu bile dovoljno odvažne; pokazivali su preveliko zanimanje za pitanje nadnica. Osjećao je da su grubo realisti te da osuđuju temeljito promišljanje do kojeg dolazi tek tijekom slobodnog vremena kojeg oni nemaju. Rekao joj je kako nema izgleda da socijalna revolucija potrese Dublin još nekoliko stoljeća.

Upitala ga je zašto ne zapiše svoje misli. Čemu? – odvratio je s opreznim podsmijehom. Zar zato da bi se nadmetao s ljudima koji samo izgovaraju fraze i nisu sposobni ni pola minute ostati dosljedni vlastitom tijeku misli? Da bi se izložio kritikama pripadnika zaglupljene srednje klase koji su brigu o moralu povjerali policiji, a brigu o lijepoj umjetnosti impresarijima?

Često je odlazio u njezin mali ljetnikovac izvan Dublina, gdje su mnoge večeri proveli sami. Malo-pomalo, kako su im se misli preplitale, počeli su razgovarati o prisnijim temama.

Njezino je prijateljstvo bilo poput toplog tla iz kojeg raste tropska biljka. Mnogo je puta dopustila da se oko njih spusti tama, izbjegavajući upaliti svjetiljku. Zbližavala ih je mračna skrovnita soba, odvojenost od svijeta, glazba koja im je još uvijek odzvanjala u ušima. Njega je ta veza oplemenjivala, zaobljavala grube crte njegove naravi, prožimala osjećajima njegov misaoni život. Ponekad bi se uhvatio kako osluškuje vlastiti glas. Mislio je kako će se u njezinim očima uzdići do anđeoskog statusa i dok je sve bliže privlačio k sebi vatrenu prirodu svoje prijateljice, začuo je neobičan bezličan glas koji je prepoznao kao svoj, a koji je uporno tvrdio da je ljudska duša neizlječivo usamljena. Ne možemo sebe dati drugima, rekao je glas, pripadamo samo sebi. Tim je razgovorima došao kraj kad je jedne večeri, tijekom koje je pokazivala sve znakove neuobičajena uzbuđenja, gospođa Sinico strastveno uhvatila njegovu ruku i pritisnula je na svoj obraz.

Gospodin Duffy jako se iznenadio. Razočaralo ga je njezino tumačenje njegovih riječi. Tjedan dana je nije otišao posjetiti, zatim joj je pisao moleći je za susret. Kako nije želio da njihov posljednji razgovor bude opterećen utjecajem propalog međusobnog povjeravanja, sastali su se u maloj slastičarnici blizu Parkgatea. Bio je hladan jesenski dan, no usprkos hladnoći hodali su gotovo tri sata gore-dolje stazama parka. Složili su se da će prekinuti svoj odnos: svaka veza, tvrdio je on, vodi u žalost. Izašavši iz parka, šutke su pošli prema tramvajskoj stanici, ali je ona tamo počela tako silovito drhtati da se on u strahu od još jednog njezina ispada brzo oprostio i ostavio je. Nekoliko dana poslije primio je paket u kojem su bile njegove knjige i note.

Prošle su četiri godine. Gospodin Duffy vratio se svojem sasvim ravnom životu. Njegova je soba još uvijek svjedočila o urednosti njegova duha. Nekoliko novih notnih zapisa zauzelo je stalak za note u sobi u prizemlju, a na polici za knjige stajale su dvije Nietzscheove knjige: *Tako je govorio Zaratustra* i *Vedra znanost*. Rijetko bi što zapisao na listiće papira koji su ležali u pretincu stola. Jedna od njegovih rečenica koju je napisao dva mjeseca nakon posljednjeg razgovora s gospođom Sinico glasila je: „Ljubav između muškarca i muškarca nije moguća jer između njih ne smije biti spolnog odnosa, a prijateljstvo između muškarca i žene nije moguće jer između njih mora doći do spolnog odnosa.“ Nije odlazio na koncerte kako je ne bi sreo. Umro mu je otac. Mlađi suvlasnik banke povukao se iz službe. A on je još uvijek svakog jutra putovao tramvajem u središte grada i svake se večeri iz središta grada pješice vraćao kući nakon što bi pojeo kasan i umjeren objed u George Streetu i za desert pročitao večernje novine.

Jedne večeri, baš dok je ustima prinosio zalogaj usoljene govedine s kupusom, ruka mu

zastane u zraku. Pogled mu se zaustavio na članku u večernjim novinama koje je oslonio na vrč s vodom. Spustio je hranu na tanjur i pažljivo pročitao članak. Zatim je popio čašu vode, odgurnuo tanjur na stranu, presavio novine položivši ih pred sebe te je, oslonivši laktove o stol, neprekidno iščitavao isti članak. S kupusa se u tanjur počeo cijediti ohlađeni bijeli loj. Prišla mu je konobarica i upitala ga je li jelo loše pripremljeno. Odgovorio je da je vrlo dobro i s mukom pojeo još nekoliko zalogaja. Zatim je platio račun i izašao.

Brzo je hodao kroz studentski suton, njegov čvrsti štap od ljeskova drveta udarao je o tlo u pravilnim razmacima, a iz bočnog džepa pripijenog kaputa nalik mornarskom virio je rub smečkastožutog papira *Dublin Evening Maila*. Na pustoj cesti što vodi od Parkgatea do Chapelizoda usporio je korak. Štapom više nije tako odrješito udarao o tlo, a dah koji je izdisao u nepravilnim razmacima, s gotovo čujnim uzdasima, isparavao se u hladnom zraku. Kad je došao kući, odmah je otišao na kat u svoju spavaću sobu, izvukao novine iz džepa i pokraj prozora uza sve slabiju danju svjetlost ponovno pročitao onaj članak. Nije ga čitao naglas, već je pomicao usne kao što to čini svećenik dok izgovara molitve ispod glasa. U članku je stajalo:

SMRT GOSPOĐE NA KOLODVORU SYDNEY PARADE

POTRESAN SLUČAJ

Danas je u Dablinskoj gradskoj bolnici zamjenik mrtvozornika (u odsutnosti gospodina Leveretta) proveo uviđaj nad tijelom gospođe Emily Sinico, stare četrdeset i tri godine, koja je jučer navečer poginula na kolodvoru Sydney Parade. Istragom je utvrđeno da je na pokojnu gospođu, dok je pokušavala prijeći prugu, naletjela lokomotiva putničkog vlaka koji je u dvadeset i dva sata dolazio iz Kingstowna, zbog čega je zadobila ozljede glave i desne strane tijela, uslijed kojih je preminula.

Strojovođa James Lennon izjavio je da radi na željeznici petnaest godina. Kad je začuo vlakovođin zvižduk, pokrenuo je vlak, no zaustavio ga je nekoliko sekundi poslije, čim je začuo glasne povike. Vlak je vozio polako.

Nosač P. Dunne izjavio je da je trenutak prije polaska vlaka ugledao neku ženu koja je zakoračila na prugu pokušavajući je prijeći. Potrčao je prema njoj vičući, ali prije nego što je uspio stići do nje zahvatio ju je odbojnik lokomotive,

srušivši je na tlo.

Porotnik: „Vidjeli ste da je gospođa pala?“

Svjedok: „Da.“

Policijski narednik Croly izjavio je da je, došavši na mjesto nesreće, zatekao pokojnicu kako leži na peronu i da je bilo očito da je mrtva. Naredio je da se tijelo prenese u čekaonicu dok ne dođe vozilo hitne pomoći.

Pozornik sa značkom broj 57E potvrdio je ovaj iskaz.

Dr. Halpin, pomoćni kirurg iz Dablinske gradske bolnice, izjavio je da su nastradaloj ženi slomljena dva donja rebra, te je zadobila teška nagnječenja desnog ramena. Prilikom pada ozlijeđena joj je desna strana glave. Ozljede nisu bile takve da bi kod zdrave osobe uzrokovale smrt. Po njegovu mišljenju, smrt je vjerojatno posljedica šoka i iznenadnog prestanka rada srca.

Gospodin H. B. Patterson Finlay izrazio je u ime željezničkog prijevoznika duboko žaljenje zbog nesreće. Tvrtka oduvijek poduzima sve mjere opreza kako bi se građane spriječilo da prelaze preko tračnica umjesto preko nadvožnjaka, provodeći zaštitu dvostrukim mjerama – na svakoj stanici postavljeni su natpisi upozorenja, a na prijelazima rampe. Pokojnica je imala običaj kasno noću prelaziti tračnice s perona na peron, a uzimajući u obzir i neke druge okolnosti u ovom slučaju, isti ne smatra da uprava željeznice snosi krivnju.

Kapetan Sinico iz kuće Leoville, Sydney Parade, suprug poginule, također je dao iskaz. Potvrdio je da je pokojnica njegova supruga. U vrijeme nesreće nije bio u Dublinu jer je tek jutros doputovao iz Rotterdama. Bili su u braku dvadeset i dvije godine i živjeli su sretno do prije otprilike dvije godine, kad je njegova supruga počela pretjerivati u nekim svojim navikama.

Gospođica Mary Sinico izjavila je da je odnedavno njezina majka imala običaj izlaziti navečer kako bi kupila žestoka pića. Gospođica Sinico tome je svjedočila i često je pokušavala urazumiti majku i potaknuti je da se pridruži Ligi trijeznih. U času nesreće nije bila kod kuće i vratila se tek sat poslije.

Porota je donijela presudu u skladu s liječničkim nalazom i oslobodila Jamesa Lenonna svake krivnje.

Zamjenik mrtvozornika rekao je da se radi o vrlo potresnom slučaju te je izrazio duboku sućut kapetanu Sinicu i njegovoj kćeri. Zatražio je od željezničke tvrtke da poduzme odlučne mjere kako bi se spriječila mogućnost sličnih nesreća u budućnosti. U ovom slučaju nema krivca.

*

Gospodin Duffy podigne pogled s novina i zagleda se kroz prozor u neveseli večernji krajolik. Rijeka se tiho mreškala pokraj napuštene destilerije, a s vremena na vrijeme pojavila bi se svjetlost u kućama na cesti za Lucan. Kakav kraj! Čitava mu se priča o njezinoj smrti gadila, a gadila mu se i sama pomisao da joj je ikada govorio o stvarima koje je smatrao svetim. Otrcane fraze, besmisleni izrazi sućuti, obzirne riječi novinara koji je pristao prikriti pojedinosti obične prostačke smrti stegnule su mu želudac. Ne samo da je ponizila sebe; ponizila je i njega. Shvatio je izopačen put njezina poroka, punog jada i smrada. I to je bila družica njegove duše! Sjetio se onih propalica što posrću, a koje je viđao kako nose limene posude i boce da ih krčmari napune pićem. Bože dragi, kakav kraj! Ona je očito bila nesposobna za život, bez ikakvog čvrstog smisla postojanja, lak plijen loših navika, jedna od onih olupina na koje je nasađena civilizacija. Ali pasti baš tako nisko! Zar je moguće da se oko nje uistinu posve prevario? Sjetio se njezina ispada one noći i protumačio ga gore nego ikad prije. Sad mu uistinu nije bilo teško potvrditi opravdanost svojeg tadašnjeg postupka.

Dok je svjetlost iščezavala, a njegove misli počele lutati uspomenama, učini mu se da njezina ruka dotiče njegovu. Šok koji mu je prije stegnuo želudac sada mu je napao živce. Brzo je obukao kaput, stavio šešir i izašao. Na pragu ga je dočekaio hladan zrak: uvlačio mu se u rukave kaputa. Kada je došao do gostionice pokraj mosta u Chapelizodu, uđe i naruči vreli punč.

Gostioničar ga je poslušno poslužio, ali se nije usudio započeti razgovor. U gostionici su bila petorica ili šestorica radnika koji su razgovarali o vrijednosti posjeda nekog gospodina u grofoviji Kildare. Otpijali su u razmacima iz velikih vrčeva od pinte i pušili, često pljujući na pod, te su povremeno navlačili svojim teškim cipelama piljevinu preko ispljuvaka. Gospodin Duffy sjedio je na stolcu i zurio u njih, a da ih nije ni vidio ni čuo. Nakon nekog su vremena otišli, a on je naručio još jedan punč. Dugo ga je ispijao. U gostionici je bilo vrlo tiho. Vlasnik se, raširivši ruke, podbočio o šank, čitao *Herald* i zijevao. S vremena na vrijeme začuo bi se reski zvuk tramvaja koji je vani prolazio pustom ulicom.

Dok je tamo sjedio i ponovo proživljavao svoj život s njom, naizmjenično prizivajući u svijest dvije predodžbe kroz koje ju je sad doživljavao, on shvati da je mrtva, da je prestala postojati, da je postala uspomena. Počne osjećati nelagodu. Pitao se što je drugo mogao učiniti. Nije mogao nastaviti igrati s njom komediju obmanjivanja, niti je mogao otvoreno živjeti s njom. Učinio je ono što mu se činilo najispravnijim. Za što bi on bio kriv? Sad kad je više nije bilo shvaćao je koliko je samotnan morao biti njezin život dok je sjedila iz večeri u večer sama u onoj sobi. I njegov će život biti samotnan dok i sam ne umre, ne prestane postojati, ne postane uspomena – ako će ga se itko spominjati.

Bilo je prošlo devet sati kad je otišao iz gostionice. Noć je bila hladna i mračna. Ušao je u park kroz prva vrata i pošao u šetnju pod sablasnim drvećem. Hodao je pustim stazama kojima su prošli prije četiri godine. Činilo se da je ona uz njega u tami. Na trenutke kao da je osjećao kako mu njezin glas dotiče uho, a njezina ruka dodiruje njegovu. Zastao je i osluškivao. Zašto joj je uskratio život? Zašto ju je osudio na smrt? Osjećao je kako se moralna priroda njegova bića raspada u komadiće.

Kad se popeo na vrh Magazine Hilla, zastao je i pogledao duž rijeke prema Dublinu, čija su svjetla u hladnoj noći sjala crvenkastim sjajem i djelovala nekako gostoljubivo. Pogledao je niz obronak i pri podnožju u sjeni ogradnog zida parka ugledao obrise ljudi koji su ondje ležali. Ta potajna, novcem plaćena ljubav ispuni ga očajem. Razdirala ga je kruta čestitost njegova života; osjećao se prognanim s gozbe života. Izgleda da ga je jedno ljudsko biće voljelo, a on joj je uskratio život i sreću. Osudio ju je na poniženje, na sramotnu smrt. Znao je da ga polegnute prilike u podnožju kraj zida promatraju i žele da ode. Nitko ga nije želio; bio je prognan s gozbe života. Skrenuo je pogled na rijeku sive svjetlucave površine što se vijugavo pružala prema Dublinu. Iza rijeke vidio je teretni vlak koji se izvija odlazeći s kolodvora Kingston i poput crva s užarenom glavom uporno, teško krivuda kroz mrak. Polako se izgubio iz vida, ali on je još uvijek u ušima čuo tešku tutnjavu lokomotive kako ponavlja slogove njezina imena.

Krenuo je natrag putem kojim je i došao, ritmični zvuk lokomotive bubnjao mu je u ušima. Počeo je sumnjati u stvarnost onog što mu je sjećanje govorilo. Zastao je ispod drveta i pustio da onaj ritmični zvuk zamre. Nije je više mogao osjetiti pokraj sebe u tami niti mu je zvuk njezina glasa draškao uho. Pričekao je nekoliko minuta, osluškujući. Nije čuo ništa; noć je bila posve tiha. Ponovo je osluhnuo: savršena tišina. Osjeti da je sam.

BILJEŠKA

[1] Skupina javnih zgrada na Rutland Squareu, među kojima je i koncertna dvorana.

„BRŠLJANOV DAN“ U ODBORSKOJ PROSTORIJI

Stari Jack komadom je kartona prigrtao na hrpu pepeo pomiješan sa žarom, promišljeno ga raspoređujući preko ugljena zgrnutog u oblik kupole koja se bijelila. Kad je bila prekrivena tankim slojem, lice mu je utonulo u tamu, ali kad je opet počeo raspirivati vatru, njegova se pognuta sjena izduži preko zida koji mu bijaše nasuprot, a lice mu opet polako izroni u svjetlost. Bilo je to staračko lice, vrlo koščato i obraslo dlakama. Žmirkao je vlažnim plavim očima prema vatri, a njegova vlažna usta povremeno bi se otvorila, i kad bi ih zatvorio, nekoliko bi puta nesvjesno mljacnuo. Kad se žar razgorio, on odloži komad kartona uza zid, uzdahne i reče:

- Sad je bolje, gospodine O'Connor.

Gospodin O'Connor, prosijedi mladić kojem je lice bilo nagrđeno brojnim mrljama i prištevima, upravo je umotao duhan u cigaretnom papiriću u lijep valjak, no kad mu se starac obratio, on, onako zamišljen, pokvari svoju rukotvorinu. Zatim, jednako zamišljen, ponovno počne motati cigaretu i nakon trenutka razmišljanja odluči polizati rub papirića.

- Je li gospodin Tierney rekao kad će se vratiti? - upita promuklim falsetom.

- Nije rekao.

Gospodin O'Connor stavi cigaretu u usta i počne pretraživati džepove. Izvukao je svežanj letaka tiskanih na tankom papiru.

- Donijet ću vam šibicu - reče starac.

- Ne treba, i ovo će poslužiti - odgovori gospodin O'Connor.

Izabrao je jedan letak i pročitao tiskani tekst:

OPĆINSKI IZBORI

IZBORNI OKRUG ROYAL EXCHANGE

Gospodin Richard J. Tierney, skrbnik društveno ugroženih, s poštovanjem moli

da ga podržite svojim glasom te se založite za njega na predstojećim izborima u okrugu Royal Exchange

Gospodina O'Connora zaposlio je posrednik gospodina Tierneyja kako bi nagovarao birače da glasaju za Tierneya u jednom dijelu okruga, no s obzirom na to da je vrijeme bilo loše, a njegove su cipele propuštale vlagu, velik dio dana proveo je sjedeći pokraj kamina u odborskoj prostoriji [1] u Wicklow Streetu s Jackom, starim domarom. Sjedili su tako otkako se, nakon kratka dana, smračilo. Bio je šesti listopada [2], vani je bilo turobno i hladno.

Gospodin O'Connor otkine od letka traku papira, zapali je na vatri i pripali cigaretu. Tog časa plamen osvijetli list tamnog sjajnog bršljana u reveru njegova kaputa. Starac ga je pažljivo promatrao, a zatim je ponovo uzeo komad kartona i počeo polako raspirivati vatru dok je njegov sugovornik pušio.

- Ah, da - reče starac nastavljajući temu od prije - teško je znati kako odgajati djecu. I tko bi pomislio da će ispasti takav! Poslao sam ga u školu Kršćanskoj braći i učinio za njega što sam mogao, a on se, eto, opija. Pokušao sam od njega stvoriti poštenog čovjeka.

Umorno je odložio karton.

- Samo, sad sam star, inače bih već promijenio pjesmu. Dobio bi on od mene štapom po leđima i mlatio bih ga dok god bih mogao stajati na nogama - kao što sam to već mnogo puta učinio. Majka, znate, ona ga stalno uvjerava da je bogomdan...

- To je ono što kvari djecu - reče gospodin O'Connor.

- Baš tako - potvrdi starac. - A na kraju nisu nimalo zahvalna, samo drska. Okomi se na mene kad god vidi da sam malo popio. Kamo ide ovaj svijet kad sinovi tako razgovaraju s očevima?

- Koliko mu je godina? - upita gospodin O'Connor.

- Devetnaest - odgovori starac.

- Zašto ga negdje ne zaposlite?

- Dakle, što sve nisam pokušao s tom pijanom huljom otkako je prekinuo školovanje! Neću te uzdržavati, govorim mu. Moraš naći posao. Ali, naravno, kad god nađe posao, još je gore;

sve zapije.

Gospodin O'Connor sućutno kimne glavom, a starac ušuti, zagledan u vatru. Netko otvori vrata prostorije i vikne:

- Zdravo! Je li ovo sastanak slobodnih zidara?

- Tko je to? - upita starac.

- Što radite u mraku? - upita glas.

- Jesi li to ti, Hynes? - upita gospodin O'Connor.

- Da. Što radite u mraku? - ponovi gospodin Hynes idući prema svjetlosti vatre.

Gospodin Hynes bio je visok i vitak mladić sa svijetlosmeđim brkovima. Ovratnik njegova kratkog kaputa bio je podignut, a s oboda šešira visjele su sitne kapi koje su svakog časa mogle pasti.

- Onda, Mat - reče on gospodinu O'Connoru - kako ide?

Gospodin O'Connor odmahne glavom. Starac se udalji od kamina i nakon što je teškim korakom obišao prostoriju, vrati se s dvije svijeće koje jednu za drugom pripali na vatri i odnese do stola. Ukaže se ogoljena prostorija, a plamen u ognjištu posve izgubi svoju živahnu boju. Zidovi su bili goli, osim primjerka predizbornog plakata. Na sredini sobe bio je mali stol na kojem je bila složena hrpa papira.

Gospodin Hynes nasloni se na policu iznad kamina i upita:

- Je li ti već platio?

- Još nije - odgovori gospodin O'Connor. - Molim Boga da nas večeras ne ostavi na cjedilu.

Gospodin Hynes se nasmije.

- O, platit će ti. Budi bez brige - reče.

- Nadam se da će požuriti, ako ozbiljno shvaća posao - reče gospodin O'Connor.

- Što ti misliš, Jack? - s podsmijehom upita gospodin Hynes starca.

Starac se vrati do svojeg stolca kraj kamina i reče:

- Nisam siguran, ali on, u svakom slučaju, ima novca. Za razliku od onog drugog Ciganina.
 - Kojeg drugog Ciganina? - upita gospodin Hynes.
 - Colgana - reče starac prezrivo.
 - Kažeš li to zbog toga što je Colgan radnik? Kakva je razlika između dobrog poštenog zidara i Tierneya koji je vlasnik gostionice? Zar radnik nema jednako pravo biti u gradskom vijeću kao i svi ostali, je li? Čak i veće pravo od onih englezoljubivih snobova koji skidaju šešir pred svakim tko uz ime ima titulu? Nije li tako, Mat? - upita gospodin Hynes gospodina O'Connora.
 - Mislim da imaš pravo - reče gospodin O'Connor.
 - Colgan je priprosta poštenjačina koja ne pokušava izvući korist za sebe. On želi biti član vijeća kako bi zastupao radničku klasu. Čovjek za kojeg vi radite samo želi sebi prisvojiti kakav posao.
 - Radnici, naravno, trebaju imati zastupnika - reče starac.
 - Radnik - reče gospodin Hynes - radi od jutra do sutra za sitniš. A sve se upravo stvara kroz rad. Radnik u vijeću neće tražiti dobro plaćene poslove za svoje sinove, nećake i rođake. Radnik neće okaljati čast Dublina kako bi ugodio njemačkom kralju.
 - Kako to mislite?- upita starac.
 - Zar niste čuli da žele prirediti doček dobrodošlice kralju Eduardu ako sljedeće godine dođe ovamo? Zašto bismo se mi ponizno klanjali stranom kralju?
 - Naš čovjek neće glasati za doček - reče gospodin O'Connor. - On je kandidat liste Nacionalista.
 - Neće? - odvrati gospodin Hynes. - Pričekajte pa ćete vidjeti hoće li glasati ili neće. Poznajem ja njega. Zar ga ne zovu Lukavi Dicky Tierney?
 - Zaboga! Joe, možda imaš pravo - reče gospodin O'Connor. - U svakom slučaju, volio bih da već jednom donese novac.
- Svi su ušutjeli. Starac počne prigrtati još žara na hrpu. Gospodin Hynes skine šešir, otrese ga, a onda zavrne ovratnik kaputa i time otkrije list bršljana u reveru.

- Da je ovaj čovjek živ - reče pokazujući na list - ne bismo ni razgovarali o organiziranju dočeka.

- To je istina - reče gospodin O'Connor.

- E pa bome, Bog blagoslovio ona vremena - reče starac. - Tad se osjećao polet i zanos.

U sobi ponovo zavlada tišina. Tada na vrata nahrupi žustri čovječuljak začepljena nosa i sleđenih ušiju. Brzo je prišao vatri, trljajući šake kao da namjerava iz njih istrljati iskru.

- Ništa od novca, momci - reče.

- Sjednite ovdje, gospodine Henchy - reče starac nudeći mu svoj stolac.

- O, pusti Jack, nemoj ustajati - reče gospodin Henchy.

Na brzinu je kimnuo gospodinu Hynesu i sjeo na stolac s kojeg je starac ustao.

- Jesi li obavio zadatak u Aungier Streetu? - upita gospodina O'Connora.

- Da - reče gospodin O'Connor i počne tražiti po džepovima memorandume.

- Jesi li posjetio Grimesa?

- Jesam.

- I? Koga će podržati?

- Nije htio ništa obećati. Rekao je „Nikome neću reći kako ću glasati“. Ali mislim da na njega možemo računati.

- Zbog čega to misliš?

- Pitao me tko su kandidati i rekao sam mu. Spomenuo sam oca Burkea. Mislim da je to riješeno.

Gospodin Henchy počne šmrcati i trljati ruke nad vatrom zapanjujućom brzinom. Tad reče:

- Za Boga miloga, Jack, donesi nam malo ugljena. Sigurno je još ostao koji grumen.

Starac izađe iz prostorije.

- Ništa od isplate - reče gospodin Henchy odmahujući glavom. - Pitao sam onog malog lažljivog ulizicu, ali je rekao: „Ah, čujte, gospodine Henchy, kad budem vidio da posao ide kako treba, neću vas zaboraviti, na to možete računati.“ Zlobni mali Cigo! Bome, kako bi i mogao biti drukčiji?

- Što sam ti rekao, Mat? - reče gospodin Hynes. - Lukavi Dicky Tierney.

- O, lukav je on da lukaviji ne može biti - reče gospodin Henchy. - Nema bez vraga onako sitne praseće oči. Prokleta mu duša! Zar nije mogao platiti kao čovjek, umjesto da kaže: „Čujte, gospodine Henchy, moram razgovarati s gospodinom Fanningom... Potrošio sam mnogo novca.“ Zlobni, mali, vražji, lažljivi, ulizica! Izgleda da je zaboravio ona vremena kad je njegov otac, sitni starčić držao dućan rabljenom odjećom u Mary's Laneu.

- Ali je li to doista istina? - upita gospodin O'Connor.

- O, Bože, naravno - odgovori gospodin Henchy. - Zar nisi nikad čuo za to? Muškarci su onamo odlazili nedjeljom ujutro prije nego što su se otvarale gostionice da kupe prsluk ili hlače - tobože! Ali je maleni starčić, otac Lukavog Dickyja uvijek krišom prodavao žesticu ispod pulta. Razumiješ? Tako je to bilo. Tamo je Dicky izučio zanat.

Starac se vrati s nekoliko grumena ugljena koje razmjesti tu i tamo po vatri.

- Lijepa su mi to posla - reče gospodin O'Connor. - Kako očekuje da radimo za njega ako nam ne plaća?

- Ja na to ne mogu utjecati - reče gospodin Henchy. - I sam očekujem da ću, kad se vratim kući, u predvorju zateći ovršitelje.

Gospodin Hynes se nasmije i odgurnuvši se ramenima od police iznad kamina zakorači kako bi pošao.

- Stvari će se popraviti kad dođe kralj Eddie - reče. - Eto, momci, idem sad. Vidimo se. Zbogom.

Polako je izašao iz sobe. Gospodin Henchy i starac nisu ga pozdravili, no baš kad su se vrata zatvarala, gospodin O'Connor, koji je zlovoljno zurio u vatru, iznenada dovikne:

- Doviđenja, Joe!

Gospodin Henchy pričeka nekoliko trenutaka, a zatim odmahne glavom prema vratima.

- Recite mi, kako to da nas je posjetio naš prijatelj? - upita preko plamena ognjišta. - Što želi?

- Bome, jadni Joe! - reče gospodin O'Connor i baci opušak u vatru. - Muče ga iste brige kao i nas.

Gospodin Henchy snažno uvuče kroz nos i pljune tako obilno da je skoro ugasio vatru koja je zašišala negodujući.

- Reći ću vam svoje iskreno mišljenje - reče gospodin Henchy - vjerujem da je on iz protivničke stranke. Ako mene pitate, on je Colaganova uhoda. Samo ih ti obidi i raspitaj se, saznaj kako im ide. U tebe neće posumnjati. Shvaćas?

- Ah, jadni Joe je u duši pošten čovjek - reče gospodin O'Connor.

- Otac mu je bio pošten i ugledan - prizna gospodin Henchy. - Jadni stari Larry Hynes! Za života je učinio mnogo dobra! Ali jako se bojim da naš prijatelj nije čisto zlato. Do vraga, mogu shvatiti da netko nema novca, ali ne shvaćam ljude koji žive na tuđi račun. Zar nema u sebi ni mrve muškosti?

- Kad ponovo dođe, ne namjeravam ga srdačno dočekati - reče starac. - Neka radi za svoju stranu i neka ne dolazi ovamo uhoditi.

- Ne znam - reče gospodin O'Connor sumnjičavo, vadeći papir za cigarete i duhan. - Mislim da je Joe Hynes iskren čovjek. Usto je i pametan, lijepo piše. Sjećate li se one stvari koju je napisao...?

- Ako se mene pita, neki od tih brđana i fenijana [3] malo su previše pametni - reče gospodin Henchy. - Zna li što iskreno mislim o nekima od tih sitnih riba? Vjerujem da pola njih plaća Dvor. [4]

- To ne možemo znati - reče starac.

- O, ali ja to pouzdano znam - odvrati gospodin Henchy. - Oni su dvorski doušnici... ne kažem da je Hynes... Ne, do vraga, mislim da je ipak malo iznad toga... Ali ima jedan sitni škiljavi plemić - znate na kojeg domoljuba mislim?

Gospodin O'Connor kimne.

- Ako baš hoćete znati, tu je i jedan izravni potomak narednika Sirra! [5] O, on je domoljub

bez premca! Taj bi momak prodao svoju zemlju za srebrnjačić od četiri penija – o da – i pao bi na koljena i zahvalio svemogućem Kristu što je imao zemlje za prodaju.

Netko pokuca na vrata.

– Uđite! – reče gospodin Henchy.

Na pragu se pojavi čovjek koji je nalikovao siromašnu svećeniku ili siromašnu glumcu. Crna mu je odjeća bila pripijeno zakopčana uz nisko tijelo i nije se moglo znati nosi li svećenički ili tek laički ovratnik jer mu je uz vrat bio podigao kragu kratkog, otrcanog svećanog kaputa čija je dugmad odražavala plamen svijeća. Na glavi je imao polukuglast šešir od krutog crnog pusta.

Njegovo je lice, sjajno od kišnih kapi, izgledalo poput vlažnog žutog sira, osim na mjestima gdje su mu dva ružičasta kruga naznačivala jagodice. Iznenada je širom otvorio usta u izrazu razočaranja, no u istom je trenu razrogačio plave oči što su mu se krijesile, odajući iznenađenje i zadovoljstvo.

– O, oče Keon! – reče gospodin Henchy i skoči sa stolca. – Vi ste! Uđite!

– Oh, ne, ne – brzo reče otac Keon, napućivši usne kao da govori djetetu.

– Zar nećete ući i sjesti?

– Ne, ne – reče otac Keon prigušenim baršunastim glasom punim suosjećanja. – Nemojte ustajati zbog mene! Samo tražim gospodina Fanninga...

– On je u Crnom orlu – reče gospodin Henchy. – Ipak, zar nećete ući i sjesti na trenutak?

– Ne, ne, hvala vam. U pitanju je samo sitnica u vezi s poslom – odgovori otac Keon. – Doista, hvala vam.

Povukao se s praga, a gospodin Henchy dohvati svijeću sa stola i ode do vrata kako bi mu osvijetlio stube.

– Oh, molim vas, nemojte se mučiti!

– Nije mi teško, a na stubištu je tako mračno.

– Ne, ne, vidim... Doista, hvala vam.

- Jeste li uspjeli sići?

- U redu je, hvala... hvala.

Gospodin se Henchy vrati noseći svijeću i stavi je na stol. Ponovno sjedne kraj kamina. Neko je vrijeme vladala tišina.

- Reci mi, Johnne... - reče gospodin O'Connor pripaljujući cigaretu još jednim letkom.

- Hm?

- Što je on zapravo?

- Teško je na to odgovoriti - reče gospodin Henchy.

- Meni se Fanning i on čine vrlo prisnima. Često su zajedno u Kavanaghovoj gostionici. Je li on uopće svećenik?

- Hmm, da, vjerujem da jest... Mislim da je on, kako se ono kaže, „crna ovca“. Nemamo mnogo takvih, hvala Bogu, no ima ih nekoliko... On je neki nesretnik...

- A od čega živi? - upita gospodin O'Connor.

- Ni to se ne zna.

- Je li u službi u kakvoj kapeli, ili crkvi, ili ustanovi, ili...

- Ne - reče gospodin Henchy. - Mislim da se sam uzdržava... Bože, oprost mi - nadoda - kad se pojavio pomislio sam da je stigao dostavljač piva.

- Ima li kakva izgleda da nam pošalju piće? - upita gospodin O'Connor.

- I ja sam ožednio - reče starac.

- Triput sam pitao onog malog lažljivog ulizicu hoće li nam poslati dvanaest boca piva - reče gospodin Henchy. - Zamolio sam ga još jednom, ali se već bio naslonio na šank u košulji i upustio u tračanje s gradskim ocem, Cowleyjem.

- Zašto ga nisi podsjetio? - upita gospodin O'Connor.

- Eh, nisam mogao stajati kraj njega dok razgovara s gradskim ocem. Samo sam čekao sve dok mi nije dobio pogled i tad sam mu rekao: „U pogledu one stvarčice o kojoj sam vam

govorio...“. „Riješit ćemo to, gospodine Henchy“, rekao je. Dabome, čovječuljak je na to potpuno zaboravio.

- U ovom se okrugu sklapaju neki poslovi - reče gospodin O'Connor zamišljeno. - Vidio sam jučer Tierneya, Fanninga i Cowleyja kako na uglu Suffolk Streeta o nečemu žustro razgovaraju.

- Mislim da znam kakvu igru igraju - reče gospodin Henchy. - Danas, želiš li da te izaberu za gradonačelnika, moraš gradskim ocima obećati novac. U tom će te slučaju postaviti za gradonačelnika. Eh, Bože moj... Ozbiljno pomišljam da i sam postanem gradski otac. Što mislite? Jesam li podoban za taj posao?

Gospodin se O'Connor nasmije.

- Ako se već obećava novac...

- Zamislite, krenem u kočiji iz dvorišta gradonačelničke vile - reče gospodin Henchy - odjeven u krzno, a vozi me naš stari Jack s napudranom vlasuljom na glavi! Što kažete na to?

- A mene, Johna, uzmi za osobnog tajnika.

- Da. A oca Keona ću zaposliti kao osobnog kapelana. Priredit ćemo pravu obiteljsku zabavu.

- Kunem se, gospodine Henchy, da biste vi živjeli u većoj raskoši od nekih gradskih glavešina - reče starac. - Neki dan sam razgovarao sa starim Keeganom, vratarom. „Kako ti se sviđa novi gazda, Pat?“ upitao sam. „Više ne viđaš mnogo gozbi“, još rekoh. „Gozbi!“ reče on. „Ovaj bi se najradije hranio samo od smrada prljave kuhinjske krpe.“ A znate li što mi je još rekao? Bog mi je svjedok da mu nisam povjerovao.

- Što? - upitaše uglav gospodin Henchy i gospodin O'Connor.

- Rekao je: „Što misliš o gradonačelniku Dublina koji naruči da mu se za ručak kupi samo pola kile kotleta? Zar je to život na visokoj nozi?“ - upitao je. „Isuse, Isuse!“ otelo mi se. „Da, pola kile kotleta, za gradonačelnikovu vilu“, dodao je. „Isuse!“ rekoh. „Pa kakvi su to današnji ljudi?“

Tog se časa začuje kucanje, a jedan momak proviri glavom kroz vrata.

- Što je? - upita starac.

- Iz Crnog orla - reče momak ulazeći pobočke i uza zveket boca što su podrhtavajući lupkale položi košaru na pod.

Starac pomogne momku prenijeti boce iz košare na stol te prebroji odgovara li sve. Nakon toga momak objesi košaru o rame i upita:

- Imate li boca?

- Kakvih boca? - reče starac.

- Zar nas nećeš pustiti da najprije popijemo piće? - upita gospodin Henchy.

- Rekli su mi da zatražim boce.

- Dođi sutra - reče starac.

- Čuj, dečko! - reče gospodin Henchy - budi dobar i otrči do O'Farrellove gostionice, zamoli ga da nam posudi vadičep, reci da je za gospodina Henchyja. Rec mu da ćemo ga odmah vratiti. Ostavi košaru ovdje.

Momak ode, a gospodin Henchy veselo protrlja ruke i reče:

- Eto, ipak nije tako loš. U svakom slučaju, pošteno je ispunio obećanje.

- Nemamo čaše - reče starac.

- O, Jack, ne brini zbog toga - doda gospodin Henchy. - Mnogo je čestitih ljudi prije nas pilo iz boca.

- U svakom slučaju, bolje i pivo nego da nam ni to nije dao - reče gospodin O'Connor.

- Nije on loš čovjek - reče gospodin Henchy - samo što Fanning ima prevelik utjecaj na njega. Zna, dobro namjeran je na svoj budalasti način.

Momak se vrati s vadičepom. Starac otvori tri boce i pruži mu vadičep, kad gospodin Henchy reče momku:

- Hoćeš li i ti jedno, momče?

- S vašim dopuštenjem, gospodine, bih - odgovori momak.

Starac nevoljko otvori još jednu bocu i pruži je momku.

- Koliko ti je godina? - upita.

- Sedamnaest - reče momak.

Kako starac na to nije ništa rekao, momak uzme bocu i reče gospodinu Henchyju: „Vama u zdravlje, gospodine!“ Ispije pivo, opet odloži bocu na stol i rukavom obriše usta. Zatim uzme vadičep i pobočke izađe kroz vrata promrmljavši nekakav pozdrav.

- Tako to počne - reče starac.

- Počne bezazleno, a pretvori se u porok - reče gospodin Henchy.

Starac uzme tri boce koje je otvorio, svakome doda njegovu, pa sva trojica otpiju u istom trenutku. Nakon nekoliko gutljaja svatko odloži svoju bocu na policu iznad kamina, nadohvat ruke, pa svi, udahnuvši, duboko izdahnu puni zadovoljstva.

- Eto, danas sam se pošteno naradio - reče gospodin Henchy nakon kratke stanke.

- Doista, Johnie?

- Da, sredio sam mu jednu ili dvije sigurne stvari u Dawson Streetu, to jest Crofton i ja išli smo zajedno. Među nama, znaš, Crofton je dobar momak, ali kao agitator nije ni od kakve koristi. Taj ni psa ne bi uvjerio ni u što. Stoji i zuri u ljude dok ja lomim jezik.

Tada u prostoriju stupe dvojica muškaraca. Jedan je bio vrlo debeo i činilo se kao da njegovu plavom odijelu od serža prijeti opasnost da mu sklizne s tijela zaobljenog poput stoga sijena. Imao je krupno lice koje je izrazom podsjećalo na lice mlada vola, plave oči kojima je netremice zurio i prosijede brkove. Drugom, koji bijaše mnogo mlađi i krhkije građe, lice je bilo mršavo i glatko obrijano. Nosio je kaput s vrlo visokim dvostrukim ovratnikom i polucilindar širokog oboda.

- Zdravo, Croftone! - reče gospodin Henchy debelom čovjeku. - Mi o vuku...

- Otkud vam piće? - upita mladić. - Ima li kakva razloga za slavlje?

- Naravno da će Lyons najprije opaziti piće! - nasmije se gospodin O'Connor.

- Znači tako vas dvojica motivirate birače - reče gospodin Lyons - a Crofton i ja vani na hladnoći i kiši prikupljamo glasove!

- Ma, idi k vragu - reče gospodin Henchy - ja bih prikupio više glasova za pet minuta nego vas dvojica za tjedan dana.

- Otvori dvije boce piva, Jack - reče gospodin O'Connor.

- Kako, kad nemamo vadičep? - upita starac.

- Čekaj, čekaj - reče gospodin Henchy i brzo ustane. - Jeste li već vidjeli ovaj mali trik?

Uzme dvije boce sa stola, odnese ih do ognjišta i postavi ih na rubnik. Zatim ponovno sjedne kraj kamina i otpije iz svoje boce. Gospodin Lyons sjeo se na rub stola, zabacio šešir na potiljak i počeo njihati nogama.

- Koja je moja boca? - upita.

- Ova, momče - reče gospodin Henchy.

Gospodin Crofton sjeo je na sanduk i zagledao se u drugu bocu na rubniku ognjišta. Šutio je iz dva razloga. Prvi, dostatan sam po sebi, bila je činjenica da nije imao što reći, a drugi - činjenica da je svoje kolege smatrao lošijim od sebe.

On je prije prikupljao glasove za Wilkinsa, zastupnika konzervativaca, ali kad su konzervativci povukli svojeg kandidata, te su, izabравši manje od dva zla, podržali kandidata Nacionalističke stranke, uključio se u rad na kampanji gospodina Tierneyja.

Za nekoliko minuta začuje se sramežljivo *pok* i čep izleti iz boce gospodina Lyonsa. Gospodin Lyons skoči, priđe kaminu, uzme svoju bocu i odnese je natrag do stola.

- Upravo sam im govorio, Croftone - reče gospodin Henchy - da smo danas osigurali prilično dobrih glasova.

- Tko vam je obećao svoj glas? - upita Lyons.

- Dakle, prvo sam nagovorio Parkesa, zatim Atkinsona i nakon njega Warda iz Dawson Streeta. On je usto i otmjen momak, pravi bogataš, dugogodišnji konzervativac! „Ali zar vaš kandidat nije iz Nacionalističke stranke?“ upitao je. „On je častan čovjek,“ rekao sam, „podržava sve što će donijeti korist ovoj zemlji. Vlasnik je brojnih nekretnina. Posjeduje mnoge kuće u centru grada i tri poslovna prostora, stoga mu je i samome u interesu da porezi budu što niži. On je ugledan i cijenjen građanin,“ rekoh, „skrbnik za socijalno ugrožene, nije član nijedne stranke, ni dobre, ni loše, ni neutralne!“ Eto, tako treba

razgovarati s ljudima.

- A što je s dobrodošlicom kralju Eduardu? - upita gospodin Lyons otpivši pivo i mljacnuvši usnama.

- Slušajte - reče gospodin Henchy - ono što treba ovoj zemlji, kao što sam rekao starom Wardu, jesu ulaganja. Kraljev dolazak potaknut će priljev novca u zemlju. Dabinci će od toga imati koristi. Pogledajte samo sve one tvornice pokraj pristaništa koje nemaju posla. Pomislite koliko bi novca bilo u zemlji samo kad bismo pokrenuli stare privredne grane, mlinove, brodogradilišta i tvornice. Ono što nam treba jesu ulagači.

- Ali, slušaj, John - reče gospodin O'Connor - zašto bismo mi srdačno dočekali engleskog kralja? Nije li Parnell osobno...

- Parnell je mrtav - reče gospodin Henchy. - Ovako ja gledam na to. Taj je momak došao na prijestolje nakon što ga je njegova stara majka držala podalje od vlasti tako dugo dok nije osijedio. On je čovjek koji je vidio svijeta i želi nam dobro. Ako se mene pita, on je sasvim čestit momak i ne bavi se glupostima. Jednostavno je pomislio: moja majka nikad nije otišla osobno vidjeti te divlje Irce. Eto, Bože, ja idem, pa ću vidjeti kakvi su. Zar ćemo uvrijediti čovjeka kad dođe u prijateljski posjet? Ha? Nije li tako, Croftone?

Gospodin Crofton kimne glavom.

- Ali ipak - reče gospodin Lyons iznoseći svoje razloge - život kralja Eduarda, znate i sami, nije baš...

- Zaboravimo prošlost - reče gospodin Henchy. - Osobno se divim Eduardu. On je samo običan momak poput tebe i mene. Voli popiti čašicu groga, možda je pomalo ženskaroš, a i dobar je sportaš. K vragu, zar se mi, Irce, ne možemo ponijeti pošteno?

- Sve je to krasno - reče gospodin Lyons. - Ali sjeti se situacije s Parnellom.

- Za ime Božje! - odvrati gospodin Henchy - Kakve veze imaju te dvije stvari?

- Hoću reći da mi imamo svoje ideale - reče gospodin Lyons. - Zašto bismo onda srdačno dočekali takvog čovjeka? Smatraš li da je, nakon onog što je učinio, Parnell bio podoban biti naš vođa? I zašto bismo onda progledali kroz prste Eduardu Sedmom?

- Danas je obljetnica Parnellove smrti - reče gospodin O'Connor. - Nemojmo raspirivati zlu

krv. Sad kad je mrtav i dio prošlosti svi ga poštujemo... čak i konzervativci – doda okrenuvši se prema gospodinu Croftonu.

Pok! Sa zakašnjenjem izleti i čep iz boce gospodina Croftona. Gospodin Crofton ustane sa sanduka i ode do kamina. Kad se vratio s pivom, reče dubokim glasom:

– Naša i nama slične stranke poštuju ga jer je bio gospodin.

– U pravu si, Croftone! – reče gospodin Henchy vatreno. – On je jedini čovjek koji je znao obuzdati onaj čopor divljih pasa. K nozi, psi! Lezite, beštije! Tako je postupao s njima. O, uđi, Joe! Uđi! – uzvikne on, ugledavši na pragu gospodina Hynesa.

Gospodin Hynes polako uđe.

– Otvori još jednu bocu piva, Jack – reče gospodin Henchy. – Aha, zaboravio sam da nemamo vadičep! Dodaj mi bocu pa ću je staviti kraj vatre.

Starac mu doda bocu i on je stavi na rubnik ognjišta.

– Sjedi, Joe – reče gospodin O'Connor. – Upravo razgovaramo o Šefu.

– Tako je! – doda gospodin Henchy.

Gospodin Hynes sjedne uz rub stola, blizu gospodina Lyonsa, ali ne reče ništa.

– U svakom slučaju, evo jednog čovjeka koji ga se nije odrekao – reče gospodin Henchy. – Bože moj, svaka ti čast, Joe! Zapravo, bolje rečeno, uz Božju pomoć, ti si taj koji je ostao uz njega poput pravog muškarca!

– Hej, Joe – reče odjednom gospodin O'Connor. – Recitiraj nam onu stvar koju si napisao – sjećaš li se? Imaš li kod sebe tekst?

– O, da! – reče gospodin Henchy. – Daj da čujemo pjesmu. Jesi li je kad čuo, Croftone? Slušaj sad, sjajna je.

– Hajde – doda gospodin O'Connor. – Raspali, Joe.

Gospodin Hynes kao da se nije odmah mogao sjetiti o kojoj pjesmi govore, ali nakon kratkog razmišljanja reče:

– Aha, mislite na onu... Svakako, to je sad već stara elegija.

- Počni, čovječe! - reče gospodin O'Connor.

- Pst, pst - reče gospodin Henchy. - Hajde, Joe!

Gospodin Hynes još je neko vrijeme oklijevao. Zatim je u posvemašnjoj tišini skinuo šešir, odložio ga na stol i ustao. Činilo se da u sebi ponavlja tekst. Nakon prilično duge stanke, najavi:

PARNELLOVA SMRT

Šesti listopada 1891.

Jednom-dvaput pročisti grlo i zatim počne recitirati:

Mrtav je. Naš neokrunjeni Kralj je mrtav.
O, Irsko, u bolu i jadu se guši,
Jer mrtav leži onaj kojeg banda okrutna
Današnjih licemjera sruši.

Usmrtiše ga kukavički psi
Iz blata on se digao do slave;
A irski snovi i irske nade
Gore s tijelom neokrunjene glave.

U palači, kolibi il koljevci
Gdje god irsko srce kuca
Shrvano je tugom, jer mrtav leži
Onaj što bi joj sudbinu skovao.

Svoju bi Erin on proslavio
I razvio slavno stijeg zeleni
Državnike njene, pjesnike i ratnike
Uzdigao bi pred svim narodima svijeta.

Snivao je (jao, samo san to bješe!)

O Slobodi: al dok je težio
Doseć ideal taj, izdajom ga
Otrgnuše od onog što je volio

Sram nek padne na podle ruke kukavica
Što na svoga udariše Boga
Il ga poljupcem izdaše razjarenoj rulji
Laskavih svećenika – njegovih dušmana

Nek sramota vječna prati
Spomen na one što se drznuše
Ukaljat i klevetat uzvišeno ime
Onog što ih ponosan preziraše.

Pao je poput velikana
Plemenit, neustrašiv do kraja
A smrt ga sada sjedini
S junacima Irske prošlosti.

Svađe zvuk nek ne ometa mu san!
U miru počiva i nikakva ga ljudska bol
Ni težnja više ne potiče
Da vrhunac slave dosegne.

Svoj naum ispuniše: srušiše ga
Al Irska, čuj, duh mu ustane
Kao Feniks iz pepela
Kad zora Novog dana svane.

Dan taj vladavinu Slobode nam nosi.
I tog će dana Irska cijela,
Nazdravljajuć vrčem Radosti, priznati
Jednu bol – uspomenu na Parnella.

Gospodin Hynes ponovno sjedne na stol. U prvi čas svi su šutjeli, a zatim se prolomi pljesak: čak je i gospodin Lyons pljeskao. Pljesak je potrajao neko vrijeme. Kad je utihnuo, svi koji su

ga slušali u tišini otpiše iz boca.

Pok! Izleti čep iz boce gospodina Hynesa, ali on je ostao sjediti na stolu sav rumen i gologlav. Kao da nije čuo poziv kojim se boca oglasila.

- Sjajan si, Joe! - reče gospodin O'Connor vadeći cigaretne papiriće i vrećicu s duhanom kako bi prikrio da su ga preplavili osjećaji.

- Što misliš o pjesmi, Croftone? - uzvikne gospodin Henchy. - Nije li divna? Što kažeš?

Gospodin Crofton reče da je krasno napisana.

BILJEŠKE

[1] Prostorije Irske nacionalističke stranke.

[2] „Bršljanov dan“ (Ivy Day) obilježava(o) se 6. listopada u spomen na smrt Charlesa Stewarta Parnella (1846. – 1891.), irskog nacionalističkog političara i člana Britanskog parlamenta, „neokrunjenog kralja Irske“ koji je karijeru posvetio borbi za irsku neovisnost.

[3] Fenijani (Fenians) bili su tajna politička organizacija u kasnom 19. i ranom 20. st. koja je radila na uspostavi neovisne irske republike.

[4] Dvor je Dublin Castle iz kojeg su Britanci vladali Irskom.

[5] Henry Charles Sirr (1764. – 1841.), časnik u britanskoj vojsci, irskog podrijetla, koji je sudjelovao u gušenju irskih pobuna 1798. i 1803.

MAJKA

Gospodin Holohan, pomoćni tajnik društva Irska za pobjedu gotovo je mjesec dana obilazio Dublin ruku i džepova punih prljavih papirića, dogovarajući izvedbe nekoliko priredbi. Šepao je na jednu nogu i zbog toga su ga prijatelji zvali Hopko Holohan. Po cijele je dane hodao gradom, svakog sata zastajkivao na uglovima ulica najavljujući priredbe i vodio bilješke, ali na kraju je gospođa Kearney bila ta koja se za sve pobrinula.

Gospođica Devlin postala je gospođa Kearney iz inata. Školovala se u internatu za djevojke iz visokog društva, gdje je učila francuski i stekla glazbeno obrazovanje. Kako je po prirodi bila povučena i nije se povodila za drugima u školi nije stekla mnogo prijateljica. Kad je napunila godine za udaju počeli su je slati na domjenke u mnoge domove, gdje su se gosti divili njezinu sviranju i profinjenom ponašanju. Sjedila je okružena hladnim ozračjem svojeg znanja i nadarenosti, čekajući da koji od prosaca skupi hrabrosti i ponudi joj divan život. Ali mladići koje je sretala bili su obični i nije ih poticala, pa se zbog neispunjenih romantičnih čežnji pokušavala utješiti potajnim jedenjem obilnih količina rahat-lokuma. Međutim, kad se približila graničnim godinama za udaju, a njezini je prijatelji počeli ogovarati, ušutkala ih je udajom za gospodina Kearneya, obučara na pristaništu Ormond.

Bio je mnogo stariji od nje. Razgovori koje je vodio bili su ozbiljni, a odvijali su se s prekidima jer je riječi izgovarao u svoju dugačku smeđu bradu. Nakon prve godine bračnog života gospođa Kearney shvatila je da je takav muškarac prikladniji za brak od kakva romantika, ali ipak se nikad nije odrekla vlastitih romantičnih ideja. On je bio razborit, štedljiv i pobožan: pričešćivao se svakog prvog petka u mjesecu, ponekad s njom, češće sam. Međutim, njezin osjećaj pobožnosti nikad nije oslabio i bila mu je dobra supruga. Kad bi na domjenku u nečijoj kući ona gotovo neprimjetno podigla obrvu, on bi odmah ustao kako bi pošli, a kad je njega mučio kašalj, ona bi mu pokrila stopala perinom i pripremila jak rum-punč. On je pak bio uzoran otac. Uplaćujući svakog tjedna malu svotu na račun za štednju osigurao je svojim dvjema kćerima miraz; svaka je trebala dobiti stotinu funti kad napuni dvadeset i četiri godine. Stariju kćer, Kathleen, poslao je u ugledni internat gdje je učila francuski i gdje je stekla glazbeno obrazovanje, a poslije joj je plaćao školarinu na Akademiji. Svake godine u srpnju gospođa Kearney pronasla bi priliku da kaže kojoj prijateljici:

- Moj dobri muž vodi nas na nekoliko tjedana u Skerries.

Ako nisu išli u Skerries, otišli bi u koje drugo odmaralište – Howth ili Greystones.

Kad se pomalo već rasplamsao Irski preporod, gospođa Kearney odlučila je iskoristiti ime svoje kćeri [1] i pozvala je učitelja irskog jezika da podučava djevojke u njihovom domu. Kathleen i njezina sestra slale su svojim prijateljicama razglednice pisane irskim jezikom, a one su im isto tako odgovarale razglednicama na irskom. U nedjelje kad bi gospodin Kearney odlazio s obitelji u crkvu, koja je bila i zamjenska katedrala, nakon mise bi se na uglu Cathedral Streeta okupila grupica ljudi. Svi su oni bili prijatelji Kearneyjevih – ljudi s kojima su dijelili zanimanje za glazbu ili koji su bili članovi Nacionalističke stranke. Pošto bi prokomentirali svaku, makar i najmanju glasinu, svi bi se istovremeno rukovali, smijući se tome kako se mnogobrojne ruke križaju, pa bi se oprostili pozdravima na irskom. Uskoro su ljudi često počeli spominjati ime gospođice Kathleen Kearney. Govorili su da je vrlo nadarena glazbenica i vrlo draga djevojka, a usto i pobornica jezičnog preporoda. Gospođa Kearney je time bila vrlo zadovoljna. Stoga se nije iznenadila kad ju je jednog dana posjetio gospodin Holohan i predložio da njezina kći prati na glasoviru izvođače na četiri velike priredbe koje će njegovo društvo održati u dvorani Antient Concert Rooms. Uvela ga je u salon, ponudila mu da sjedne, iznijela dekanter i srebrnu zdjelu s keksima. Srcem i dušom unosila se u pojedinosti tog pothvata, davala mu je savjete i odgovarala ga, te su konačno sklopili ugovor po kojem je Kathleen trebala dobiti osam gvineja [2] kao pijanistica pratilja na četiri velike priredbe.

Kako je gospodin Holohan bio početnik u tako osjetljivim stvarima kao što su sastavljanje teksta na plakatu i raspored točaka programa, gospođa Kearney mu je pomagala. Imala je takta. Znala je imena kojih „artista“ treba istaknuti velikim tiskanim slovima, a koja napisati malim. Znala je da prvi tenor ne bi volio nastupiti poslije skeča gospodina Meadea. Kako bi se održao stalan interes publike umetnula je lošije točke između onih koje su uvijek omiljene. Gospodin Holohan posjećivao ju je svakog dana kako bi mu dala savjet oko ovog ili onog pitanja. Ona je uvijek bila prijateljski raspoložena, spremna dati savjet, zapravo, bila je prisna. Gurnula bi dekanter prema njemu i rekla:

- Dajte se poslužite, gospodine Holohan!

A dok je natakao piće rekla bi:

- Samo natočite, bez brige, samo hrabro!

Sve se odvijalo glatko. Gospođa Kearney kupila je komad predivnog zagasito ružičastog

šarmeza u trgovini Browna Thomasa kako bi ga ušili u prednji dio Kathleenine haljine. Bio je prilično skup, ali ima prigoda kad je malo veći trošak opravdan. Kupila je svežanj ulaznica od dva šilinga za završnu priredbu i poslala ih onim prijateljima za koje nije bila sigurna da bi inače došli. Ni na što nije zaboravila i zahvaljujući njoj, sve za što se trebalo pobrinuti bilo je učinjeno.

Priredbe su se trebale održati u srijedu, četvrtak, petak i subotu. Kad je u srijedu navečer gospođa Kearney stigla s kćeri u predvorje dvorane Antient Concert Rooms, štošta joj se nije svidjelo. Nekolicina mladića koji su na kaputima imali svijetloplave značke besposleno je stajala u predvorju; nijedan nije bio odjeven u večernje odijelo. Prošla je s kćeri mimo njih, a letimičan pogled kroz širom otvorena vrata dvorane otkrio joj je zašto razvodnici nemaju posla. U prvi mah pomisli da je došla prerano. Ne, bilo je dvadeset minuta do osam.

U garderobi iza pozornice predstavili su je tajniku društva, gospodinu Fitzpatricku. Nasmiješila se i rukovala s njim. On je bio nizak muškarac blijeda lica i tupa izraza. Opazila je da nosi smeđi platneni šešir nehajno nakrivljen na jednu stranu glave i govori otegnutim naglaskom. U ruci je držao program i dok je razgovarao s njom zagrizao je jedan njegov krajičak i izgrizao ga u vlažnu smjesu. Izgleda da ga neuspjeh nije brinuo. Gospodin Holohan svakih je nekoliko minuta ulazio u garderobu izvještavajući o prodaji karata. Umjetnici su međusobno nervozno razgovarali, povremeno bacali poglede u ogledalo te motali i razmatrali svitke nota. Bilo je gotovo pola devet kad je nekoliko ljudi u dvorani počelo zahtijevati da priredba počne. Gospodin Fitzpatrick ušao je u garderobu, tupo se nasmiješio prisutnima i rekao:

- Čujte, dame i gospodo, mislim da je vrijeme da otvorimo bal.

Gospođa Kearney nagradi njegov vrlo otegnuti izgovor posljednjeg sloga brzim prezirnim pogledom i reče svojoj kćeri, hrabreći je:

- Jesi li spremna, draga?

Kad joj se pružila prilika pozvala je gospodina Holohana na stranu i zamolila ga da joj objasni zašto je došlo tako malo ljudi. Gospodin Holohan nije znao zašto. Rekao je da je odbor pogriješio što je dogovorio četiri izvedbe - četiri su previše.

- A kakvi su tek „artisti“! - reče gospođa Kearney. - Oni, naravno, daju sve od sebe, ali su uistinu loši.

Gospodin Holohan priznao je da su loši, ali odbor je odlučio neka prve tri izvedbe budu kakve budu, a sve talentirane izvođače ostavit će za subotnju večer. Gospođa Kearney ne reče ništa, ali kako su se na pozornici redale samo osrednje točke, a malobrojni su posjetitelji sve više napuštali dvoranu, počela je žaliti što je uopće potrošila novac na ovakvu priredbu. Bilo je nečeg što joj se u cijeloj toj situaciji nije sviđalo i silno ju je uzrujavao tupi smijeh gospodina Fitzpatricka. Ipak, šutjela je čekajući da vidi kako će se sve završiti. Priredba je završila nešto prije deset sati i svi su ubrzo otišli kućama.

U četvrtak navečer priredba je bila bolje posjećena, ali je gospođa Kearney odmah opazila da su posjetitelji besplatno pustili u dvoranu. Publika se ponašala nepristojno kao da je priredba neslužbena generalna proba. Činilo se da se gospodin Fitzpatrick dobro zabavlja. Uopće nije primjećivao koliko je gospođa Kearney ljuta zbog njegova ponašanja. Stajao je uz krajnji rub zastora i povremeno izvirivao glavom smijući se s dvojicom prijatelja koji su bili u kutu balkona. Tijekom večeri gospođa je Kearney doznala da je priredba u petak otkazana i da će odbor pokrenuti nebo i zemlju kako bi osigurao punu dvoranu za subotnju večer. Kad je to čula potražila je gospodina Holohana. Zaustavila ga je dok je žurno šepesao noseći čašu limunade jednoj mladoj dami i upitala ga je li to istina. Da, istina je.

- Ali to, naravno, ne utječe na ugovor - reče ona. - Ugovorom su bile predviđene četiri izvedbe.

Izgleda da se gospodinu Holohanu žurilo; savjetovao joj je neka razgovara s gospodinom Fitzpatrickom. Gospođa Kearney sada se ozbiljno zabrinula. Pozvala je gospodina Fitzpatricka s pozornice i rekla mu da je njezina kći potpisala ugovor za četiri izvedbe, te da, naravno, po uvjetima iz ugovora mora u cijelosti dobiti dogovorenu novčanu naknadu, bez obzira održi li društvo četiri priredbe ili ne. Gospodinu Fitzpatricku trebalo je vremena kako bi dokučio bit problema i činilo se da ga ne uspijeva riješiti. Rekao je da će iznijeti predmet pred „odb'r“. Gospođi Kearney od bijesa su počeli podrhtavati obrazi i svim se silama suzdržavala upitati ga: „A tko je, molim vas, taj odb'r?“

Ali znala je da to ne bi priličilo dami, stoga je prešutjela.

U petak rano ujutro razaslali su dječake sa svežnjevima letaka na važne dablinske ulice. U večernjim izdanjima svih novina objavljene su pretjerano uljepšane najave koje su obavještavale sve ljubitelje glazbe da iduće večeri mogu pogledati divnu priredbu. Gospođa Kearney malo se umirila, ali pomisli da bi bilo dobro bar površno uputiti supruga u svoje sumnje. On ju je pažljivo saslušao i rekao kako bi možda bilo bolje da u subotu navečer i on

pođe s njom. Složila se. Poštivala je svojeg muža jednako kao što je osjećala poštovanje prema glavnom poštanskom uredu, kao nešto veliko, pouzdano i čvrsto. Iako je znala koliko su njegove sposobnosti ograničene, cijenila je u njemu apstraktnu vrijednost muškarca. Bilo joj je drago što je predložio da pođe s njom. Skovala je plan.

Stigla je i večer velike priredbe. Gospođa Kearney sa suprugom i kćeri stigla je pred zgradu Antient Concert Rooms tri četvrti sata prije zakazanog početka. Na nesreću, padala je kiša. Gospođa Kearney zadužila je supruga da pričuva kćerinu haljinu i note, a ona je obišla cijelu zgradu tražeći gospodina Holohana ili gospodina Fitzpatricka. Nije uspjela pronaći nijednog. Upitala je razvodnike je li tko od članova odbora u zgradi i nakon duge potrage razvodnik je doveo sitnu ženu koja se zvala gospođica Beirne a gospođa Kearney tad joj je objasnila da želi razgovarati s glavnim ili pomoćnim tajnikom društva. Gospođica Beirne očekivala ih je svakog časa i upitala može li ona kako pomoći. Gospođa Kearney pomno pogleda njezino ostarjelo lice iskrivljeno u izraz povjerenja i oduševljenja te odgovori:

- Ne, hvala vam!

Sitna se žena nadala da će večeras dvorana biti puna. Promatrala je kako vani pada kiša sve dok sjeta mokrih ulica nije izbrisala sve povjerenje i oduševljenje s krivuljastih crta njezina lica. Onda je kratko uzdahnula i rekla:

- Ah, dobro! Bog zna da smo učinili sve što smo mogli.

Gospođa Kearney morala se vratiti u garderobu.

„Artisti“ su počeli dolaziti. Bas i drugi tenor već su bili tamo. Gospodin Duggan, bas, bio je vitak mladić s čupavim crnim brkovima. On je bio sin portira zaposlenog u predvorju jedne poslovne zgrade u centru grada i još kao dječak pjevao je otegnute bas-tonove u akustičnom predvorju. Od takva skromnog početka napredovao je sve dok nije postao istaknuti umjetnik. Nastupao je u poznatim operama. Jedne večeri, kad se jedan operni pjevač razbolio, preuzeo je ulogu kralja u operi *Maritana* u Queen's Theatreu. Svoje je dionice otpjevao s dubokim osjećajem i snagom, a publika na galeriji toplo ga je pozdravila, ali je, nažalost, pokvario dobar dojam time što je nekoliko puta nesvjesno obrisao nos rukavicom na ruci. Bio je skroman i šutljiv. Izgovarao je riječ koje bi ga odale kao pravog Irca tako tiho da bi ih ljudi prečuli i nikad nije pio ništa žešće od mlijeka, kako bi očuvao glas. Gospodin Bell, drugi tenor, bio je plavokos, nizak čovjek koji se svake godine natjecao za nagrade na festivalu Feis Ceoil. Četvrte godine sudjelovanja osvojio je brončanu medalju. Bio je strašno nervozan

i beskrajno ljubomoran na ostale tenore, a svoju je razdražljivu ljubomoru prikrivao napadnom srdačnošću. Volio je isticati pred ljudima koliko mu je mučan svaki nastup. Stoga, čim je ugledao gospodina Duggana, prišao mu je i upitao:

- I vi nastupate?

- Da - odgovorio je gospodin Duggan.

Gospodin Bell nasmijao se svojem kolegi-supatniku, pružio mu ruku i rekao:

- Evo ruke! Što je, tu je.

Gospođa Kearney prošla je pokraj njih i otišla do krajnjeg ruba zastora kako bi provirila u dvoranu. Sjedala su se brzo popunjavala i publikom je kružio ugodan žamor. Vratila se i nasamo razgovarala s mužem. Očito su razgovarali o Kathleen jer su joj često upućivali poglede dok je stajala razgovarajući s jednom od svojih prijateljica iz Nacionalističke stranke, gospođicom Healy koja je pjevala kontraalt. Nepoznata žena blijeda lica prošla je kroz prostoriju. Žene su pogledom radoznalo pratile njezinu izbljedjelu plavu haljinu koja je otužno visjela s mršavog tijela. Netko je rekao da je to Madam Glynn, sopranistica.

- Pitam se gdje li su je iskopali - reče gospođica Kathleen gospođici Healy. - Sigurna sam da nikad nisam čula za nju.

Gospođica Healy morala se nasmiješiti. Tog je časa u garderobu ušepao gospodin Holohan i obje su ga djevojke upitale tko je nepoznata žena. Gospodin Holohan reče da je to Madam Glynn iz Londona.

Madam Glynn stala je u kut prostorije, pred sobom je ukočeno držala svitak nota i s vremena na vrijeme mijenjala smjer svojeg plahog pogleda. Sjena je zaklonila njezinu izbljedjelu haljinu, ali joj osvetnički pala na plitku udubinu iznad ključne kosti. Žamor u dvorani postao je glasniji. Prvi tenor i bariton stigli su zajedno. Obojica bijahu svečano odjeveni, krupni i samoljubivi. Unijeli su među izvođače dašak raskoši.

Gospođa Kearney dovela je Kathleen k njima i obraćala im se prijateljskim tonom. Bilo joj je stalo do toga da budu u dobrim odnosima, ali dok se trudila biti ljubazna, pogledom je pratila gospodina Holohana, koji je šepajući vrludao iza pozornice. Prvom se prilikom ispričala i izašla za njim.

- Gospodine Holohan, željela bih s vama kratko razgovarati - reče.

Otišli su u tih dio hodnika. Gospođa ga Kearney upita kad će njezina kći dobiti novac. Gospodin Holohan reče da je za to zadužen gospodin Fitzpatrick. Gospođa Kearney reče da se nije dogovorila s gospodinom Fitzpatrickom. Njezina je kći potpisala ugovor na osam gvineja i mora joj se platiti.

Gospodin Holohan reče da se on ne bavi takvim stvarima.

- Kako se ne bavite takvim stvarima? – upita gospođa Kearney. – Zar joj niste upravo vi donijeli ugovor? U svakom slučaju, ako se vi ne bavite takvim stvarima, ja se bavim i pobrinut ću se da bude plaćena.

- Morate razgovarati s gospodinom Fitzpatrickom – hladno reče gospodin Holohan.

- Nisam se dogovorila s gospodinom Fitzpatrickom – ponovi gospođa Kearney. – Imam ugovor i namjeravam se pobrinuti da se navedeni uvjeti ispune.

Kad se vratila u garderobu obrazi su joj bili obliveni blagim rumenilom. U prostoriji je bilo živahno. Dvojica muškaraca odjevenih u kapute smjestila su se ispred kamina i prisno ćaskala s gospođicom Healy i baritonom. Bili su to novinar dnevnih novina *The Freeman's Journal* i gospodin O'Madden Burke. Novinar je došao reći izvođačima da neće moći ostati na priredbi jer se mora pobrinuti za izvještaj o predavanju koje jedan američki svećenik drži u gradonačelničkoj vili. Rekao je da mu izvještaj trebaju ostaviti u redakciji, a on će se pobrinuti da ga se uvrsti u sutrašnje izdanje. Bio je sjedokos, uljudan i govorio je tonom koji je ulijevao povjerenje. U ruci je držao ugašenu cigaru, a oko njega je lebdio dah dima. Zapravo se nije namjeravao zadržati ni časka jer su ga predstave i umjetnici prilično zamarali, no i dalje je stajao naslonjen na policu iznad kamina. Pred njim je bila gospođica Healy, smijala se i razgovarala. Bio je dovoljno star da pretpostavi razlog njezine ljubaznosti, ali i dovoljno mlad duhom da iskoristi taj trenutak. Toplina, miris i boja njezine kože budili su mu osjetila. Bio je ugodno svjestan da se njezine grudi, koje je promatrao dok su se polako dizale i spuštale pred njim, u tom trenutku podižu i spuštaju za njega, da su smijeh, ugodan miris i namjerni kratki pogledi koje mu upućuje baš njemu u čast. Kad više nije mogao odgađati odlazak napustio ju je sa žaljenjem.

- O'Madden Burke napisat će osvrt – objasnio je gospodinu Holohanu – a ja ću se pobrinuti da bude objavljen.

- Puno vam hvala, gospodine Hendrick – reče gospodin Holohan – znam da ćete to učiniti. A sada, hoćete li, prije nego što pođete, popiti jednu čašicu?

- Pa, mogao bih - reče gospodin Hendrick.

Zaputili su se nekim krivudavim prolazima, popeli se mračnim stubištem i došli do izdvojene prostorije u kojoj je jedan razvodnik otvarao čepove boca za Holohana, Hendricka i gospodina kojeg su zatekli tamo - bio je to gospodin O'Madden Burke koji je prostoriju pronašao slijedeći instinkt. On je bio uljudan stariji muškarac koji je, opušteno stojeći, oslanjao svoje krupno tijelo o velik svileni kišobran. Njegovo velebno zapadnjačko prezime služilo mu je kao moralni kišobran pomoću kojeg je rješavao osjetljivo pitanje svojeg novčanog statusa. Poštivao ga je širok krug ljudi.

Dok je gospodin Holohan zabavljao novinara *The Freeman's Journala*, gospođa Kearney je tako žustro razgovarala s mužem da ju je morao zamoliti da govori tiše. Razgovor ostalih umjetnika u garderobi postao je napet. Gospodin Bell, koji je nastupao prvi, stajao je spreman držeći svoje note, ali se Kathleen nije ni pomaknula. Nešto očito nije bilo u redu. Gospodin Kearney gledao je ravno preda se gladeći bradu, dok je gospođa Kearney prigušenom žestinom šaputala Kathleen na uho. Iz dvorane su dopirali zvukovi bodrenja, pljeska i topota nogu. Prvi tenor, bariton i gospođica Healy stajali su zajedno i mirno čekali, ali gospodinu Bellu popuštali su živci jer se bojao da će publika pomisliti kako je on taj koji kasni.

U prostoriju su tad ušli gospodin Holohan i gospodin O'Madden Burke. Gospodin Holohan odmah je zapazio muk. Prišao je gospođi Kearney i zapodjeo s njom ozbiljan razgovor. Dok su razgovarali, buka se u dvorani pojačavala. Gospodin Holohan snažno se zarumenio i uzbudio. Govorio je žustro, ali je gospođa Kearney tijekom stanki samo kratko odgovarala:

- Neće nastupiti. Najprije mora dobiti svojih osam gvineja.

Gospodin Holohan u očaju je pokazao prema dvorani, gdje su gledatelji pljeskali i toptali nogama. Molećivo se obratio gospodinu Kearneyu i Kathleen, ali gospodin Kearney nastavio je gladiti bradu, a Kathleen je pognuta pogleda micala vrhom svoje nove cipele: ona nije bila kriva. Gospođa Kearney ponovi:

- Neće nastupiti dok ne dobije novac.

Poslije žustre prepirke gospodin Holohan žurno je odšepao iz garderobe. U prostoriji je vladala tišina. Kad je napetost šutnje postala prilično neugodna gospođica Healy reče baritonu:

- Jeste li gledali nastup gospođe Pat Campbell ovog tjedna? [3]

Bariton nije vidio njezin nastup, ali je čuo da je bila izvrsna. Tu je razgovor stao. Prvi tenor pognuo je glavu i počeo brojati karike zlatnog lanca koji mu se protezao preko prsluka, a pritom se smijeo i potihlo pjevušio nasumične tonove da bi provjerio kako mu djeluju na čeonu sinus. S vremena na vrijeme svatko bi dobacio letimičan pogled gospođi Kearney.

Buka u gledalištu pojačala se bila do negodovanja, kad je u prostoriju nahrupio gospodin Fitzpatrick, a slijedio ga je gospodin Holohan, uspuhan. Pljesak i topot u dvorani probijali su zvižduci. Gospodin Fitzpatrick držao je u ruci nekoliko novčanica. Izbrojao je četiri novčanice i, položivši ih u ruku gospođe Kearney, rekao da će drugu polovicu iznosa dobiti tijekom pauze. Gospođa Kearney reče:

- Nedostaju još četiri šilinga.

Ali Kathleen skupi i pridigne haljinu te reče prvom izvođaču, koji je drhtao poput lista:

- Pođimo, gospodine Bell.

Pjevač i pijanistica izašli su zajedno na pozornicu. Buka u dvorani zamrla je. Tišina je potrajala nekoliko trenutaka, a onda se začuo zvuk glasovira.

Prvi dio priredbe bio je vrlo uspješan, osim točke Madam Glynn. Sirota je dama pjevala „Killarney“ bezbojnim grčevitim glasom služeći se staromodnom izvještačenošću u intonaciji i izgovoru što je, kako je vjerovala, činilo njezino pjevanje otmjenim. Izgledala je kao da su je izvukli iz kakve stare kazališne garderobe, a gledatelji na jeftinijim sjedalima u dvorani podsmjehivali su se njezinim visokim, plačljivim tonovima. Međutim, prvi tenor i kontraalt podigli su publiku na noge. Kathleen je odsvirala odabir irskih napjeva, za što je nagrađena dugotrajnim pljeskom. Prvi dio priredbe završio je vatrenom rodoljubnom recitacijom koju je izvela mlada dama koja se bavila organizacijom amaterskih kazališnih priredbi. Dobila je zasluženi pljesak, a po završetku ljudi su zadovoljni izašli na pauzu.

Sve to vrijeme u garderobi je vladalo uzbuđenje kao u košnici. U jednom kutu bili su gospodin Holohan, gospodin Fitzpatrick, gospođica Beirne, dvojica razvodnika, bariton, bas i gospodin O'Madden Burke. Gospodin O'Madden Burke rekao je da je to najskandalozniji ispad koji je ikad vidio. Izjavio je da je u Dublinu nakon ovog glazbena karijera gospođice Kathleen Kearney završena. Upitali su baritona što misli o ponašanju gospođe Kearney. On radije ne bi rekao ništa jer mu je honorar bio isplaćen i želio je ostati u dobrim odnosima s

ljudima. Ipak, rekao je da je gospođa Kearney trebala imati obzira prema umjetnicima. Razvodnici i tajnici gorljivo su raspravljali što bi trebalo učiniti kad završi prvi dio.

- Slažem se s gospođicom Beirne - reče gospodin O'Madden Burke. - Nemojte joj platiti.

U drugom kutu prostorije bili su gospođa Kearney, njezin muž, gospodin Bell, gospođica Healy i mlada dama koja je recitirala rodoljubnu pjesmu. Gospođa Kearney je rekla da se odbor ponio prema njoj skandalozno. Ona za ovu priredbu nije štedjela ni truda ni troška, a eto kako su joj se odužili.

Oni su mislili da imaju posla s običnim curetkom i da stoga mogu posve zanemariti njezina prava, ali pokazat će im da su se prevarili. Ne bi se usudili tako ponašati prema njoj da je muškarac. Pobrinut će se da njezina kći dobije ono što joj po pravu pripada, neće je prevariti. Ne plate li joj iznos do zadnjeg novčića, razglasit će to po cijelom Dublinu. Naravno, žao joj je „artista“, ali što drugo može učiniti? Požalila se drugom tenoru, koji je rekao kako smatra da su se ponijeli loše prema njoj. Zatim se obratila gospođici Healy. Gospođica Healy radije bi se bila pridružila drugom taboru, ali nije to mogla učiniti jer je bila Kathleenina dobra prijateljica i Kearneyjevi su je često pozivali k sebi.

Čim je završio prvi dio programa, gospodin Fitzpatrick i gospodin Holohan prišli su gospođi Kearney i rekli da će joj ostale četiri gvineje biti plaćene poslije sastanka odbora koji će se održati idućeg utorka, ali u slučaju da njezina kći ne nastupi u drugom dijelu programa odbor će smatrati da je ugovor prekršen i neće biti plaćena.

- Nisam dogovorila nastupe ni s kakvim odborom - reče bijesno gospođa Kearney. - Moja kći ima ugovor. Ili će joj biti isplaćene četiri funte i osam šilinga na ruke ili neće stupiti nogom na ovu pozornicu.

- Iznenadili ste me, gospođo Kearney - reče gospodin Holohan. - Nikad ne bih pomislio da ćete se tako ponijeti prema nama.

- A kako ste se vi ponijeli prema meni? - upita gospođa Kearney.

Lice joj je preplavilo srdito rumenilo i izgledala je kao da će nasrnuti na nekoga golim rukama.

- Tražim ono na što imam pravo - reče.

- Mogli biste pokazati barem osnovnu pristojnost - reče gospodin Holohan.

- Mogla bih? Doista?... A kad sam vam postavila pitanje kad će moja kći dobiti novac, niste mi znali pristojno odgovoriti.

Zabacila je glavu i oponašala njegov nadmeni ton:

- Morate razgovarati s tajnikom. Ja se ne bavim takvim stvarima. Ja sam važan čovjek, ja sam ovo-ono-bla-bla-bla.

- Mislio sam da ste dama - reče gospodin Holohan i iznenada ode.

Poslije toga svi su osudili ponašanje gospođe Kearney i svi su odobravali postupak odbora. Ona je stajala na vratima, izbezumljena od bijesa, prepirala se s mužem i kćeri, a sve je troje gestikuliralo. Čekala je dok nije došlo vrijeme za početak drugog dijela, u nadi da će joj tajnici prići, no gospođica Healy ljubazno je pristala odsvirati pratnju za nekoliko točaka.

Gospođa Kearney morala se maknuti u stranu kako bi se bariton i pijanistica mogli popeti do pozornice. Još je trenutak stajala ukočeno poput kakva bijesnog okamenjenog lika, a kad su joj do uha doprli prvi zvuci pjesme, zgrabila je Kathleeninin ogrtač i rekla suprugu:

- Pozovi kočiju!

On je odmah izašao, gospođa Kearney prebacila je svojoj kćeri ogrtač preko ramena i pošla za njim. Prelazeći prag, zastala je i uprla zažareni pogled u oči gospodina Holohana.

- Još nisam završila s vama - reče.

- Ali ja sam završio s vama - reče gospodin Holohan.

Kathleen je pokorno slijedila majku.

Gospodin Holohan počeo je hodati prostorijom kako bi se smirio jer je osjećao da mu koža gori.

- Eto, to je pristojna dama! - reče. - O, zaista je fina.

- Dobro si se ponio, Holohane - reče gospodin O'Madden Burke oslanjajući se o svoj kišobran u znak odobravanja.

BILJEŠKE

[1] Irsku se ponekad personificira kao ženu pod imenom Kathleen Ni Houlihan.

[2] Gvineje su u vrijeme radnje ove priče kao srebrnjak bile izbačene iz opticaja i postale su novčanom jedinicom za transakcije među bogatijima. Ugovor u gvinejama gđu Kearney prikazuje aristokratskijom nego što doista jest i odaje njezinu ukočenost. Također objašnjava zašto pred kraj priče „nedostaju još četiri šilinga“ – potrebno je isplatiti protuvrijednost u važećim kovanicama.

[3] Poznata glumica iz tog vremena (1865. – 1940.).

MILOST

Dvojica gospode koja su se u tom času zatekla u zahodu pokušala su ga podignuti, ali bio je posve nemoćan. Ležao je zgrčen u podnožju stuba niz koje je pao. Uspjeli su ga okrenuti na leđa. Šešir mu se otkotrljao nekoliko metara dalje, a odjeća mu je bila umrljana prljavštinom i prljavom vodom s poda na kojem je dotad ležao, licem prema tlu. Oči su mu bile zatvorene i disao je stenjući. Tanak mlaz krvi curio mu je iz kuta usta.

Ta dvojica i jedan konobar odnijeli su ga uza stube i opet ga plegli, na pod gostionice. Za dvije minute okružila ga je skupina muškaraca. Voditelj gostionice upitao je sve goste tko je on i tko je s njim. Nitko nije znao tko je, samo je jedan konobar rekao da je gospodina poslužio malim rumom.

- Je li bio sam? - upita voditelj.

- Ne, gospodine. S njim su bila dvojica gospode.

- Gdje su?

Nitko nije znao. Začuo se glas:

- Dajte mu zraka. Onesvijestio se.

Krug promatrača se raširio i opet savitljivo skupio. Na popločenom podu pokraj čovjekove glave stvorio se taman medaljon krvi. Voditelj, zabrinut zbog sivkastog bljedila čovjekova lica, poslao je po policajca.

Raskopčali su mu ovratnik i razvezali kravatu. Na trenutak je otvorio oči, uzdahnuo i ponovno ih sklopio. Jedan od one dvojice gostiju koji su ga odnijeli uza stube držao je u ruci njegov udubljeni svileni cilindar. Voditelj je nekoliko puta ponovio pitanje zna li itko od prisutnih tko je ozlijeđeni čovjek ili kamo su otišli njegovi prijatelji. Vrata gostionice otvorila su se i ušao je ogroman policajac. Gomila koja ga je slijedila uskim kolnikom skupila se pred ulazom, naprežući se kako bi pogledala kroz okna na vratima.

Voditelj je odmah počeo prepričavati što je znao. Policajac, mladić s mesnatim licem čiji se izraz nije mijenjao, slušao je. Polako je okretao glavu udesno, pa ulijevo i od voditelja prema čovjeku na podu, kao da se boji da bi mogao biti žrtvom kakve prevare. Tad je skinuo

rukavicu, izvukao iz prsluka notes, liznuo vršak olovke i pripremio se za pisanje izvještaja. Sumnjičavo je upitao provincijskim naglaskom:

- Tko je taj čovjek? Kako se zove i gdje stanuje?

Neki mladić u biciklističkom odijelu progurao se kroz krug promatrača. Odmah je kleknuo kraj ozlijeđenog čovjeka i zatražio vode. I policajac je kleknuo da mu pomogne. Mladić mu je oprao krv s usta i zatražio vinjak. Policajac ponovi njegov zahtjev zapovjednim tonom, na što jedan konobar dotrči noseći čašu. Čovjeku su ulili vinjak u grlo. Za nekoliko trenutaka otvorio je oči i pogledao oko sebe. Promotrio je lica što su ga okruživala, a zatim je, shvativši što se dogodilo, pokušao ustati.

- Jeste li sada dobro? - upita mladić u biciklističkom odijelu.

- Bogami, nije mi ništa - reče ozlijeđeni čovjek pokušavajući ustati.

Pomogli su mu stati na noge. Gostioničar je spomenuo bolnicu, a neki od promatrača počeli su dijeliti savjete. Stavili su mu na glavu udubljeni cilindar. Policajac upita:

- Gdje stanujete?

Čovjek ne odgovori i počne uvrutati brkove. Zauzeo je ležeran stav prema nesreći. Ništa se nije dogodilo, reče, bila je to samo mala nezgoda. Govorio je teško izgovarajući riječi.

- Gdje stanujete? - ponovi policajac.

Čovjek reče prisutnima neka mu pozovu kočiju. Dok su raspravljali o njegovu zahtjevu, iz udaljenog kraja gostionice priđe visok, žustar gospodin svijetle puti odjeven u dugačak žut kaput. Ugledavši prizor, dovikne:

- Zdravo, Tome, stari moj! Što se dogodilo?

- Bogati, ništa - reče čovjek.

Došljak promotri jasnika pred sobom, a zatim se okrene prema policajcu i reče:

- Sve je u redu. Ja ću ga otpratiti kući.

Policajac dotakne kacigu i reče:

- Dobro, gospodine Power!

- Hajde, Tome - reče gospodin Power prihvativši prijatelja ispod ruke. - Nisi ništa slomio, zar ne? Možeš li hodati?

Mladić u biciklističkom odijelu prihvati čovjeka ispod druge ruke, a gomila se razdvoji da ih propusti.

- Kako si se uvalio u ovu nevolju? - upita gospodin Power.

- Gospodin je pao niza stube - reče mladić.

- Puno vam 'vala na pomoši, gospo'ine - reče ozlijeđeni čovjek.

- Nema na čemu.

- 'a popijemo 'aju 'ašisu...?

- Ne sad. Ne sad.

Tri muškarca izašla su iz gostionice, a gomila se progurala kroz vrata na usku ulicu. Gostioničar je odveo policajca do stuba kako bi ispitao mjesto nesreće. Složili su se da je gospodin sigurno promašio stubu. Gosti su se vratili za šank, a jedan je konobar počeo brisati tragove krvi s poda.

Kad su izašli na Grafton Street, gospodin Power zviždukom dozva kočiju. Ozlijeđeni čovjek ponovno reče, koliko je već mogao razgovjetno:

- Puno vam 'vala, gospo'ine. Na'am se 'a šemo se ope' sres'. Ja sam Kernan.

Od šoka i boli koju je počeo osjećati djelomično se otrijeznio.

- Nema na čemu - reče mladić.

Rukovali su se. Podigli su gospodina Kernana u kočiju i dok je gospodin Power davao upute kočijašu on još jednom zahvali mladiću, žaleći što ne mogu zajedno popiti čašicu.

- Drugi put - reče mladić.

Kočija krene prema Westmoreland Streetu. Dok je prolazila pokraj Pomorskog ureda za teretne brodove, na satu na zidu zgrade bilo je pola deset. Ošine ih oštar istočnjak koji je puhao s ušća. Gospodin Kernan stisne se od hladnoće. Prijatelj ga zamoli da mu ispriča kako je došlo do nezgode.

- Ne 'ogu - odgovori - ošlje'io sam jejik.

- Daj da vidim.

Gospodin Power nagne se preko prostora između sjedala kočije i zagleda gospodinu Kernanu u usta, ali nije mogao vidjeti unutrašnjost. Zapalio je šibicu i, zaklanjajući je savijenim dlanovima, opet mu se zagledao u usta koja je Kernan poslušno otvorio. Njihanje kočije primicalo je i odmicalo šibicu od njegovih otvorenih usta. Donji zubi i desni bili su prekriveni zgrušanom krvi i činilo se da je sićušan komadić jezika odgrizen. Šibica se ugasi.

- Izgleda jako loše - reče gospodin Power.

- Ma, nije mi niha - reče gospodin Kernan, zatvori usta i zadigne ovratnik svojeg prljavog kaputa.

Gospodin Kernan bio je trgovački putnik starog kova koji je vjerovao u dostojanstvo svojeg zvanja. Nikad ga se nije moglo vidjeti u gradu bez očetkanog cilindra i gamaša. Govorio je kako uz pomoć tih dvaju odjevnih predmeta čovjek uvijek može izgledati pristojno. Nastavljao je tradiciju svojeg uzora, svoje inačice Napoleona, velikog Blackwhitea, čiju je uspomenu povremeno oživljavao prepričavanjem događaja iz njegova života i oponašanjem. Suvremeni načini poslovanja pošteđjeli su ga tek toliko da se uspio smjestiti u mali ured u Crowe Streetu, gdje je na kapku prozora pisao naziv tvrtke za koju je radio i adresa matične poslovnice - London, E.C. Na polici iznad kamina u tom malom uredu bio je postrojen malen olovnosiv odred limenki za čaj, a na stolu pred prozorom stajalo je četiri-pet porculanskih zdjelica koje su obično bile dopola pune crne tekućine. Iz tih je zdjelica gospodin Kernan kušao čaj. Srknuo bi gutljaj, povlačio ga po ustima, zasitio okusom nepce, a zatim bi ga ispljunuo prema rešetki na kaminu. Tad bi zastao kako bi ga ocijenio.

Gospodin Power, mnogo mlađi od gospodina Kernana, bio je zaposlen u Kraljevskom irskom redarstvenom uredu u Dablinskom dvorcu. Krivulja njegova društvenog uspona sjekla se s krivuljom društvenog pada njegova prijatelja, ali je pad gospodina Kernana ublažila činjenica da su ga neki od prijatelja koji su ga poznavali kad je bio na vrhuncu uspjeha još uvijek poštivali kao dostojanstvena čovjeka. Gospodin Power bio je jedan od tih prijatelja. Njegove neobjašnjive dugove često su komentirali u krugu u kojem se kretao: on je bio otmjen i prijazan mladić.

Kočija se zaustavila pred malom kućom na Glasnevin Streetu i gospodin Kernan uz prijateljevu je pomoć ušao u kuću. Žena ga je spremila u krevet dok je gospodin Power

sjedio u prizemlju u kuhinji i ispitivao djecu u koju školu idu i koje knjige čitaju. Djeca – dvije djevojčice i dječak, svjesni da im je otac posve nemoćan, a majka odsutna, počela su ga nepristojno zadirkivati. Iznenadilo ga je njihovo ponašanje i naglasak kojim su govorili, stoga se zamislio, a čelo mu se naboralo.

Nakon nekog vremena gospođa Kernan uđe u kuhinju i uzvikne:

- Kako samo izgleda! Jednog će dana nastradati i to je to. Opija se od petka.

Gospodin Power oprezno joj objasni kako on za to nije kriv: zatekao se na mjestu nesreće posve slučajno. Gospođa Kernan, svjesna da im je gospodin Power znao priteći u pomoć tijekom obiteljskih prepirki, a usto im je i posudio mnogo malih, ali dobrodošlih svota, reče:

- O, ne trebate mi se opravdavati, gospodine Power. Znam da ste mu prijatelj, za razliku od nekih s kojima se druži. Oni su uz njega dok god ima novca, kako bi ga odvučili od žene i djece. Eto, divni prijatelji! Voljela bih znati s kim je bio večeras!

Gospodin Power odmahne glavom, ali ne reče ništa.

- Jako mi je žao što u kući nemam ničeg čime bih vas ponudila – nastavi. – Ali ako malo pričekate poslat ću djecu do Fogartyjevog dućana na uglu.

Gospodin Power ustane.

- Čekali smo da se vrati kući s novcem. Ali kao da je posve zaboravio da ima dom.

- Nemojte tako, gospođo Kernan – reče gospodin Power – potaknut ćemo ga da se promijeni. Razgovarat ću s Martinom. On je pravi čovjek za takve stvari. Doći ćemo jedne večeri k vama i o svemu se dogovoriti.

Otpratila ga je do vrata. Kočijaš je cupkao po pločniku i mahao rukama da se ugrije.

- Vrlo je lijepo od vas što ste ga doveli kući – reče ona.

- Ah, nije vrijedno spomena – reče gospodin Power.

Popeo se u kočiju. Kad su krenuli on veselo podigne šešir u znak pozdrava.

- Stvorit ćemo od njega novog čovjeka – reče. – Laku noć, gospođo Kernan.

Gospođa Kernan zbunjeno je promatrala kočiju dok je nije izgubila iz vida. Zatim je skrenula pogled, ušla u kuću i ispraznila džepove na odjeći svojeg muža.

Gospođa Kernan bila je energična sredovječna žena koja je objema nogama čvrsto stajala na zemlji. Nedavno je proslavila srebrni pir i ponovno se zbližila s mužem dok su plesali valcer uz klavirsku pratnju gospodina Powera. U vrijeme kad joj se udvarao, gospodin Kernan izgledao joj je kao otmjen muškarac. Još i danas žuri do vrata kapele kad god oglase vjenčanje, te se pri pogledu na mladence sa živopisnim zadovoljstvom prisjeća kako je izašla kroz vrata Crkve Zvijezde mora u Sandymountu, oslanjajući se o ruku veselog, naočitog muškarca, otmjeno odjevenog u frak i blijedoljubičaste hlače, koji je drugom rukom elegantno pridržavao cilindar. Nakon tri tjedna uloga supruge postala joj je zamorna, a poslije, kad ju je već počela smatrati nepodnošljivom, postala je majka. Ta uloga nije joj stvarala nesavladive teškoće i tijekom dvadeset i pet godina vješto je svojem suprugu vodila kućanstvo. Dvojica starijih sinova već su se bila otisnula u svijet. Jedan je radio u prodavaonici tekstila u Glasgowu, a drugi je bio službenik kod trgovca čajem u Belfastu. Bili su dobri sinovi, redovito su pisali i ponekad im slali novac. Ostala djeca još su uvijek išla u školu.

Sutradan je gospodin Kernan poslao pismenu poruku svojoj poslovnici i ostao u krevetu. Gospođa Kernan skuhala mu je krepku govedu juhu i strašno ga izgrdila. Prihvaćala je njegovo često neumjereno ponašanje kao dio društvene situacije, predano ga je liječila kad god je bio bolestan i uvijek ga je pokušavala natjerati da doručkuje. Bilo je i gorih muževa. Otkako su sinovi odrasli, on nije nikada bio grub prema njoj, a znala je da kada ga pošalje u kupovinu čak i kakve sitnice on ode do kraja Thomas Streeta i natrag samo kako bi popio makar čašicu pića.

Dva dana poslije, uvečer su ga posjetili prijatelji. Gospođa Kernan odvela ih je na kat do njegove spavaće sobe, u kojoj je zrak odisao zadahom njegova tijela, i posjela ih na stolce kraj kamina. Gospodin Kernan, koji se tijekom dana ponašao pomalo razdražljivo zbog povremene oštre boli u jeziku, postao je pristojniji. Sjedio je na krevetu pripodignut jastucima, a podbuhli su mu obrazi zbog laganog rumenila nalikovali žeravicama. Ispričao se gostima zbog nereda u sobi, no istovremeno ih je promatrao pomalo nadmeno, ponosnim pogledom veterana.

Nije ni slutio da je žrtva zavjere koju su njegovi prijatelji gospodin Cunningham, M'Coy i

Power otkrili gospođi Kernan u dnevnoj sobi. Plan je osmislio gospodin Power, ali su provedbu povjerili gospodinu Cunninghamu. Gospodin Kernan potjecao je iz protestantske obitelji, ali iako se prije vjenčanja preobratio na katoličanstvo, dvadeset godina nije zakoračio ni u crkveno dvorište. Štoviše, volio se podsmjehivati katoličkoj vjeri.

Gospodin Cunningham bio je pravi čovjek za taj plan. On je bio stariji kolega gospodina Powera. Obiteljski život nije mu bio osobito sretan. Ljudi su ga istinski žalili jer se znalo da se oženio neuglednom ženom, neizlječivom pijanicom. Zbog nje je šest puta preuređivao kuću, a ona bi svaki put u njegovo ime založila namještaj.

Svi su cijenili jadnog Martina Cunninghama. Bio je iznimno razuman, inteligentan i utjecajan. Oštricu njegova poznavanja ljudi i urođenu lukavost produbljenu dugogodišnjim radom na slučajevima redarstvenih sudova ublažili su povremeni izleti u polje opće filozofije. Bio je dobro obaviješten. Prijatelji su se pokoravali njegovu mišljenju i smatrali da u licu nalikuje Shakespeareu.

Kad su joj otkrili plan, gospođa Kernan reče:

- Sve prepuštam vama, gospodine Cunningham.

Nakon četvrt stoljeća bračnog života više se nije samozavaravala. Vjera je za nju bila navika i slutila je da se čovjek u godinama u kojima je njezin muž više ne može mnogo promijeniti.

Bila je u iskušenju smatrati njegovu nezgodu neobično primjerenom i da se nije bojala da će ispasti krvnički okrutna rekla bi gospođi da gospodinu Kernanu neće škoditi što mu se jezik malo skratio. Međutim, gospodin Cunningham bio je sposoban čovjek, a vjera je vjera. Ova bi splotka mogla biti korisna, u svakom slučaju, ne može škoditi. Vjerska uvjerenja gospođe Kernan bila su jednostavna. Čvrsto je vjerovala u Sveto srce Isusovo kao općenito najkorisnije od svih katoličkih štovanja i slavila je sakramente. Njezina vjera nije sezala dalje od zidova njezine kuhinje, ali ako bi je tko potaknuo mogla bi podjednako povjerovati u postojanje vile narikače kao i u Duha Svetoga.

Gospođa su počela razgovarati o nezgodi. Gospodin Cunningham reče da je jednom čuo za sličan slučaj. Jedan sedamdesetogodišnjak odgrizao je sam sebi dio jezika tijekom epileptičnog napada, ali je tkivo ponovo izraslo tako da nitko nije mogao vidjeti trag ugriza.

- Ali ja nemam sedamdeset godina - reče bolesnik.

- Bože sačuvaj, nemaš, naravno - reče gospodin Cunningham.

- Osjećaš li još uvijek bol? - upita gospodin M'Coy.

Gospodin M'Coy svojevremeno je bio donekle poznat tenor. Njegova supruga sopranistica još je uvijek za simboličnu cijenu podučavala mlađu djecu sviranju glasovira. Njegov životni put nije bio kao najkraća udaljenost između dviju točaka i povremeno se morao snalaziti radeći razne poslove. Bio je službenik u željezničkoj tvrtki Midland Railway, agent za prodaju oglasnog prostora u novinama *The Irish Times* i *The Freeman's Journal*, trgovački posrednik uz proviziju za tvrtku koja se bavila prodajom ugljena, privatni istražitelj, službenik u uredu zamjenika sudskog nadzornika za naplatu dugova, a nedavno je postao tajnik gradskog mrtvozornika. Zbog novog posla profesionalno ga je zanimao slučaj gospodina Kernana.

- Bol? Samo laganu - odgovori gospodin Kernan. - Ali osjećam jaku mučninu, kao da bih trebao povratiti.

- To je od pića - reče odrješito gospodin Cunningham.

- Nije - reče gospodin Kernan. - Mislim da sam se prehladio u kočiji. Nešto mi stalno ulazi u grlo, katar ili...

- Sluz - reče gospodin M'Coy.

- Stalno mi se iz dubine penje u grlo. Od toga osjećam mučninu.

- Da, da - doda gospodin M'Coy. - To je od prsa.

Pritom uputi gospodinu Cunninghamu i Poweru pogled kojim ih je poticao da počnu s provedbom plana. Gospodin Cunningham odrješito kimne glavom, a gospodin Power reče:

- Eto, sve je dobro što se dobro završi.

- Stari moj, jako sam ti zahvalan - reče bolesnik.

Gospodin Power odmahne rukom.

- Ona dva momka s kojima sam bio...

- S kim si bio? - upita gospodin Cunningham.

- S jednim momkom. Ne znam kako se zove. K vragu, kako mu je bilo ime? Niski momak

svijetle kose...

- Tko je bio drugi?

- Harford.

- Hm - reče gospodin Cunningham.

Na ovu primjedbu svi su ušutjeli. Znalo se da gospodin Cunningham ima tajne izvore informacija. U ovom je slučaju taj kratki slog nosio moralnu pouku. Gospodin Harford ponekad bi okupio malo društvo koje bi nedjeljom ubrzo nakon podneva otišlo iz grada s namjerom da što prije stignu u kakvu gostionicu u predgrađu gdje su se službeno predstavljali kao putnici namjernici. Ipak, njegovi mu suputnici nikad nisu htjeli progledati kroz prste zbog načina na koji se probio u životu. Počeo je kao sumnjivi lihvar koji je posuđivao radnicima male svote uz krvave kamate. Kasnije je postao partner vrlo debelog, niskog gospodina Goldberga u Kreditnoj banci Liffey. Iako od tog odnosa nije dobio ništa osim židovske etike, njegovi sunarodnjaci katolici, kad god bi se iz osobnih razloga ili zbog svojih bližnjih ražestili zbog njegove naplate dugova, s gorčinom bi govorili o njemu kao o irskom Židovu i nepismenom čovjeku, te su u duševnoj zaostalosti njegova sina vidjeli utjelovljeni izraz božje osude očeva lihvarjenja. U drugim su se prilikama sjećali i njegovih dobrih strana.

- Pitam se kamo je otišao - reče gospodin Kernan.

Htio je da pojedinosti nezgode ostanu nejasne. Želio je da njegovi prijatelji pomisle kako je između njega i Harforda došlo do nesporazuma, zbog čega su se mimoišli. Njegovi prijatelji, koji su dobro znali kakav je Harford pijanac, šutjeli su. Gospodin Power ponovi:

- Sve je dobro što se dobro završi.

Gospodin Kernan odmah promijeni temu.

- Onaj mladić, medicinar, bio je dobar momak - reče. - Da nije bilo njega...

- O, da nije bilo njega ti bi možda popio kaznu od sedam dana zatvora bez prava zamjene za novčanu kaznu - reče gospodin Power.

- Hm, da - reče gospodin Kernan pokušavajući se prisjetiti. - Sada se sjećam da je tamo bio i policajac. Izgledao je kao pristojan mladić. Kako se nezgoda uopće dogodila?

- Dogodila se jer si bio mrtav pijan, Tome - reče ozbiljno gospodin Cunningham.

- Što je istina, istina je - odvrati gospodin Kernan jednako ozbiljno.

- Pretpostavljam, Jack, da si ti umirio policajca - reče gospodin M'Coy.

Gospodinu Poweru nije bilo drago što ga je M'Coy oslovio imenom. Nije bio uštogljen, ali nije mogao zaboraviti kako je nedavno gospodin M'Coy pošao u pravi križarski pohod za kovčezima i putnim torbama kako bi omogućio gospođi M'Coy da ispuni izmišljene obaveze koje je trebala obaviti u okrugu. Zamjerao mu je zbog činjenice da je ispaо žrtvom prevare, no još mu je mnogo više zamjerao zbog toga što se poslužio prljavim lažima. Zato je odgovorio na pitanje obrativši se gospodinu Kernanu, kao da ga je on postavio.

Razgovor o tome ozlovolji gospodina Kernana. Imao je razvijenu građansku svijest, sa svojim je gradom želio živjeti u odnosu uzajamnog poštovanja i zamjerao je svaku uvredu koju bi mu nanijeli ljudi koje je nazivao seoskim budalama.

- Zar zato plaćamo porez? - upita. - Kako bismo hranili i oblačili te glupe grubijane... a oni su zbilja samo to.

Gospodin se Cunningham nasmije. On je bio službenik Dvora samo tijekom radnog vremena.

- Kako bi i mogli biti drugačiji, Tome? - reče.

Oponašajući otegnuti provincijski naglasak, reče zapovjednim tonom:

- Vježbenik 65, hvataj kupus!

Svi su se nasmijali.

M'Coy, koji se pod svaku cijenu želio uključiti u razgovor, pretvarao se da nikada nije čuo tu priču. Gospodin Cunningham reče:

- Navodno, tako se priča, to se događa u centrima kamo šalju te goleme, glasne, priglube seoske momke, na obuku. Narednik ih poreda pred zid i naredi da drže pred sobom tanjure.

Predočio je prizor grotesknim pokretima.

- To se događa, znate već, pred ručak. Na stolu pred njim je golem lonac kupusa, a on drži kutlaču veliku poput lopate. Njome zagrabi porciju kupusa i odbaci je prema njima, a jadnici

ga moraju pokušati uhvatiti u tanjуре: „Vježbenik 65, hvataj kupus!“

Svi su se opet nasmijali, no gospodin Kernan još je uvijek bio zlovoljan. Rekao je da će napisati pismo novinama.

- Ti grubijani dođu u Dublin i misle da mogu naređivati ljudima – reče. – Tebi, Martine, ne moram govoriti kakvi su to ljudi.

Gospodin Cunningham se odobravajući složi s njim.

- To je poput svega ostalog na svijetu – reče. – Ima i dobrih i loših..

- Da, priznajem, ima i dobrih – reče gospodin Kernan zadovoljno.

- Bolje je ne imati s njima posla – doda gospodin M'Coy. – To je moje mišljenje.

Gospođa Kernan uđe u sobu, stavi pladanj na stol i reče:

- Poslužite se, gospodo.

Gospodin Power ustane kako bi pomogao poslužiti goste i ponudi joj svoju stolicu. Odbila je i rekla da glača u prizemlju, a nakon što se iza leđa gospodina Powera kimanjem potajno sporazumjela s gospodinom Cunninghamom, pođe prema vratima. Muž je pozove:

- Zar meni, zlato, nisi ništa donijela?

- O, tebi! Tebi šaljem pljusku! – reče gospođa Kernan osorno.

Muž dovikne za njom:

- Zar baš ništa za jadnog mužića?

Rekao je to namjestivši lice u tako smiješan izraz i takvim tonom da su se gosti poslužili bocama crnog piva u ozračju općeg veselja. Otpili su iz čaša, ponovno ih stavili na stol i ušutjeli. Tad se gospodin Cunningham okrene prema gospodinu Poweru i ležerno reče:

- Rekao si u četvrtak navečer, Jack?

- Da, u četvrtak – odgovori gospodin Power.

- Dobro! – reče gospodin Cunningham odrješito.

- Možemo se sastati kod M'Auleyja - odvrati gospodin M'Coy. - To je najprikladnije mjesto.
- Ali ne smijemo kasniti - reče ozbiljno gospodin Power - jer će se red protezati do vrata.
- Možemo se sastati u pola osam - reče gospodin M'Coy.
- Dobro - složi se gospodin Cunningham.
- Onda u pola osam kod M'Auleyja!

Šutjeli su nekoliko trenutaka. Gospodin Kernan čekao je hoće li mu prijatelji otkriti o čemu se radi. Onda upita:

- Što se to sprema?
- O, ništa - reče gospodin Cunningham. - Samo se dogovaramo oko nečeg u četvrtak.
- Idete pogledati operu, zar ne? - upita gospodin Kernan.
- Ne, ne - reče gospodin Cunningham kao da izbjegava odgovor. - U pitanju je samo nešto... u vezi s duhovnosti.
- Oh! - začudi se gospodin Kernan.

Ponovno zavlada tišina. Zatim gospodin Power reče otvoreno:

- Iskreno rečeno, Tome, otići ćemo na duhovnu obnovu.
- Da. O tome razgovaramo - reče gospodin Cunningham. - Jack, ja i M'Coy namjeravamo zbaciti teret s leđa.

Izrekao je tu metaforu s nekom prisnošću, pa ohrabren zvukom svojeg glasa nastavi:

- Znaš, možemo iskreno priznati da smo družina pokvarenjaka, svi odreda. Kažem, svi odreda - doda tonom opora dušebrižništva i okrene se prema gospodinu Poweru.
- Priznaj!
- Priznajem - reče gospodin Power.
- I ja priznajem - doda M'Coy.

- Stoga ćemo zajedno zbaciti teret s leđa - reče gospodin Cunningham.

Tad kao da se nečeg dosjetio. Odjednom se okrene prema bolesniku i reče:

- Tome, znaš li što mi je upravo palo na pamet? Mogao bi nam se pridružiti pa bismo zaigrali u četvero.

- Izvrsna zamisao - reče gospodin Power. - Nas četvorica zajedno.

Gospodin Kernan je šutio. Gotovo uopće nije shvaćao što su mu zapravo predložili, ali je razumio da će se neke duhovne sile baviti njegovom osobnošću i smatrao je kako duguje svojem dostojanstvu da se odlučno tome odupre. Dugo se nije uključio u razgovor, već je osjećajući stalozenu odbojnost slušao dok su njegovi prijatelji razgovarali o isusovcima.

- Osobno nemam loše mišljenje o isusovcima - konačno se umiješao. - Pripadnici tog reda jesu obrazovani. Usto vjerujem i da su dobronamjerni.

- Oni su najugledniji red u katoličkoj crkvi, Tome - oduševljeno reče gospodin Cunningham.

- Poglavar isusovaca po statusu je odmah iza pape.

- Upravo tako - reče gospodin M'Coy. - Ako čovjek želi nešto obaviti dobro i diskretno, treba se obratiti isusovcima. To su utjecajni momci. Ispričat ću vam jedan slučaj koji to potvrđuje...

- Isusovci su dobro organiziran red - odvrati gospodin Power.

- Kod isusovačkog reda jedna je stvar neobična - reče gospodin Cunningham. - Svi ostali crkveni redovi morali su tijekom ovog ili onog povijesnog razdoblja proći kroz reformu, ali isusovački red nije nikad reformiran. Njihov red nikad se nije raspao.

- Doista? - upita M'Coy.

- To je činjenica - odgovori gospodin Cunningham. - Povijest to potvrđuje.

- Osim toga, pogledajte njihovu crkvu - doda gospodin Power. - Pogledajte kakvi ljudi čine njihovu zajednicu vjernika.

- Isusovci se priklanjaju višim slojevima - reče gospodin M'Coy.

- Naravno - potvrdi gospodin Power.

- Da - složi se gospodin Kernan. - Upravo mi se zbog toga sviđaju. S druge strane, neki od onih mjesnih župnika, umišljenih i neukih...
- Svi su oni dobri ljudi - reče gospodin Cunningham - svatko na svoj način. Irsko je svećenstvo cijenjeno svuda u svijetu.
- Doista je tako - doda gospodin Power.
- Nisu poput nekih svećeničkih redova u Europi koji nisu dostojni svojeg imena - reče M'Coy.
- Možda imaš pravo - reče gospodin Kernan popustljivo.
- Naravno da imam pravo - reče gospodin Cunningham. - Ne radim toliko dugo svoj posao i nisam se s gotovo svim životnim situacijama susreo zato da na kraju ne bih znao procijeniti ljude.
- Gosti su opet otpili pivo; svaki je slijedio primjer onog drugog. Gospodin Kernan izgledao je kao da u sebi odvaguje misli. Razgovor ga se dojmio. Veoma je cijenio mišljenje gospodina Cunninghama kao čovjeka koji zna procijeniti karakter, a usto i tumačiti izraze lica. Zamolio ih je da ga upute u pojedinosti.
- Znaš, to je samo duhovna obnova - reče gospodin Cunningham. - Vodi je otac Purdon. Namijenjena je poslovnim ljudima.
- Neće biti previše strog prema nama, Tome - reče gospodin Power uvjeravajući ga.
- Otac Purdon? Tko je otac Purdon? - upita bolesnik.
- O, sigurno ga znaš, Tome - reče odlučno gospodin Cunningham. - Dobar momak i veseljak! On je svjetski čovjek poput nas.
- Ah... da. Mislim da ga znam. Prilično je rumen u licu i visok.
- To je on.
- Reci mi, Martine... je li dobar propovjednik?
- Hm, znaš... to baš neće biti propovijed. To je više poput prijateljskog razgovora, razumnog prijateljskog razgovora.

Gospodin Kernan se zamisli. Gospodin M'Coy reče:

- Otac Tom Burke, to je bio pametan momak!

- O, otac Tom Burke – doda gospodin Cunningham. – On je bio rođeni govornik. Jesi li ga kad čuo kako propovijeda, Tome?

- Jesam li ga čuo kako propovijeda?! – uzvikne bolesnik uzrujano. – Naravno! Slušao sam jednu njegovu propovijed...

- A ipak kažu da nije bio osobit teolog – reče gospodin Cunningham.

- Doista? – začudi se gospodin M'Coy.

- O, naravno, znaš, nije se radilo ni o kakvim bogohulnim stvarima, samo što ponekad, tako se priča, nije propovijedao posve u skladu s crkvenim načelima.

- Ah!... bio je divan čovjek – reče M'Coy.

- Jednom sam ga slušao – nastavi gospodin Kernan – sad se ne mogu sjetiti o kojoj je temi govorio. Crofton i ja bili smo u stražnjem dijelu onog, znate, dugačkog hodnika, onog...

- U glavnoj lađi – reče gospodin Cunningham.

- Da, straga, blizu vrata. Sad se ne mogu sjetiti o čemu... Aha, da, govorio je o Papi, o pokojnom Papi. Sad sam se svega sjetio. Vjerujte mi, bilo je veličanstveno, kakav dojmljiv način govora. A tek njegov glas! Bože! Kakav je samo glas imao! Nazvao je Papu „zarobljenikom Vatikana“. Sjećam se da mi je, kad smo izašli, Crofton rekao...

- Ali Crofton je protestant, zar ne? – upita gospodin Power.

- Naravno – odgovori Kernan – i to vrlo pobožan protestant. Otišli smo u Butlerovu gostionicu u Moore Streetu i kunem vam se, bio sam iskreno ganut, Bog mi je svjedok da govorim istinu, dobro se sjećam njegovih riječi. „Kernane,“ rekao je, „molimo se pred različitim oltarima, ali naša je vjera ista“. Dojmilo me se kako je to lijepo rekao.

- Ima u tome mnogo istine – reče gospodin Power. – Crkve u kojima je propovijedao otac Tom uvijek su bile pune protestanata.

- Među nama nema velike razlike – reče gospodin M'Coy. – I jedni i drugi vjerujemo u...

Oklijevao je trenutak.

- ... u Spasitelja. Jedino što oni ne vjeruju u Papu i Majku Božju.
- Ali, naravno - doda gospodin Cunningham mirno i uvjerljivo - naša je vjera ona ispravna, ona stara, izvorna kršćanska vjera.
- U to nema sumnje - reče gorljivo gospodin Kernan.

Gospođa Kernan otvori vrata spavaće sobe i objavi:

- Imaš gosta!
- Tko je?
- Gospodin Fogarty.
- O, uđite! Uđite!

Blijedo ovalno lice gosta uroni u svjetlost sobe. Lučni oblik njegovih svijetlih brkova održavao se u obliku njegovih svijetlih obrva povijenih iznad očiju u kojima se naziralo ugodno iznenađenje. Gospodin Fogarty bio je skroman trgovac, bivši vlasnik gostionice u gradu koja je propala jer su ga novčane prilike prisilile da se poveže s drugorazrednim proizvođačima alkoholnih pića i lošim pivovarama. Otvorio je malu trgovinu u Glasnevin Streetu gdje će se, kako si je laskao, svojim uljudnim ponašanjem dodvoriti kućanicama iz četvrti. Ponašanjem je odavao stanovito dostojanstvo, davao je komplimente maloj djeci i izražavao se jasno izgovarajući riječi. Nije bio neuglađen.

Gospodin Fogarty donio je poklon, pola pinte vrlo kvalitetnog viskija. Uljudno je upitao gospodina Kernana kako se osjeća, spustio poklon na stol i sjeo pokraj društva kao ravnopravan član. Gospodin Kernan cijenio je njegov poklon, tim više što je bio svjestan da u Fogartyjevu dućanu nije podmirio jedan manji račun za namirnice. Stoga reče:

- Stari moj, nisam ni sumnjao da ćeš se iskazati. Jack, hoćeš li, molim te, otvoriti bocu?

Gospodin Power opet je pomogao poslužiti goste. Isprali su čaše i natočili pet malih mjera viskija. Taj novi poticaj oživio je razgovor. Gospodin Fogarty sjedio je na rubu stolice i slušao ih s osobitim zanimanjem.

- Papa Lav XIII. bio je jedan od lučonoša onog vremena - reče gospodin Cunningham. -

Njegova velika vizija bila je ujedinjenje rimske i istočne crkve. To je bio njegov životni cilj.

- Često sam znao čuti da je bio jedan od najumnijih ljudi Europe - reče gospodin Power. - Mislim, bez obzira na to što je bio Papa.

- Da, bio je, možda čak i najumniji - potvrdi gospodin Cunningham. - Znae, njegovo papinsko geslo bilo je „Lux nad lux“ - „Svjetlost nad svjetlošću“.

- Ne, ne, - reče živo gospodin Fogarty. - Mislim da ste pogriješili. - Vjerujem da je bilo „Lux in tenebris“ - „Svjetlost u tmini“.

- Ah, tako je - složi se gospodin M'Coy. - „Tenebrae.“

- Dopustite da ostanem pri svojoj tvrdnji - reče gospodin Cunningham samouvjereno. - Bilo je „Lux nad Lux“. A geslo Pija IX., njegova prethodnika, bilo je „Crux nad crux“, što znači „Križ nad križem“ - kako bi se naglasila razlika između njihovih pontifikata.

Složili su se s ovim zaključkom. Gospodin Cunningham nastavi:

- Papa Lav bio je velik učenjak i pjesnik.

- Lice mu je imalo odlučan izraz - reče gospodin Kernan.

- Da - doda gospodin Cunningham. - Pisao je pjesme na latinskom jeziku.

- Doista? - upita gospodin Fogarty.

Gospodin M'Coy sa zadovoljstvom kuša viski i kimnu glavom dvostruko primjereno, pa reče:

- Bome, nema šale.

- Mi to nismo učili, Tome - reče gospodin Power, slijedeći primjer gospodina M'Coya - jer smo išli u školu za siromašnu djecu.

- Mnogo je dobrih ljudi išlo u školu za siromašnu djecu noseći pod pazuhom komad treseta za vatru - reče mudrujući gospodin Kernan. - Stari sustav obrazovanja bio je najbolji: bilo je to jednostavno, čestito obrazovanje. Nisu se učile današnje pomodne besmislice...

- Tako je - reče gospodin Power.

- Nisu podučavali nepotrebne stvari - doda gospodin Fogarty. Naglasio je riječ

„nepotrebne“, a zatim je s ozbiljnim izrazom lica otpio iz čaše.

- Sjećam se da sam pročitao – nastavi gospodin Cunningham – da je jedna od pjesama pape Lava govorila o izumu fotografije – napisana je, naravno, na latinskom.

- O izumu fotografije! – uzvikne gospodin Kernan.

- Da – reče Cunningham.

I on je otpio iz čaše.

- Eto, recimo – doda gospodin M'Coy – kad razmislite, nije li fotografija divan izum?

- Naravno – reče gospodin Power. – Veliki umovi mogu spoznati veličinu stvari.

- Kao što pjesnik kaže: „Veliki su umovi luđaštvu blisko srodni“ – reče gospodin Fogarty.

Gospodin Kernan je izgledao kao da ga nešto muči. Trudio se sjetiti kako protestantska teologija gleda na neke od problematičnih katoličkih uvjerenja i konačno je upitao gospodina Cunninghama:

- Reci mi, Martine, nisu li neki Pape, naravno, ne mislim na sadašnjeg Papu niti na njegovog prethodnika, nego određeni Pape iz prošlih vremena, bili donekle... znaš već... nisu baš bili na razini svog položaja? – upita.

Nastane tišina. Gospodin Cunningham reče:

- O, naravno, bilo je i posrnulih... Ali jedna je stvar zapanjujuća. Nijedan od njih, ni najveći pijanac ni najveća... hulja, nijedan od njih nije nikad propovijedajući *ex catedra* izrekao ni riječ koja ne bi bila u skladu s doktrinom kršćanskog nauka. Nije li to zapanjujuće?

- Doista jest – reče gospodin Kernan.

- Da, jer kad Papa govori *ex catedra*, on je nepogrešiv – objasni gospodin Fogarty.

- Tako je – potvrdi gospodin Cunningham.

- Oh, znam da se Papu smatra nepogrešivim. Sjećam se da sam kao mladić učio o tome... Ili je možda nekako drugačije...?

Gospodin ga Fogarty prekine. Uzeo je bocu i počeo gostima dolijevati piće. M'Coy, vidjevši

da nema dovoljno za sve, odbije govoreći da još nije popio ni prvu rundu. Ostali su negodujući dopustili da im dotoči. Blaga melodija viskija koji se slijevao u čaše stvorila je ugodnu međuigru.

- O čemu si ono govorio, Tome? - upita gospodin M'Coy.

- O nepogrešivosti Pape - reče gospodin Cunningham. - Oko toga je nastao najveći prijemor u povijesti Crkve.

- Zbog čega, Martine? - upita gospodin Power.

Gospodin Cunningham podigne uvis dva debela prsta.

- Na svetom kolegiju kardinala, nadbiskupa i biskupa bila su dvojica koja su se protivila toj ideji, dok su se svi ostali složili. Cijela konklava osim te dvojice bila je suglasna. Ali oni nisu nikako htjeli pristati.

- Ha! - odvrati M'Coy.

- Bili su to njemački kardinal koji se zvao Dolling... ili Dowling... ili...

- Dowling sigurno nije bio Nijemac, u to nema sumnje - nasmije se gospodin Power.

- Dobro, dakle jedan je bio taj cijenjeni njemački kardinal, kako god se zvao, a drugi je bio John MacHale.

- Što? - uzvikne gospodin Kernan. - Govoriš li o Johnu od Tuama?

- Jesi li siguran? - sumnjičavo upita gospodin Fogarty. - Mislio sam da je drugi bio neki Talijan ili Amerikanac.

- Drugi je bio John od Tuama - ponovi gospodin Cunningham.

Otpio je iz čaše, a drugi su slijedili njegov primjer. Zatim nastavi:

- Prepirali su se oko toga, s jedne strane svi kardinali, biskupi i nadbiskupi iz svih krajeva svijeta, a s druge ta dvojica koja su se borila rukama i nogama dok konačno Papa osobno nije ustao i *ex cathedra* proglasio nepogrešivost Pape crkvenom dogmom. U tom je času John MacHale, koji se dotad svim silama borio protiv ovakvog ishoda, ustao i riknuo poput lava: *Credo!*

- To znači vjerujem! - reče gospodin Fogarty.

- *Credo!* - ponovi gospodin Cunningham. - Time je pokazao snagu svoje vjere. Pokorio se istog časa kad je Papa progovorio.

- Što je bilo s Dowlingom? - upita M'Coy.

- Njemački se kardinal nije htio pokoriti. Napustio je Crkvu.

Riječi gospodina Cunninghama izgradile su u svijesti njegovih slušatelja veličanstvenu predodžbu o crkvi. Njegov duboki hrapavi glas oduševljavao ih je dok je govorio o vjeri i pokornosti. Kad je gospođa Kernan ušla u sobu brišući ruke, zatekla je društvo u svečanu raspoloženju. Nije narušila tišinu, već se naslonila preko šipke podnožja kreveta.

- Jednom sam vidio Johna MacHalea i dok sam živ neću to zaboraviti - reče gospodin Kernan.

Okrenuo se prema ženi kako bi i ona to potvrdila.

- Često sam ti pričao o tome, zar ne?

Gospođa Kernan kimne.

- Bilo je to prilikom otkrivanja spomenika Sir Johna Graya. Edmund Dwyer Gray držao je govor, mudrovao je i blebetao, a tamo je stajao ostarjeli MacHale, namrgođena starina, promatrajući ga ispod čupavih obrva.

Gospodin Kernan namršti čelo i, spustivši glavu poput razjarenog bika, zagleda se u svoju ženu.

- Bože! - uzvikne poprimivši svoj uobičajeni izraz lica. - Nikad nisam ni na kome vidio takve oči. Izgledao je kao da govori: „O, ja bih ti, sinko, pošteno zavezao jezik“. Imao je oči prodorne poput jastrebovih.

- Svi su Grayevi bili ništarije - reče gospodin Power.

Opet su svi ušutjeli. Gospodin Power okrene se prema gospođi Kernan te odjednom živahno reče:

- Eto, gospođo Kernan, pretvorit ćemo vašeg muža u pobožnog i bogobožnog rimokatolika.

Polukružnim pokretom ruke pokazao je na sve članove društva.

- Svi ćemo zajedno otići na duhovnu obnovu i priznat ćemo svoje grijehе, a sam Bog zna koliko nam je to potrebno.

- Nemam ništa protiv toga - reče gospodin Kernan smiješeći se pomalo nervozno.

Gospođa Kernan pomisli kako je pametnije da prikrije zadovoljstvo. Stoga reče:

- Želim jednog svećenika koji će morati slušati tvoje priče.

Izraz lica gospodina Kernana se promijeni.

- Ako mu se ne sviđa - reče grubo - može se... baviti drugim stvarima. Ja ću mu samo ispričati kakva me nevolja zadesila. Nisam tako loš čovjek...

Gospodin Cunningham odmah se umiješa:

- Svi ćemo se zajedno odreći vraga - reče - i nećemo zaboraviti njegova djela i zavodljive napasti.

- Odstupi od mene, Sotono! - doda gospodin Fogarty smijući se i promatrajući ostale.

Gospodin Power ne reče ništa. Osjećao je da su ga posve izgurali s mjesta vođe grupe, no licem mu je podrhtavao izraz zadovoljstva.

- Jedino što trebamo učiniti - reče gospodin Cunningham - jest stajati držeći zapaljenu svijeću i obnoviti krsne zavjete.

- Oh, ni u kojem slučaju ne zaboravi ponijeti svijeću, Tome - doda gospodin M'Coy.

- Što? - reče gospodin Kernan. - Zar moram imati svijeću?

- Da, moraš - reče gospodin Cunningham.

- Ne, neka sve ide k vragu - reče odrješito gospodin Kernan. - To ne prihvaćam. Učinit ću sve ostalo što treba. Otići ću na tu duhovnu obnovu i na ispovijed i na... sve što treba, ali... bez svijeće! Ne, neka sve ide k vragu, odbijam imati posla sa svijećama!

Odmahivao je glavom s upravo smiješnom ozbiljnošću.

- Čujte vi to! - odvrati njegova žena.

- Ne želim imati posla sa svijećama - reče gospodin Kernan, svjestan da je ostavio snažan dojam na goste koji su ga slušali i nastavi odmahivati glavom lijevo-desno. - Odbijam imati posla s bilo kakvim čarobnim svjetiljkama.

Svi su se od srca nasmijali.

- Evo vam vašeg dobrog katolika! - reče njegova žena.

- Neću imati posla sa svijećama! - ponavljao je gospodin Kernan uporno. - To odbijam.

*

Poprečna lađa u isusovačkoj crkvi na Gardiner Streetu bila je gotovo puna, a muškarci su još uvijek neprekidno ulazili kroz pokrajnja vrata i po uputama brata laika na prstima hodali između redova klupa sve dok ne bi pronašli slobodno mjesto. Svi su bili lijepo odjeveni i uredni. Svjetlost crkvenih svjetiljki padala je na masu crnih odijela i bijelih ovratnika između kojih bi se tu i tamo vidjelo i pokoje odijelo od tvida, na tamne stupove od zelenog, prošaranog mramora i na turobne svetačke slike. Muškarci su sjedili u klupama, nogavice su malo navukli iznad koljena, a šešire pažljivo odložili. Sjedili su uspravno i pristojno zurili u udaljeni tračak crvene svjetlosti iz svjetiljke ovješene iznad glavnog oltara.

U jednoj klupi blizu propovjedaonice sjedili su gospodin Cunningham i gospodin Kernan. U klupi iza njih M'Coy je sjedio sam, a iza njega sjedili su Power i Fogarty. Gospodin M'Coy pokušavao je pronaći mjesto pokraj ostalih, ali nije uspio i kad se društvo razmjestilo u obliku petice na kocki za igru, pokušao se oko toga neuspješno našaliti. Kako ostali nisu dobro primili njegove primjedbe, ušutio je. Čak je i on osjetio svečano ozračje, te se - čak i on - počeo predavati vjerskim osjećajima.

Gospodin Cunningham šapatom skrene pažnju gospodina Kernana na gospodina Harforda, lihvara koji je sjedio malo dalje od njih, i na gospodina Fanninga, tajnika registra glasačkih listi i najutjecajnijeg čovjeka pri izboru gradonačelnika, koji je sjedio točno ispred propovjedaonice pokraj jednog od novoizabranih okružnih vijećnika. S desne strane je sjedio stari Michael Grimes, vlasnik triju zalagaonica i nećak Dana Hogana koji je čekao da bude primljen na posao u upravu Gradske vijećnice. Dalje naprijed sjedio je gospodin Hendrick, glavni izvijestitelj novina *The Freeman's Journal*, kao i jadni O'Carroll, stari prijatelj gospodina Kernana koji je svojevremeno bio ugledan trgovac. Postupno, kako je pronalazio

poznata lica, gospodin Kernan počeo se ugodnije osjećati. Šešir, kojem je supruga vratila izvorni oblik, položio je na krilo. Nekoliko je puta jednom rukom povukao manšete prema dolje, dok je drugom lagano, ali čvrsto pridržavao obod šešira.

Prisutni su tada ugledali snažna čovjeka odjevena u bijelu misnicu što mu je sezala ispod struka kako se s mukom penje na propovjedaonicu. Vjernici su se istog trena uznemirili, izvukli bijele rupčice, prostrli ih i pažljivo na njih kleknuli. Gospodin Kernan slijedio je njihov primjer. Svećenik je sada stajao uspravno u propovjedaonici, dvije trećine njegova glomazna tijela okrunjena mesnatim crvenim licem nazirale su se iznad ograde.

Otac Purdon kleknuo je okrenut prema crvenom tračku svjetla i, pokrivši lice rukama, molio. Nakon nekog vremena otkrio je lice i ustao. I vjernici su ustali i ponovno sjeli u klupe. Gospodin Kernan opet je položio šešir na koljeno, okrenuvši lice na kojem se ogledalo pažljivo iščekivanje prema propovjedniku.

Propovjednik pažljivim, opuštenim pokretima zavrne jedan pa drugi široki rukav misnice i polako promotri poredana lica. Zatim reče:

- Jer su djeca ovoga svijeta u svojem naraštaju mudrija od djece svjetlosti. I ja vama kažem: načinite sebi prijatelje nepravednim bogatstvom, da vas, kad jedanput dođe do kraja, prime u vječne stanove!

Otac Purdon počeo je sa zvonkom uvjerljivošću obrazlagati ulomak. Rekao je kako je u Svetom pismu to jedna od glava čiji je smisao najteže pravilno protumačiti, ulomak koji se površnom promatraču može činiti u suprotnosti s uzvišenim ćudoređem kakvo je Isus Krist drugdje propovijedao. Međutim, reče slušateljima, njemu se čini da je ovaj ulomak posebno podesan da bude vodilja onima kojima je određeno da žive svjetovnim životom, a koji ipak ne žele posvetiti život prostim ovozemaljskim stvarima. To je tekst namijenjen poslovnim ljudima i onima koji su se posvetili karijeri. Isus Krist je zahvaljujući svojem božanskom razumijevanju svih slabosti ljudske prirode shvaćao da nisu svi ljudi pozvani živjeti duhovnim životom, velika većina prisiljena je živjeti u svijetu i, do određene mjere, za svijet. Ove je rečenice sročio kako bi ih savjetovao i stoga im je kao uzor u duhovnom životu postavio upravo one štovatelje Mamona koji od svih ljudi najmanje brinu o stvarima kojima se bavi vjera.

Otac Purdon rekao je slušateljima da večeras nije tu da bi ih zastrašio niti im nametnuo prevelike zahtjeve, već je došao kao svjetski čovjek koji se obraća bližnjima. Došao je kako bi

se obratio poslovnim ljudima i služiti će se rječnikom koji se koristi u poslovnom svijetu. Ako se smije poslužiti metaforom, on je njihov duhovni knjigovođa i želio bi da svaki slušatelj otvori svoje poslovne knjige, poslovne knjige svojeg duhovnog života i pogleda je li ih uskladio sa savješću.

Isus Krist nije strog učitelj-gospodar. Shvaća naše sitne mane, shvaća slabost naše jadne posrnule prirode, razumije kušnje ovog života. Možda smo bili na kušnji jer se svi povremeno nađemo na kušnji, možda smo, a sigurno jesmo, svi mi posrnuli. Ali, reče otac Purdon, on traži od prisutnih samo jednu stvar, a to je da časno i muževno stanu pred Boga. Ako im se računi u svemu poklapaju, neka kažu:

- E pa, provjerio sam svoje račune. Sve je dobro.

Ali u slučaju da - a što se može dogoditi - bude određenih neusklađenosti, neka priznaju istinu, neka budu iskreni i poput pravih muškaraca kažu:

- Eto, pregledao sam svoje račune. Vidim da sam ovdje i ondje pogriješio. Ali uz Božju milost popraviti ću to i to. Sredit ću svoje račune.

MRTVI

Lily, kućepaziteljeva kći, doslovno više nije mogla stajati na nogama. Tek što bi uvela jednog gospodina u malu ostavu iza ureda u prizemlju i pomogla mu svući kaput, prodorno zvono s ulaznih vrata opet bi zazvonilo i morala bi potrčati predvorjem bez saga kako bi uvela sljedećeg gosta. Bilo je dobro što nije morala posluživati i gospođe, jer su gospođica Kate i gospođica Julia predviđjele ovakvu situaciju i dale preurediti kupaonicu na katu u garderobu za dame. One su bile tamo, ćaskale, smijale se i zabrinjavale oko sitnica, dolazile jedna za drugom do vrha stubišta, virile preko ograde u prizemlje i dozivale Lily kako bi je upitale tko je došao.

Godišnji ples gospođica Morkan uvijek je bio velik događaj. Tom bi prilikom došli svi njihovi znanci, rođaci, stari prijatelji obitelji, članovi Julijina zbora, svi Katini đaci dovoljno odrasli za to, čak i neki od učenika Mary Jane. Nijednom se još nije dogodilo da ples nije uspio. Otkako se pamti, ponavljao se iz godine u godinu jednako raskošan, još iz onog vremena kad su Kate i Julia, poslije smrti svog brata Pata, otišle iz kuće u Stoney Batteru i dovele Mary Jane, svoju jedinu nećakinju, da živi s njima u mračnoj sumornoj kući u Usher's Islandu, u kojoj su unajmile gornji kat od gospodina Fulhama, trgovca žitom čiji je ured bio u prizemlju. Bilo je to bez svake sumnje prije dobrih trideset godina. Mary Jane, koja je tada bila mala djevojčica u kratkoj haljinici, sada je bila potporni stup obitelji jer je svirala orgulje u crkvi Svete Marije na Haddington Roadu. Završila je glazbenu akademiju i svake je godine priređivala učenički koncert u gornjoj dvorani Antient Concert Roomsa. Mnogi njezini učenici bili su potomci obitelji viših slojeva oko Kingstowna i Dalkeyja. Iako su bile stare, njezine su tetke također doprinosile kućanstvu. Julia, iako već posve sijeda, još je uvijek pjevala prvi sopran u Crkvi Adama i Eve, a Kate, koja je bila previše slaba da bi se mnogo kretala, podučavala je početnike na starom stolnom glasoviru u stražnjoj sobi. Lily, kći kućepazitelja, obavljala je za njih kućanske poslove. Iako su živjele skromno, vjerovale su da se jesti mora dobro i kupovale su od svega samo najbolje: najljepši goveđi bubrežnjak, čaj za tri šilinga i najbolje crno pivo u bocama. Lily je rijetko griješila u poslu, tako da se dobro slagala sa svojim trima gospodaricama. Bile su sitničave, to je bilo sve. Jedino nisu trpjele da im se odgovara na njihove primjedbe.

Naravno da su tu večer imale dovoljno razloga za sitničarenje. Eto, već je davno prošlo deset sati, a Gabriel i njegova žena još se nisu pojavili. Osim toga, strašno su se bojale da bi Freddy Malins mogao doći nacvrčan. Ni za što na svijetu nisu htjele da ga itko od učenika

Mary Jane vidi opijenog. A kad je bio takav, ponekad je bilo vrlo teško izaći s njim na kraj. Freddy Malins uvijek je dolazio kasno, no pitale su se što je moglo zadržati Gabriela: zbog toga bi svaki čas prišle ogradi kako bi upitale Lily jesu li stigli Gabriel ili Freddy.

- O, gospodine Conroy - reče Lily Gabrielu kad mu je otvorila vrata - gospođica Kate i gospođica Julia već su pomislile da nećete doći. Dobra večer, gospođo Conroy.

- Vjerujem da je tako - reče Gabriel - ali zaboravile su da mojoj ženi trebaju tri Božja sata da se spremi.

Stajao je na otiraču i otrésao snijeg s kaljača, dok je Lily povelu njegovu ženu do stubišta i viknula:

- Gospođice Kate, evo gospođe Conroy.

Kate i Julia odmah su nesigurnim korakom sišle niz mračno stubište. Obje su poljubile Gabrielovu ženu, rekle da je zacijelo umrla od zime i upitale je li Gabriel došao s njom.

- Evo, tu sam, teto Kate, točan kao poštar! Pođite gore, ja ću doći za vama - viknuo je Gabriel iz tame.

Nastavio je žustro otirati donove dok su tri žene smijući se pošle stubište prema garderobi za dame. Tanak pokrov od pahulja ležao mu je poput ogrtača na ramenima kaputa i poput zaštitnih kapica na prstima kaljača. Dok mu je dugmad kaputa škripeći kliznula kroz rupice krute od mraza, iz nabora njegove odjeće proširio se hladan, svjež zrak koji je unio izvana.

- Zar opet pada snijeg, gospodine Conroy? - upita Lily.

Ona je prije njega ušla u ostavu da mu pomogne svući kaput. Gabriel se nasmiješi jer je njegovo prezime izgovorila kao da ima tri sloga i pogleda je. Bila je vitka i još nedorasla, blijede kože i kose boje slame. Svjetlost plinske svjetiljke u ostavi činila ju je još bljeđom. Gabriel ju je poznavao otkad je bila dijete i sjedila na donjoj stubi pretvarajući se da se brine o krpenoj lutki.

- Da, Lily - odgovorio je - i mislim da će padati cijelu noć.

Pogledao je prema stropu ostave, koji je podrhtavao od toptanja i povlačenja nogu po podu gornjeg kata, na trenutak je osluhnuo glasovir, a zatim pogledao djevojku koja je pri kraju police pažljivo presavijala njegov kaput.

- Reci mi, Lily - reče prijateljski - ideš li još uvijek u školu?
- O, ne, gospodine - odgovori ona - ima više od godine dana otkako sam završila školovanje.
- Eto, onda - reče Gabriel veselo - sigurno ćemo uskoro tebi i tvom muškarcu doći na vjenčanje, zar ne?

Djevojka mu uzvratila pogled preko ramena i reče s velikom gorčinom:

- Današnji muškarci samo laskaju i nastoje iskoristiti djevojku.

Gabriel pocrveni jer je osjetio da je pogriješio pa, ne gledajući je, zbacila nogu kaljače te počne žustro rukavicom laštiti svoje kožne cipele s patentnim zatvaračem.

Bio je krupan, visok mladić. Rumenilo mu se s obraza proširilo uvis sve do čela gdje se raštrkalo u nekoliko nepravilnih blijedocrvenih mrlja. Na glatko obrijanom licu nemirno su svjetlucala čista stakla i blistava pozlata okvira naočala koje su mu zaklanjale osjetljive i nemirne oči. Sjajna crna kosa bila mu je razdijeljena po sredini i začesljana u dugoljastom luku iza ušiju gdje se lagano kovrčala ispod brazde koju je utisnuo šešir.

Kad je ulaštio cipele tako da su se sjajile, ustao je i povukao prsluk zategnuvši ga preko punašnog tijela. Zatim je brzo iz džepa izvukao novčić.

- O, Lily - reče i gurne joj ga u ruku - božićno je doba, zar ne? Eto... To je mali...

Brzo je prišao vratima.

- O, ne, gospodine! - povikala je djevojka i pošla za njim. - Doista, gospodine, ne mogu to uzeti.

- Božićno je doba, božićno je doba! - reče Gabriel gotovo poskakujući do stubišta i odmahne joj rukom kao da se radi o sitnici.

Kad je djevojka vidjela da se već počeo uspinjati, viknula je za njim:

- Pa, hvala vam gospodine.

Čekao je pred vratima salona da završi valcer i slušao kako šušte suknje dok u vrtnji brišu vrata i povlačenje brojnih stopala po podu. Još je uvijek bio smeten zbog iznenadnog gorkog odgovora djevojke. To ga je ispunilo sjetom koju pokuša odagnati popravljajući manšete i

leptir-kravatu. Zatim izvuče iz džepa na prsluku komadić papira i pogleda bilješke koje je pripremio za svoj govor. Oklijevao je oko čitanja stihova Roberta Browninga jer se bojao da će biti iznad razine razumijevanja njegovih slušatelja. Bilo bi bolje da je naveo kakav citat iz Shakespearea ili iz Melodija koji bi oni lakše prepoznali. Grubo lupkanje muških peta i povlačenje potplata po podu podsjeti ga da je njihov stupanj obrazovanja drukčiji od njegova. Samo će ispasti smiješan bude li im navodio stihove koje oni ne mogu razumjeti. Pomislili bi da se razmeće svojim visokim obrazovanjem. Razočarao bi ih kao što je razočarao djevojku u ostavi. Promašio je ton. Čitav je govor promašen, od početka do kraja, posve je neuspjao.

Tog su časa njegove tetke i supruga izašle iz ženske garderobe. Tetke su bile sitne, jednostavno odjevene starice. Tetka Julia bila je palac viša. Njezina je kosa, začesljana nisko preko ušiju bila siva, a takvo joj je bilo i krupno lice mlohavog kože na kojem je sivilo poprimilo još tamnije sjene. Iako je bila krupne građe i držala se uspravno, njezin usporeni pogled i rastvorena usta davala su joj izgled žene koja ne zna gdje je ni kamo je pošla. Tetka Kate bila je živahnija. Njezino lice, zdravije od sestrina, bilo je puno bora i nabora poput smežurane crvene jabuke, a kosa, začesljana na isti starinski način, još je uvijek imala boju zrelog oraha.

Obje su srdačno poljubile Gabriela. On im je bio najdraži nećak, sin pokojne starije sestre Ellen, koja je bila udana za T. J. Conroya, djelatnika Lučke kapetanije.

- Greta mi kaže da večeras ne namjeravaš uzeti kočiju za povratak u Monkstown, Gabriele - reče tetka Kate.

- Ne - odgovori Gabriel i obrati se ženi - doista nam je prisjela prošle godine, zar ne? Sjećaš li se, tetko Kate, kako se Greta tada prehladila? Čitavim putem prozori su se klimali i kad smo prošli Merrion počeo je kroz njih puhati istočnjak. Bilo je veselo. Greta je navukla strašnu prehladu.

Tetka Kate ozbiljno se namrštila i na svaku njegovu riječ kimnula glavom.

- Imaš pravo, Gabriele, doista imaš pravo - odvrati ona. - Čovjek ne može biti dovoljno oprezan.

- Ali da je po Grettinom - reče Gabriel - ona bi pješačila kući i po snijegu, samo kad bih joj dopustio.

Gospođa se Conroy nasmije.

- Ne slušaj ga, tetko Kate - reče. - On je doista prava pokora. Nabavio je zelena sjenila za svjetiljke kako Tom uvečer ne bi kvario oči i tjera ga da vježba s utezima, a Evu da jede zobenu kašu. Jadno dijete! A ona je ne može vidjeti...! Ali nikad nećete pogoditi što me u posljednje vrijeme tjera nositi!

Prasnula je u zvonak smijeh i pogledala muža koji je zadivljenim i zadovoljnim pogledom prelazio s njezine haljine na lice i kosu. Tetke su se također od srca smijale jer je među njima Gabrielova brižnost uvijek bila predmet šale.

- Kaljače! - reče gospođa Conroy. - To je najnovije. Kad god je tlo vlažno, moram obući kaljače. Čak je i večeras zahtijevao da ih obujem, ali nisam pristala. Sljedeće što će mi kupiti bit će ronilačko odijelo.

Gabriel se nervozno smijao i popravljao leptir kravatu ne bi li stvorio dojam da nije uzrujan dok se tetka Kate gotovo previjala od smijeha, tako je iskreno uživala u toj šali. Osmijeh ubrzo izblijedi s lica tetke Julie i ona svojim neveselim očima pogleda nećaka u lice. Nakon stanke upita:

- A što su to kaljače, Gabriele?

- Kaljače, Julia! - uzvikne njezina sestra. - Zaboga, zar ne znaš što su kaljače? Navuku se preko... cipela, je li tako Gretta?

- Da - reče gospođa Conroy. - Izrađuju se od gutaperke. Sada oboje imamo po par. Gabriel kaže da ih u Europi svi nose.

- O, u Europi - promrmlja tetka Julia polako kimajući glavom.

Gabriel se namršti i reče kao da se malo ljuti:

- Nije to ništa neobično, ali Gretti se čini vrlo smiješnim jer kaže da je ta riječ podsjeća na trupu Christy Minstrels [1].

- Ali reci mi, Gabriele - reče tetka Kate s mnogo takta - zacijelo si se pobrinuo za sobu. Gretta kaže...

- O, ne brinite oko toga - odvrati Gabriel. - Uzeo sam sobu u Greshamu.

- Dabome - reče tetka Kate - tako je uistinu najbolje. A djeca, Gretta, nisi li zabrinuta za njih?

- Ali to je samo jedna noć - reče gospođa Conroy. - Osim toga, Bessie će paziti na njih.

- Dabome - reče opet tetka Kate - kakvo je olakšanje imati takvu sluškinju, djevojku na koju se možeš osloniti! Evo, naša Lily, zaista ne znam što se u posljednje vrijeme događa s njom. Uopće nije ona stara.

Gabriel je upravo htio upitati tetku nešto o tome, ali ona iznenada ušuti kako bi pogledom pratila sestru koja se počela spuštati stubama, nagnjući glavu preko ograde.

- Eto, recite mi, molim vas - reče gotovo razdražljivo - kamo je pošla Julia? Julia! Julia! Kamo ideš?

Julia, koja je sišla do pola stubišta, vrati se i ravnodušno reče:

- Došao je Freddy.

U tom trenutku pljesak i završni tuš pijanistice objave kraj valcera. Vrata salona otvore se iznutra i nekoliko parova izađe. Tetka Kate brzo povuče Gabriela u stranu i šapne mu na uho:

- Budi tako dobar, Gabriele, siđi i pogledaj je li trijezan i ne puštaj ga gore ako je pijan. Sigurna sam da je pijan. Sigurna sam da jest!

Gabriel ode do stubišta i osluhne preko ograde. Čuo je kako dvije osobe razgovaraju u ostavi. Tad prepozna smijeh Freddyja Malinsa. Bučno siđe stubama.

- Takvo je olakšanje što je Gabriel ovdje - reče tetka Kate gospođi Conroy. - Uvijek se osjećam mirnije kad je ovdje... Julia, gospođica Daly i gospođica Power će nešto popiti. Hvala vam na predivnom valceru, gospođice Daly. Doista vas je bio užitak slušati.

Visok muškarac naborana lica, s čekinjastim prosjedim brkovima, tamnolute kože, koji je izlazio sa svojom partnericom iz salona, reče:

- Možemo li i mi dobiti kakvo piće, gospođice Morkan?

- Julia - reče tetka Kate kratko - evo i gospodina Brownea i gospođice Furlong. Povedi ih s gospođicom Daly i gospođicom Power.

- Ja sam kao stvoren za dame - reče gospodin Browne pućeci usne sve dok mu se brkovi nisu nakostriješili i dok mu iz svake bore nije izbijao osmijeh. - Znate, gospođice Morkan, one me toliko vole zato što...

Nije završio rečenicu, već je, vidjevši da ga tetka Kate više ne može čuti, odmah uveo tri mlade dame u stražnju sobu. Na sredini su jedan do drugog bila postavljena dva četvrtasta stola preko kojih su tetka Julia i kućepazitelj namještali velik stolnjak pazeći da bude ravan i bez nabora. Na stolu za posuđe bili su poredani tanjuri, pladnjevi, čaše, i mnoštvo noževa, vilica i žlica. Poklopac zatvorenog stolnog glasovira također je služio kao pomoćni stol za jestvine i slastice. Dva mladića stajala su pokraj manjeg stola za posluživanje u kutu i pila gorčicu od hmelja.

Gospodin Browne poveo je onamo svoje štićenice i svima im u šali predložio da uzmu kakav punč za dame, vruć, jak i sladak, a kako su odgovorile da nikad ne piju jaka pića, otvorio im je tri boce limunade. Zatim je, zamolivši jednog od mladića da se pomakne u stranu, dohvatio dekanter i natočio si obilnu količinu viskija. Mladići su ga odmjeravali s poštovanjem dok je kušao prvi gutljaj.

- Bože, pomози mi - reče smiješeći se - ovo mi je liječnik prepisao.

Naborano mu se lice razvuklo u širok osmijeh, a tri mlade dame popratile su njegovu dosjetku melodioznim smijehom, blago se zanošeći naprijed-natrag dok su im ramena nervozno podrhtavala. Najsmionija reče:

- Hajde, gospodine Browne, sigurna sam da vam liječnik nije nikad prepisao takvo što.

Gospodin Browne otpije još jedan gutljaj viskija i reče oponašajući njihove pokrete tijela:

- Eto, znate, ja sam poput slavne gospođe Cassidy za koju se priča da je rekla: „Čuj, Mary Grimes, ako ne popijem, prisili me da popijem, jer osjećam da to želim.“

Zažareno je lice nagnuo prema naprijed malo previše prisno, a pri tom je počeo govoriti vrlo priprostim dablinskim naglaskom, tako da su ga mlade dame kao po dogovoru saslušale bez riječi. Gospođica Furlong, koja je bila jedna od učenica Mary Jane, upitala je gospođicu Daly kako se zvao onaj lijepi valcer kojeg je svirala, a gospodin Browne, vidjevši da ne obraćaju na njega pažnju, odmah se okrenuo prema dvojici mladića koji su mu bili naklonjeniji.

Mlada žena rumena lica, odjevena u haljinu boje divlje maćuhice, ušla je u sobu uzbuđeno plješući rukama i uskliknula:

- Kadrile! Kadrile!

Odmah za njom došla je tetka Kate doviknuvši:

- Mary Jane, trebaju nam dva gospodina i tri dame!

- Evo, tu su gospodin Bergin i gospodin Kerrigan – reče Mary Jane. – Gospodine Kerrigan, hoćete li povesti gospođicu Power? Gospođice Furlong, smijem li vam predložiti da zaplešete s gospodinom Berginom? Eto, sad je sve u redu.

- Trebamo tri dame, Mary Jane – reče tetka Kate.

Dvojica mladića upitaju dame mogu li ih zamoliti za ples, a Mary Jane obrati se gospođici Daly:

- Gospođice Daly, uistinu je divno od vas što ste nam odsvirali posljednja dva plesa, ali večeras nam doista nedostaje dama.

- Nije mi nimalo teško, gospođice Morkan.

- Imam za vas sjajnog partnera, gospodina Bartella D'Arcyja, tenora. Zamolit ću ga kasnije da nam nešto otpjeva. Čitav Dublin luduje za njim.

- Ima divan glas, divan glas! – reče tetka Kate.

Kako je netko na glasoviru već dva puta započeo uvod u prvu figuru, Mary Jane brzo izvede svoje plesače iz sobe. Tek što su otišli, tetka Julia polako uđe u sobu osvrćući se.

- Što se dogodilo, Julia? – upita zabrinuto tetka Kate. – Tko je to?

Julia, koja je nosila hrpu ubrusa, okrene se prema sestri i reče ravnodušno, kao da je iznenađena pitanjem:

- Samo Freddy, Kate, a s njim je Gabriel.

Doista, točno iza nje moglo se vidjeti Gabriela kako upravlja preko odmorišta Freddyja Malinsa. Freddy, mladić od svojih četrdeset, bio je Gabrielove visine i građe, s vrlo zaobljenim ramenima. Lice mu je bilo mesnato i blijedo, dok se blago rumenilo naziralo samo na debelim obješenim ušnim resicama i širokim krajevima nosnica. Imao je grube crte lica, tupast nos, izbočene, razmaknute obrve i mesnate ispupčene usne. Zbog teških kapaka

i neuredne raščupane kose izgledao je pospano. Od srca se kreštavo smijao nečemu što je na stubištu ispričao Gabrielu, a pritom je stisnutim prstima lijeve šake, kružeći njome lijevo-desno, trljao lijevo oko.

- Dobra večer, Freddy - reče tetka Julia.

Freddy Malins pozdravi naizgled nehajno gospođice Morkan stoga što je već po običaju izgubio dah, a zatim, vidjevši kako mu se gospodin Browne široko smiješi kraj stolića za posluživanje, prijeđe sobu prilično nesigurnim korakom i počne mu potihom prepričavati ono što je upravo ispričao Gabrielu.

- Nije baš tako strašno ovog puta, zar ne? - upita tetka Kate Gabriela.

Gabriel je bio smrknut, ali brzo podigne obrve i odgovori:

- Ne, ne, jedva se primjećuje.

- Dakle, zar nije užasan - reče ona. - A njegova jadna majka natjerala ga je da na Staru godinu prisegne da više neće piti. Ali pođimo, Gabriele, u salon.

Prije nego što će s Gabrielom izaći iz sobe dala je znak gospodinu Browneu mršteći se i odmahujući kažiprstom lijevo-desno. Gospodin Browne joj odgovori kimanjem i kad je otišla, reče Freddyju Malinsu:

- A sada, Teddy, natočit ću ti veliku čašu limunade, samo da se malo okrijepiš.

Freddy Malins, koji se bližio vrhuncu priče, nestrpljivo odbije odmahnuvši rukom, ali mu gospodin Browne, nakon što mu je najprije skrenuo pažnju na neurednu odjeću, naliže i pruži punu čašu limunade. Freddy Malins bez razmišljanja uzme čašu lijevom rukom dok je desnom, isto tako nesvjesno, popravljao odijelo. Gospodin Browne, čije se lice opet naboralo od radosti, natoči sebi čašu viskija kad Freddy Malins, prije nego što je uopće uspio doći do kraja priče, prasne u salvu piskavog hripavog smijeha i, spustivši svoju netaknutu, prepunu čašu, počne prstima lijeve šake stisnute u pesnicu, kružeći lijevo-desno, trljati lijevo oko, ponavljajući riječi posljednje rečenice koliko mu je to napadaj smijeha dopuštao.

*

Gabriel nije uspijevaao pratiti izvedbu Mary Jane dok je u tihom salonu svirala skladbu s

Akademije punu pasaža i teških dionica. Volio je glazbu, no smatrao je da skladba koju je izvodila nije melodiozna, a sumnjao je i da ostali pronalaze u njoj tračak melodioznosti, iako su je zdušno molili da nešto odsvira. Četvorica mladića koja su na zvuk glasovira došla iz blagovaonice i stala pokraj vrata, tiho su u parovima otišla nakon nekoliko minuta. Jedine koje su, kako se činilo, pratile glazbu bijahu sama Mary Jane čije su ruke letjele preko tipki ili se podizale s njih tijekom stanki poput ruku svećenice u trenutku izricanja kletve i tetka Kate koja se nalaktila kako bi lakše okretala note.

Pogled Gabrielovih očiju umornih od sjaja poda što je pod masivnim lusterom blistao od pčelinjeg voska odluta do zida iznad glasovira. Tamo je visjela slika koja je prikazivala prizor na balkonu iz *Romea i Julije*, a pokraj nje nalazio se goblen s motivom dvojice prinčeva ubijenih u Toweru koji je tetka Julia izradila crvenom, plavom i smeđom vunom dok je bila djevojčica. Vjerojatno su ih u školi koju su pohađale u djetinjstvu godinu dana podučavali ručnom radu. Majka mu je kao rođendanski poklon bila izradila prsluk od ljubičastog tabineta s utkanim malim lisičjim glavama koji je bio podstavljen smeđim satenom i imao okruglu dugmad od dudovine. Čudno je što njegova majka nije imala dara za glazbu iako ju je tetka Kate nazivala najmudrijom članicom obitelji Morkan. I ona i Julia uvijek su ostavljale dojam da su pomalo ponosne na svoju ozbiljnu i dostojanstvenu sestru. Njezina je fotografija stajala pred visokim ogledalom. Na njoj u krilu drži otvorenu knjigu u kojoj pokazuje nešto Constantineu koji, odjeven u odijelo koje podsjeća na dječju vojnu uniformu, sjedi do njezinih nogu. Ona je bila ta koja je odabrala imena svojih sinova jer je vrlo cijenila uzvišenost obiteljskog života. Zahvaljujući njoj Constantine je sada bio podžupnik u Balbriganu, a Gabriel je, također zahvaljujući njoj, diplomirao na Kraljevskom sveučilištu. Preko lica mu je preletjela sjena kad se sjetio kako se prkosno protivila njegovoj ženidbi. Još bi ga uvijek zaboljelo kad se sjetio nekih uvredljivih riječi koje je tada izgovorila; jednom je nazvala Grettu seoskom namigušom, a to doista nije bila istina. Upravo ju je Gretta njegovala za sve vrijeme njezine posljednje duge bolesti u njihovoj kući u Monkstownu.

Znao je da je Mary Jane sigurno pri kraju izvedbe jer je ponovo svirala uvodnu melodiju s nizom pasaža poslije svakog takta i dok je čekao završetak iz srca mu je iščezla gorčina. Skladba je završila trilerom visokih oktava i završnom dubokom oktavom u basu. Gosti su nagradili pijanisticu burnim pljeskom, dok je ona, crveneći se i nervozno motajući note u svitak, izjurila iz sobe. Najjače su pljeskala ona četiri mladića pokraj vrata koji su nakon početka skladbe otišli u blagovaonicu, ali su se vratili kad je glasovir utihnuo.

Plesači su se razvrstali za kadrilu. Gabriel je za partnericu dobio gospođicu Ivors. Ona je bila

otvorena, razgovorljiva mlađa dama pjegava lica s izražajnim smeđim očima. Imala je zatvorenu haljinu, a ispod ovratnika s prednje strane prikopčala je veliki broš s keltskim amblemom i geslom. Kad su zauzeli mjesta, ona iznenada reče:

- Moram s vama nešto raščistiti.

- Sa mnom? - začudi se Gabriel.

Ona ozbiljno kimne glavom.

- O čemu se radi? - upita Gabriel smiješeći se njezinoj ozbiljnosti.

- Tko je G. C.? - odvrati gospođica Ivors i pogleda ga.

Gabriel porumeni i upravo se htio namršiti kao da ne razumije kad mu ona otvoreno reče:

- O, baš ste mi neko nevinašce! Doznala sam da pišete za novine *The Daily Express*. Zar vas nije sram?

- Zašto bi me bilo sram? - upita Gabriel žmirkajući očima i pokuša se nasmiješiti.

- E pa, ja vas se sramim - reče gospođica Ivors iskreno. - Tko bi rekao da pišete za takve novine. Nisam znala da ste simpatizer Britanaca.

Na Gabrielovu se licu pojavi izraz zbunjenosti. Bila je istina da je svake srijede pisao za *The Daily Express* kolumnu književnih osvrta za koju je dobivao honorar od petnaest šilinga, ali to ga zasigurno nije činilo simpatizerom Britanaca. Gotovo su mu bile draže knjige koje je dobivao kako bi o njima pisao nego tričavi ček za honorar. Volio je opipati korice i listati stranice knjiga koje su tek izašle iz tiska. Skoro svakog dana, nakon što bi završio s predavanjima na fakultetu, silazio bi do pristaništa i obilazio antikvarijate. Otišao bi u Hickeyjev antikvarijat na Bachelor's Walku, Webbov ili Masseyjev antikvarijat na Aston's Quayu, ili O'Clohisseyjev u pokrajnjoj ulici. Nije znao kako bi odgovorio na njezinu optužbu. Htio je reći da je književnost iznad politike. Ali njih su dvoje bili dugogodišnji prijatelji, a njihov se profesionalni život razvijao usporedno, najprije su zajedno studirali, a zatim su oboje postali profesori. Zbog toga si nije mogao dopustiti da joj odgovori nadmenom frazom. Nastavio je žmirkati očima, trudio se smiješiti i neuvjerljivo je promrmeljao kako on ne vidi ništa političkog u pisanju književnih osvrta.

Kad je došao red na njih da se izmijene, on je još uvijek bio smeten i nepažljiv. Gospođica

Ivors spremno prihvati njegovu ruku toplim stiskom i reče blagim prijateljskim tonom:

- Naravno, samo sam se šalila. Hajde, sad se izmjenjujemo.

Kad su se ponovo sastali govorila je o problemu visokog obrazovanja u Irskoj i Gabriel se osjećao ugodnije. Jedan prijatelj pokazao joj je njegovu kritiku Browningovih pjesama. Tako je otkrila tajnu, ali kritika joj se neizmjereno svidjela. Onda iznenada reče:

- Gospodine Conroy, hoćete li doći ovog ljeta na izlet k nama na otočje Aran? Ostat ćemo tamo cijeli mjesec. Na Atlantiku će biti divno. Morate doći. Doći će i gospodin Clancy, gospodin Kilkelly i Kathleen Kearney. Kad bi samo došla, i Gretti bi se tamo jako svidjelo. Ona je iz Connachta, zar ne?

- Njezini su odande - reče Gabriel kratko.

- Ali vi ćete doći, zar ne? - upita gospođica Ivors i željno položi svoj topli dlan na njegovu ruku.

- Zapravo, baš sam se nedavno dogovorio da ću poći... - zausti Gabriel.

- Kamo? - upita gospođica Ivors.

- Znate, svake godine odem s nekoliko prijatelja na vožnju biciklima, tako da...

- Ali kamo? - upita gospođica Ivors.

- Obično odemo u Francusku ili Belgiju ili možda u Njemačku - reče Gabriel nelagodno.

- Zašto idete u Francusku i Belgiju umjesto da putujete po svojoj zemlji? - reče gospođica Ivors.

- Pa, djelomice da održimo znanje jezika, a djelomice radi promjene.

- Zar vam nije stalo do održavanja znanja vašeg jezika, irskog? - upita gospođica Ivors.

- Eto - reče Gabriel - kad smo već kod toga, znate, irski nije moj jezik.

Njihovi su se susjedi okrenuli kako bi poslušali to unakrsno ispitivanje. Gabriel nervozno pogleda oko sebe i pokuša sačuvati veselo raspoloženje u neugodnoj situaciji zbog koje mu se rumenilo počelo razlijevati po čelu.

- Zar nemate vlastitu zemlju koju biste mogli posjetiti, zemlju o kojoj ništa ne znate, svoju zemlju i svoj narod? - nastavi gospođica Ivors.

- Iskreno rečeno - odvrati Gabriel iznenada - dosta mi je moje zemlje. Sit sam je!

- Zašto? - upita gospođica Ivors.

Gabriel ne odgovori jer ga je vlastita izjava razbjesnila.

- Zašto? - ponovi gospođica Ivors.

Morali su zajedno obići krug i kako joj on još nije odgovorio, gospođica Ivors reče gorljivo:

- Naravno, nemate što odgovoriti.

Gabriel pokuša prikriti uzrujanost energično se predajući plesu. Izbjegavao je njezin pogled jer joj je na licu vidio ogorčen izraz. Ali kad su se ponovo sastali u dugom lancu, iznenadi ga čvrst stisak njezine ruke. Na trenutak ga je mršteći se ispitivački gledala dok se nije nasmiješio, a zatim, upravo kad su se trebali ponovno zamijeniti, podigla se na prste i šapnula mu na uho:

- Britanoljupče!

Kad je kadrila završila, Gabriel ode u udaljeni kraj sobe gdje je sjedila majka Freddyja Malinsa. Bila je to krupna, nemoćna starica sijede kose. Dok je govorila i ona je, poput svojeg sina, gubila dah i pomalo je zamuckivala. Rekli su joj da je Freddy došao i da je gotovo trijezan. Gabriel je upita je li joj prelazak brodom do Irske bio ugodan. Gospođa Malins je živjela s udanom kćerkom u Glasgowu i dolazila je u Dublin jednom godišnje. Mirno je odgovorila da je vožnja brodom bila divna i da je kapetan bio vrlo pažljiv prema njoj. Govorila je i o prekrasnoj kući u Glasgowu kojom je gospodarila njezina kći, te o svim prijateljima koje su ondje imali. Dok je tako brbljala, Gabriel je pokušavao istjerati iz uma svako sjećanje na neugodan događaj s gospođicom Ivors. Naravno, ta je djevojka ili žena, ili kamo god spadala, bila idealist, ali za sve postoji primjereno vrijeme. Možda joj nije trebao onako odgovoriti. Ali ona ga, čak ni u šali, nije imala pravo pred ljudima nazvati Britanoljupcem. Pokušala ga je ismijati pred njima obasipajući ga neugodnim pitanjima i zureći u njega svojim zečjim očima.

Ugleda svoju ženu kako se provlači prema njemu između parova koji su plesali valcer. Kad mu je prišla, šapne mu na uho:

- Gabriele, tetka Kate pita hoćeš li kao i obično narezati gusku. Gospođica Daly narezat će šunku, a ja kolač.

- Dobro - reče Gabriel.

- Čim završi ovaj valcer namjerava najprije poslužiti mlađe tako da poslije budemo sami za stolom.

- Jesi li plesala? - upita Gabriel.

- Naravno, zar me nisi vidio? Zbog čega si se svađao s Molly Ivors?

- Nismo se svađali. Zašto? Zar je ona rekla da jesmo?

- Tako nešto. Pokušavam navesti onog gospodina D'Arcyja da nešto otpjeva. Mislim da je vrlo tašt.

- Nismo se svađali - reče Gabriel zlovoljno. - Samo me nagovarala da posjetim zapadnu Irsku, a ja sam odbio.

Njegova žena uzbuđeno pljesnu rukama i poskoči.

- O, Gabriele, pođimo! - uzvikne. - Voljela bih opet vidjeti Galway.

- Ako hoćeš poći, možeš - reče Gabriel hladno.

Pogledala ga je na trenutak, a onda se okrenula prema gospođi Malins i rekla:

- Eto, gospođo Malins, vidite što je dobar muž.

Dok se provlačila natrag na drugu stranu sobe, gospođa Malins, ne obazirući se na njezine riječi, nastavi govoriti Gabrielu kako u Škotskoj ima divnih mjesta i prekrasnih predjela. Njezin ih je zet svake godine vodio na jezera gdje su obično išli u ribolov. Njezin je zet sjajan ribič. Jednog je dana ulovio prekrasnu veliku ribu, a kuhar u hotelu pripremio im ju je za večeru.

Gabriel je jedva čuo što govori. Sada, kad se približavala večera, ponovo je počeo razmišljati o govoru i citatima. Kad je ugledao Freddyja Malinsa kako ide kroz sobu da pozdravi majku, ustao je prepustivši mu stolicu i povukao se u nišu prozora. Soba se već ispraznila, a iz stražnje sobe dopirao je zveket tanjura i noževa. Oni koji su se zadržali u salonu izgledali su

kao da im je već dosta plesa te su okupljeni u grupicama tiho ćaskali. Gabrielovi topli, drhturavi prsti tapkali su po hladnom prozorskom staklu. Kako mora biti svjež vani! Kako bi bilo ugodno šetati u samoći, najprije uz rijeku, a onda kroz park! Snijeg bi ležao na granama drveća i poput blještave kape pokrivao vrh Wellingtonova spomenika. Koliko bi bilo ugodnije tamo nego za stolom!

Pogledom je preletio preko bilješki za svoj govor: spomenut će irsku gostoljubivost, tužne uspomene, tri Gracije i Parisa, citat iz Browningove pjesme. U sebi je ponovio rečenicu koju je napisao u svojem osvrtu: „Čovjek osjeća da sluša glazbu izmučenu silnim mislima.“

Gospođica Ivors pohvalila je osvrt. Je li bila iskrena? Je li uopće imala kakav privatni život iza sveg tog isticanja ideala? Do te večeri među njima nikada nije bilo zlonamjernosti.

Uzrujavala ga je pomisao da će biti za stolom i promatrati ga svojim kritičkim, ispitivačkim pogledom dok bude držao govor. Vjerojatno joj ne bi bilo žao da mu govor propadne.

Napamet mu padne ohrabrujuća zamisao. Reći će, ciljajući na tetku Kate i tetku Juliju:

„Dame i gospodo, naraštaj koji nas sada napušta možda je imao nedostataka, ali osobno smatram da je imao i izražene vrline gostoljubivosti, duhovitosti i čovječnosti koje ovaj novi, vrlo ozbiljan i svestrano obrazovani naraštaj što sada stasa među nama, kako mi se čini, nema.“ Odlično, to će biti namijenjeno gospođici Ivors. Nije važno što su njegove tetke samo dvije neuke starice.

Žamor u sobi privuče mu pažnju. Gospodin Browne ušao je kavalirski vodeći kroz sobu tetku Juliju koja mu se oslanjala o ruku, smiješila i hodala pognute glave. Isprekidani prasak pljeska pratio ju je sve do glasovira, a tad, kad je Mary Jane sjela na glasovirsku stolicu, i kad se tetka Julia, koja se više nije smiješila, napola okrenula kako bi joj se glas ravnomjerno razliječio sobom, aplauz postupno utihne. Gabriel je prepoznao melodiju uvoda. Bila je to jedna stara arija tetke Julije, „Dotjerana za vjenčanje“. Snažnim i jasnim glasom s velikim je žarom izvodila pasaže koji su ukrašavali ariju, a iako je pjevala vrlo brzim tempom, nije izostavila ni najmanju ukrasnu notu. Onaj tko bi pratio njezin glas ne gledajući joj lice mogao bi osjetiti uzbuđenje brzog i sigurnog leta i sudjelovati u njemu. Kad je arija završila, Gabriel je kao i svi ostali glasno zapljeskao, a glasan se pljesak začuo i od njima nevidljivog stola. Zvučao je tako iskreno da se malo rumenila s mukom probilo na lice tetke Julije kad se sagnula da vrati na stalak za note staru pjesmaricu u kožnom uvezu na čijim su koricama bili njezini inicijali. Freddy Malins, koji je slušao izvedbu glave okrenute u stranu kako bi je bolje čuo, pljeskao je i kad su svi ostali već prestali i živahno je govorio nešto majci koja je kimala ozbiljno i polako, povlađujući mu. Konačno, kad je već bio iznemogao od pljeskanja, naglo je ustao i žustro prešao prostoriju do tetke Julije, zgrabio joj ruku i zadržao je u svojim

šakama tresući je, čestitajući joj tako kad god bi mu ponestalo riječi ili kad bi od zadihanosti ostao bez glasa.

- Upravo sam govorio majci - reče on - kako vas dosad još nisam čuo tako lijepo pjevati, doista nisam. Ne, još nisam čuo da vam je glas tako divan kao večeras. Možete li vjerovati? Govorim istinu. Časna riječ. To je istina. Još nisam čuo da vam je glas zvučao tako svjež i da je bio tako... tako jasan i svjež, do sada to još nisam čuo.

Tetka Julia široko se nasmiješila i, oslobodivši ruku iz njegova stiska, promrmrljala nešto o komplimentima. Gospodin Browne podigne u vis ruku s pruženim dlanom prema njoj i reče obližnjim gostima gestom najavljiivača koji predstavlja publici novu zvijezdu:

- Gospođica Julia Morkan, moje najnovije otkriće!

Iskreno se i od srca smijao svojoj dosjetci kad se Freddy Malins okrene prema njemu i reče:

- Dakle, gospodine Browne, ako govoriš ozbiljno, mogao si otkriti i nešto što nije tako očito veličanstveno. Ja mogu jedino reći da otkada dolazim ovamo nisam čuo tetku Juliju pjevati ni približno ovako lijepo. I to je živa istina.

- Ni ja - reče gospodin Browne. - Mislim da joj se glas jako poboljšao.

Tetka Julia slegne ramenima i reče s krotkim ponosom:

- Prije trideset godina nisam imala loš glas, što se toga tiče.

- Često sam govorila Juliji - reče tetka Kate uvjereno - da je u tom zboru posve zapostavljena. Ali nikad me nije htjela poslušati.

Okrenula se kao da se poziva na zdrav razum ostalih gostiju tražeći podršku protiv tvrdoglavog djeteta, dok je tetka Julia gledala preda se, a na licu joj je poigravao neodređen osmijeh nekog tko je zadubljen u uspomene.

- Ne - nastavi tetka Kate - nije dopuštala da joj itko išta govori ili daje savjete. Robovala je u tom zboru dan i noć, kažem vam, dan i noć. Pjevala je u crkvi u šest sati ujutro na Božić! A čemu sve to?

- Zar nije Bogu na čast, tetko Kate? - upita Mary Jane, okrene se na glasovirskom stolcu i nasmiješi.

Tetka Kate bijesno se okrene prema nećakinji i reče:

- Znam ja sve o Božjoj časti, Mary Jane, ali smatram da nije nimalo časno od Pape što je iz zborova izbacio žene koje su cijelog života u njima robovale i na njihovo mjesto radije postavio drske derane. Pretpostavljam da je to za dobrobit Crkve, ako je Papa tako odlučio. Ali to nije u redu, Mary Jane, i nije pošteno.

Govoreći tako, u sebi je raspirila strast i bila bi nastavili braniti sestru jer joj je to bila bolna tema, no kad je Mary Jane vidjela da su se svi plesači vratili, umiješa se pomirljivo:

- Hajde, tetko Kate, dovodiš gospodina Brownea koji je druge vjere u neugodan položaj.

Tetka Kate okrene se prema gospodinu Browneu, koji se široko smiješio zbog te aluzije, i brzo doda:

- Oh, ne propitujem ja je li Papa u pravu. Ja sam samo glupa starica i ne bih se usudila činiti takvo što. Ali radi se o običnoj svakodnevnoj pristojnosti i zahvalnosti i da sam na Julijinom mjestu otvoreno bih to rekla ocu Healeyju u lice...

- Osim toga - reče Mary Jane - doista smo svi gladni, a kad su ljudi gladni vrlo su svadljivi.

- A kad su žedni, i tad su svadljivi - doda gospodin Browne.

- Stoga bolje pođimo na večeru - reče Mary Jane - a raspravu ćemo završiti kasnije.

Gabriel je na odmorištu ispred salona naišao na svoju ženu i Mary Jane koje su pokušavale nagovoriti gospođicu Ivors da ostane na večeri. Ali gospođica Ivors bila je već stavila šešir na glavu i zakopčala ogrtač i nije željela ostati. Nije bila nimalo gladna, a već je ostala duže nego što je namjeravala.

- Ali ostani još samo deset minuta, Molly - reče gospođa Conroy. - Nećeš zbog toga zakasniti.

- Barem prigrizi nešto nakon što si toliko plesala - reče Mary Jane.

- Zaista ne mogu - reče gospođica Ivors.

- Bojim se da se uopće nisi zabavila - reče beznadno Mary Jane.

- Vjeruj mi, bilo mi je divno - odgovori gospođica Ivors. - Ali sad me doista moraš pustiti da što brže pođem.

- Ali kako ćeš kući? - upita gospođa Conroy.

- Pa to je na par koraka, uz pristanište.

Gabriel je trenutak oklijevao, a onda reče:

- Ako mi dopustite, gospođice Ivors, ako doista morate ići, otpratit ću vas ja kući.

Ali gospođica Ivors naglo se odmakne od njih.

- Ne dolazi u obzir - uzvikne. - Zaboga, pođite na večeru i ne brinite za mene. Posve sam sposobna voditi brigu o sebi.

- Uistinu si smiješna djevojka, Molly - reče iskreno gospođa Conroy.

- *Beannacht libh!* [2] - dovikne gospođica Ivors uza smijeh dok je trčala niz stubište.

Mary Jane gledala je za njom sa zlovoljnim, zbunjenim izrazom lica dok se gospođa Conroy naginjala preko ograde kako bi čula otvaranje ulaznih vrata. Gabriel se pitao je li on uzrok njezina iznenadnog odlaska. Ali nije izgledala neraspoloženo - otišla je nasmijana. Tupo je zurio niz stubište.

Tog se časa iz blagovaonice dogega tetka Kate gotovo lomeći ruke od očaja.

- Gdje je Gabriel? - uzvikne. - Gdje je, zaboga, Gabriel? Tamo svi čekaju, sve je spremno, a nema nikog da nareže gusku!

- Ovdje sam, tetko Kate! - odjednom živahno uzvikne Gabriel. - Spreman sam, ako treba, raščerečiti jato gusaka.

Debela smeđa guska ležala je na jednom kraju stola, dok je na drugom kraju, na podlozi od rebrastog papira posutog stabljikama peršina, ležala velika šunka bez kože posuta krušnim mrvicama, oko čije je kosti bio omotan prsten od krep-papira, a pokraj nje stajao je goveđi but s mirotijama. Između ovih dvaju suparničkih krajeva stola protezali su se paralelno postavljeni nizovi priloga: dvije posude iz kojih se crveni i žuti žele uzdizao poput malenih katedrala, plitka zdjela puna kocki od bademove kreme i crvenog džema, velika zelena zdjela u obliku lista s drškom-peteljkom s hrpicama ljubičastih grožđica i oljuštenih badema, pokraj nje zdjela u kojoj je ležao zbijeni četverokut smokvi iz Smirne, zdjela kreme od jaja posute ribanim muškatnim oraščićem, mala zdjela puna čokoladica i slastica omotanih zlatnim i srebrnim papirom i staklena vaza u kojoj je stajao stručak dugačkih stabljika

celera. Na sredini stola, poput stražara što su čuvali stalak za voće s piramidom od naranči i američkih jabuka, stajala su dva zdepasta starinska dekantera od brušenog stakla. U jednom je bio porto, u drugom tamni šeri. Na poklopljenom četvrtastom glasoviru, u golemoj žutoj zdjeli stajao je puding, čekajući da dođe na red, a iza njega su se nalazila tri odreda boca tamnog piva, svijetlog piva i mineralne vode, vojnički poredanih po boji svojih odora – prva dva odreda sačinjavale su crne boce sa smeđim i crvenim etiketama, a treći i najmanji odred bio je bijele boje s poprečnim zelenim lentama.

Gabriel je hrabro zauzeo svoje mjesto na čelu stola i pogledavši oštricu noža za rezanje čvrsto zabio viljušku u gusku. Sad se osjećao posve opušteno, jer bio je stručnjak u rezanju pečenja i ništa mu nije bilo draže nego naći se na čelu obilno postavljena stola.

- Gospođice Furlong, što da vam odrežem? – upita. – Od krila ili od prsa?

- Samo komadić prsa.

- Gospođice Higgins, što biste vi željeli?

- Bilo što, gospodine Conroy.

Dok su Gabriel i gospođica Daly izmjenjivali tanjure s guščetinom i tanjure sa šunkom i začinjenom govedinom, Lily je obilazila goste sa zdjelom vrućih brašnastih krumpira omotanih bijelim salvetama. To je bila zamisao Mary Jane, koja je predložila i da se uz gusku posluži umak od jabuka, no tetka je Kate rekla da je za nju obična pečena guska bez umaka od jabuka oduvijek bila dovoljno dobra, te da se nada da nikad neće jesti ništa skromnije od toga. Mary Jane posluživala je svoje učenike i vidjela da su dobili najbolje komade, a tetke Kate i Julia otvarale su i nosile od glasovira do stola boce tamnog i svijetlog piva za gospodu i boce mineralne vode za dame. Bilo je mnogo zbrke, smijeha i vike, buke koju su stvarale molbe za različitim jelima i pićem, zveketa noževa, vilica, čepova i zatvarača boca. Gabriel je počeo rezati sljedeći slijed čim je narezao prvi, a da sebe nije poslužio. Svi su se glasno pobunili, pa je pristao na kompromis i otpio dugačak gutljaj tamnog piva jer se od silnog rezanja zagrijao. Mary Jane mirno je sjela kako bi večerala, no tetke Kate i Julia još su se gegale oko stola, hodale jedna drugoj za petama, stajale jedna drugoj na put, a usto su si međusobno davale naredbe koje zatim nisu izvršavale. Gospodin Browne usrdno ih je molio da sjednu i večeraju, a molio ih je to i Gabriel, ali rekle su da za to ima vremena, tako da je na kraju Freddy Malins ustao, rukama zarobio tetku Kate i posjeo je na stolicu uza sveopći smijeh.

Kad su svi bili obilno posluženi, Gabriel smiješeći se reče:

- Eto, ako tko želi još malo onog što priprosti ljudi nazivaju nadjev, neka se javi.

Zbor glasova pozva ga da konačno počne jesti, a Lily priđe s trima krumpirima koje je sačuvala za njega.

- Dobro - reče Gabriel srdačno, otpivši još jedan gutljaj koji mu je poslužio kao uvod u večeru. - Onda vas, dame i gospodo, molim da na nekoliko minuta zaboravite da postojim.

Sjeo je kako bi večerao i nije sudjelovao u razgovoru kojim su gosti prigušili zveket što ga je stvarala Lily odnoseći tanjure. Tema razgovora bila je operna trupa koja je u to vrijeme gostovala u kazalištu Royal. Gospodin Bartell D'Arcy, tenor, tamnopusni mladić s uredno podšišanim brkovima, mnogo je hvalio njihovu prvakinja kontraaltisticu, no gospođica Furlong njezin je izvedbeni stil smatrala prilično običnim. Freddy Malins reče da je u drugom činu pantomime izvedene u kazalištu Gaiety pjevao neki crnački poglavica koji je jedan od najboljih tenora koje je ikad čuo.

- Jeste li čuli njegovu izvedbu? - upita gospodina Bartella D'Arcyja, koji je sjedio s druge strane stola.

- Ne - odgovori nehaljno gospodin Bartell D'Arcy.

- Jer bih, da jeste, volio čuti što mislite o njemu - objasni Freddy Malins. - Smatram da ima veličanstven glas.

- Teddy je stručnjak za otkrivanje istinski dobrih stvari - reče gospodin Browne gostima prisnim tonom.

- A zašto ne bi i on mogao imati dobar glas? - upita oštro Freddy Malins. - Zar samo zbog toga što je crnac?

Nitko ne odgovori na ovo pitanje, a Mary Jane ponovno skrene razgovor na klasičnu operu. Jedna od njezinih učenica dala joj je ulaznicu za *Mignon*. To je, naravno, vrlo lijepa gesta, reče ona, no podsjetilo ju je na jednu Georginu Burns [3]. Gospodin Browne mogao se sjetiti i davnijih vremena kad su u Dublin dolazile stare talijanske trupe, trupa madam Tietjens, Ilma de Murska [4], Campanini, veličanstveni Trebelli, Giuglini, Ravelli, Aramburo. To je bilo lijepo doba, rekao je, kad su se u Dublinu mogle čuti divne izvedbe. Pričao je i o tome kako je galerija na vrhu starog Royal Theatrea svake večeri bila ispunjena do posljednjeg mjesta,

o tome kako je jedne večeri jedan talijanski tenor pet puta na bis izveo broj „Dajte da ko vojnik padnem“ iz *Maritane* i svakog puta dobacio do visokog C, i o tome kako su mladići s galerije, u valu oduševljenja, ponekad znali ispregnuti konje iz kočije kakve slavne primadone, te bi je sami odvukli ulicama do hotela.

- Zašto se sada više uopće ne izvode veličanstvene stare opere *Dinora* ili *Lucrezia Borgia*? - upitao je. - Jer ne mogu više naći pjevače s glasom koji bi ih mogli izvesti, eto, to je razlog.

- Hm - reče gospodin Bartell D'Arcy - vjerujem da i danas ima jednako dobrih pjevača kao onda.

- Gdje su? -prkosno upita gospodin Browne.

- U Londonu, Parizu, Milanu - reče gospodin Bartell D'Arcy s toplinom u glasu. - Vjerujem da je, na primjer, Caruso jednako dobar, ako ne i bolji od bilo kojeg pjevača kojeg ste spomenuli.

- Možda - reče gospodin Browne. - Ali mogu vam reći da uistinu sumnjam u to.

- Oh, sve bih dala da čujem Carusa kako pjeva - reče Mary Jane.

- Za mene - reče tetka Kate glodajući kost - postojao je samo jedan tenor, mislim, tenor koji me zadivio. Ali vjerujem da nitko od vas nije čuo za njega.

- Kako se zvao, gospođice Morkan? - upita uljudno gospodin Bartell D'Arcy.

- Prezivao se Parkinson - reče tetka Kate. - Čula sam ga kad je bio na vrhuncu snage i vjerujem da je u to vrijeme imao najčišći tenorski glas kojim se ikad dičio neki muškarac.

- Čudno - reče gospodin Bartell D'Arcy. - Nisam čak ni čuo za njega.

- Da, da, gospođica Morkan ima pravo - reče gospodin Browne. - Sjećam se da sam čuo za starog Parkinsona, ali to je bilo previše davno da bih ga osobno čuo.

- Prekrasan, čist, mio i nježan tenor iz Engleske - reče oduševljeno tetka Kate.

Kad je Gabriel završio s jelom, prenijeli su s glasovira na stol golemi puding. Opet se začuo zveket vilica i žlica. Gabrielova žena stavljala je velike kriške pudinga na tanjure i slala ih oko stola. Na sredini ih je prihvaćala Mary Jane, koja je gostima dodavala žele od maline ili naranče ili kocke od bademove kreme i džema. Puding je napravila tetka Julia i za njega je

sa svih strana dobivala pohvale. Ona reče da nije dovoljno smeđ.

- Eto, nadam se, gospođice Morkan - reče gospodin Browne - da sam osobno dovoljno smeđ za vaš ukus, jer, znate, ja sam smeđ od glave do pete [5].

Sva su gospoda, osim Gabriela, pojela barem dio kriške kako bi na taj način pohvalili tetku Juliju. Budući da Gabriel nije imao običaj jesti slastice, ostavili su mu celer. I Freddy Malins uzeo je stabljiku celera i jeo je s pudingom. Čuo je da je celer izvrstan za krv, a on se baš u to vrijeme liječio. Gospođa Malins, koja je tijekom večere šutjela, rekla je da njezin sin za otprilike tjedan dana odlazi u opatiju Melleray. Gosti za stolom tada su povelili razgovor o opatiji Melleray, o tome kako je tamo čist zrak, kako su redovnici gostoljubivi i kako nikad ne traže od svojih gostiju ni novčića.

- Hoćete reći - upita gospodin Browne s nepovjerenjem - da čovjek može onamo otići, smjestiti se kao da je u hotelu, živjeti kao da s neba pada mana i zatim otići, a da ne plati ni novčića?

- O, većina ljudi na odlasku donira samostanu određenu svotu - reče Mary Jane.

- Volio bih da u našoj crkvi postoji takva ustanova - reče iskreno gospodin Browne.

Bio je zapanjen kad je čuo da redovnici uopće ne govore, da ustaju u dva sata ujutro i da spavaju u ljesovima. Upita zašto to čine.

- Takvo je pravilo tog reda - reče tetka Kate odlučno.

- Da, ali zašto? - ponovi gospodin Browne.

Tetka Kate ponovi da je to pravilo, jednostavno je tako. Gospodin Browne kao da još uvijek nije shvaćao. Freddy Malins objasnio mu je najbolje što je mogao da time redovnici pokušavaju okajati grijeha koje čine svi oni grešnici koji žive u vanjskom svijetu. Objašnjenje nije bilo osobito jasno jer se gospodin Browne široko nasmiješio i rekao:

- Jako mi se dopada ta ideja, no zar im udoban krevet s madracem ne bi služio jednako dobro kao i lijes?

- Lijes služi tome da ih podsjeća na vlastitu smrtnost - reče Mary Jane.

Kako je tema postala previše turobna, zamrla je u tišini što je vladala za stolom, tijekom koje se moglo čuti gospođu Malins kako nerazgovjetnim šapatom govori gostu koji je sjedio pored

nje:

- Ti su redovnici jako dobri ljudi, vrlo su pobožni.

Sad su gosti dodavali jedni drugima grožđice i bademe, smokve, jabuke, naranče, čokoladice i slatkiše, a tetka Julia sve pozva da se posluže portom ili šerijem. Gospodin Bartell D'Arcy isprva odbije, ali ga jedan od susjeda lagano gurne laktom i nešto mu šapne, na što on dopusti da mu natoče piće. Postupno, dok su punili posljednje prazne čaše, razgovor je zamro. Uslijedila je stanka koju je prekidao samo kлокot točenja vina i škripa stolaca. Sve tri gospođice Morkan spuštene su pogleda gledale u stolnjak. Netko se dva-tri puta zakašljao, a nekoliko je muškaraca dlanom tiho zalupalo po stolu dajući time znak za tišinu. Sve je utihnulo, a Gabriel je odgurnuo stolicu unatrag i ustao.

Kako bi ga ohrabрили, najprije su glasnije zalupali po stolu, a zatim su posve utihnuli. Gabriel osloni drhturave prste o stolnjak i nervozno se nasmiješi prisutnima. Kad mu se pogled susreo s nizom podignutih lica pogleda uprtog u njega, on pogleda uvis prema lusteru. Od glasovira je dopirala melodija valcera i mogao je čuti šuškanje suknji što su se očešavale o vrata salona. Vani na pristaništu ljudi su možda stajali na snijegu, zurili uvis u osvijetljene prozore i slušali melodiju valcera. Vani je zrak bio čist, u daljini se prostirao park u kojem su rasla stabla otežala od snijega. Wellingtonov spomenik na glavi je nosio blještavu kapu od snijega s koje se sjaj razlijegao prema zapadu preko bijele poljane Fifteen Acres.

On započne:

- Dame i gospodo! Večeras me, kao i prethodnih godina, dopala dužnost da izvršim jedan hvalevrijedan zadatak, ali bojim se da moje loše govorničke sposobnosti nisu dostatne da ga ispunim.

- Hajde, nije baš tako - reče gospodin Browne.

- No, kako god bilo, večeras vas mogu jedino zamoliti da uzmete u obzir moju dobru volju da ga ispunim i na nekoliko mi trenutaka poklonite svoju pažnju, a ja ću se potruditi riječima izraziti ono što osjećam ovom prigodom... Dame i gospodo, ovo nije prvi put da smo se okupili pod ovim gostoljubivim krovom, oko ovog bogatog stola. Nije prvi put da smo gosti - ili možda bolje rečeno žrtve - gostoljubivosti stanovitih dobrih dama.

Rukom je u zraku opisao krug pokazujući na gospođice Morkan i zastao. Gosti su se nasmijali ili se nasmiješili tetki Kate, tetki Juliji i Mary Jane koje su silno porumenjele od

zadovoljstva. Gabriel nastavi odvažnije:

- Kako godine prolaze, svake godine sve snažnije osjećam da u našoj zemlji nema tradicije koja joj toliko služi na čast i koju bi trebalo tako ljubomorno čuvati kao što je to tradicija naše gostoljubivosti. Ta je tradicija, u mojem iskustvu (a posjetio sam mnoge zemlje), jedinstvena među suvremenim narodima. Neki će možda reći da je za nas same to prije nedostatak nego nešto čime bismo se trebali hvaliti. Ali čak ako i jest tako, po mojem je mišljenju to kraljevski nedostatak koji ćemo, vjerujem, jedni prema drugima još dugo njegovati. Konačno, u jedno sam posve siguran: sve dok pod ovim krovom žive spomenute dobre dame – a od srca želim da to bude još dug, uistinu dug niz godina – tradicija istinske, srdačne, uljudene irske gostoljubivosti koju su nam prenijeli naši preci i koju mi zauzvat moramo prenijeti našim potomcima još uvijek živi među nama.

Srdačan žamor odobravanja širio se stolom. Gabrielu iznenada sijevne misao da gospođica Ivors nije tu, da je otišla ponijevši se nepristojno, pa reče samouvjereno:

- Dame i gospodo, među nama stasa nov naraštaj, naraštaj nadahnut novim idejama i načelima. Ozbiljan je i optimističan, ali čak i kad su njegove nove ideje i optimizam pogrešno usmjereni, vjerujem da su doista iskreni. Međutim, živimo u doba nepovjerenja i, ako se smijem poslužiti takvim izrazom, u doba izmučeno silnim promišljanjem, pa se ponekad bojim da će ovom novom naraštaju, školovanom ili čak obrazovanom do najviših razina znanja, nedostajati one vrline čovječnosti i gostoljubive naklonosti koje su krasile prošlost.

- Slušajući večeras imena svih onih slavnih pjevača iz prošlosti, činilo mi se, moram priznati, da živimo u doba u kojem se osjeća veća skučenost. Ono se vrijeme, međutim, može bez pretjerivanja nazvati prostranim, pa iako je otišlo u nepovrat, nadajmo se barem tome da ćemo na ovakvim okupljanjima i ubuduće govoriti o njemu s ponosom i naklonošću, te da ćemo u našim srcima i dalje čuvati uspomenu na one pokojne velikane čijoj slavi svijet neće dopustiti da se ugasi.

- Počujmo, počujmo! – reče glasno gospodin Browne.

- Međutim – nastavi Gabriel, a ton mu se glasa ublaži – uvijek nam na okupljanjima poput ovog duh obuzimaju i tužne misli: misli o prošlosti, o mladosti, o onome što se promijenilo, o licima onih koji nam ovdje večeras nedostaju. Životni nam je put posut mnogim takvim tužnim uspomenama i kad bismo im se stalno predavali ne bismo smogli srčanosti da hrabro nastavimo svoj rad među živima. Svi mi imamo zadatke koje moramo obavljati među živima i

gajimo naklonost prema živima koji, i to s pravom, zahtijevaju od nas neumoran trud.

- Zato se neću zadržavati na prošlosti. Neću dopustiti da nam se večeras nametne bilo kakvo sjetno moraliziranje. Ovdje smo se nakratko okupili odvojeni od žurbe i jurnjave naše svakodnevice. Sastali smo se kao prijatelji, u duhu dobronamjernog zajedništva, donekle i kao kolege, sastali smo se u duhu istinskog drugarstva, te kao gosti – kako da ih nazovem? – triju gracija dablinskog glazbenog života.

Uto se duž cijelog stola zaori pljesak i smijeh. Tetka Julia uzalud upita svoje bližnje s lijeve i desne strane što je to Gabriel rekao.

- Kaže da smo tri gracije – reče Mary Jane.

Tetka Julia nije razumjela što to znači, ali je smiješeći se podigla pogled prema Gabrielu, koji je nastavio u istom stilu:

- Dame i gospodo, večeras neću pokušati odigrati ulogu koja je nekad davno zapala Parisa. Neću pokušati odabrati između njih. Bio bi to nezavidan posao, koji je usto iznad mojih skromnih moći, jer kad ih pogledam svaku pojedinačno, bilo našu glavnu domaćicu, čije je dobro, zapravo predobro srce, postalo za svakog tko je poznaje upravo sinonim za nju, bilo njezinu sestru koja je, čini se, obdarena vječnom mladošću i čije je pjevanje večeras za sve nas bilo iznenađenje i otkriće, ili posljednju, ali ne i manje vrijednu, našu najmlađu domaćicu, nadarenu, vedru, marljivu i najbolju nećakinju na svijetu; priznajem, dame i gospodo, da ne znam kojoj bih dodijelio nagradu.

Gabriel spusti pogled na svoje tetke, pa kad ugleda široki osmijeh na licu tetke Julije i suze koje su tetki Kate navrle na oči, požuri završiti govor. Kavalirski podigne čašu porta, dok je svaki gost s očekivanjem obuhvatio svoju čašu, i glasno reče:

- Nazdravimo našim trima domaćicama! Ispijmo zdravicu u njihovo zdravlje, obilje, dug život, sreću, napredak i neka još dugo ostanu na svojem časnom i vlastitim trudom stečenom položaju u svojem zvanju, kao i na pijedestalu poštovanja i ljubavi koji zauzimaju u našim srcima.

Svi su gosti ustali s čašama u rukama, okrenuli se prema trima damama koje su ostale sjediti i zapjevali uglas s gospodinom Browneom, koji je predvodio pjesmu:

Jer one su čestite cure,

Jer one su čestite cure,

*Jer one su čestite cure,
To poreć se ne može...*

Tetka Kate, iskreno dirnuta, rupčićem je brisala oči, a čak je i tetka Julia izgledala preplavljeno osjećajima. Freddy Malins dirigirao je svojom vilicom za puding, a pjevači su se okrenuli jedni prema drugima kao da pjevajući razgovaraju, naglašavajući stihove:

*A da se ne kaže laž,
A da se ne kaže laž!*

Zatim su se ponovno okrenuli prema domaćicama i zapjevali:

*Jer one su čestite cure,
Jer one su čestite cure,
Jer one su čestite cure,
To poreć se ne može...*

Klicanju koje je slijedilo pridružili su se mnogobrojni gosti iza vrata blagovaonice i ono se ponovilo mnogo puta, a Freddy Malins zadavao im je ritam podignutom vilicom, poput narednika.

*

Oštar jutarnji zrak kuljao je u predvorje gdje su stajali i zato tetka Kate reče:

- Neka netko zatvori vrata. Gospođa Malins umrijet će od hladnoće.
- Gospodin Browne je vani, tetko Kate - reče Mary Jane.
- Browne je svugdje - tiše reče tetka Kate.

Mary Jane nasmije se njezinu prigušenom tonu.

- Da - reče nestašno - vrlo je pažljiv.
- Tijekom božićnih praznika cijelo je vrijeme bio ovdje - reče tetka Kate istim tonom.

Ovog se puta i sama dobrodušno nasmijala, a zatim brzo doda:

- Ali reci mu, Mary Jane, neka uđe i zatvori vrata. Bože, nadam se da me nije čuo.

Tog se časa ulazna vrata širom otvore i uđe gospodin Browne, koji se smijao kao da će mu puknuti srce. Na sebi je imao dug zelen kaput na kojem je po rubovima rukava i ovratniku bio našiven umjetni astrahan, a na glavi je nosio šubar. Pokazao je niz snijegom prekriveno pristanište, odakle je dopirao dug, prodoran zvižduk.

- Teddy će dozvati sve dablinske kočije - reče.

Gabriel im je prišao brzim korakom iz male ostave iza ureda, s mukom je navukao kaput i osvrćući se po predvorju upitao:

- Gretta još nije sišla?

- Oblači se - reče tetka Kate.

- Tko to svira na katu? - upita Gabriel.

- Nitko, svi su otišli.

- Nisu, tetko Kate - reče Mary Jane. - Bartell D'Arcy i gospodica O'Callaghan još su ovdje.

- U svakom slučaju, netko se zabavlja svirajući glasovir - reče Gabriel.

Mary Jane pogleda Gabriela i gospodina Brownea i drhteći reče:

- Hladno mi je kad vas vidim umotane u toliko odjeće. Ne bih voljela biti na vašem mjestu i vraćati se kući u ovaj sat.

- Ovog mi trena ništa ne bi bilo draže od žustrog hoda seoskim krajolikom ili brze vožnje kočijom u koju je upregnut živahan konj - reče odvažno gospodin Browne.

- Kod kuće smo imali divnog konja i malu kočiju - reče tužno tetka Julia.

- Nezaboravnog Johnnija - reče Mary Jane smijući se.

Tetka Kate i Gabriel također su se nasmijali.

- Po čemu je Johnny bio tako poseban? - upita gospodin Browne.

- Pokojni, s tugom spominjani Patrick Morkan, to jest, naš djed - objasni Gabriel - u starosti svima znan kao *stari gospodin*, bavio se proizvodnjom ljepila.

- Nije baš tako, Gabriele - reče tetka Kate kroz smijeh - imao je tvornicu za proizvodnju škroba.

- Dobro, ljepilo ili škrob, svejedno - reče Gabriel. - Stari je gospodin imao konja koji se zvao Johnny, a Johnny je radio u tvornici starog gospodina gdje je upregnut hodao u krug, okrećući kotač za mljevenje. Sve je bilo kako treba, ali sad dolazi tragični dio priče o Johnnyju. Jednog lijepog dana stari se gospodin poželio zajedno s ostalim uglednim ljudima odvesti kočijom na vojnu smotru koja se održavala u parku.

- Neka mu se Bog smiluje - reče sućutno tetka Kate.

- Amen - doda Gabriel. - I tako je, kao što sam rekao, stari gospodin upregnuo Johnnyja, stavio na glavu najbolji cilindar, a oko vrata najotmjeniju kravatu, te se poput kakve ugledne ličnosti odvezao iz vile svojih predaka koja se, čini mi se, nalazila negdje u blizini Back Lanea.

Svi su se nasmijali Gabrielovu načinu pripovijedanja, čak i gospođa Malins, a tetka Kate reče:

- Ne, ne, Gabriele, on nije doslovno živio u Back Laneu, samo je tvornica bila tamo.

- Odvezao se iz vile svojih predaka - nastavi Gabriel. - Kočiju je vukao Johnny. Sve je išlo glatko dok Johnny nije ugledao spomenik kralja Billyja, a tad, je li zato što se zaljubio u konja kojeg jaše kralj Billy ili zato što je pomislio da se vratio u tvornicu - što god bio razlog, počeo je hodati ukrug oko spomenika.

Gabriel je u kaljačama uz sveopći smijeh krenuo hodati ukrug predvorjem.

- Išao je okolo naokolo - reče Gabriel - i stari gospodin, koji je bio vrlo tašt star gospodin, jako se razljutio. „Naprijed, gospodine konju! Kamo ste krenuli, gospodine? Johnny, Johnny! Kakvo je to čudno ponašanje! Ne razumijem tog konja!“

Glasan smijeh koji je popratio Gabrielovo oponašanje nemilog događaja prekinulo je kucanje na ulaznim vratima. Mary Jane potrči kako bi ih otvorila i pustila unutra Freddyja Malinsa. Freddy, kojem je šešir bio jako zabačen na tjeme, a ramena pogrbljena od hladnoće, dahtao je od napora, izdišući vreli zrak.

- Uspio sam dozvati samo jednu kočiju - reče.

- U redu, mi ćemo drugu naći na pristaništu - reče Gabriel.

- Da - reče tetka Kate. - Bolje da ne zadržavamo gospođu Malins na propuhu.

Freddy i gospodin Browne pomogli su gospođi Malins sići niz vanjske stube, te su je nakon mnogo strateškog pridržavanja podigli u kočiju. Freddy se nespretno popeo za njom i dugo ju je namještao na sjedalo dok mu je gospodin Browne pomagao savjetima. Konačno ju je udobno smjestio i Freddy pozva gospodina Brownea u kočiju. Usljedio je opširan, zbrkan razgovor, a zatim se i gospodin Browne popeo u kočiju. Kočijaš je pokrio noge pokrivačem od grube tkanine i sagnuo se kako bi čuo adresu. Nastala je još veća zbrka kad su mu Freddy Malins i gospodin Browne, obojica provirujući glavom kroz prozor kočije, dali različite upute. Problem je bio u tome što kočijaš nije uspio doznati gdje treba putem ostaviti gospodina Brownea, a tetke Kate, Julia i Mary Jane pomagale su u razgovoru upadicama s kućnog praga, spominjući inače suprotne smjerove i dajući proturječne upute, uz obilje smijeha. Freddy Malins nije od smijeha mogao govoriti. Svakog je časa provirivao i opet uvlačio glavu kroz prozor, izlažući time svoj šešir velikoj opasnosti, i obavještavao majku kako napreduje rasprava, dok konačno gospodin Browne nije doviknuo zbunjenom kočijašu, nadglasavajući galamu sveopćeg smijeha:

- Znate li gdje je Trinity College?

- Da, gospodine - odgovori kočijaš.

- Eto, vozite ravno do ulaznih vrata u Trinity College! - reče gospodin Browne. - Zatim ćemo vam reći kamo dalje. Razumijete li sada?

- Da, gospodine - odgovori kočijaš.

- Poletite poput ptice do Trinity Collegea.

- U redu, gospodine - reče kočijaš.

Kočijaš ošine konja i kočija se, praćena zbornim smijehom i pozdravima, truckajući odveze niz pristanište.

Gabriel nije s ostalima otišao do ulaznih vrata. Stajao je u mračnom dijelu predvorja i gledao uvis, promatrajući stubište. Jedna je žena, također u sjeni, stajala blizu gornjeg dijela odmorišta što je vodilo na kat. Nije joj mogao vidjeti lice, ali je vidio terakota smeđe i svijetloružičaste ušitke njezine suknje, koji su zbog sjene izgledali crni i bijeli. Bila je to

njegova žena. Naslonila se na ogradu i nešto slušala. Gabriela je čudila njezina nepomičnost i naprezao je uši kako bi i on čuo zvuk, ali je osim buke smijeha i prepirke na vanjskim stubama čuo tek ponešto, nekoliko akorda na glasoviru i nekoliko tonova otpjevanih muškim glasom.

Stajao je nepomično u tami predvorja, pokušavajući čuti ariju koju je pjevao onaj glas i netremice promatrao svoju ženu. U njezinu se držanju nazirala profinjenost i tajnovitost, kao da je ona sama simbol nečeg. Pitao se što simbolizira žena koja stoji na stubištu u sjeni, slušajući udaljeni zvuk glazbe. Kad bi bio slikar, naslikao bi je u toj pozi. Njezin plavi pusteni šesir istaknuo bi na tamnoj podlozi brončanu boju njezine kose, a tamni ušitci na suknji isticali bi svijetle. Kad bi bio slikar, tu bi sliku naslovio *Glazba u daljini*.

Ulazna su se vrata zatvorila, a tetka Kate, tetka Julia i Mary Jane prošle su kroz predvorje sveudilj se smijući.

- Dakle, nije li Freddy užasan? - reče Mary Jane. - Uistinu je grozan.

Gabriel ne reče ništa, ali pokaže na vrh stubišta, prema mjestu na kojem je stajala njegova žena.

Sad, kad su ulazna vrata bila zatvorena, mogli su se jasnije čuti pjevačev glas i glasovir. Gabriel podigne ruku dajući im znak da utihnu. Činilo se da je pjesma u nekoj staroj irskoj ljestvici, a pjevač kao da nije bio siguran ni u tekst pjesme ni u svoj glas. Glasom koji je zbog udaljenosti i promuklosti zvučao žalobno bljedunjavo je istaknuo kadencu arije čije su riječi govorile o boli:

*Kiša mi pada na guste kovrče,
A kapi mi moče kožu,
Dijete mi leži promrzlo...*

- Oh! - uzvikne Mary Jane. - To pjeva Bartell D'Arcy, a čitavu večer nije htio pjevati. Nagovorit ću ga da prije odlaska otpjeva još jednu pjesmu.

- O, nagovori ga, Mary Jane! - reče tetka Kate.

Mary Jane, okrznuvši ostale, provuče se pokraj njih i potrči prema stubištu, ali prije nego što je stigla do podnožja stepenica pjevanje prestane, a poklopac glasovira iznenada se spusti.

- Kakva šteta! - uzvikne. - Gretta, sprema li se gospodin D'Arcy sići?

Gabriel je čuo kako njegova žena odgovara „da“, a zatim je ugleda je kako silazi k njima. Nekoliko koraka iza nje bili su gospodin Bartell D’Arcy i gospođica O’Callaghan.

- Oh, gospodine D’Arcy! - uzvikne Mary Jane. - Doista nije lijepo od vas što ste tako iznenada prestali pjevati kad smo vas svi zaneseno slušali.

- Cijelu ga večer nagovaram da nešto otpjeva - reče gospođica O’Callaghan - kao i gospođa Conroy. Rekao nam je da je strašno prehladen i da ne može pjevati.

- Oh, gospodine D’Arcy - reče tetka Kate - uistinu strašno pretjerujete.

- Zar ne čujete da sam promukao kao gavran? - reče osorno gospodin D’Arcy.

Žurno je otišao u ostavu i obukao kaput. Ostali, iznenađeni njegovim nepristojnim odgovorom, nisu znali što reći. Tetka se Kate namršti i daje ostalima znak da više ne spominju tu stvar. Gospodin D’Arcy je, mršteći se, pažljivo omatao vrat.

- To je zbog vremena - reče tetka Julia nakon kratke stanke.

- Da, svi su prehladeni - spremno se složi tetka Kate. - Svi.

- Kažu - reče Mary Jane - da trideset godina nije bilo takvog snijega, a jutros sam pročitala u novinama da je snijeg pao u cijeloj Irskoj.

- A ja volim snježni pokrivač - reče s tugom tetka Julia.

- I ja - reče gospođica O’Callaghan. - Smatram da bez snježnog pokrivača na tlu Božić nikad ne djeluje doista božićno.

- Ali siroti gospodin D’Arcy ne voli snijeg - reče tetka Kate smiješeći se.

Gospodin D’Arcy izađe iz ostave posve omotan šalom i zakopčanog kaputa te im pokajničkim tonom ispriča sve o tome kako je navukao prehladu. Svatko mu je udijelio po savjet i svi su rekli kako je doista šteta što se prehladio, te su ga zamolili da dobro pripazi grlo na noćnom zraku. Gabriel je promatrao svoju ženu, koja im se nije pridružila u razgovoru. Stajala je točno ispod prašnjavog prozorčića iznad vrata, a plamen plinske svjetiljke osvjetljavao je raskošnu broncu boju njezine kose, koju je, kako je Gabriel vidio, nekoliko dana prije sušila pred kaminom. Stajala je u istoj pozi kao tada i činilo se da nije svjesna razgovora koji se vodi pokraj nje. Konačno se okrenula prema njima i Gabriel opazi da su joj obrazi rumeni, a oči sjajne. Iz srca mu navre iznenadna plima radosti.

- Gospodine D'Arcy - reče ona - kako se zove ona pjesma koju ste pjevali?
- Zove se „Djevojka iz Aughrima“ - odgovori gospodin D'Arcy. - Ali se nisam mogao točno sjetiti teksta. Zašto pitate? Je li vam poznata?
- „Djevojka iz Aughrima“ - ponovi ona. - Nisam se mogla sjetiti naziva.
- Jako lijepa pjesma - reče Mary Jane. - Doista mi je žao što vas večeras nije poslužio glas.
- Hajde, Mary Jane - reče tetka Kate - nemoj uzrujavati gospodina D'Arcyja. Ne dopuštam da ga gnjaviš.

Vidjela je da su svi spremni za polazak i otpratila ih je do vrata, gdje su se počeli opraštati:

- Laku noć, tetko Kate i hvala na ugodnoj večeri.
- Laku noć, Gabriele. Laku noć, Gretta!
- Laku noć, tetko Kate i puno ti hvala na svemu. Laku noć, tetko Julia.
- Oh, laku noć, Gretta. Nisam te vidjela.
- Laku noć gospodine D'Arcy. Laku noć, gospođice O'Callaghan.
- Laku noć, gospođice Morkan.
- Laku noć još jednom.
- Laku noć svima. Sretan vam put kući.
- Laku noć. Laku noć.

Jutro je još uvijek bilo mračno. Sumorna žuta svjetlost nadvila se nad kuće i rijeku, a nebo je izgledalo kao da će se spojiti sa zemljom. Snijeg je na tlu bio razmočen i samo su uzdužni nanosi i krpice snijega ležale po krovovima, podzidima uz pristanište i olucima podrumskih prozorčića. U svjetiljkama je, kroz sumrak, još uvijek plamtjela crvenkasta svjetlost, a s druge strane rijeke zgrada Four Courts prijeteći se isticala na podlozi tmurnog neba.

Ona je hodala ispred njega s gospodinom Bartellom D'Arcyjem, držeći pod pazuhom smotuljak od smeđeg papira u kojem su bile njezine večernje cipele, a rukama je pridržavala suknju kako je ne bi umočila u okopnjeli snijeg. U njezinu držanju više nije bilo profinjenosti,

ali Gabrielove su oči još uvijek blistale od sreće, krv mu je pulsirala žilama, a u glavi mu je divljalo mnoštvo misli, ponosnih, radosnih, nježnih, smionih.

Hodala je ispred njega tako laganim korakom i držala se tako uspravno da je žudio za tim da nečujno potrči za njom, uhvati je za ramena i šapne joj na uho nešto nježno i ludo. Izgledala mu je tako krhko da ju je čeznuo od nečega obraniti i zatim ostati s njom nasamo. Trenuci njihova od javnosti skrivenog života bljesnuše mu u sjećanju poput zvijezda.

Crvenkasto-ljubičasta oмотnica ležala je pokraj njegove šalice za jutarnji čaj, a on je dlanom milovao njezinu površinu. Ptice su cvrkutale u bršljanu dok je suncem obasjano pletivo zavjese svjetlucalo dotičući pod: nije mogao jesti od sreće. Stajali su u gužvi na peronu, a on je utisnuo kartu u toplu tkaninu dlana njezine rukavice. Stajali su na hladnoći i promatrali, kroz rešetkom zagrađen prozor, čovjeka kako u užarenoj peći koja tutnji izrađuje staklene boce. Bilo je vrlo hladno. Njezino lice, mirisno na hladnom zraku, bilo je posve blizu njegova i on je odjednom viknuo čovjeku ispred peći:

- Je li vruće pokraj vatre, gospodine?

Ali čovjek ga nije mogao čuti zbog buke peći. Tako je bilo bolje. Možda bi odgovorio nešto neumjesno.

Iz srca mu poteče val još nježnije radosti i počne mu poput tople bujice strujati žilama. Poput njeznog plamena zvijezda trenuci njihova zajedničkog života za koje nitko ne zna niti će ikad doznati izbili su van i obasjali mu sjećanje. Čeznuo je za tim da u njoj prizove iste uspomene, da joj izbriše iz sjećanja godine jednoličnog bračnog života, pa da se sjeća samo zajedničkih trenutaka zanosa. Jer osjećao je da godine nisu ugasile žar ni u njegovoj ni u njezinoj duši. Djeca, njegovo pisanje, njezine brige oko kućanstva nisu ugasili svu onu nježnu vatru kojom još tinjanju njihove duše. U jednom pismu koje joj je u ono doba poslao, napisao je ove riječi: „Zašto mi se riječi koje sam napisao čine tako bezizražajnim i hladnim? Je li to stoga što ne postoji riječ dovoljno nježna da te njome nazovem?“

Poput glazbe u daljini te riječi, napisane prije toliko godina, pošle su mu ususret iz prošlosti. Čeznuo je ostati nasamo s njom. Kad ostali odu i kad budu sami u hotelskoj sobi – bit će sami udvoje. Nježno će je dozvati:

- Gretta!

Možda ga ona neće odmah čuti jer će svlačiti odjeću. Onda će je nešto u njegovu glasu

trgnuti. Okrenut će se i pogledati ga...

Na uglu Winetavern Streeta našli su kočiju. Bilo mu je drago što je kočija tijekom vožnje štropotala jer ga je buka poštedjela razgovora. Ona je gledala kroz prozor. Izgledala je umorno. Ostali su prozborili tek pokoju riječ, pokazujući na kakvu zgradu ili ulicu. Konj je umorno galopirao pod tamnim jutarnjim nebom i vukao za sobom štropotavi sanduk kočije, a Gabriel se prisjećao vremena kad je bio s njom u kočiji; konj je galopirao kako bi stigli na brod. U galopu su se približavali svojem medenom mjesecu.

Dok je kočija prelazila preko mosta O'Connell, gospođica O'Callaghan reče:

- Kažu da čovjek, kad god prijeđe most O'Connell, vidi bijelog konja.

- Ja ovog puta vidim bijelog čovjeka - reče Gabriel.

- Gdje? - upita gospodin Bartell D'Arcy.

Gabriel pokaže prema spomeniku Daniela O'Connella na kojem su ležale krpice snijega. Zatim mu prijateljski kimne i mahne rukom.

- Laku noć, Dane - reče veselo.

Kad se kočija zaustavila pred hotelom, Gabriel iskoči na ulicu i usprkos protivljenju gospodina Bartella D'Arcyja plati kočijašu. Dao mu je šiling napojnice. Kočijaš svečano pozdravi i reče:

- Sretna vam Nova godina, gospodine.

- I vama također - reče Gabriel srdačno.

Dok je izlazila iz kočije na trenutak se oslonila o njegovu ruku, a oslanjala se i dok je stajala na pločniku pozdravljajući ostale, želeći im laku noć. Oslanjala mu se o ruku lagano, onako lagano kao kad je, nekoliko sati prije toga, plesala s njim. Tad je bio ponosan i sretan, sretan što je njegova, ponosan na njezinu profinjenost i manire kojima je pokazivala da je njegova supruga. Ali sad, nakon što su ponovo oživjele tolike uspomene, prvi dodir njezina tijela, skladnog, neobičnog i namirisanog, odaslao je kroz njegovo tijelo gorljive srhe požude. Pod krinkom njezine šutnje on je snažnije pritisnuo njezinu ruku o sebe i dok su stajali pred vratima hotela osjećao je da su pobjegli od svojih života i dužnosti, od doma i prijatelja, da su divljih i razdraganih srca zajedno klisnuli u novu pustolovinu.

Neki je starac drijemao u velikom nadsvođenom naslonjaču u predvorju. U uredu je pripalio svijeću i krenuo ispred njih do stubišta. Slijedili su ga u tišini, dok su im se stopala tihim topotom spuštala na debeli sag na stubama. Ona je išla iza nosača, dok se penjala glava joj je bila pognuta, krhka ramena povijena kao pod teretom, a pojas suknje čvrsto zategnut uz tijelo. Mogao je pružiti ruke, uhvatiti je oko bokova i zadržati na mjestu jer su mu ruke drhtale od želje da je čvrsto obujmi i samo mu je bol koju si je nanio zarivanjem noktiju u dlanove obuzdala divlji nagon svojeg tijela. Nosač je zastao na stubama kako bi umirio plamen svijeće koji je počeo podrhtavati. I oni su zastali iza njega. U tišini Gabriel je mogao čuti kako rastopljeni vosak kapa u utor za svijeću i kako mu srce lupa o rebra.

Nosač ih povede hodnikom i otvori jedna vrata. Zatim spusti klimavo postavljenu svijeću na toaletni stolić i upita u koliko ih sati ujutro treba probuditi.

- U osam - reče Gabriel.

Portir pokaže na strujni prekidač na zidu i počne se mrmljajući ispričavati zbog toga što ne radi, no Gabriel ga prekine.

- Ne želimo svjetlo. S ulice dopire dovoljno svjetla. I budite tako dobri pa odnesite ovaj lijepi svijećnjak - doda pokazavši na svijeću.

Vratar ponovno uze svijeću, no učini to polako jer ga je začudila takva neobična želja. Onda promrmlja „laku noć“ i izađe. Gabriel zaključa vrata.

Sablasna svjetlost ulične svjetiljke padala je u dugačkom snopu kroz jedan prozor i do vrata. Gabriel baci na kauč kaput i šešir te prođe sobom do prozora. Svrne pogled na ulicu ne bi li mu onaj osjećaj bar malo jenjao. Zatim se okrene i nasloni na komodu, leđima okrenut svjetlosti.

Ona je skinula šešir i ogrtač. Stajala je pred velikim pomičnim ogledalom i otkopčavala steznik. Gabriel je nekoliko trenutaka šutio promatrajući je, a onda reče:

- Gretta!

Polako se okrenula od ogledala i pošla duž snopa svjetlosti prema njemu. Lice joj je izgledalo tako ozbiljno i izmoreno da je Gabriel zanijemio. Ne, još nije bio pravi trenutak.

- Izgledaš umorno - reče.

- Malo jesam umorna - odgovori ona.

- Osjećaš li slabost ili si se možda razboljela?

- Ne, samo sam umorna.

Nastavila je koračati prema prozoru, ondje je zastala i pogledala van. Gabriel je opet čekao, a tad, u strahu da će ga svladati plahost, odjednom reče:

- Znaš Gretta, ja...

- Što je?

- Radi se o onom jadnom Freddyju Malinsu - reče brzo.

- Da. Što je s njim?

- Eto, siromah je ipak pošten čovjek - nastavi Gabriel izvještačenim glasom. - Vratio mi je onaj zlatnik koji sam mu posudio, iako to uopće nisam očekivao. Šteta što se druži s onim Browneom, jer zapravo nije loš čovjek.

Sad se tresao od muke. Zašto je izgledala tako odsutna duhom? Nije znao kako bi počeo. Je li i nju nešto mučilo? Kad bi se samo okrenula prema njemu ili mu prišla jer to sama želi! Bilo bi grubo uzeti je ovakvu kakva je sada. Ne, najprije joj mora u očima vidjeti neki plamen strasti. Žudio je za tim da zagospodari njezinim čudnim raspoloženjem.

- Kad si mu posudio funtu? - upitala je nakon kratke stanke.

Gabriel se suzdržavao da iz njega ne provali bujica pogrda na račun pijandure Malinsu i njegove funte. Čeznuo je za tim da je dozove iz dubine svoje duše, da silovito pritisne njezino tijelo o svoje, da njome ovlada. Ali samo reče:

- Za Božić, kad je otvorio onu malu trgovinu božićnim čestitkama u Henry Streetu.

Toliko je bio obuzet grozničavim bijesom i požudom da nije čuo kad je otišla od prozora i prišla mu. Na trenutak je stajala pred njim i promatrala ga čudnim pogledom. Tad se odjednom podigne na prste, lagano mu položi dlanove na ramena i poljubi ga.

- Ti si vrlo plemenit čovjek, Gabriele - reče.

Gabriel joj, drhteći od oduševljenja zbog tog iznenadnog poljupca i ljepote njezine izjave,

položi dlanove na kosu i, jedva je dotičući, prstima počne zaglađivati njezine vlasi prema potiljku. Kosa joj je od pranja bila meka i sjajna. Iz srca mu se prelijevala sreća. Upravo kad je to želio, sama mu je odlučila prići. Možda su im misli tekle u istom smjeru. Možda je osjetila iznenadnu žudnju u njemu, na što ju je obuzela želja da mu se preda. Sad kad mu se tako lako prepustila pitao se zašto je bio tako plah. Stajao je držeći joj glavu među dlanovima. Zatim je brzo spustio jednu ruku, obgrlio je, privukao k sebi i nježno rekao:

- Gretta, draga, o čemu razmišljaš?

Nije odgovorila niti se posve predala njegovoj ruci. On opet nježno reče:

- Reci mi, Gretta, što je? Možda mogu shvatiti što nije u redu. Možeš li mi reći što je?

Nije odmah odgovorila. Zatim reče briznuvši u plač:

- Mislim o onoj pjesmi, „Djevojka iz Aughrima“.

Otrgla mu se, otrčala do kreveta, prebacila ruke preko šipke na podnožju i sakrila lice. Gabriel je, zapanjen, na trenutak nepomično stajao, a zatim je pošao prema njoj. Prolazeći pokraj visokog ogledala opazio je svoj odraz u punoj veličini, svoja široka, dobro popunjena prsa, lice čiji ga je izraz uvijek zbunjivao kad bi ga ugledao u ogledalu i svjetlucave naočale u pozlaćenom okviru. Zastao je nekoliko koraka iza nje i rekao:

- Zašto je važna ta pjesma? Zašto zbog nje plačeš?

Podigla je glavu s ruku i poput djeteta nadlanicom obrisala oči. Glas mu je poprimio blaži ton nego što je namjeravao.

- Zašto, Gretta? - upitao je.

- Podsjetila me na nekog iz mladosti tko je pjevao tu pjesmu.

- A tko je bio taj netko iz tvoje mladosti? - upita Gabriel smiješeći se.

- Čovjek kojeg sam poznavala u Galwayu dok sam živjela kod bake - reče.

S Gabrielova lica nestane smiješak. U zakutku uma ponovo mu se počne skupljati tupa srdžba, a u žilama mu bijesno počnu plamtjeti potmulu plamenovi požude.

- Netko u koga si bila zaljubljena? - upita s ironijom.

- Mladić kojeg sam poznavala - odgovori. - Zvao se Michael Furey. On je pjevao tu pjesmu, „Djevojka iz Aughrima“. Bio je teško bolestan od tuberkuloze.

Gabriel je šutio. Nije želio da pomisli kako ga zanima taj tuberkulozni mladić.

- Mogu ga vidjeti tako jasno - rekla je trenutak kasnije. - One njegove oči: velike tamne oči! I njegov pogled; pogled mu je bio tako izražajan!

- I jesi li bila zaljubljena u njega? - upita Gabriel.

- Kad sam živjela u Galwayu odlazili smo u šetnje - reče.

Gabriel se brzo nečega dosjeti.

- Možda si zbog toga htjela ići u Galway s Molly Ivors? - upita hladno.

Ona ga pogleda i začuđeno upita:

- Pa zašto?

Od njezina pogleda Gabriel osjeti nelagodu. Slegne ramenima i reče:

- Ne znam. Možda kako bi ga vidjela.

Ona skrene pogled s njega i šutke pogleda niz snop svjetlosti prema prozoru.

- On je mrtav - reče napokon. - Umro je kad mu je bilo samo sedamnaest godina. Nije li strašno umrijeti tako mlad?

- Čime se bavio? - upita Gabriel još uvijek ironičnim tonom.

- Radio je u plinari - odgovori ona.

Gabriel osjeti poniženje zbog promašene ironije i zbog toga što je iz mrtvih prizvan lik tog čovjeka, mladića koji je radio u plinari. Dok je on bio ispunjen sjećanjima na njihov skroviti zajednički život, dok je bio pun nježnosti, radosti i čežnje ona ga je u mislima uspoređivala s drugim. Obuze ga sraman manjak samopouzdanja. Samog je sebe doživljavao kao smiješnog, kao potrčka svojih tetki, kao nervoznog, dobronamjernog, sentimentalnog čovjeka koji drži govor prostacima i idealizira vlastite lakrdijaške strasti, kao žaljenja vrijednog, priglupog dobričinu čiji je lik na trenutak ugledao u ogledalu. Nagonski je još više okrenuo leđa svjetlosti, jer bi inače ona mogla primijetiti posramljeni izraz od kojeg mu je čelo gorjelo.

Pokušao je zadržati hladan ispitivački ton, ali kad je progovorio glas mu je zvučao ponizno i ravnodušno.

- Pretpostavljam da si bila zaljubljena u tog Michaela Fureya, Gretta - reče.

- U ono vrijeme bila sam mu vrlo privržena - reče.

Glas joj je bio prigušen i tužan. Gabriel je sad osjećao kako bi bilo posve uzaludno pokušati je usmjeriti na svoje želje. Pomilovao joj je šaku i rekao, također tužnim tonom:

- Od čega je umro tako mlad, Gretta? Od tuberkuloze, pretpostavljam?

- Mislim da je umro zbog mene - odgovorila je.

Od tog odgovora Gabriela obuze nejasan strah, kao da mu se u trenutku kad se nadao pobijediti suprotstavilo neko neopipljivo i osvetoljubivo biće koje je u svojem maglovitom svijetu okupljalo sile protiv njega, ali naporom razuma oslobodi se tog osjećaja i nastavi joj milovati dlan. Nije je više ništa pitao jer je osjećao da će mu sama reći. Dlan joj je bio topao i vlažan. Nije odgovarala na njegov dodir, ali on joj nastavi milovati ruku baš kao što je onog proljetnog jutra milovao prvo pismo koje mu je napisala.

- Bilo je to zimi - reče ona - negdje početkom zime, kad sam trebala otići od bake i doći u Dublin u internat. On je u to vrijeme bolovao u pansionu u Galwayu i nisu ga puštali da izađe. Pisali su njegovima u Oughterardu. Rekli su da mu je sve lošije, ili nešto slično. Nikad nisam točno saznala.

Na trenutak je ušutjela i uzdahnula.

- Jadan dečko - rekla je. - Bila sam mu vrlo draga, a on je bio tako nježne prirode. Družili smo se, odlazili smo zajedno u šetnju, znaš i sam, Gabriele, kakav je već običaj na selu. Učio bi pjevanje, samo da nije bio bolestan. Imao je vrlo lijep glas, siroti Michael Furey.

- Što se zatim dogodio? - upita Gabriel.

- Kad je došlo vrijeme da odem iz Galwaya u Dublin u internat, stanje mu se jako pogoršalo i nisu me puštali da ga vidim, pa sam mu napisala pismo u kojem sam napisala da odlazim u Dublin, da ću se vratiti na ljeto, te da se nadam da će mu do tada biti bolje.

Zastala je načas da umiri drhtaj osjećaja u glasu, a zatim nastavi:

- A onda, uvečer uoči polaska, bila sam u bakinoj kući u četvrti Nuns' Island, spremala sam stvari za put i začula kako mi o prozor udaraju kamenčići. Staklo je bilo tako vlažno da nisam mogla vidjeti tko je, pa sam otrčala u kućnoj odjeći niza stube u prizemlje i iskrala se kroz stražnja vrata u vrt, a tamo je u dnu vrta stajao siroti Michael Furey i drhtao.

- Zar mu nisi rekla da se vrati kući? - upita Gabriel.

- Preklinjala sam ga da se odmah vrati i rekla mu da će umrijeti na kiši. Ali on je odgovorio da ne želi živjeti. Tako jasno vidim njegove oči, tako jasno! Stajao je pri kraju zida, gdje je bilo stablo.

- I je li otišao kući? - upita Gabriel.

- Da, otišao je kući. Nakon samo tjedan dana mogeg boravka u internatu umro je i pokopan je u Oughterardu odakle su njegovi. Oh, kad se sjetim dana kad sam to doznala, kad sam čula da je mrtav!

Ušutjela je gušeći se od jecaja i svladana osjećajima bacila se na krevet i nastavila jecati lica zarivena u pokrivač. Gabriel joj je još časak neodlučno držao šaku, a zatim joj je, ne želeći je, od srama, ometati u njezinoj boli, pustio ruku da nježno padne na krevet i tiho otišao do prozora.

Čvrsto je spavala.

Gabriel je, oslonjen o lakat, nekoliko trenutaka bez srdžbe promatrao njezinu zapletenu kosu i poluotvorena usta, slušajući kako duboko diše. Eto, u životu je doživjela tu romantičnu ljubav: jedan je muškarac umro zbog ljubavi prema njoj. Sad više gotovo i nije osjećao bol pri pomisli kakvu je on, njezin suprug, neznatnu ulogu igrao u njezinu životu. Promatrao ju je dok je spavala kao da nisu nikada živjeli kao muž i žena. Njegov radoznali pogled dugo se zadržao na njezinu licu i kosi, a kad je pomislio kakva je morala biti tada, u vrijeme najranije djevojačke ljepote, u dušu mu se uvuče čudna prijateljska sućut. Nije mu bilo drago priznati čak ni sebi samome da njezino lice više nije lijepo, ali znao je da to više nije lice zbog kojeg se Michael Furey hrabro izložio smrtnoj opasnosti.

Možda mu nije ispričala cijelu priču. Skrenuo je pogled na stolicu preko koje je prebacila nešto svoje odjeće. Vrpca podsuknje visjela je do poda. Jedna je cipela stajala uspravno, mekani gornji dio savio se nadolje, druga je ležala prevaljena na bok. Čudio se svojim

uzavrelih osjećajima otprije sat vremena. Što ih je izazvalo? Večera njegovih tetki, njegov glupi govor, vino i ples, veseli oproštaj u predvorju, zadovoljstvo povratka po snijegu uz rijeku? Jadna tetka Julia! I ona će uskoro postati avet i pridružiti se aveti Patricka Morkana i njegova konja. Na trenutak je opazio onaj oronuo izraz na njezinu licu dok je pjevala „Dotjerana za vjenčanje“. Možda će uskoro sjediti u tom istom salonu odjeven u crno odijelo, s cilindrom položenim u krilo. Kapci na prozorima bit će spušteni, a tetka Kate sjedit će pokraj njega plačući, ispuhujući nos i pričati mu kako je umrla Julia. On će u mislima tražiti riječi koje bi je mogle utješiti, ali sjetit će se samo beznačajnih i beskorisnih. Da, da, to će se vrlo skoro dogoditi.

Od zraka u sobi osjeti hladnoću u ramenima. Pažljivo se ispružio ispod pokrivača i legao pokraj svoje žene. Jedan po jedan svi su postajali aveti. Bolje je hrabro prijeći na onaj svijet u punom sjaju kakve strasti nego blijedjeti i tužno propadati od starosti. Pomisli kako je ona koja leži pokraj njega tolike godine nosila u srcu zaključanu sliku pogleda svojeg dragana u času kad joj je rekao da ne želi živjeti.

Bujica suza ispuni mu oči. On sam nikada nije gajio takve osjećaje ni prema jednoj ženi, ali znao je da takav osjećaj mora biti ljubav. U oči mu navre još više suza i u polumraku zamisli da vidi siluetu mladića koji stoji ispod drveta s kojeg kaplje kiša. U blizini su bile i druge siluete. Duša mu se približila onoj sferi u kojoj prebiva golemo mnoštvo mrtvih. Bio je svjestan njihova ćudljivog i polako tinjajućeg postojanja, ali ga nije uspijevaio shvatiti. Njegova je osobnost blijedjela, prelazeći u sivi neopipljivi svijet. I sam svijet čvrste tvari koji su ti mrtvi jednom gradili i u njemu živjeli razgrađivao se i iščezavao.

Nekoliko laganih dodira o okno nagna ga da se okrene prema prozoru. Ponovno je padao snijeg. Sneno je promatrao kako pahulje, srebrnkaste i tamne, padaju ukoso na podlozi svjetla uličnih svjetiljki. Došlo je vrijeme da pođe na put na zapad Irske. Da, vijesti u novinama bile su točne: snijeg je pao u cijeloj zemlji. Padao je na svaki djelić tamne središnje ravnice, na brežuljke bez drveća, padao je tiho na močvaru Allen, a još dalje prema zapadu nježno se spuštao na mračne uskovitlane valove rijeke Shannon. Padao je i na svaki djelić pustog groblja kraj crkve na brežuljku gdje je pokopan Michael Furey. Ležao je u debelim nanosima po nakrivljenim križevima i nadgrobnim spomenicima, na šiljcima malih ogradnih vrata i po ogoljelom trnju. Duša mu je polako tonula u san dok je slušao kako snijeg blijedo pada kroz svemir i kako pada tiho poput konca svih stvari na sve žive i mrtve.

BILJEŠKE

[1] Glazbena skupina osnovana 1843. koja se, prema raširenom običaju tog vremena, maskirala i šminkala u američke Crnce. Sredinom 1860-ih skupina je, u izmijenjenom sastavu, nastupala i u Dublinu.

[2] ir. gaelski „Zbogom!“

[3] Engleska operna pjevačica koja je ponešto prerano završila uspješnu karijeru i zbog nesretnih životnih okolnosti zadnje godine provela u bijedi, što su popratile i novine.

[4] Pseudonim hrvatske koloraturne sopranistice Eme Pukšec (Ogulin, 1834. – München, 1889.), poznate i hvaljene i u svijetu. U Londonu je nastupala u drugoj polovici 1870-ih.

[5] eng. *brown* „smeđ“

James Joyce

Irski književnik, jedan od najvažnijih predstavnika modernizma u književnosti. Rođen je u Dublinu 1882. godine, u obitelji koja je ubrzo zapala u financijske poteškoće. Joyce je bio izuzetno obrazovan i nadaren za jezike, te je već kao mladić pokazivao interes za književnost. Iako je odrastao u katoličkom okruženju, kasnije se udaljio od crkve, što će značajno utjecati na njegova djela.

Joyce je već u ranim djelima, poput zbirke *Dablinci* (1914.), pokazao izvanredan osjećaj za realizam i analizu ljudske psihologije. Njegovo najpoznatije djelo, *Uliks* (1922.), revolucioniralo je književnost svojom tehnikom struje svijesti, eksperimentiranjem s jezikom i simbolikom. Roman prati jedan dan u životu Leopolda Blooma, običnog čovjeka u Dublinu, ali kroz aluzije na Homerovu Odiseju istražuje teme identiteta, smisla života i ljudskog postojanja.

Osim *Uliksa*, Joyce je napisao i roman *Portret umjetnika u mladosti* (1916.), poluautobiografsko djelo koje prati odrastanje mladog Stephena Dedalusa. Joyceovo posljednje veliko djelo, *Fineganovo bdijenje* (1939.), još je radikalnije u pogledu jezika i strukture te ostaje jedno od najteže razumljivih djela svjetske književnosti.

Joyce je većinu svog života proveo izvan Irske, u gradovima poput Trsta, Pariza i Züricha, gdje je i umro 1941. Unatoč tome, njegova djela su duboko povezana s Dublinom i irskim identitetom. Borio se s mnogim izazovima, uključujući cenzuru i zdravstvene probleme, posebno zbog slabog vida.

Joyceov utjecaj na književnost ogroman je. Njegova djela nadahnula su generacije pisaca i otvorila nove mogućnosti izražavanja kroz jezik, stil i strukturu. Danas se smatra jednim od najvažnijih autora 20. stoljeća.

Biblioteka Online

knjiga 288

James Joyce**DABLINCI**

prvo izdanje

Naslov izvornika

The Project Gutenberg eBook of Dubliners, by James Joyce

Release date: September 1, 2001 [eBook #2814]

Most recently updated: May 21, 2021

<https://www.gutenberg.org/ebooks/2814>

© 2025 Kristina Vlašić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2025

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Glavni urednik

Krešimir Pintarić

Urednik

Goran Čolakhodžić

Prijevod s engleskog

Kristina Vlašić

Fotografija

Wavy_ revolution / Pexels.com

Objavljeno

15. lipnja 2025.

ISBN 978-953-374-353-0 (HTML)

ISBN 978-953-374-354-7 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-355-4 (PDF)

ISBN 978-953-374-356-1 (MOBI)

Knjiga je objavljena uz financijsku podršku Zaklade „Kultura nova“, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba. Mišljenja izražena u ovoj knjizi odražavaju isključivo mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajališta ustanova koje pružaju financijsku podršku.